

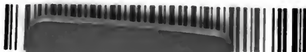
Digitized by Google

K. 30

27 K 36

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

dubbel

Digitized by Google

Digitized by Google

Fynmecker 1883

HONDERT-JAARIGE JUBEL-GEDACHTENISSE DER AKADEMIE VAN UTRECHT:

Bestaande in een beknopt *Verhaal*, van derselver *Oorsprong*, *Opkomst*, *Inwydinge* en *Jubel-Feesten*;

Als meede, in een

REEDENVOERINGE,

Tot derselver *Inwydinge*, den 13 *Maart* O. S. 1636. van de *Nuttigheit der Akademien en Schoolen*, gedaan door wylen den Heere Professor

GISBERTUS VOETIUS,

Van nieuws beschaaft.

Voorts in:

Een NAAM-LYST van alle de Heeren *Professoren* deser *Akademie*, geduurende de 100 *Jaaren*, sedert derselver *Stichtinge tot nu toe*, enz.; beneffens een korte *Levens-Beschryvinge* van den voorsz. Heere *Professor* G. VOETIUS:

En eyndelyk volgt 'er een

LYSTE, van alle de AKADEMIEN en van de meest voornaamste ILLUSTRE SCHOOLEN in *'t Christenryk*;

Eerst ontworpen door den meergemelden Heere Professor G. VOETIUS,

Thans grootelyks vermeerdert, door

ISAAC LE LONG.

BIBL. UNIV.

Te AMSTERDAM,
By HENDRIK VIEROOT,
Boekverkooper op de hoek van den Nieuwen-Dyk, en den Dam 1736.
Met Privilegie van de Ed. Groot Achtb. Heeren Burgermeesteren en Regeerders deser Stadt.

1934 | R. 1547

Digitized by Google

COPIA VAN DE PRIVILEGIE.

Burgermeesteren en Regeerders der Stad *Amsterdam* hebben, op het verzoek aen haar Ed. Gr. Achtb. by Requeste gedaen, door *Hendrik Vieroot*, Burger en Boekverkooper hier ter Stede, geconsenteert en toegestaen, zo als haer Ed. Gr. Achtb. consenteren en toestaen by dezen, aan gemelde *Hendrik Vieroot*, om zeker Boekje, geintituleert *Hondert-Jarige gedachtenisse van de Utrechtse Academie en Schoole, derselver oorsprong en nuttigheit, door den Professor Voetius* verhandelt; een *Naam-Lyst van alle de Professoren; korte Levens-Beschryving van den Professor Voetius*; met een *Lyst van alle de Academien en Illustre Schoolen in 't Christenryk, door G. Voetius; vermeerdert* door *Isaac Le Long*, in *Quarto*; hier ter Stede *alleen* te mogen drukken, verkoopen en uytgeeven, met *uytsluyting* van allen anderen, en *verbod* van geen Exemplaeren elders anders gedrukt, dit Werkje aengaende, hier ter Stede te mogen verkoopen, nog uytgeeven. Actum dezen 26 *Februarii* Ao. 1736.

Ter Ordonnantie van haer Ed. Gr. Achtb. voornoemt.

(Was geteekent)

JAN TRIP.

BE-

Digitized by Google

OPDRACHT

Aan de Wel-Edele Groot Agtbare HEEREN,

DE HEEREN

Mr. JAN VAN DE POLL, *Præsident.*

Mr. JAN SIX,

Heer van Hillegom en Vromade, &c.

Mr. LIEVE GEELVINCK.

Heer van Castricum, Mynden en de Loosdregt, &c.

Mr. WILLEM MUNTER.

Thans Regeerende BURGERMEESTEREN *der Stad* AMSTERDAM.

Wel-Edele Groot Agtbare Heeren,

D*E Wysheid is 't Voornaamste: verkrygt dan Wysheid, ende verkrygt Verstant met alle uwe bezittinge;* was eens de taal van *Salomo* Spr. 4: 7. Woorden

(*) waar

Digitized by Google

waar in die Vorſt, die den roem draagt dat hy in Wysheyt andere Koningen verre overtroffen heeft, en dus zeer wel over haare uitnementheid kunnende oordeelen, daarom dezelve verheft boven alles wat men hier op aarde bezit, gevende den geenen die daar mede begaaft is, eenen grooten ſchat, ook zelf dan als hy van lichamelyke goederen ontbloot is; en daarom wil hy ook dat men alle pogingen zal werkſtellig maken, om wysheid deelagtig te worden. Gelukkige dan zulke, die de middelen ter verkryging van die onwaardeerbare Schat gegunt werden; ja Gelukkig Volk van Nederland zeggen wy, welkers Overheden ook dit onder hunne allervoornaamſte pogingen rekenen, om Kweekſchoolen van Wysheid op te rigten en te voeden. Immers getuigen zulks in 't midden van ons *Hooge*, *Illuſtre* en *Laage Schoolen*, voorzien met Mannen van beproefde Godsvrugt en Wetenſchap, ter aankwekinge van de Leergierige Jeugt, en opleidinge derzelve in de kennis van Godlyke en Menſchelyke zaken. Byzondere blyken hebben ook *U Wel Ed. Groot Achtbare* hier van gegeven, wanneer zy noch zoo onlangs het *Illuſtre School* binnen deze Stadt hebben gelieven te verçieren met verſcheide Hoog-Leeraaren, welke met

Digitized by Google

met roem hun Ampt bekleden. Doorslaande blyken hier van geven ook de Regeerders van het Nabuurig *Utrecht*; de opregting van welks *Hooge Schoole* (van ouds en ook nu noch voorzien van Voortreffelyke en Doorgeleerde Mannen) thans met een vrolyk *Jubel-Feest* plechtig staat gevierd te worden; by welke gelegentheid ik ben te rade geworden, dit Werkje uyt te geven, als behelsende eene *Redenvoering over de Nuttigheid der Akademien en Hooge Schoolen*, ter Inwying van *Utrechts Akademie*, door den vermaarden Professor *Gisbertus Voetius* uytgesproken, beneffens een Lyst van de meeste voornaamste *Akademien* en *Illustre Schoolen* van gantsch Christenryk, door den zelven Heer *Voetius* daar by gevoegt; doch nu grootelyks vermeerdert door den arbeydtzamen *Isaak Le Long*; 't welk ik de vryheid neme aan *U Wel Ed. Groot Achtbare* met schuldige eerbiedigheid op te dragen, op het allerootmoedigste verzoekende, dat *U Wel Ed. Groot Achtbare* het zelve gelieven aan te zien als een dankbare erkentenisse voor de gunste die *U Wel Ed. Groot Achtb.* my hebben gelieven te bewyzen, door my *U Wel Ed. Groot Achtb.* Privilegie te vergunnen. De Heere God doe *U Wel Ed. Groot Achtb.* noch lange den Stoel

der Eere beklimmen, hy bekroone *U Wel Ed. Groot Achtb.* dierbare Perſoonen, hoogwyze Regeeringe en zeer geëerde Familien, met de uytmuntenſte zyner Zegeningen, ten nutte van Staat, Stadt en Kerk, tot in lengte van dagen, en make *U Wel Ed. Groot Achtb.* dezelve namaals volmaakt in heerlykheid deelagtig. 't Welke is de bede van hem die zich met een onderdanigſte eerbied en hoogagtinge noemt

WEL-EDELE GROOT AGTBARE HEEREN,

U WEL-ED. GROOT AGTBARE

Onderdadige en gehoorzame Dienaar,

HENDRIK VIEROOT.

Digitized by Google

B E R I C H T

Van den Uytgever deser Verhandelingen.

Myn meeninge is niet, Leser! u met een wydtluftige Voorreeden op te houden, waarom ik terstondt ter saake sal komen. 't Is reets verscheyde Jaaren geleeden, dat ik de Reedenvoeringe *van Wylen den Heere Professor* G. Voetius *in 't ooge hadde, dewyl ikse seer fraay en saakelyk bevondt, om my daarvan tot het tegenwoordige* Jubel-feest *te bedienen. Maar wanneer ik deselve wat naauwer ondersocht, bevondt ik, datse een geringe veranderinge omtrent eenige* Duytsche *voor Onduydtsche Woorden vereyschte; als meede hier en daar een kleyne verschikking, om duydelyker te zyn. Daarenboven was 'er in den Eersten Druk van Ao.* 1636 *in* Quarto, *de* oude Oversettinge *der* Bybel *gebruykt, 't geene van 's gelyken verandert, en in de* nieuwe Oversettinge *verwisselt moeste worden; enz. Dit is wel eenigsints geschiedt, in eenen* tweeden Druk, *uytgegeven te* Amsterdam *Ao.* 1655. *in* Duodecimo; *doch oude en nieuwe Oversettinge onder malkander, en buyten dien soo slordig en gebrekkelyk, dat selfs de drukfouten van den eersten Druk noch meer vermeenigvuldigt, geheele Woorden uytgelaaten, ook de Aanteekeningen, meest* Latyn *zynde, en die onder aan behoorden, op de kant gebleven zyn, en dus een groote duysterheit veroorsaakten; waarom ik grootelyks twyffele, of wylen de Heere Professor* G. Voetius *wel de handt daaraan gehadt heeft; te meer, dewyle de oude Voorreeden daar voor gebleven is. Dit alles heb ik getracht, soo veel als mogelyk was, te verbeteren, en op een gemakkelyker wyse te schikken, gelyk U hier by werdt meedegedeelt. Om de gelykheit der Stoffe, en om deselve soo veel te aangenaamer te maaken, heb ik 'er verscheyde* Byvoegselen *by gedaan, die buy-*

Digitized by Google

ten twyffel niet onsmaakelyk sullen zyn; namentlyk daar vooren: (1) *Een* beknopt Verhaal van den Oorsprong, Opkomst, Inwydinge en Jubel-Vreugde deser Akademie, tot nu toe. *En daar achter* (2) *Een* Naam-Lyst van alle de Heeren Professoren, soo wel der Illustre Schoole, als Akademie *alhier, met Aanwysinge van* derselver Portraitten, *die op de* Akademie- *of* Senaat-kamer *berusten; beneffens een* Lyst der Heeren Rectores Magnifici, *sedert de Hondert Jaaren dat de Akademie gesticht is, tot nu toe;* (3) *Voorts, een* korte Levens-Beschryvinge, van wylen den Heere Professor Gisbertus Voetius; *beneffens een* Geslacht-Lyst, *van desselfs talryke Nazaaten, en andere wetenswaardige saaken, dese aansienlyke Familie betreffende. En eyndelyk:* (4) *Een* Lyste van alle de Akademien of Hooge Schoolen, en van de vermaardtste Illustre Schoolen in 't Christenryk; *eerst* ontworpen *door wylen den Heere Professor* Gisbertus Voetius, *en thans* grootelyks *door my* vermeerdert; *waarin ik het voetspoor van dien grooten en geleerden Man, soo veel immers doenlyk was, heb opgevolgt, en seer veele nieuwigheeden en veranderingen daarby gevoegt, welke sedert een Eeuwe zyn voorgevallen; met een* (5) Aanhangsel, *'t geene in den tweeden Druk gevonden wordt, sonder te weten van wie; wordende dit alles beslotenmet een* Bladwyzer *van de* Akademien *en* Illustre Schoolen, *na de ordre van 't* A. B. C. *Is 'er door de veelvuldige veranderingen der Stoffen, hier of daar tegens gedachten eenige misslag onder geslopen; de Leser houde my sulks ten goede, en verbetere denselven na syn bescheydenheit, doende gelyk hy in desen omtrent hem selven wenschte gehandelt te zyn; dan hoope ik mynen tydt niet qualyk besteedt te hebben. Gebruykt dan desen arbeydt, niet alleen om uwe Weetlust te voldoen, maar voornaamentlyk om Godt, als den Autheur van alle de veelvuldige Weldaaden hier in verhaalt, daar voor te verheerlyken.*

BE-

Digitized by Google

BEKNOPT VERHAAL,

VAN DEN

OORSPRONG, OPKOMST, INWYDINGE en JUBEL-VREUGDE

Der Beroemden

AKADEMIE VAN UTRECHT,

Tot nu toe.

Deze *Vereenigde* Provintien deser *Nederlanden*, na een langduurigen en swaaren Oorlog, tot verdeedediginge van Vryheit en Geweeten, tegens de bloedtdorstige Verdrukkingen der *Spaansche* macht, veele Jaaren geworstelt hebbende, en eyndelyk 't hooft allengskens wederom beginnende op te steeken, lieten haar voornaamste sorge gaan, niet alleen om den Oprechten Godtsdienst te herstellen; maar ook om even soo hoognoodige Plant- en Queek-Schoolen daartoe op te rechten.

Hollandt was d'eerste, welke binnen de Stadt *Leyden*, tot vergeldinge van de getrouwe sorge en wonderlyke kloekmoedigheit van derselver Burgers, in twee kort na malkander gevolgde beleegeringen der *Spaanschen*, door *Willem* d'eerste Prins van *Oranjen* en de Heeren Staaten van *Hollandt*, in den Jaare 1575. met een gepriviligeerde *Akademie* wierdt begiftigt; welke met gewenscht gevolg voortgang hadde.

Vrieslandt, de *Reformatie* volkomen omhelst hebbende, wierdt 'er by de Heeren Staaten deser Provintie, in den Jaare 1584. het loffelyke besluyt genoomen, de Inkomsten der Klooster-Goederen tot oprechtinge eener *Akademie* te besteeden, 't geene het volgende Jaar, meede met gewenscht gevolg, binnen de Stadt *Francker* voortgang nam.

Groeningen, volgde dit loffelyke Voorbeeldt, en rechtte in den Jaare 1614. binnen haare Hooft-stadt, op 's Lands kosten, meede een *Akademie* op.

Utrecht, het goede Voorbeeldt der voorgemelden Provintien siende, begon meede de geneegentheit by haar te wakkeren, om het leeren van Taalen en Wetenschappen in haar Provintie aan te queeken. Hiertoe gaf te meer aanleydinge, dewyl 'er

Digitized by Google

hier ten allen tyden veele aanſienlyke en Geleerde Mannen gebloeyt, en zich door haare Schriften vermaardt gemaakt hebben; waarvan ik ſlechts eenige ſal opnoemen. *Adrianus* de ſesde Paus van *Romen*, *Guill.* en *Theod. Canterus*, *Joh.* en *Otto Heurnius*, *Joh. Anth.* en *Timannus Couchius*, *Cornelius Valerius*, *Lamb.* en *Adrianus van der Burchius*, *Adrianus van Winſſen*, *Heribertus Rosweidus*, *Otto Zylius*, *Joh. Cryſius*, *Franc. Haræus*, *Gysbertus Longolius*, *Joh. Cotovicus*, *David Gorlæus*, *Guill. Radellantius*, *Georgius Ratallerus*, *Paulus Montanus*, *Guill. Dyemenus*, *Henr. Agylæus*, *Arnoldus Buchelius*, *Gysb. Lappius à Waveren*, *Petrus Borrius*, *Timannus Geſſelius*, *Chriſtianus Rodenburgius*, *Lambertus Velthuſius*, *Martinus Schoockius*, *Abr. Veſelius*, *Gerardus Waſſenaar*, de uytmuntende Juffrouw *Anna Maria van Schurman*, en veele andere.

Daar was reets voor den Jaare 1606. by de Heeren Staaten geraadtpleegt, om een *Provintiaale Akademie*, het zy te *Utrecht*, of binnen *Amersfoort* op te rechten, ook dies aangaande een ontwerp overgegeven; maar dewyle dit lange Jaaren ſleepende bleef, nam de Magiſtraat van *Utrecht* (de Heeren *Dirk van Velthuyſen* en *Anthony de Goyer* Burgermeeſters zynde;) het loffelyke beſluyt, in den Jaare 1634. een *Illuſtre* of *Doorluchtige Schoole* binnen haare Stadt op te rechten; 't geene terſtondt wierdt in 't werk geſtelt, en de Inauguratie geſchiedde den 17den *Juny* O.S.

De goede voortgang van dit werk, en groote toeloop van Leerlingen derwaardts, deedt den Magiſtraat van *Utrecht* vervolgens Ao. 1636. (geduurende het Burgermeeſterſchap van de Heeren *Gysbert van der Hoolck* en *Dirk van Velthuyſen*;) beſluyten, derſelver *Illuſtre Schoole* in een *Akademie* te veranderen. De Heeren Staaten deſer Provintie gaaven daar toe niet alleen haar toeſtemminge, maar ook behoorlyk *Octroy*, in de maandt van *February* des gemelden Jaars. Daar door ſtaat de *Akademie* wel enkel onder 't beſtier van de Stadt, en de Heeren van de Magiſtraat zyn 'er de *Curatores* van, doch alle de *Promotien* geſchieden in den naam van de Heeren Staaten der Provintie, en uyt derſelver Authoriteit. Men benoemde terſtondt de eerſte Heeren *Curatores*, ſtichttede ſeekere Inkomſten tot onderhoudt der vereyſchte *Profeſſooren*, en ſtelde ordre om Geleerde en waardige Mannen daar toe te beroepen. Te gelyk wierdt 'er ook een begin gemaakt, om een bequaame plaats tot de *Akademie*

te

Digitized by Google

te bereyden; namentlyk den Kruysgang by *St. Martens Dom-Kerk*, de geweesene Capittel-Kamer, den Eet-Zaal, en andere daar by zynde vertrekken, welke in den Jaare 1579. by de Gedeputeerde der Vereenigde Provintien gedient hadden, om 'er de Vermaarde soogenoemde *Unie van Utrecht* te teekenen. Deselve wierden behoorlyk gerepareert, met de noodige *Cathederders* en Banken voorsien, en verder genoegsaame plaats ingeruymt, ten dienste van de *Auditores* in alle de Faculteiten in 't bysonder.

Alles in volkomen gereedheit zynde, wierdt 'er tot de *Inwydinge* toestel gemaakt. Des Sondaags te vooren, zynde den 13 *Maart* O. S. 1636. wierden 'er, door last van de Heeren Burgermeesteren en Vroedtschappen, in alle de Kerken der Stadt opentlyke Gebeeden gedaan, om den Zeegen des Heeren over dese onderneeminge af te smeeken. De alom beroemde Heer *Gisbertus Voetius*, eerst Professor in de *Illustre Schoole*, en toen in de Nieuwe *Akademie*, ook te gelyk Predikant deser Stadt, (van wien wy hier een *korte Levens-beschryvinge* hebben bygevoegt,) deedt op dien selven dag, in de *Dom-Kerk*, een seer toepasselyke *Predikatie* of *Reedenvoeringe*, tot voorbereydinge van dit loffelyke Werk, handelende in 't breede, *van de Nuttigheit der Akademien en Schoolen, mitsgaaders der Wetenschappen en Konsten, die in deselve geleert worden*; neemende daar toe fynen Text uyt *Lucas* 11. *vers* 46. welke verhandelinge wy om dessels deftigheit van nieuws beschaaft hier by hebben doen drukken.

Den 16den *Maart*, geschiedde de *Inwydinge*, in de voorgemelde *Dom-Kerk*, met veel plechtigheit; wordende de Heeren Professoren, met statie en een groot gevolg derwaarts geleydt. Deselve waren, *Bernhardus Schotanus*, eersten *Rector Magnificus*, en *Anthonius Matthæus*, Professooren in beyde de Rechten; *Gisbertus Voetius*, in de Theologie; (wien ten eersten *Meinhardus Schotanus* tot Amptgenoot wierdt toegevoegt:) *Guillelmus van der Straten*, in de Medicynen; *Henricus Renerius*, in de Philosophie; *Anthonius Æmilius*, in de Historien en Politica; en *Justus Lyræus*, in de Taalen en Beschaafde Wetenschappen. Onder de Inleydinge, hoorde men gestaadig een seer heerlyk Muzyk, soo wel van stemmen als Instrumenten; terwyle de Klok-

Digitized by Google

Klokken op een ongemeene wyſe daar onder ſpeelden en luydden. Des avondts wierden 'er Vreugde-vuuren gemaakt, en Pik-tonnen voor 't Stadthuys, op *St. Martensbrug*, en voor de Akademie aangeſtooken; ook duyſenden van Vuur-pylen en andere konſtige Vuur-werken afgeſchooten. De Pik-tonnen ſag men, voor derſelver verteeringe, alom met groene kranſſen omvlochten en opgetooyt. In 't *Agnieten*-Klooſter hadde de Magiſtraat een ſeer koſtelyke maaltydt doen bereyden, by welke 102 Perſoonen verſcheenen. Deſe ongemeene plechtigheeden hebben de volgende Doorluchtige Perſonagien met haare tegenwoordigheit vereert, en de ſelve daar door niet weinig luyſter bygeſet; als, de Doorluchtigſte Princen *Mauritius*, *Eduwardus* en *Philippus*, Soonen van den geweeſenen Koning van *Boheemen*, Paltsgraaven aan den *Rhyn*, Hertogen in *Beyeren*; enz. als ook *Johan Lodewyk*, Paltsgraaf, Hertog van *Beyeren*, *Tweebruggen*, enz. Alles geſchiedde in een gewenſchte ordre, en met aanſienlyken toeſtel.

Tot haar gewoone *Waapen* nam deſe *Akademie* aan, een *Sonne*, met dit Omſchrift:

SOL JUSTITIÆ ILLUSTRA NOS.

Dat is:

SONNE DER GERECHTIGHEIT, VERLICHTE ONS.

Martinus Schoock, naderhandt Profeſſor te *Groeningen*, enz. vermaardt door ſyne doorwrochte ſchriften, was d'eerſte, die op de nieuwe *Akademie* Diſputeerde en gepromoveert wierdt, namentlyk den 29ſten *Maart*, en alſoo weinig daagen na derſelver Inwydinge, tot *Magiſter Philoſophiæ*; wordende deswegen door den Magiſtraat met een ſtuk Geldts beſchonken.

D'eerſte welke op deſe *Akademie* de Waardigheit van *Doctor*, namentlyk in beyde de Rechten ontfing, was de Heer *Juſtus Criex*; ter gedachteniſſe daar van, begiftigde hem de Magiſtraat met 's Stadts Burgerrecht, en een grooten ſilver-vergulden Bokaal; hebbende op ſyn dekſel de *Utrechtſche Minerva*, en daar onder de *Doctoraale Inſignia* of Kenteekens, als den Ring, de Muts en het Boek. Van binnen vertoonde zich de *Sonne*, als 't Sinnebeeldt van de *Akademie*; en op den boodem las men deſe Inſcriptie:

M. S.

Digitized by Google

M. S.

„ *Præmium hoc, una cum Jure Civitatis Nobiliſſ. Ampliſſ. D. D.* „ *Coſſ. ac Senatus inclytæ Urbis Trajectinæ donarunt Nob. Do. Justo* „ *Criex, quod primus in nova Academia Ultraject. Juris Utriusque* „ *Doctor eſſet renunciatus, Kalend. Decemb.* CIↃIↃCXXXVI. " 't Geene in 't *Nederduytſch* beteekent: „ Ter Gedachteniſſe. Deſe gifte, „ beneffens 's Stadts Burgerrecht, hebben de Eedl. Achtbaare „ Heeren Burgermeeſteren en Vroedtſchap der Stadt *Utrecht*, „ aan den Eedl. Heere *Juſtus Criex* vereert; dewyle hy de eerſte „ geweeſt is, welke op deſe nieuwe Akademie tot *Doctor in* „ *beyde de Rechten* verklaart is, den 1. *December* 1636.

Terſtondt heeft deſe *Akademie* met veel luyſter 't hooft begonnen op te ſteeken, ſoo datſe voor geene andere in de Vereenigde *Nederlanden* behoefde te ſwichten. Sedert die tydt heeft de ſelve ook geduurig hoe langer hoe meerder toeloop van Studenten, uyt alle de bekende deelen van *Europa* gekreegen; beſtaande in *Duytſchers*, *Switſers*, *Boheemers*, *Hongaaren*, *Engelſchen*, *Schotten*, *Franſchen*, *Italiaanen*, *Deenen*, *Sweeden*, en andere vreemde Natien, onder welke zich meermaals Hertogen, Graven en voornaame Edellieden bevonden; behalven een meenigte van *Nederlanders*, uyt deſe en andere omleggende Provintien. Ook komen 'er jaarlyks veele uyt alle Geweſten herwaarts, om ſoo wel in de Theologie, als in de Rechten, Medicynen en Philoſophie haar Promotien te haalen.

Ten dienſte van de ſtudeerende, is hier meede een heerlyke openbaare Boekerye aangelegt. Het beginſel daar van was, dat *Hubrecht Emondus van Buchel* eertydts Canonyk Imperiaal van *St. Marien*, Ao. 1599. binnen *Keulen* geſtorven, (zynde de Groot-Vader van *Arnoldus Buchelius*, welke de geachte *Utrechtſche* Hiſtorie-ſchryvers *Beka* en *Heda* heeft uytgegeven;) alle ſyne Goederen, bedraagende meer dan 9000 Guldens 's Jaars, tot onderhoudt der Armen maakte, en ſyn Bibliotheek aan de Akademie legateerde. Ter gedachteniſſe van dien, ſiet men noch heedensdaags ſyn Afbeeldinge boven derſelver Ingang, met deſe Inſcriptie:

Anno Domini 1574.

Effigies Domini Huberti à Buchel, ætatis ſuæ 61. *Obiit* 28 *May* 1599.

Dat is: „ In den Jaare 1574. Afbeeldinge van den Heere

„ *Huybert van Buchel*, ſyn 's ouderdoms 61. Jaaren. Sterft 28 „ *Mey* 1599. "

Deſe talryke Boekſchat is daar na, door de mildtdaadigheit van den Magiſtraat, ten beſten van de Studenten, van tydt tot tydt merkelyk vergroot geworden.

Tot opwekkinge van de ſtudien, zyn 'er ook verſcheyde ſtichtingen gedaan, om onvermoogende Jongelingen tot deſelve gelegenheit en aanleydinge te geven. Hier van ſullen wy ſlechts deſe beyde aanhaalen, dat de Heere *Johan Lucas van Frankendale*, getrouwt aan Vrouwe *Johanna Pels*, in den Jaare 1642. een ſomma van dertig duyſendt Guldens, en daar na de Heer *Petrus van Maaſtricht*, in ſyn leven S. S. Theol. Doctor en Profeſſor deſer Univerſiteit, de ſomma van vier en twintig duyſendt Guldens, gelegateert hebben, ieder tot een byſondere Beurs, om daar uyt eenige Jongelingen in de Theologie te doen ſtudeeren. Andere diergelyke, om de kortheit thans voorby gaande.

In de Jaaren 1672 en 1673. toen de *Franſchen* de Vereenigde Provintien met eenen ſwaaren inval overſtroomden, en onder veele andere *Utrecht* meede in haare macht hadden, heeft de *Akademie*, welker gebouw zy tot een Magazyn beeſigden, geduurende derſelver verblyf van ſeventien Maanden binnen deſe Hooftſtadt, wel grooten aanſtoot geleeden, maar nochtans niet geheel ſtil geſtaan; ook terſtondt na het vertrek deſer onaangenaame gaſten, haaren voorgaanden luyſter wederom gekregen.

Den 17den der maandt *Maart* des Jaars 1686. (Geduurende het Burgermeeſterſchap van de Heeren *van Weede* en *Benthem*;) wierdt het *Vyftig-Jaarige Jubilæum* deſer *Akademie*, met veel praal en vreugde geviert. Des morgens van ſes tot ſeven uuren hoorde men alle de Klokken van Kerken en Toorens in de geheele Stadt luyden, om daar meede een gemeen teeken tot het beginſel te geven. Van ſeven tot acht uuren wierdt het geluydt van Trompetten en Trommels van den Doms-Tooren over de Stadt gehoort, daar het welluydende geklank van de ſpeel-klokken op volgde. Ten negen uuren wierdt wederom met alle de klokken van de geheele Stadt geluyt. Ten tien uuren hoorde men wederom van buyten het geluydt van Trompetten en Keteltrommen, en binnen in de Doms-Kerk een

uyt-

Digitized by Google

uytmuntendt fraay Muzyk. Omtrent elf uuren quaamen de Heeren Burgermeesteren en twaalf Raaden, den welken de sorge der Akademie is toebetrouwt, beneffens den Secretaris, in den Senaat van de Akademie, daar de Professoren deselve in haar Plechtgewaadt verwachteden. Van daar geleydden de Heeren Burgermeesteren den Rector Magnificus, en de overige Heeren Raaden de verdere Professoren, twee aan twee tusschen haar gaande, naar de *Doms-Kerk*, in welke reets de Heeren Staaten, Geëligeerden, Ridderschap, verdere Magistraat, Raaden van 't Hof Provintiaal, en voornaamste Burgers van allerley Staat en Waardigheit, beneffens de vreemdelingen zich bevonden. Vervolgens beklom de Professor *Joh. Georg. Græviu*s den gewoonen Predikstoel, welke met Tapyten bekleedt was, terwyle de overige Professoren aan weërzyden van den selven plaats namen; wordende ondertusschen een seer heerlyk Muzyk van stemmen en Instrumenten gehoort. Dit geëyndigt zynde, deedt hy een fraaye Reedenvoering ter saake, in de *Latynsche* Taale, onder eenen grooten toevloedt van menschen. Tusschen beyden hoorde men nochmaals een fraay Muzyk; 't welk geëyndigt zynde, ging men wederom ter eerstgemelder plaatse, van waar de Akademische Senaat, door Burgermeesteren en Raadt, in deselve ordre als zy gekomen waren, wierden te rug geleydt. Vervolgens begaf men zich naar 't Stadthuys, daar een kostelyke middagsmaaltydt bereydt was, daar toe men ook de Heeren Staaten versocht hadde. Siet hier de Naamen der Heeren, welke tot dese *Maaltydt* van het *Akademische Jubilæum* waren versocht, en deselve hebben bygewoont. Van wegens de Heeren *Geëligeerdens*; de Heer *van Dykvelt*. (Absent.) De Heeren *Schade* en *Maarsbergen*. Van wegens de Heeren *Edelen*: De Heeren *van Amerongen*, *Sandenburg* en *Zuylen*. Van wegens de Stadt *Amersfoort*: De Heer *Senapius*. De Secretaris van de Heeren Staaten, de Hr. *Voet van Winsen*. Van wegens de Stadt *Utrecht*: De Heeren *van Weede* en *Benthem* Burgermeesteren. Voorts de Heeren Raaden: *Gerobulus*, *Zypesteyn*, *Nypoort*, *Martens*, *Van der Meulen*, *van Aalst*, *Baarle*, *Spoor*, *Gentman*, *Breyer*, *Domburg*, *De Vry*; en de Heeren Secretarissen *De Reuver* en *Harscamp*. Eyndelyk de Heeren *Professoren*: *Munniks* als Rector Magnificus, *van*

 Maas-

Digitized by Google

Maaſtricht, *Leydekker*, *Witſius*, *Halen*, *Cyprianus*, *Noodt*, *Muyden*, *Vallan*, *Leusden*, *Græviu*s, *de Vries* en *Luyts*; *van de Pol* abſent zynde.

Des namiddags wierdt alle uuren een aangenaam Klokkenſpel, ſoo wel van den Doms-als Stadthuys-Tooren, en Trompetten geklank gehoort, en alſoo deſe plechtige dag in vrolykheit geëyndigt, ook de volgende en derde dag met allerley Vuurwerken en Vreugde-vuuren beſlooten.

Wy hebben dierhalven niet konnen nalaaten, by geleegentheit van het *Hondert-Jaarige Jubilæum*, het geene den 27ſten *Maart* deſes Jaars 1736. ſtaat geviert te worden, dit *korte Verbaal* thans meede te deelen; beneffens een naauwkeurige *Lyſt* van alle de beroemde Heeren *Profeſſores*, welke in alle de Faculteiten, geduurende deſe *Hondert Jaaren*, tot nu toe, deſe *Akademie* met veele Zeegeningen hebben bedient, en noch bedienen. ô! Dat men eens ſulk een ontelbaar Heyrleeger van Letter-Helden by een ſag, welke deſe Meeſters, van Diſcipelen tot Collegaäs en Leeraars van andere, hebben bequaam gemaakt; die zich door de geheele Wereldt hebben verſpreydt, en den faam haarer Geleerde Profeſſoren meede in alle Geweſten uytgebaſuynt! ô Gelukkige Jongelingen, die dus haaren tydt beſteeden, datſe in ſtaat geraaken van Kerk en Staat met Godtvruchtigheit en Wysheit te helpen onderſchraagen.

Dit *Jubilæum* wordt onder anderen door twee *Medailles* vereeuwigt, van welke wy de beſchryvinge hier ſullen meede deelen.

De *eerſte*, heeft omtrent de groote van een Dukaton, en verbeelt aan d'eene zyde: (1) Eenen grooten Zaal, en in het verſchiet door een Poort ſiet men de Stadt *Utrecht*; verbeeldende de *Akademie*, zynde deſelve Zaal, in welke eertydts alle de Staats-Vergaaderingen gehouden wierden.

(2) *Hercules* met een bondel van ſeven Pylen; verbeeldende de *Unie*, eertydts in dien Zaal geſlooten, den 23ſten *January* 1579. en den 29ſten binnen *Utrecht* gepubliceert.

(3) Met den voet vertreedt hy de Tyrannye, Vervolginge en Wreedheit; ſinſpeelende op de *Spaanſche* tyden, zynde de voorſz. *Unie* het fondament van onſe Vryheit.

(4) Met de ſlinkerhandt wyſt hy op *Pallas*; dewyle *Hercules* op de oude Penningen en by Inſcriptien dikwils voorkomt als *Her-*

Hercules Musarum; en *Pallas* verbeelt de *Akademie*, of wel de Konsten en Wetenschappen, die in deselve geleert worden.

(5) Dese *Pallas* sit tegens een Pedestal, daar tegens aan siet men het Waapen van de Akademie, en daarop den Bybel, en een brandende Lamp; beteekenende de *Theologie*, of Godtgeleertheit.

(6) Om haar siet men de Wet, Tafel, Sweert en Balans; verbeeldende de *Justitie*, of Gerechtigheit.

(7) Voorts een Distileer-Ketel, en een Pot met Kruyden; beteekenende de *Medicyne*, of Geneeskunde.

(8) En eyndelyk een Sphera, beneffens eenige Antiquiteiten; sinspeelende op de *Philosophie* of Wysbegeerte, en de *Literature* of Letter-kennisse.

(9) Boven aan staat dese Inscriptie: *Olim libertatis atrium, nunc Sapientiæ.* Dat is: *De Zaal, daar de Vryheit eertydts haar fondament nam, is nu in een Tempel der Wysheit verandert.*

(10) En onder aan leest men: *Monstris domitus artes receptæ*; Dat is: *De Gedrochten bedwongen zynde, heeft men de Konsten in derselver plaatse aangenomen.*

Op het *Revers* siet men:

(1) Boven aan, het Waapen van de Akademie, met Olyf-takken verciert; verbeeldende, Vreede in 't Landt en op de Akademie.

(2) Onder aan, een *Rhyn*-Godt, drenkende uyt syn Water-kruyk de blanke *Vecht-Swaan*; een sinnebeeldt van dese Stadt, als leggende aan *Rhyn* en *Vecht*.

(3) Rontom leest men dit Randtschrift: *Sol Justitiæ illustra nos*; Dat is: *Sonne der Gerechtigheit bestraale ons!* zynde het Devys van de Akademie.

(4) In 't midden van een opgehangen doek, leest men dese Inscriptie: *Primus Academiæ Trajectinæ sacris Sæcularibus, ad diem* XXVII. *Martii, Anni* CIↃ IↃ CCXXXVI. *celebratis, votisque pro novi Sæculi fœlicitate nuncupatis, Consules & Senatores, ejus Curatores lætissimi festi memoriam hoc monumento consecrarunt.* Dat is: *Het eerste Jubel-feest der Akademie van Utrecht, geviert op den 27sten Maart* 1736. *en gebeeden voor den gelukkigen voortgang van een nieuwe Eeuwe uytgestort zynde, hebben Burgermeesteren en Raaden; als*

Digitized by Google

Curatoren derselven, *ter gedachtenisse van desen blyden dag*, *met desen Gedenk-penning willen vereeuwigen.*

Een diergelyken Medaille, sal op den Dag van 't *Jubilæum*, aan ieder der Heeren van de Regeeringe en de versochte Gasten tot de Maaltydt, vereert worden.

De *tweede* Medaille, ter groote omtrent van een Gulden, welke aan de hier studeerende Studenten sal vereert worden; verbeeldt aan d'eene zyde: Een *Rhyn-Godt*, drenkende uyt synen Water-kruyk, de *Vecht-stroom*, vertoont door een blanken Swaan; verbeeldende de Stadt *Utrecht*, als leggende aan *Rhyn* en *Vecht*; sinspeelende ook op de *Akademie*, als zynde de *Rhyn* een voornaame en aansienlyke Rivier, welke in *Switserlandt* haaren oorsprong neemt, onderwegen verscheyde Landen doorloopt, en door veele Rivieren geformeert werdt, gelyk dese Akademie door Geleerde Mannen uyt veele Landen by een verzaamelt, tot haaren luyster gekomen is; en de *Vecht*, sinspeelt op de Jeugdt, welke hier uyt den bron-ader der Geleertheit, tot aansienlykheit gebragt kan worden.

Op 't *Revers* leest men dese Inscriptie:

Consulum & Senatorum Trajectensium munificientia in Studiosos, *cum Academiæ suæ prima Sæcularia celebrarent. A. D.* XXVII. *Martii* CIϽ IϽ CCXXXVI. Dat is: *Door mildtheit van Burgermeesteren en Raaden der Stadt Utrecht*, *aan de Studenten vereert*, *wanneer deselve het eerste Eeuw-getyde van haar Akademie vierden*, *op den 27sten Maart des Jaars* 1736.

Het overige van het Ceremonieel, mitsgaders de promotie der Heeren Candidaten met de Kap, en verdere omstandigheden dies aangaande, hopen wy den Leezer in 't kort mede te deelen.

REE-

Digitized by Google

REEDENVOERINGE

Van de Nuttigheit der

AKADEMIEN EN SCHOOLEN,

Mitsgaaders der

WETENSCHAPPEN en KONSTEN,

Die in deselve geleert worden;

Gedaan in de *Dom-Kerke* der Stadt *Utrecht*, den 13 *Maart O. S.* 1636. Des *Sondaags* voor de *Inleydinge* van de *Nieuwe Akademie* aldaar;

DOOR

GISBERTUS VOETIUS,

Professor der H. Godtgeleertheit in de voornoemde Universiteit.

Van nieuws beschaaft.

Digitized by Google

BERICHT

Van den Heere Professor

GISBERTUS VOETIUS,

Aan den Christelyken Leser.

Christelyke Leser!

ALsoo haar Ed. Groot Achtbaare, de Magistraat van *Utrecht*, dat noodige en heerlyke Werk van de *nieuwe Akademie*, met Godt wilde beginnen; is van my, neffens het Gebedt in de Gemeynte, by haar Edl. Groot Achtb. versocht, ook dese *Predikatie* gedaan, om dat alle liefhebbers van Godt, de Kerke en het Vaaderlandt, (die deselve Predikatie mogten hooren;) te beter souden konnen verstaan, wat van soo een Christelyk werk te houden waar, en hoe wy alle daarin onse Oogen op en tot onsen Godt, als de fonteyne alles Goedts, behoorden te hebben. Dese Predikatie gedaan zynde, hebben haar Ed. Groot Achtb. om reedenen verstaan, en my doen aanseggen, dat deselve in druk behoorde verveerdigt te worden. Ik hebbe niet konnen nalaaten haar Ed. Groot Achtb. meening in desen te dienen. Dit wilde ik den Christelyken Leser bekent maaken; op dat niemandt door misduydinge, of andersints my nahoude, dat ik hier of daarom een ongewoone onnoodige parade met het uytgeven van dese *Predikatie* soeke aan te stellen. Vaart wel!

Desen 15 *Maart* 1636.

Uwer E. E. Dienstwillige

GISBERTUS VOETIUS.

O P

Digitized by Google

OP DE REEDENVOERINGE

Gedaan voor de Inleydinge van de

AKADEMIE van UTRECHT,

Door den Eerwaardigen Hooggeleerden

D. GISBERTUM VOETIUM,

Professor in de H. Theologie aldaar.

Gy die van verren koomt, om Landen ende Steden,
Of om een schoon Gebouw, en ander wonderheden
Te hooren en te sien, en door de Faam gestiert,
Soekt wat in dese Stadt d'Inwoonders meest verciert:
Laat niet op kalk of steen uw sinnen lange speelen;
Maar siet wat dieper in, daar zyn haar beste deelen.
Geen Silver, Goudt of Peerl, of kostelyk Gesteen,
En quam oyt by den prys, van 't geene dat ik meen.
Want PALLAS *is alhier op haaren throon geseten;*
Gelyk gy uyt dit Werk kunt lichtelyk afmeten,
Siet dit is het Portaal, dat tot de Wysheit leydt,
En tot het nieuw gebouw is konstig toebereydt.
Gelyk des Hemels top heeft veelderhande Lichten,
Die naar een seeker maat het Aardtsche dal verlichten:
Soo is het Firmament, dat in ons' Zielen straalt,
Seer aardig in dit stuk na 't leven afgemaalt.
De Son van Godes Woordt staat boven al verheven,
Op datse haaren schyn te beter soude geven;
Het Licht van ons verstandt dat staat recht over haar,
En als een volle Maan vertoont zich wonder klaar.
MINERVA *met haar Volk, uyt Griekenlandt gesprooten,*
Staan onder haar beleydt, als haare bondtgenooten,
Soo datse van het jok der Heyd'nen los en vry
Ontleenen haaren glans van Godes livery.
Soo nu het schoon Vertoog van dese hooge dingen
Niet heeft genoeg ontsags, om in uw hert te dringen:

*** *Het*

Digitized by Google

Het is noch heel bedwelmt, en houdt het voor gewis,
In uwen boesem schuylt een droeve duysternis.
Indien gy boven dat u streelt in uw gebreeken,
't Is seeker dat van u de reeden is geweeken;
Ja sinnen en gevoel begeven uwen Geest,
En gy maakt uwen staat veel erger dan een beest.
Maar soo daar iemandt is, die verder wil betrachten
Wat uyt des Wereldts slyk kan rukken ons' gedachten,
En met een sacht gemoedt naar Godtgeleertheit staan,
Die siet hoe dees' Princes na haaren staat moet gaan:
Hier vindt hy haar Geslacht, hier vindt hy haar Trawanten;
De Konsten altemaal; het blykt van alle kanten
Wat voor een vasten bandt verknoopt dees' Borgerye;
Soo wie een lidt verbreekt, die schendt den gantschen rey.
Het is geen kleyne saak' te weten veele dingen,
Met een geleerde tong der menschen herten dwingen,
Te stillen twist en kyf, te scheyden op een draadt,
Naar 't Borgerlyke Recht, de vrucht van goedt of quaadt;
Te weten wat den tydt in soo veel duysendt jaaren
Heeft uyt des Wereldts schoot voor wond'ren konnen baaren;
Of met een kloek beleydt te stieren naar het wit,
Waar door een Stadt of Landt syn Hoogste Goedt besit.
Het is geen minder kunst, de kracht van veele Kruyden
Te passen op de sucht van veelderhande luyden,
Te vinden, uyt wat gift een felle Koorts ontstaat,
Waar dat de Wortel leydt, en wat haar tegen gaat.
Wat kander hooger zyn, als door verscheyde vonden,
Van Hemel en van Aard' de diepten te doorgronden,
Wat voor een Wonder-punct in 't midden van de locht,
Heeft in dit woeste rondt een vasten standt gewrocht?
Wat voor een' seldtsaam' drift doedt stroomen en rivieren,
Of door het Lichaam heen, of om de Wereldt swieren?
Wat wonderlyken bandt te zaamen heeft gevat
De warmte met de kouw, het drooge met het nat?
Ja dat een helder oog, altydt om hoog verheven,
Let op des Hemels loop, let hoe de Sterren sweeven,
Wat streek een ieder houdt, wat Ampten ieder pleegt,
En hoe dit groot gewelf al even snel beweegt?

Wat

Digitized by Google

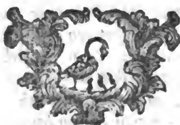
Wat hier den regel breekt, en doedt de Wetten stryden,
Soo dat de Son en Maan haar duysternisse lyden?
Maar wie niet hooger poogt, die heeft noch niet al,
Waar dat een wys gemoedt syn ruste nemen sal.
Wie niet en heeft te recht den Schepper leeren kennen,
Die sal syn herte nooyt tot rechte Wysheit wennen.
Dit maakt een vaster werk, dit is een hooger licht,
Dat tot de gronden toe ons in den Geest verlicht.
Siet hier van is de Ziel een vroom en Heylig leven,
't Geen ieder een betaamt, en waare rust kan geven.
Dit is het noodig deel, dit is de laatste paal;
Het ander is wel veel, maar dit is 't al te maal.
Gy siet van hooger handt gekooren wyse Mannen,
Om Wetenschap en Deugdt te zaamen in te spannen,
Om haar begeerig volk met leer en met der daadt
Door onvermoeyden vlydt te leyden tot dien staat.
Hier onder is een Man, die door Godes Geest gedreven,
Die heeft aan dese Wet een schoonder glans gegeven;
Die leydt den rechten grondt, en na der Helden wys
Stelt hier op een Tooneel den hoogsten eeren prys.
Wie naar dees' Kroone staan, die sitten op den Waagen
Van eer en van Triumph, die siet men Lauw'ren draagen.
Siet CHRISTUS *is haar Vorst, en treedt hier eerst vooraan,*
Hy heyligt desen weg, en maakt een effen baan.
Het Goddelyke Recht gaat aan haar rechter zyden.
Aan d'ander, het gevolg van nieuw' en oude tyden,
Die als uyt eenen mondt, en met een bly geschall
Verbreyden haaren lof, die eeuwig blyven sal.
Het licht van Godes Woordt geeft syne klaare straalen,
En dryft de dampen wech, en laat 'et heyr niet dwaalen.
Daar volgt een lange sleep van eer en heerlykheit,
Van rust, van soete vreugdt, van enkel nuttigheit.
Die blind' onwetenheit, die leyd' men hier gevangen,
En al het snoo gespuys en wat 'er aan mag hangen,
Der dommen lossen sin, der dwaasen spot en spyt,
De trotse hovaardye, en schaadelyke nydt.
Hier leydt het slim gedrog, hier leggen al de plaagen,
Van die verdoemde nacht, gantsch onder hun verslaagen:

 Dit

Digitized by Google

Dit is het ſchoone werk het geen u werdt vertoont,
En met geen kleyne roem ſyn eygen Meeſter kroont.
Soo hy der wyſen troon heeft boven al verheven,
Wie ſal der ſpaarſaam zyn, om hem ſyn eer' te geven?
Komt dan, wie dat gy zyt, bekent in onſe Taal;
De deuren ſtaan hier op van PALLAS *binnen-zaal.*
Haar ſchatten zyn gemeen, het dekſel is verdweenen,
En dat verborgen was, is ieder een verſcheenen.
Gy, die een vonxken hebt noch van een hooger moedt,
Ik ſeg' van ons geſlacht, als wel een ſlaave doedt:
En zyt ſoo beeſig niet in 't cieren en pareeren,
Of aan uw vluchtig heyr, of aan uw' ſchoone kleêren;
Soo u den Hemel geeft de ruymte van den tydt,
Geeft die den ſpiegel niet, die geen gebreeken ſlyt.
Hier is de ſchoonheit veyl, die cieren kan van binnen,
En die met meerder kracht kan aller gunſte winnen.
Gy vindt hier, wat gy ſoekt, een ongemeenen vondt,
Hoe dat gy alle daag noch ſchoonder worden kondt.

ANNA MARIA VAN SCHURMAN.

REE-

Digitized by Google

REEDENVOERINGE,

Van de Nuttigheit der

AKADEMIEN EN SCHOOLEN.

OVER LUCAS, Cap. II. vers 46.

Ende het geschiedde, na drie dagen, dat zy hem vonden in den Tempel, sittende in het midden der Leeraaren, haar hoorende, ende haar ondervraagende.

Aandachtige ende waarde Toehoorders, in den Heere Jesus Christus!

Het is een gedenkwaardige Spreuke van *Salomo*, wanneer deselve van de *Wysheit* segt: *Haaren koophandel is beter dan den koophandel van Silver; ende haare inkomste dan het uytgegraven Goudt. Zy is kostelyker dan Robynen; ende al wat u lusten mag en is met haar niet te vergelyken.* Tot dese Wysheit nu moet men komen door leeren. *Niemandt van ons* (segt een seeker Leeraar * te recht,) *weet het, dan die leert.* Dit is het geene de Koning *Salomo* vermaant: *Leert den Wysen, soo sal hy noch wyser worden: Onderwyst den Rechtveerdigen, soo sal hy in leere toenemen.* Doch men kan qualyk leeren sonder Leeraar. En daarom heeft de Goddelyke voorsienigheit, welke volgens de gemeene spreuke, om-

Inleydinge. Prov. III: 14, 15. Prov. IX: 9.

* *Isidorus, lib. I. Origin. c. 1.*

Digitized by Google

omtrent geene der noodige dingen in gebreeke blyft, maar alles krachtelyk en lieflyk bestiert en schikt, in dese wereldt ingestelt, en altydt onderhouden, soo wel de Polityke en Kerkelyke, als de School-Ordeninge; dat is, een t'Zaamenstellinge, Vereeniginge en Vergaaderinge van Menschen, die leeren, en geleert worden; ten eynde door en uyt deselve, als een geduurig springende fonteyne, de Akker der Politie en der Kerke bevochtigt en vruchtbaar gemaakt mogte worden; en daar door aan deselve soodaanige Mannen nooyt komen te ontbreeken, welkers Wysheit, Tucht en Leere, als een vroege en spaade Reegen, over haar soude druypen. Ende dit alles tot dien eynde, op dat de Heere de Wereldt en het Menschelyke Geslachte mogte staande houden, en in deselve altydt een Heylig Zaat en Overblyffel syner Gemeynte voor zich behouden.

Dese noodtsaakelyke Ordre der Leeraars en Schoolen onder de Menschen, heeft Godt, door verscheyde Bewys-reedenen en Teekenen willen vereeren, en ons ten hoogsten aanbeveelen. Onder anderen door 't Voorbeeldt van synen eygenen Soone; dewelke om onsent willen op Aarde gekomen zynde, een Discipel is geworden, en onder de Leeraars heeft geseeten, deselve *hoorende* en *ondervraagende*: Om ons door syn Exempel te leeren, sulke middelen niet te verachten, maar aan de handt te houden, en gaarne te gebruyken. De Geschiedenisse daarvan beschryft ons de Heylige Euangelist *Lucas*;
Luc. IX: 41. &c. seggende: Dat de Heere *Christus*, twaalf Jaaren oudt geworden zynde, met syne Ouders op het Feest na gewoonte was opgegaan, en ondertusschen, buyten haar weten, het Collegie of de Vergaaderinge der Leeraars te *Jerusalem* heeft gaan besoeken; soo dat de Ouders, bekommert zynde, hem lange sochten, tot dat zy hem eyndelyk op den derden dag vonden, sittende onder de Leeraars; &c. gelyk men Luc. II: 46. kan nasien. Dit hebben wy by dese gelegenheit kortelyk willen verklaaren, en daar na eenige voornaame Leeringen daaruyt trekken. Laat ons dierhalven in desen Text dese *twee Deelen* aanmerken:

I. *Waar*

Digitized by Google

I. *Waar Christus geweest is?* Afdeelinge van den Text.

II. *Wat hy gedaan heeft?*

De Euangelist *Lucas* betuygt van hem, *datse hem hebben gevonden in den Tempel, sittende in het midden der Leeraaren.* *Het eerste Deel.* Waar Christus geweest is.

Daar in werdt ons aangeweesen:

(1) De *Plaatse* waar hy was.

(2) Het *Geselschap*, met en by 't welke hy zich bevondt; en

(3) De *Gestalte* en 't Postuur van *Christus*, hoedaanig hy daar geweest is, en zich vertoont heeft.

(1) De *Plaatse* is geweest, de *Tempel* te *Jerusalem*. 't Is onnoodig, immers nu ontydig te verhaalen, de Timmeringe en Oorsprong des Tempels, deffelfs Figuur, Grootte en Gestalte, beneffens deffelfs gebruyk in den Godtsdienst. Voorts deffelfs weder-optimmeringe na de *Babylonische* Gevangenisse, daar van men leesen kan in het Boek *Ezra* en by de Propheten *Zacharias* en *Haggai*; als meede van deffelfs heerlyke verbeteringe door den Koning *Herodes*, daar van men *Flavius Josephus* * kan nasien. Dierhalven sullen wy slechts aanmerken, tot beter begrip van onsen Text, dat dese Tempel, behalven het Heylige, daarin alleen de Priesters quaamen, en 't Heylige der Heyligen, daar de Hooge-Priester maar eenmaal 's Jaars inging, veele Kameren, Vertrekken, Portaalen, Voorzaalen en Voorhoven hadde; ten deele tot vertrek en gerief des Volks, gelyk uyt de volgende Texten blykt: 1 Reg. VI: 36. en Cap. VII: 12. 2 Chron. IV: 9. Ezra VIII: 29. Joh. II: 14. Cap. VIII: 2. en Cap. X: 23. Als meede 2 Reg. XI: 3. (daar gesegt werdt, dat de Koning *Joas*, *in den Huyse des HEEREN ses Jaaren versteeken* en opgevoedt was;) met malkander vergeleeken zynde; gelyk ook uyt het geene men in den gemelden *Flavius Josephus*, mitsgaaders in andere Oudtheeden of Antiquiteiten der *Jooden* leest, (1) De Plaatse, daar Christus was.

* *Antiq. Jud. lib. XV. cap. 1.*

Digitized by Google

leeft, welker overblyffelen noch in den *Joodfchen Thalmud* en by de *Thalmudiften* * gevonden werdt. Soo dat men zich niet moet verbeelden, dat defe Vergaaderinge in 't Heylige gehouden wierdt; of in het binnenfte des Tempels, 't geen eygentlyk *de TEMPEL* genoemt wierdt, want daar binnen mogte het Volk niet komen; maar in de Vertrekken of Voorzaalen en Voorhooven, die ook met den naam van den *Tempel*, en van *'t Huys des Heeren* genoemt worden; (fiet 2 Reg. XI: 2, 3. en cap. XXIII: 11. Item Luc. XXI: 1. vergeleeken met 2 Reg. XXII: 3, 4.) en aldaar plagte men te *leeren*, te *difputeeren* en te *confereeren*. Siet Luc. XXI: 37. Joh. V: 1. 14. en cap. VII: 14. Hierop doelt ook *Paulus*, feggende: *Zy en hebben my noch in den Tempel gevonden tot iemandt fpreekende*, (*Gr.* διαλεγόμενον) *ofte (eenige) t'zaamenrottinge des Volks maakende, noch in de Synagogen, noch in de Stadt.* Hand. XXIV: 12.

(2) 't Gefelfchap, met en by 't welke hy zich bevondt.

(2) Het *Gefelfchap*, daar *Chriftus* onder was, werdt genoemt *de Leeraars*. Na 't ophouden der Propheten, van welke *Maleachi* de laatfte was, zyn by de *Jooden* verfcheyde naamen opgekomen, en gebruykt, die in de Schriften des Nieuwen Teftaments gemeldt worden, met welke de geene genoemt wierden, die andere leerden; als van *Schryvers*, *Schriftgeleerde*, *Leeraars*, *Rabbi*, *Rabboni* en *Leeraars der Wet*. Siet Matth. II: 4. cap. XXII: 35. en cap. XXIII: 7. Luc. V: 5. Joh. XX: 46. Hand. V: 34. en 1 Cor. I: 20. Wat onderfcheydt dat 'er tusfchen defe was; waarom zy defe Naamen hadden, en welke haare wyfe van *Promoveeren* en van Leeren was? fullen wy nu, uyt vergelykinge der Schrifttuure met de *Joodtfche* Oudtheeden of Antiquiteiten, mitsgaaders fommige Chriften Schryvers †, ten naauwften niet uytpluyfen, dewyle wy ons tot iets anders fpoeden. Dit fal ons genoeg zyn, dat 'er, behalven het Ampt der Priefteren en Leviten, om de Offerhanden, benesfens het overige van den Ceremonieelen Dienft te beftellen; als meede, om aan het Volk in de Synagogen of Vergaaderingen

* *Tract. Thalmud. Middot. cap.* 1. *fect.* 4. 6. *& cap.* 2. *fect.* 6.

† *Vide notas Bezæ & Drufii ad loc cit. Druf. de fectis. Judæorum, lib. II. cap.* 12, 13. *Scalig. Elench. Tribærf. cap* 10, 11. *Cafaub. Exercit. I. in Baron. fect.* 9. 9. *Sculteti Exerc. Euang. lib. I. cap.* 54.

Digitized by Google

gen opentlyk Godts Woordt voor te lesen en te verklaaren, volgens Mal. II: 7. en 2 Chron. XVII: 9. vergeleeken met Hand. XIII: 27. noch een onderscheyden Ampt was, om op een bestemde wyse, tydt en plaatse te *leeren*; waarvan de geene, welke het selve bekleedden, op een bysondere wyse, en als by uytneementheit *Leeraars in Israël* of *Rabbinen* genoemt wierden; gelyk men sien kan Joh. III: 10. Gelykerwyse in de Kerke des Nieuwen Testaments, de *Leeraars* of *Doctoren*, ook de *Propheten*, onderscheydentlyk gemeldt worden. Hand. XIII: 1. Eph. IV: 11. En sulke Uytleggers en Leeraars der Wet mogten niet alleen uyt den Stam *Levi*, maar ook uyt alle de andere Stammen genomen worden *.

(3) *Sittende in het midden.* Hier meede werdt het postuur en de gestalte van *Christus* aangeweesen. Doch dit *sitten in het midden*, beteekent juyst niet te gelyk, de gelegenheit ten opsichte van de plaats, of van het getal der geenen die by hem saaten, dat hy gevolgelyk op de waardigste, *Honorabelste* en hoogste plaats geseeten soude hebben; maar enkel en alleen, dat hy onder de Leeraars, en in derselver Vergaaderinge meede *geseeten heeft*; gelyk het woordt *in het midden* aldus gebruykt werdt, Matth. XIV: 6. 24. cap. XVIII: 2. Joh. VIII: 4. Hand. IV: 7. en XVII: 22. Soo dat men denken moet, dat *Christus*, welke met syn Voorbeeldt alle needrigheit, eerbiedinge en ontsach, omtrent de Ordre van Godt gestelt, heeft willen leeren, schoon hem door een bysonder insicht vergunt was om onder de Leeraars *te sitten*, nochtans op een laager plaatse, als zynde een Discipel, heeft geseeten; gelyk sulks hier ter plaatse door geleerde Uytleggers ** seer wel is aangemerkt. Want uyt de Oudtheeden de *Jooden* † is het bekendt, als meede uyt de Schriftuure, dat de Leeraars hooger, en de Discipelen laager saaten, of veel meer op haar zyde laagen, (soo als andere ‡ staande houden;) gelyk als aan de voeten der *Doctoren.* Hierom zeyde *Paulus*, dat hy *opgevoedt was aan de voeten Gamaliëls, onderweesen na de bescheydenste wyse der Vaderlyke Wet*. Hand. XXII:

(3) De Gestalte, in welke zich Christus vertoont heeft.

* *Drus. de Sectis Jud. lib. II. c.* 12.
** *Calvinus & Maldonatus in Comment.*
† *Scalig. & Tribær. cap.* 10. *p.* 77. 78.
‡ *Pirkeavot cum not. Fagii, p.* 4. *Scalig. & Tribær. c.* 10.

XXII: 3. En *Maria ſat aan de voeten van Jeſus*. Luc. X: 39. Hierom plagte men onder de *Jooden*, den Leeraar *Joſcheb*, dat is, *Sitter* of *Sittende*, en den Diſcipel *Mittabbeck*, dat is, *Stofligger* of *liggende in het ſtof*, te noemen; en het ſtudeeren, of ter Schoole te leggen, wierdt *pulveriſeren*, of *in het ſtof van de voeten der Wyſen te verkeeren* genoemt.

Het tweede Deel. Wat Chriſtus gedaan heeft.

Wat *Chriſtus* aldaar onder de Leeraars *deedt*, beſchryft de Heylige Euangeliſt met deſe woorden: *Haar* (de Leeraars) *hoorende, ende haar ondervraagende.* Sommige * verklaaren dit, *dat hy gediſputeert heeft*. Hy heeft deſe twee dingen gedaan: *Gehoort ende ondervraagt;* te weten, van hooge, voortreffelyke en Goddelyke dingen, daar aan de Eere Godts en de Zaaligheit der menſchen gelegen was, en geene ydele, beuſelachtige, of nieuwsgierige Vraagen, die meerder verwerringe dan ſtichtinge aanbrengen.

Dat 'er ſulke dingen in deſe Schoole verhandelt zyn, blykt uyt het 47ſte *vers*. Hier komt in bedenkinge: Of hy ook geantwoordt heeft? Dit kan wel weſen, en ſchynt uyt het volgende 47ſte *vers* beſlooten te mogen worden, daar van *ſyn Verſtandt* en *antwoorden* geſprooken wordt. Echter kan men ſulks hier uyt met geen ſeekerheit beſluyten, dewyle het woordeken *Antwoorden*, volgens 't gebruyk der *Hebreeuwſchen* Taale, (in de Boeken des Ouden Teſtaments,) dikwils *met* of *tot iemandt ſpreeken* beteekent, ſchoon 'er geen vraagen of ſpreeken van een ander is vooraf gegaan. Dus werdt 'er Job III: 2. geſegt: *Job antwoordde, ende zeyde*; daar hy nochtans ſyn reeden eerſt ophief, en begon te ſpreeken. Alſoo ook Dan. II: 15, 16. 20. 26. daar ſtaat, dat *Daniël* aan *Nebucadnezar antwoordde*.

Dit blykt ondertuſſchen klaar en ſeeker uyt onſen Text, dat *Chriſtus* ſoo wel *gehoort*, als wyſelyk *voorgeſtelt* en *gevraagt heeft*. En dit wierdt den jongen lieden in de School-Synagogen meede toegelaaten; gelyk ſulks uyt de Oudtheeden en Overleveringen der *Jooden* door ſommige † ook is aangemerkt. Dit enkele Verhaal van het Leven onſes Heeren *Jeſu Chriſti* in ſyne kindtſche Jaaren, heeft de Heylige Geeſt in de Schriftuure wil-

* *Ambroſ. Theophylact. & Thomas in Catena.*

† *Druſ. præterit. lib. III. p.* 83.

Digitized by Google

willen nalaaten. Meer wordt ons niet beschreven, wat hy voor en na desen tydt in syne Jongheit gedaan heeft: Meer moeten wy ook niet begeeren te weten; laatende die van het Pausdom haare Legenden en Verdichtselen *, daarmeede zy de Historie van de Jongheit *Christi*, en voorts syn gantsche leven, en alsoo haare Rollen of Comedien pogen te volmaaken †. Het beste is, dat men in sulke dingen met maatigheit oordeelt, ook met Eerbiedigheit en alle Voorsichtigheit daarvan spreekt, en sulks niet buyten of sonder de Schriftuure.

Uyt dit doen van den Heere *Christus*, 't welke de Euangelist *Lucas* ons hier beschryft, werdt van de oude ‡ en nieuwe Uytleggers seer bequaamelyk dese noodige Leeringe getrokken: Dat Needrigheit, Stilligheit en Zeedigheit, volgens dit Voorbeeldt van *Christus*, allen Christenen betaamt; in 't bysonder den Discipelen, of die van andere geleert en geleydt worden; en onder dese allermeest de geene die jong zyn. Dese Stilligheit moeten zy betoonen, in het eerbiedig en neerstig *hooren* en *vraagen*, en niet in het veele, haastige en al te meesterlyke spreeken. *Eerste Leeringe uyt onsen Text.*

1. Het Exempel *Christi* behoort ons daar toe genoeg te vermaanen: Want Hy heeft na en in syne Menschheit een Discipel willen worden, en onder de Discipelen sitten, om te *hooren* en te *vraagen*; daar hy andersints, na syne Godtheit, de Wysheit Godts selve, en *'t waarachtige Licht was, het welk verlicht een iegelyk mensche komende in de wereldt*; ja selfs na syne Menschheit was hy reedts met sulk een Kennisse begaaft, dat hy alle de Wyse en Doctoren verre te boven ging. Joh. I: 9.

2. Hier

* *Bonaventura & Ludolphus de Saxonia de Vitâ Christi. Macropedius Comœd. cui tit. Jesus Scholasticus.*

† De Geleerde en beroemde *Joh. Alb. Fabricius*, Professor te *Hamburg*, heeft in syn Werk onder den Tytel *Codex Apocryphus Novi Testamenti*, Ao. 1703 en 1719. een geheele reeks van sulke verdichte Schriften in 't licht gegeven; welke door de Geleerde konnen nagesien worden. Van 's gelyken heb ik, in myn *Boekzaal der Nederduytsche Bybels*, Ao. 1732. gedrukt, *pag.* 344 tot 360. een geheel Register der geenen die in de *Nederduytsche* Taale bekendt zyn, meedegedeelt.

‡ *Greg. Magn. Pastoral. part. III. c. 26. Inter alios eleganter Beda, in Comment. & Homil.*

Digitized by Google

2. Hier by komt de Vermaaninge der Schriftuure. Als: *En*
Jac. III: 1. *zyt niet veele Meesters, myne Broeders!* En: *Een iegelyk mensche*
Jac. I: 19. *zy rasch om te hooren*, maar *traag om te spreeken:* Welke Vermaaninge in 't bysonder die geene raakt, welke, by gebrek van Jaaren, en door onervaarentheit van saaken, noch soo wel niet
Col. IV: 6. geleert hebben, om *haare woorden met zout te besprengen*, en te
JobXXXII: 4. 6. rechter tydt te spreeken. Waarom ook *Elihu*, de Soone van *Barachel*, (op *Job* en syne drie Vrienden) *met spreeken gewacht*, en *geschroomt heeft*, *om dat zy ouder van daagen waren*, *dan hy*. Dit was de reeden, dat *Pythagoras* een stilswygen van vyf Jaaren voorschreef, allen den geenen die de *Philosophie* by hem quamen leeren; als ook dat *Aristoteles* allen Leerlingen dese gemeene Regel of Maxime voorschryft: *Die leert, moet gelooven.* En *Augustinus* * segt: *Dat den Dwaasen of Eenvoudigen, nuttelyker is, de Leeringen of Beveelen der Wysen te gehoorsaamen, dan na haar eygen oordeel te leven.*

Nuttigheit en Toepassinge van dese Leere, tot Bestraffinge.

Dese Leeringe dus gestelt zynde, sal konnen dienen, om het algemeene en doorgaande gebrek en de siekte van onse bedorvene Eeuwe te bestraffen, daar men, soo wel in de Politie, als in de Kerke en Schoolen, ook in de andere Collegien of Vergaaderingen van Menschen, meerder Doctoren, dan Discipelen vindt. Ik segge *Doctoren*, en veele die Meesters in haar eygene oogen zyn. Veele zynder, die haar verbeelden alle Wysheit te besitten, en daarom komen zy daar toe niet; want zy meenen deselve reets te hebben, en schaamen haar te leeren; willende elk in syn bedryf al Meester zyn, eêr hy half Knecht of Discipel is. Men hoort 'er dikwils weinige met eerbiedigheit *vraagen*, en met lust en eergierigheit *hooren*; maar men hoort 'er overal veele alles meesterlyk keuren, berispen en oordeelen, en gelyk als om haar ooren slingerende, op en neder werpen †. Op dese meenen wy niet quaalyk te passen, 't geene *Salomo* zeydt: *Hebt gy eenen man gesien, die wys*
Prov. XXVI: 12. *in syne oogen is? Van eenen Sot is meer verwachtinge dan van hem.* Dit

* *Libr. de Utilitat. credend. c.* 12.

† Hieronymus, *in synen Brief aan* Paulinus, *haalt dit gebrek dapper over den hekel, aanwysende, dat het veyliger is te leeren, dan andere te leeraaren.*

Digitized by Google

Dit seggen wy nochtans niet tot dien eynde, om de jonge Lieden tot blinde Navolgers en Slaaven te maaken, of om de gaaven, haar van Godt verleent, eenigsints te verkleynen. *Niemandt en verachte uwe jongheit;* zeyde de Apostel *Paulus* aan synen *Timotheus.* Wy wenschen slechts, dat elk zich binnen de paalen van zeedigheit en maatigheit mogte houden, soo dat hy door een al te roekloos en vermeeten gevoelen en meesterlyk oordeelen, niet en kome te struykelen.

1 Tim. IV: 12.

Uyt dit bedryf des Heeren *Christi*, kan men ook dese Leeringe trekken, dat jonge Lieden, na 't Voorbeeldt des Heeren *Christi*, in haare jonge Jaaren, met allen ernst en yver, soodaanige Plaatsen, Geselschappen, Vergaaderingen en Gelegentheeden behoorden te soeken en by der handt te nemen, daar zy tot Wysheit, Geleertheit en Kennisse mogen komen. Dan is het de rechte tydt om wat te leeren, als de Sinnen, 't Verstandt en de Geheugenisse noch het vaardigste en bequaamste zyn; *eer dat de quaade daagen komen, ende de jaaren naderen, van dewelke zy seggen sullen: Ik en hebbe geenen lust in deselve.* Doch dewyle van dese Leeringe elders bequaamelyk gesprooken is, en verder noch gesprooken sal worden, sullen wy se thans niet vervolgen, dewyle wy ons tot iets anders spoeden.

Tweede Leeringe, tot Opwekkinge.

Eccl. XII: 1.

Wy sullen dan, ten derden, uyt het Exempel van *Christus* leeren: ('t Geene eygentlyk en nader op dese tegenwoordige gelegentheit past;) Dat den aardt of styl van leven, staat, ampt en bestel in de Schoolen, dat is, de Beroepinge, Ordre, t'Zaamenkomste, Behandelinge en Werk van de Leeraars, en volgens dien ook van de Discipelen, een Goddelyke en eerlyke Beroepinge, ook een seer nutte en voortreffelyke saake is, door Godts Goedtheit en wys Bestier ingestelt, en onder de Menschen onderhouden; tot welstandt van het Menschelyke Geslachte, ook tot behoudenisse van Kerk en Staat.

Derde Leeringe, tot Vermaaninge.

Dese Lesse bewysen wy voor eerst uyt onsen Text; uyt welken wy konnen afnemen, dat *Christus* de *Hooge Schoole* te *Jerusalem* besocht, en in deselve zich onder de Leeraars geplaatst heeft, *haar hoorende, ende haar ondervraagende.* Dat nu hier een *Hooge Schoole* was, bewysen wy daar uyt, dewyl 'er een Geselschap, Societeit, Vereeninge en t'Zaamenkomste was, bestaande

Eerste Reeden, ontleent van *het Exempel en den Voorgang van Christus.*

Digitized by Google

in Toehoorders of Discipelen, die hoorden en vraagden, en van Leeraars, die leerden en antwoordden. In dese Vergaaderinge nu, onder dit Geselschap, en by dese Oeffeninge, heeft zich de Heere *Christus* laaten vinden, ja 'er selfs aandeel in gehadt; achtende dit ook soo waardig en noodtsaakelyk, dat hy het
Luc. II: 49. noemde, *te zyn in de dingen*, of *in de plaatse* (gelyk sommige * het liever uytleggen;) *syn's Vaders*. Indien nu de School-Oeffeningen en Byeenkomsten, de ordre van Leeraars en Discipelen, de Studien, met den gevolge van dien, een onbehoorlyke of onnutte saake, of ydele en leedige handelingen waren, *Christus*
Ps. I: 1. soude zich niet daar by hebben laaten vinden: Want *hy en sat niet in het gestoelte der spotteren*, noch ydel-spreekers, of onnutte leedig-gangers; ook socht hy geen ydele en nieuwsgierige tydt-
Joh. IX: 4. verquistinge; maar, in tegendeel, *wilde hy werken soo lange het dag*
Joh. IV: 34. *was*; als zynde *syne spyse, te doen den wille des geenen die hem gesonden hadde.* En gelykerwyse door alle de Godtgeleerde, ook by ons *Formulier van Trouwen*, de eerlykheit en waardigheit van 't
Joh. II: 1 tot 11. Houwelyk daar uyt beweesen werdt, dat *Christus* tot *Cana* in *Galilea* ter Bruyloft geweest is; 't geene hy niet gedaan soude hebben indien het een onbehoorlyke of onnutte saake geweest ware: Alsoo mogen wy ook van de Societeiten en Byeenkomsten seggen, die men *Akademien* of *Schoolen* noemt; dat *Christus* die dan nooyt met syn tegenwoordigheit soude vereert, en voor die tydt syn Vader en Moeder verlaaten hebben; en nooyt soude hy zich met de verhandelingen van sulke Lieden ingelaaten, en zich soo veele en lange onder en met haar geoeffent hebben.

Indien iemandt misschien hier mogte tegenwerpen, dat dit een Kerkelyke Oeffeninge van Godtsdienst in de Openbaare Gemeynte geweest zy: Dien geven wy te bedenken, dat sulks met de omstandigheden, welke hier voorkomen, niet overeenstemt. Want hoe soude *Christus*, die maar een Kindt van twaalf Jaaren oudt was, door de Opsienders der Kerke zyn toegelaaten geweest, om aldaar onder de Leeraars te sitten, te hooren, te vraagen en te spreeken? Waarom souden ook syne Godtvruch-

* *Origen. Epiphan. Augustin. Euthym. & ex recentiorib. Fuller. Miscell. Lib. IV. c. 17. Scultet. exerc. Euang. L. I. c. 56. Lud. de Dieu in notis.*

Digitized by Google

vruchtige Ouders den openbaaren Godtsdienſt, en de gewoone Oeffeningen in de Gemeynte Godts niet meede bygewoont hebben? Soo dat dit een Collegie der Geleerde, een *Akademie* of *Hooge Schoole* geweeſt is; alhoewel deſelve in de uyterlyke wyſe, forme en ordre mogelyk vry anders was, dan de heedensdaagſche Akademien en Schoolen. Doch dit neemt de ſaake ſelve niet wech. Gelyk 'er ten tyden en in de Familien der Patriarchen, Burgerlyke Politie en Regeeringe geweeſt is, ſchoon het beleydt en de ordre juyſt niet een en deſelve, met de hedensdaagſche Koningryken, Vorſtendommen en Republyken deſer wereldt geweeſt heeft; alſoo is het ook met de Akademien en Schoolen gelegen. Soo dat wy, ten voordeele van de noodtſaakelykheit en nuttigheit der Schoolen, wel mogen beſluyten, dat de Soone Godts, onſe Heere en Zaaligmaaker *Jeſus Chriſtus*, ons in de Akademiſche Oeffeningen en Studien een Voorganger geweeſt is, en ſulk een heylſaam werk met ſyn Voorbeeldt heeft willen heyligen, ja op 't hoogſte aanbeveelen. En dit is ook het gevoelen van andere voortreffelyke Leeraars in de Schriftuure en Oudtheeden der *Jooden* ſeer wel bedreven *: Gelyk ſulks meede uyt de volgende Reeden naader ſal blyken.

Tweede Reeden, ontleent van het Goddelyke Recht.

Hier komt by, dat de *Akademien* en *Schoolen*, mitsgaaders de Studien en de Oeffeningen welke op en in de ſelve geſchieden, van Godt den Heere, als de Fonteyne van alles Goedts, en den milden Geever van alle goede gaaven, ſelve zyn ingeſtelt, en datſe by gevolge op het *Goddelyke*, *Natuurlyke* en *Menſchelyke* of *aller Volkeren Recht* gegrondtveſt zyn.

Dat deſelve van Godt ingeſtelt, en gelyk als met het *Goddelyke Recht* gewaapent zyn, (ſullende van het *Natuurlyke* en *Menſchelyke* Recht in 't vervolg geſprooken worden;) ſulks werdt hier uyt klaar beweeſen, dewyle deſelve onder Godts Volk, onder de oogen van de Godtvruchtige Patriarchen, Rechters, Koningen, Prieſteren, Propheten, ja ſelfs onder 't opſichte van de Propheten geweeſt zyn, ſoo lange als 'er eenige Politie

 en

* *Druſ. præter. Lib. III. p.* 83. *Scaliger El. Tribæceſ. c.* 10. *p.* 78, 79. *Broughtonius in Daniel. p.* 44. *Chriſtus Scholas Theologicas Synedrii ſua præſentia cohoneſtavit. Brentius Hom.* 20. *in Luc. Conſedit in Schola literaria, in cathedra Doctorum, inter Rabbinos.*

en Kerke des Heeren onder haar gebleven is. Dus leeſen wy 1 Sam. I: 24 tot 26. en cap. II: 11. dat *Samuel* te *Silo*, onder het opſicht van den Prieſter *Eli* opgevoedt en onderweeſen is. Want ſyn *dienen*, kan daar van niet verſtaan worden, dat *Samuel* van die tydt af aan als *Levyt* in het Huys des Heeren gedient ſoude hebben, dewyle hy de vereyſchte Jaaren noch niet en hadde. 1 Sam. X: 10. leeſt men, van *de Kinderen*, of van *een hoop der Propheten*, dat is, van Leerlingen, Studenten of Diſcipelen, welke den Propheten als haaren Meeſteren volgden. Dus verklaart het de *Chaldeeuwſche* uytbreydinge: *Den Hoop der Schriftgeleerden*, dat is, der Wyſen en Doctoren; en dit is de gemeene uytlegginge des *Joodtſche* en onſer Leeraars *. 1 Sam. XIX. vers 20 tot 22. werdt 'er geſegt, dat *Samuel* een *Vergaaderinge*, Collegie of Schoole te *Rama* hadde, daar van hy ſelve het opſicht waar nam, en daar in leerde. Dus ſtaat 'er ook, van de *Kinderen der Propheten*, in de Schoolen te *Bethel* en *Jericho*, 2 Reg. II. alwaar zy by *Vyftigen* getelt worden; vers 7: 16: 17. en Cap. IV: 38: 43. 't Welke geenſints te verſtaan is van buytengewoone Propheten, die geleert ſouden hebben toekomende dingen te voorſeggen; maar wel van ordinaris Studenten, uyt alle de Stammen, maar meeſt uyt de *Leviten* genomen; welke in ſeekere Collegien en Vergaaderingen, onder het beſtier en den voorgang van ſeekere Leeraars, in de Wysheit van Goddelyke en Menſchelyke ſaaken zich oeffenden †. Want dit is bekendt, dat by den *Hebreën*, de Diſcipelen, *Kinderen*, en de Leeraars, (zynde toen de Propheten,) *Vaaders* genoemt worden. Jeſ. VIII: 16: 18. Pſ. XXXIV: 12. Om nu voorby te gaan, 't geene *Flavius Joſephus* § getuygt, van de Studien van *Seth* en deſſelfs Nakomelingen, welke de kenniſſe der Sterren en Hemelſche dingen hebben uytgevonden, en haare uytvindingen in twee Columnen geſchreven; ſoo dat de forme van Schoolen en van Kerkelyke Vergaaderingen, door eenen en den ſelven Godt-
Gen. IV: 26. vruchtigen Man te gelyk ſchynen aangeſtelt te zyn. Laat hier by

* *Vide Rabbin. ad loca cit. & Druſium, imprimis etiam Martyrem, & Junty. Academ. cap. 4. & Hoſpin. de Monachis, cap. 8.*

† *Cunæus de Republ. Hebræor. Lib. II. cap. 9.*

§ *Antiquit. Judaic. Lib. I. cap. 3.*

Digitized by Google

by gevoegt worden, dat *Simeon Christus* in syne armen heeft gehadt, en dat Godt hem sulks van te vooren belooft hadde. Luc. II: 26, 28. Nochtans was dese een der voornaamste Leeraars in de *Joodtsche* Schoolen *. Act. XXII: 3. getuygt *Paulus* van zich selven, *dat hy aan de voeten Gamaliels opgevoedt was.* En staat hier by wel aan te merken, dat dese Schoole te *Jerusalem* geweest is, in welke *Paulus* gestudeert heeft, en *van Gamaliel onderweesen is*: Want dese voornaamste Leeraar dier tydt, woonde toen te *Jerusalem*, gelyk men lesen kan Act. V: 34. Wanneer men nu dese Texten der Schriftuure vergelykt, met het geene by ons in de Verklaaringe van onsen *Text*, van de *Doctoren* of *Leeraars* gesegt is; ook het geene men leest van veele *Synagogen* † te *Jerusalem*, voor allerhande Natien, Act. VI: 9; dan kan men lichtelyk besluyten, dat onder Godts Volk, en in 't bysonder te *Jerusalem*, altydt de ordre van Schoolen en Akademien geweest is. Want de Synagogen, daar Godts Woordt van meldt, waren niet alleen Kerkelyke, maar ook Akademische- of School-Vergaaderingen; gelyk by de *Joodtsche* Schryvers het woordt *Schoole* daarvoor bekent is; en zy verklaaren, dat het selve een *Synagoge* beteekent, in welke de Jeugdt geleert wierdt: Gelyk sulks wel verstaan kan worden by de geene, die in de Oudtheeden en gewoontens van het *Joodtsche* Volk ervaaren zyn ‡. Hierom verachtten de *Jooden Christus*, als een die geen Geleertheit in de Schoolen gehaalt hadde. Joh. VII: 15. Hierom noemden zy de Apostelen, *Ongeleerde Menschen*; Act. IV: 13. om datse haare Wysheit in de Hooge Schoolen niet geleert hadden. By de *Joodtsche Rabbynen* en *Thalmudisten* § zyn uyt de oudtste Aanteekeningen, meede eenige verschillen van Gevoelens en Leeringen noch huyden ten daage bekendt, die 'er tusschen de Schoolen waren; waarvan d'eene genoemt wierdt, *'t Huys Schammai*, en de andere *'t Huys Hillel*; noch waren daar de

* *Dus gevoelen van desen Simeon, niet sonder reeden, Buxtorfius, in abbreviatur. p. 52 cum p. 151. & Scultetus Exercit. Euang. lib. I. cap. 61.*

† *Sigonius de Republ. Hebr. lib. II. c. 8. verhaalt, uyt de Joodtsche Schryvers, dat 'er toen binnen Jerusalem 480. Synagogen waren.*

‡ *Philo de Vita Mosis, lib. III. Drus. præter. lib. III. p. 83 & lib. V. p. 186.*

§ *Seder Olam abbreviat. Tract. Thalmud. de Sabbatho, cap. 1. sect. 5, 6, 7. Buxtorf. abbreviatur. p. 43. 52: 59. Tiberiad. lib. I. cap. 19.*

Oosterſche en de *Westerſche*; d'eene noemde men *de Kinderen Asſer*, en de andere *de Kinderen Naphtali*. Wy konnen hier ook niet voorby gaan, 't geen 'er Act. XIX: 9. ſtaat, dat de Heylige Apoſtel *Paulus*, *in de Schoolen van ſekeren Tyrannus heeft gaan leeren*; dat is, van een Man welke *Tyrannus* genoemt was. 't Geene ons ten minſten ter aanwyſinge ſtrekt, dat *Paulus* zich niet binnen deſelve hadde begeven, 't en ware dan, dat ſulke Plaatſen, en bygevolge ook ſulke Vergaaderingen, eerlyk, ſonder opſpraak, en onberucht geweeſt waren.

Derde Reeden, van het Onderwerp, of 't Werk der Schoolen. Doch men kan de conſcientien, van de nuttigheit, eerlykheit en Goddelykheit der Akademien en Schoolen niet beter overtuygen, dan als men aanwyſt, welke noodige, eerlyke en Goddelyke ſaaken in deſelve verhandelt en geleert worden. *Wysheit* en *Wetenſchap* zyn daar de ſtoffe of 't onderwerp, daar meede men beeſig is; en derſelver Leeringen, maaken het beginſel, midden en eynde van alle de Akademiſche Studien en Oeffeningen uyt. Wanneer ik ſlechts de *Wysheit* van Goddelyke en noodtſaakelyke Menſchelyke dingen noeme, dan is de waardigheit en uytnementheit der Schoolen daarmeede genoeg voorgeſtelt. Want wie is 'er, (behalven uytſinnige en Godtlooſe Menſchen;) die de koſtelykheit der Wysheit niet en erkent, welke deſelve niet en omhelſt, en die niet na haar ſoude verlangen? *Salomo* heeft den *lof* der *Wysheit* in ſyn *Spreuken* en *Prediker* ſoo veel verdeedigt, dat den tydt ons ſoude ontbreeken, om daarvan ſlechts een gedeelte aan te haalen. Van het beginſel ſyner *Spreuken*, tot aan het *Tiende Capittel* toe, doedt hy anders niet, dan de *Wysheit* den Menſchen aanbeveelen. Laat ons onder anderen nu ſlechts deſe weinige hier voortbrengen.

Prov. XXIII: 23. Cap. VII: 4. en C. III: 13. *Koopt de Waarheit, ende en verkooptſe niet: (mitsgaders) Wysheit, ende Tucht, ende Verſtandt. Segt tot de Wysheit, gy zyt myne ſuſter, ende heet het Verſtandt uwen Bloedt-vriendt. Welgelukzaalig is de Menſche (die) Wysheit vindt; ende de Menſche (die) verſtandigheit voortbrengt.* Wy ſullen hier noch ſlechts een of twee Spreuken uyt de oude Leeraars en Schryvers byvoegen. *Nazianzenus* * ſegt: „ Dat de geene, die de Geleerdheit verachten, wenſchen „ dat

* *Orat. 30. in laudem Baſilii, pag. 496.*

Digitized by Google

„ dat alle haar's gelyken waren; op dat haare eygene onwe-
„ tenheit met de duysternisse der algemeene onwetenheit mogte
„ bedekt worden, en op dat niemandt haare onwetenheit soude
„ konnen ontdekken en bestraffen." Dit segt de voortreffelyke *Nazianzenus*, en niet ik; dit staat op syn reekeninge, en hy is het, die daarmeede alle Verachters, Bespotters en Haaters van Studien en Geleertheit, welke zich op haar luyigheit en onwetenheit verhoveerdigen, louter over den heekel haalt.

Deselve *Nazianzenus* zeydt ook *: „ Dit verbeelde ik my by
„ allen Verstandigen buyten twyffel te zyn, dat de Geleertheit
„ onder alle de Menschelyke Goederen de eerste plaats bekleet:
„ Ik spreeke niet alleen van dese onse Edelder Geleertheit, &c.
„ (der *Theologie*,) maar ook van de andere Geleertheit buyten
„ haar, dewelke veele Christenen door een quaadt of verkeert
„ oordeel verwerpen, als offe listig, gevaarlyk, en van Godt af-
„ keerende was." En *Gregorius Nyssenus* † segt: „ Door dit be-
„ dryf der *Hebreën*, worden wy vermaant, dat wy de Rykdom-
„ men der Wetenschappen, die de Heydenen besitten, niet
„ moeten verachten, als der Wysbegeerte, der Zeeden, der
„ Natuurlyke dingen, der Sterrekunde, der Meetkunde, der
„ Muzyk, der Reedenkavelinge, en andere meer; in welke de
„ geene, die van de Kerke vervreemt zyn, pronken en bloeyen:
„ Ons wordt gebooden, die van haar te ontfangen, en haar,
„ diese misbruyken, daarvan te berooven, ense tot beter ge-
„ bruyk te schikken." Meer diergelyke spreuken soude men uyt de Schriften, voornaamentlyk van *Nazianzenus*, *Hieronymus*, *Basilius*, en alle andere Oudtvaders konnen aanhaalen. Om ook iets tot aanprysinge van dese Geleertheit uyt de Ongeloovige te verhaalen, soo is aanmerkenswaardig de Brief van *Philippus* Koning van *Macedonien*, Vader van *Alexander* de Groote, aan den seer Geleerden Wysgeer *Aristoteles* ‡, waar in hy aldus schryft: „ Weetet, dat my een soone, (te weten *Alexander*,)
„ gebooren is; daar voor ik de Goden danke: niet om dat hy
„ gebooren is, maar om dat hem gebeurt is ten tyde uwes le-
„ vens,

* *In deselve Oratie.* † *De vita Mosis*, *pag.* 22.
‡ *A. Gellius noct. Attic. lib. IX. cap.* 3.

Digitized by Google

„ vens gebooren te worden. Want ik hoope, dat hy van u op- „ gevoedt en onderweesen zynde, ons en het aanvaarden van „ soo groote saaken waardig sal zyn." Hier sal ik slechts noch iets byvoegen, van desen soone *Alexander*, dat deselve plagte te seggen *: „ Dat hy *Aristoteles* synen Meester, geen minder liefde „ toedroeg, dan *Philippus* synen Vader: Dat hy van synen Va- „ der het leven, maar van *Aristoteles* de wyse en oorsaak om het „ leven te bekomen, ontfangen hadde." Deselve *Alexander*, toen hy met syne Waapenen geheel *Asien* beroerde, en *Darius*, Koning van *Persien*, met stryden en zeegepraalen in 't naauw- hielp, liet echter niet na aan den voornoemden *Aristoteles* te schryven, toen hy vernam, dat deselve seekere hooge en diep- sinnige stukken, van de kennisse of bespiegelingen der Natuur- lyke dingen, in het licht gegeven hadde †. „ Gy hebt (*zeyde hy*,) „ niet wel gedaan, met de *Acröamatische Disputatien* uyt te geven. „ Want in wat saaken sullen wy boven andere konnen uyt- „ munten, indien sulke *Geleerde* stukken, die wy van u *gehoort* „ *en* geleert hebben, ieder een gemeen worden? Want ik wil „ liever met Geleertheit, dan met Waapenen, Macht en Ryk- „ dommen overtreffen."

Uytwydinge, tot Vertoog, vande Nuttigheit en Waardigheit aller Konsten en Wetenschappen in 't bysonder, die op de Akademien geleert worden.

Doch op dat niemandt, door enkele Onwetenheit, of door Misleydingen, of door Verkeertheit, en eenig quaadt vooroordeel zich mogte verbeelden, dat de Studiën en Geleertheit, ten aansien van dat deel, 't welke eygentlyk en voornamentlyk de kennisse van Goddelyke dingen, en den Godtsdienst uyt de Heylige Schriftuure betreft, wel nuttelyk en vorderlyk zyn; maar dat de overige Konsten en Wetenschappen in geen bedenkinge behoorden te komen; en dat tot dien eynde geene Akademien en Schoolen, met groote moeyte en kosten opgerecht en onderhouden behoorden te worden: Soo seggen wy, en sullen kortelyk, als met eenen vinger aanwysen, dat de H. Geest in de Schriftuure leert, niet slechts net soo veel als een iegelyk ter Zaaligheit noodig is te gelooven; maar ook in deselve de fondamenten en beginselen van andere goede Wetenschappen en Konsten legt, als meede van allerleye Wysheit, welke in de Schoolen

* *Plutarch. in Alexandro.* † *Plutarch. ibid. & A. Gellius lib. XX. cap. 5.*

Digitized by Google

Schoolen en Akademien geleert, geſtudeert en verhandelt werdt: Immers dat de H. Geeſt, ten minſten eenige Zaaden daarvan en daar tuſſchen ſtrooyt, om 'er ons eenige proef kens van te geven, de luſt tot deſelve op te ſcherpen, na deſelve de tanden waterig te maaken, en alſoo het walgen en verachten van ſulke nutte en heerlyke Gaaven Godts wech te nemen. En dit is 't alleen niet; maar de H. Geeſt heeft ook de Schriftuure ſoodaanig met eenvoudigheit en Geleertheit doormengt, dat een Lam; (dat is, een vroom en eenvoudig Chriſten;) deſelve doorwaaden kan, en een Olifant, (dat is, een Hoog-Geleerde;) in deſelve ſwemmen moet. Hy heeft de hoogſte Dingen met de laagſte, de Goddelyke met de Menſchelyke, de Onſienlyke met de Sienlyke, de Eeuwige met de Tydelyke ſoodaanig t'zaamen, en d'eene met of door gelegenheit van de andere voorgeſtelt, dat wy de Schriftuure neerſtig leeſende, in alle Wetenſchappen en Konſten te ſeekerder konnen vorderen; ook tot grondig verſtandt en voltooyinge van deſe, uyt de Schriftuure niet weinig toebrengen; en dat wederom van 's gelyken, uyt andere Konſten en Wetenſchappen veel kan bygebracht worden, tot klaar en duydelyk verſtandt veeler dingen, die in de Schriftuure ſeer geeſtig en fraay zyn ingevoegt, by forme of wyſe van Gelykeniſſe, of van Tuſſchen-reeden, of van Byreeden en Uytbreydingen, of by trappen, opklimmingen en aanleydingen tot hoogere dingen, en tot de Kenniſſe van den Grooten Godt. Soo dat wy de Schriftuure te recht mogen noemen: *Het Boek van alle Wetenſchap*; de *Zee van alle Wysheit*, en de *Akademie der Akademien.* 't Welke van ons aangeweeſen zynde, na gelegentheit van deſen tydt, van deſe Plaatſe, en van deſe Vergaaderinge, ſoo dat het alle Vroome, ſelfs de eenvoudigſte Chriſtenen wel verſtaan konnen, welke eenigſints den Godtsdienſt lief hebben, en de H. Schriftuure in waarde houden; ſoo oordeele ik, dat de noodtſaakelykheit en waardigheit der Akademien, der goede Konſten en Wetenſchappen, en by gevolge ook van het loffelyke Werk en Voornemen der Achtbaare Overheeden alhier, haar genoegſaam aanbevoolen ſal zyn. Om hier van den lof aller Studien en Wetenſchappen voornaamentlyk te ſpreeken, is thans myn werk niet, maar dit ſal toekomende Woensdag

Digitized by Google

volkomentlyk gedaan worden, door den geenen die sulks toestaat: Dies sal het ons genoeg zyn, uyt de Schriftuure het onse daar van toe te brengen.

Als, van de JURISPRUDENTIA. Om dan tot de bysondere Konsten en Wetenschappen, die in de Schoolen en Akademien geleert worden, over te gaan, soo beginnen wy van de RECHTSGELEERTHEIT, of het *Studeeren in de Rechten*. Sommige Menschen verachten dese Studie, seggende tot een spreekwoordt: *Wat komt 'er van het Krommen en Rechten?* Ja zy verbeelden zich ook, dat de Rechtsgeleerde enkele Verwerders en Quel-Geesten van het Menschelyke Geslachte zyn; en dat dierhalven dese Faculteit en Studie onnuttelyk en te vergeefs geoeffent en aangehouden wordt. Het betaamt my niet alhier te verhaalen, de reedenen en eerlyke Getuygenissen, welke men uyt de Keyserlyke Rechten * en andere Schriften, ten voordeele van dese Studie soude konnen aanhaalen; maar ik wyse dies aangaande alleen op de Schriftuure.

Wat is doch de *Rechtsgeleertheit* anders, dan de Wetenschap, wat Recht en Onrecht is, om elk het syne te konnen toewysen? Dese Wetenschap nu werdt in veele Texten der Schriftuure verhandelt, en in 't bysonder in de *Boeken* van *Moses*; soo dat het Boek *Exodus*, dat van *Deuteronomium*, een gedeelte van *Leviticus* en *Numeri*, ten meestendeele in de Rechten besteedt worden. De Schriftuure is de suyvere en onvervalschte fonteyne van alle Rechtsgeleertheit, en van alle goede Wetten; bygevolge ook van de *Roomsche Wetten* of de *Keyserlyke Rechten*, welke op de Akademien verklaart en geleert worden. Tot die fonteyne moet men alles brengen, en van daar de Beekskens wederom afleyden. Dies werdt 'er door Geleerde Theologanten † niet qualyk gesegt: Dat de *Roomsche Rechten* daar uyt haaren eersten Oorsprong hebben. Alle Rechtsgeleertheit sonder Schriftuure, gaat mank, en is gelyk een tak van een boom gesneeden, die in zichselven verdroogen moet. Het zyn geen grondige Rechtsgeleerde, die van haare Rechten geene reedenen konnen geven, en tot dien eynde dese *fontes juris* of oorsprongelyke Wetten der Rechten niet en kennen, noch deselve nagaan;

* *Tit. C. de Advocatis.*

† *Dit zeydt en bewyst* Zepperus, *in explan. leg. Mosaic. lib. III. cap.* 13.

Digitized by Google

gaan; maar 't zyn veel meer enkele *Memoristen* of *Historici*, die de *Roomsche* Wetten en Rechten slechts weten soo alsse volgen, en gelyk men een Historie weet *. Die haare Studien van de Rechten maaken, of zich verbeelden vry veel kennisse van deselve te hebben, maar ondertusschen het lesen en de Studien der Schriftuure niet achten, gelyk als of haar deselve niet aanging; die handelen even al eens, als of zy haar selven het rechter ooge uytstaaken, of haar rechter voet af hieuwen, en dan dus wilden haaren weg vervolgen. Dit hebben selfs de beste en voornaamste Meesters in de Rechten moeten bekennen †: Waar om zy niet hebben nagelaaten, haare Rechten met de Schrifture te vergelyken, en uyt of door de onfeylbaare Reegelen der Schriftuure, deselve te verklaaren en te bevestigen.

De geene, welke dierhalven dese Studie onder de Christenen soude willen verachten of nalaaten; soude te gelyk een groot gedeelte van den Bybel moeten verbannen, in welke van Erffenissen, Panden, Leenen, Wedergeven, Koopen, Lossen, enz. en diergelyke Rechtsgeleerde stoffen gesprooten wordt; en welke door de Theologanten selve verklaart, met de Borgerlyke en *Roomsche* Rechten vergeleeken, ja door derselver behulp soo veel te klaarder uytgelegt worden ‡. Soo doende soude men eerst die voortreffelyke Schoole van beyde de Rechten moeten sluyten, welke Godt selve nochtans geopent heeft. Deut. XVII: 8, 9.

Wilde men de Rechtsgeleerden, 't zy *Antecessores* of Voorgangers, 't zy *Practisyns* of Advokaaten veroordeelen, dan soude men te gelyk een *Sententie* of Vonnis moeten vellen, tegens die uytgeleesene uyt de *Leviten* des Ouden Testaments, (en onder dese, den Man Godts *Ezra*,) welker werk het was Ezra VII: 6.
in de Rechten te studeeren; gelyk blykt uyt Deut XVII: 8, 9. en 1 Paral. XXVI. 29 tot 32. daar gesegt wordt: Dat *David* een groot getal van *Leviten* over de Officieren en Amptlieden, mits-

 gaaders

* *Vide in hanc sententiam Ant. Fabrum. I. C. etiam cit. ab Amesio, in Technometr. n.* 125.

† *Conrad. Heresbachius in Jurisprud. Christiana, Althusius in Decalogo, Hegendorpius, Oldendorpius, &c.*

‡ *Siet de Uytleggingen over de Boeken van Moses.*

Digitized by Google

gaaders over de Kerkelyke en Polityke ſaaken des Koningryks aanſtelde; ook is ſulks verder uyt de Oudtheeden der *Jooden*.*
Col. IV:14. bekendt. De Apoſtel *Paulus* maakt ſoo wel van *Lucas*, *den Me-*
Tit III: 13. *dicyn-meeſter*, als van *Zenas*, *den Wet-geleerden* of *Rechtsgeleerden* gewag; en daar meede heeft hy haar Beroep, als eerlyk en Goddelyk goedtgekeurt: Want hy ſoude geen bekeerde en geloovige Chriſtenen deſen Tytel gegeven hebben, indien het een ſchandelyk Ampt of godtloos bedryf geweeſt was. Iemandt *Advyſeeren*, Raaden, *Conſultatien* geven, *Advocateeren*, als Voorſpraak dienen, ſyn goede ſaake waarnemen, en ſyn Deugdelyk Recht voorſtaan, zyn geene dingen welke na iets quaadts of
Pſ. XVI: 7. onbehoorlyks taalen. Godt werdt onſe *Raadt-gever*, en ſyn
Pſ. CXIX: 24. Woordt onſe *Raadts-lieden* genoemt. En *Salomo* ſegt: Dat *de behoudeniſſe is in de veelheit der Raadtslieden*. *Chriſtus* was in ſyn
Prov. XI: 14. Ampt *een Voorſpraak* of Advokaat by den Vader. De gebreeken
1 Joh. II: 1. en misbruyken, welke in deſe Studien en in dit Beroep dikwils meer dan al te veel omgaan, moeten evenwel de ſaake en de goede Gaave Godts niet verachteren. Hoe een ſaake en Beroep noodiger en voortreffelyker is, ſoo veel te meerder en te ſchandelyk zyn dikwils de misſlaagen in de ſelve, door de liſtigheit des Satans. Indien men daarop ſag, dan ſouden de Kerken-Dienſt en de Kerken-Dienaaren, het Ampt der Overheeden, de Koophandel, en voorts allerleye Staaten, Standen, Hanteeringen en Beroepingen der Menſchen verworpen moeten worden, dewyle in alle dingen veel gebrek by de Menſchen gevonden wordt. Ja, om kort te gaan, willen wy den Godtsdienſt, Godts Kerke, en de Chriſtelyke Huyshoudingen welgereegelt en in goede ordre houden? Willen wy tot geen *Cyclopiſche* en erger dan *Barbaarſche* Verwilderinge vervallen? Dan moet Politie en Borgerlyke Regeeringe ſtaande gehouden worden; dewyle *de Kerke in de Politie*, en *niet de Politie in de Kerke is*, gelyk *Optatus Milevitanus* te recht ſegt. Nu kan 'er immers geen Politie ſonder Wetten en Rechten zyn, noch ſonder Mannen die haar de Wetten en

* *Cunæus de Republ. Heb. lib. II. cap.* 9. *Sigonius de Republ. Hebr. lib. V. cap.* 10. *Idem in notis ad Sulpit. Sever. pag.* 393. *daar by ſegt, dat de ſoogenoemde* Schriftgeleerden, *eygentlyk Rechtsgeleerden en Theologanten waren.*

Digitized by Google

en Rechten verstaan, om in alle voorvallende en raadeloose saaken te oordeelen, wat Recht of Onrecht is.

De *Rechtsgeleertheit* strekt ons ook tot geen kleyn behulp, om verscheyde stukken van de Godtgeleertheit en Schriftuur-Texten soo veel te beter te verstaan, en deselve uyt te leggen; als, het stuk van de *Voldoeninge* en der *Borgtochte* van *Christus* voor ons; van de *Rechtveerdigmaakinge*; van de *Aanneeminge tot Kinderen*, enz. en voorts de gantsche *Thien Gebooden*. Boven dit alles soo is de Rechtsgeleertheit, ja de wyse en kloeke Rechtsgeleertheit, (bygevolge soo zyn ook de Wyse en Kloeke *Rechtsgeleerden*;) een noodtsaakelyk middel, om den waaren Godtsdienst en de oprechte Kerke te behouden, voort te planten en uyt te breyden; het vervallene te herstellen en te *Reformeeren*; ook de quaade saaken en misslaagen der Ketteren en des Antichrists te achterhaalen, en deselve te keer te gaan. Haaren Raadt heeft men dikwils van doen, in het voorsichtige bestier van de Kerke, en in het naauwe onderscheyden van het Kerkelyke en Polityke: Waartoe zy dan selfs in het *Corpus* van de *Roomsche* of *Keyserlyke Rechten*, wanneer zy daarin studeeren, en dat wel practiseeren, seer schoone aanleydinge, groote gelegenheit, ja noodtsaakelykheit vinden *. Soo dat onse Kerken geen voortreffelyker *Theologanten*, en geen meerder Lichten en Voorgangers, soo wel in den Godtsdienst als in den Kerken-Dienst hebben gehadt, dan soodaanige, die te vooren Studenten in de Rechten of Rechtsgeleerden geweest waren; gelyk de Voorbeelden van *Calvinus*, *Beza*, *Franciscus Junius*, en meer andere sulks geleert hebben. En niet alleen dese, die haare Studie en Professie verandert hebben, maar ook selfs die Rechtsgeleerden gebleven zyn †. Onder anderen staat ons te noemen de Vermaarde Jurist *Hieronymus Scurfius* tot *Wittenberg*, welke met den Man Godts *Martinus Lu-*

* *Tit. C. de summa Trinitate & fide Cathol. tit. C. de sacro Eccles. tit. C. de Episc. & Cleric. tit. C. de Episcop. audient. tit. C. de Fet. Novell.* 5. 6. 7. 16. 46. 56. 58. 59. 67. 83. 123. 127. 146. 173.

† *Gelyk daar zyn Marsilius de Menandrino Patavinus, Nicolaus Crellius, Kantzelier van Saxen, Georgius Tradelius, Pensionaris van Augsburg, Reynier Backhovius Echtius, Schout tot Heydelberg, Melchior Goldastus, en meer andere, die ik in myn Inleydinge of Oratie in de Akademie alhier, den 20 Augusty 1634. gedaan, hebbe aangeweesen.*

therus in den Jaare 1521. op den Ryksdag tot *Worms* trok, en hem dese groote en sorgelyke saak hielp beleggen, zich in desen als desselfs mondt en ooge gedraagende, nademaal *Lutherus* slechts een Monnik geweest was, die meest in de Kloosteren en Schoolen verkeert hadde, en daarom het beleydt en de formaliteiten niet wiste, om voor sulk een Vergaaderinge in tyden en na behooren te antwoorden, of zich te verantwoorden. Behalven dese, zyn 'er noch veele andere geweest, welke, of met raadt en daadt, of met voortreffelyke *Theologische* Schriften, of met beyde, den Godtsdienst en de Kerke des Heeren wel deegelyk te recht geholpen hebben. * Hier siet gy dan, ô beminde Christenen! een van de voornaamste en grootste deelen van de Studien, welke op de Akademien verhandelt, en waartoe deselve met groote kosten opgerecht en onderhouden worden.

POLITICA, ETHICA, en OECONOMICA.

Tot de Rechtsgeleertheit moet gevoegt worden, de *Konst van Politie*, of *Borgerlyke Regeeringe.* Daarmeede is vereenigt *de Konst der Zeeden*, of *de Zeedekunde*, spreekende van Borgerlyke Deugden, goede Zeeden en Welgemaniertheit †; van 't

Phil. IV: 8.

geene *dát eerlyk is en wel luydt*; leerende besorgen het geene eerlyk is voor alle Menschen; zich uyterlyk te gedraagen soo als 't betaamt, ook 't geene na gelegenheit van saaken en omstandigheden welvoegt. Hierby moet ook niet vergeten worden, de

1 Tim. III: 4,5. 2 Thess. III: 6,11,12.

Huys-houdinge, of *Huys-bestieringe*, leerende een iegelyk om *syn eygen Huys wel te regeeren.* Dat dese alle nu seer nutte ende bequaame Studien en Wetenschappen zyn, heeft by welgereegelde schikkelyke lieden, in 't bysonder by Christenen, niet veel bewys noodig. De eygen sitplaatse nu, en staapel, (om soo te spreeken,) van dese Konsten, is in de Schriftuure; beyde de Methoden of Wysen, volgens welke die ten allen tyden op de Akademien en door de Geleerden gewoonlyk geleert worden, sal men in deselve vinden. Wildt gy de algemeene en vaste Regelen, *Præcepta* of *Axiomata*, van *Politica*, en derselver aankleevende Wetenschappen kennen? Dese worden

* *Vide & egregiam Orationem Melanthonis, in laudem Jurisprudentiæ, seu de Legibus.*

† *Van de Zeeden-konst en goede Manieren, siet Phil. IV: 8. en 1 Cor: XI: 13, 14. en 2 Reg. IV: 26. als mede de Verklaaringen daarover van Petrus Martyr.*

Digitized by Google

den op veele plaatsen der H. Schrift, doch allermeest in de *Spreuken Salomons* gevonden. Hebt gy ook lust, om de *Politica*, door Vermaaningen, Voorbeelden, Raaden en Daaden*, in haar eygen gedaante en met levendige verwen vertoont te sien, soo leest maar de Boeken van *Moses*, *Josua*, *der Rechteren*, *van Samuel*, *der Koningen*, *der Chronyken*, *Ezra* en *Nehemia*. Ik kan u verseekeren, dat gy alle de stukken en leeden van een rechte *Politica*, daarin overvloedig sult vinden; gelyk daar zyn, de Wettelyke en Deugdelyke Regeeringen der Vorsten en Overheeden; het instellen tot deselve, het zy by Erfvolginge of Verkiesinge; het Recht en de Privilegien der Vorsten en des Volks, ook der Dienaars en Amptenaars, soo van een Ryk, als van een Vorst; de Ryks-daagen of Landtdaagen; de Oorloogen, en de middelen tegen de Tyrannen. Voorts de openbaare en bysondere Deugden; als de Voorsichtigheit, Maatigheit, Verdraagsaamheit, Rechtveerdigheit, Billykheit, Mildtdaadigheit, enz. Eyndelyk, den Landtbouw, Koophandel, Scheepvaart, enz. Gelyk dan een seeker *Register*, op de Boeken van *Salomo* gemaakt; als meede de Aanteekeningen van Schriftuur-plaatsen door de geheele *Politica* en *Ethica*, ja het Opstellen van een *Ethica* en *Politica Christiana*, voornamentlyk uyt de Schriftuure, door Geleerde Mannen, daarvan tot een getuygenisse strekken †. Hierom is het, dat de Theologanten dese Konsten en Wetenschappen meede verhandelen, omse met de voorgemelde Schriftuur-Boeken te vergelyken, en veele Texten der H. Schriftuure beter en ruymer te verstaan, gelyk sommige Geleerde Verklaaringen over de Schriftuure wel aanwysen §. Aan de andere zyde, soo bekennen voortreffelyke *Politici*, hoe seer haare Konst of Wysheit uyt het leesen der H. Schriftuure, en in 't bysonder van de *Boeken der Rechteren*, *der Koningen*, enz. ver-

licht

* *Monita & exempla Politica, hoc est Consilia, dicta, facta.*

† *Vide Lamberti Danæi Indices in Proverb. & Ecclesf. edit. cum Comment. Merceri: Ejusdem Danæi, Althusii, Keckermanni Ethicas & Politicas.*

§ *Hierin munten uyt, boven andere, de Commentaria van P. Martyr, over de Boeken der Rechteren, Samuels, en der Koningen. By hem kan gevoegt worden Lavaterus over de Spreuken Salomons, en der Chronyken.* [Behalven veele andere, sedert die tydt in verscheyde Taalen in het licht gekomen.]

Digitized by Google

licht en verrykt wordt; ſoo dat 'er een Spreekwoordt of Sinſpeeling van het tegendeel onſtaan is: *Dat iemandt in de Boeken der Koningen niet wel geſtudeert heeft*, dat is, dat hy geen goede *Politicus* of Staatkundige is; gelyk ſulks eens de hooggeächte *Eliſabeth*, Koninginne van *Engellandt*, aan een ſeekeren Ambaſſadeur van *Poolen* in 't aangeſichte zeyde, toen hy, na haaren ſin, een al te trots en meeſterlyk Vertoog voor haar deedt, niet anders als of hy een Heraut geweeſt ware. De Koning van *Groot-Brittannien*, *Jacobus* de VIde, in ſyn *Koninglyk Geſchenk* *, vermaant ſynen Soone, toen de verhoopte Erfgenaam van ſyn Kroon: „ Dat hy, om kenniſſe van de Regeeringe te hebben, de meeſte en ſeekerſte Wysheit in de „ Heylige Schriftuure ſoude vinden; en daarom ook deſelve, „ voornaamentlyk de *Boeken der Chronyken* en *der Koningen*, neerſtig moeſte leſen." Dit ſoo noodige deel der Wysheit nu, ik meene de *Politica*, wordt op de Akademien ſeer breedt en grondig, en dat op veelderhande manieren geleert, en moet daar ook altydt geleert worden: Want buyten dien ſouden de Menſchen tot den ſtaat der Beeſten, of noch erger, komen te vervallen; dewyle Godt, de Schepper der Natuure, haar deſen Aardt heeft gegeven, datſe *Animal Politicum*, of *een Geſelſchappelyk* en *Burgerlyk Dier* zyn, gelyk de wyſe *Ariſtoteles* te recht geſegt en beweert heeft †; dat is, een Dier, 't geene tot verſellinge, t'zaamen-wooninge, omgang, overeenkominge en ordre met andere Menſchen geneegen is.

HISTORIA. Betreffende *de Hiſtorie*, en de Kenniſſe van Oude *Geſchiedeniſſen*; deſe heeft haar beginſel, hooft, en voorts een groot gedeelte des lichaams, enkel uyt de Schriftuure. In deſe vindt men de alleroudtſte *Antiquiteiten* of Oudtheeden; van den Oorſprong der Wereldt en der Menſchen; van het verhuyſen der Volkeren; van de eerſte Regeeringen en Monarchyen; van d'eerſte Vinders van verſcheyde Saaken en Konſten; van Stryden en Oorloogen; van den Opgang, Ondergang en Veranderingen der Republyken; van de machtigſte Koningen; van vroome Vorſten en Overheeden; van de voortreffelykſte Krygs-Helden; van heerlyke Wet-

* *In Dono Regio, lib. I. cap.* 49. † *Politic. lib. I. cap.* 2.

Digitized by Google

Wetten; ja het volmaaktſte Model van een Borgerlyke Regeeringe; van de Voortplantinge des Godtsdienſtes, en der Kerke; van derſelver Vervolgingen, Verval en weder Oprechtinge. Deſe Wetenſchap wordt ons met uytdrukkelyke woorden aanbevoolen: Pſ. LXXVIII: 3. *Die wy gehoort hebben, ende wetenſe, ende onſe Vaders ons vertelt hebben.* De uytmuntende vruchten, van het ſchryven en onderſoeken der Hiſtorien, *Eſther* VI: 1. en *Ezra* VI: 1, 2, enz. door den H. Geeſt aangeteekent, ſtrekken niet minder om ons deſelve aan te pryſen. Daarby komt, dat Godt ſyn gemeenſaamſte Vrienden tot ſulk een Werk heeft willen gebruyken; als *Moſes*, *Samuel*, en andere Propheten. Dierhalven moeten die geene, welke de Studie der Hiſtorien verwerpen, ook een groot gedeelte der Schriftuure verachten. Aan d'andere zyde, ſoo zyn immers die geene, welke ſonder het neerſtig leeſen van den *Bybel*, goede, algemeene Hiſtorie-kundige willen worden; ik ſegge, die niet alleen van de *Kerkelyke*, maar ook van de *Wereldtſche Geſchiedeniſſen* grondige kenniſſe willen krygen, deſelve gaan even als een blinde ſonder ſtok. Hoe ſullen zy de eerſte Monarchye der *Aſſyriers* en *Babyloniers*, mitsgaaders de tweede der *Perſen* en *Meden* eenigſints konnen verklaaren? Hoe ſullen zy, ſonder den *Bybel*, verſcheyde paſſagien in *Xenophon*, *Juſtinus*, *Diodorus*, *Tacitus*, *Suetonius*, *enz.* grondig konnen uytleggen en verſtaan?

De *Chronologie* of *Tydt-Reekeninge* is de Waagen, of veel meer de Ziele van de Hiſtorien. Derſelver nuttigheit blykt hier uyt: Dat men, ſonder de Schriftuure, van de Eeuwen en Tyden der Wereldt gantſch geen beſcheydt of reekeninge kan hebben; dat men ook wederom, ſonder hulpe van de *Chronologie*, ontallyke Texten van Godts Woordt naauwelyks recht verſtaan kan. En dit is ſoo klaar, en door de Verklaaringen van alle de Theologanten over de H. Schrift, mitgaaders door de meenigvuldige Schriften der *Chronologen* of Tydt-Reekenaars, ſoo overvloedig beweeſen, dat het onnoodig ſoude zyn hier een woordt meer daarby te voegen. Soo dat deſe Spreuke van den Ouden Leeraar *Tatianus* * te recht gepreeſen werdt: „By

CHRONOLOGIA.

 „welke

* *Tatian. Aſſyrius, in Orat. ad Græcos, pag. 11. Orthodoxogr. edit. Baſil.*

Digitized by Google

„ welke de Aanteekeninge der Tyden niet aan een hangt, by „ deselve kan ook geen vast bescheydt van de waarheit en ge- „ trouwigheit der Historien wesen."

RHETORICA & ORATORIA. De Konst der *Welspreekentheit*, werdt wel niet door Regelen in de H. Schrift geleert; maar evenwel heeft 'er de H. Geest hier en daar sulke levendige Exempelen en Proeven van gegeven, dat hyse daar door genoegsaam buyten verachtinge stelt. Die hooge en verrukkende Welspreekentheit van *Jesaias*, in 't bysonder in syn *Eerste Capittel*; het Donderen van *Jeremias*; die Geestige en Konstige Welspreekentheit van *Paulus*, in syne Vertoogen, Act. XXIV en XXVI; dat krachtige en doordringende Spreeken van *Petrus*, Act. II en III. zyn in staat, van aan *Demosthenes*, *Cicero*, en andere welspreekende Redenaaren met alle recht den Prys te konnen betwisten. Betreffende den bequaamen en cierlyken Styl; *Augustinus* * durf staande houden, en bewyst het ook, dat *Paulus* denselven in allen manieren gehadt heeft: (welverstaande, soo veel de verheventheit der Stoffe, en het begrip der Eenvoudigen sulks toeliet, of vereyschte;) en dat dierhalven de Heylige Schryvers niet alleen Wys, maar ook *Welspreekende* geweest zyn.

PÖESIS. De *Poësie*, dat is, de *Konst van Dichten*, of de *Dicht-kunde*, die meede in de Schoolen geleert en geoeffent wordt, is, na 't oordeel van sommige Lieden, soo veel als een grillige en oubollige Phantasye, en als een dwaase ydelheit gereekent. Maar datse een goede Gaave Godts is, hebbende haare merkelyke nuttigheit, heeft de Heylige Geest willen betoonen, met de Gedichten en Poësien van *Moses* †, Exod. XV. Deut. XXXII; van *Debora*, Richt. V; van *Habakuk*, cap. III, en van *Salomo* in syn *Hooge Liedt*; voorts in de *Psalmen Davids*, in de *Klaag-Liederen* van *Jeremias*, en in andere, die men *Poëtische Boeken* noemt. Wat een Geleerde en hoogdravende Poësie heeft men niet in het Boek van *Job* §? Welke cierlyke, beknopte en gebon-

* *De Doctrina Christiana. lib. IV. cap. 7.*

† *Josephus Antiquit. lib. II. in fine: Moyses Carmen Laudes Dei, &c. continens, hexametro versu composuit.*

§ *Hieronym. Ptol. in Jobum: Quod sicut videtur incredulum metra esse apud Hæbræos & in morem nostri Flacci, Græcique, Pindari, & Alcæi, & Sapphô, vel*

Digitized by Google

bondene woorden en redenen vindt men daar niet? En hoewel wy heedensdaags de volkomene Dichtkunde der *Hebreën* niet konnen uytvinden; nochtans verneemt men wel, dat 'er hier en daar soete welluydentheit van Rymen, ook elders seekere maate en sneede tusschen loopt; gelyk sulks *Hieronymus* reedts in synen tydt ook heeft waargenomen, en daarvan getuygenisse gegeven.

De wyse Koning *Salomo* hadde in de *Poësie* soo yverig beesig geweest, dat *syne Liederen waren duysendt ende vyve.* In 't Boek *Josua*, cap. X: 12, 13. worden 'er eenige woorden, uyt een seeker Gedicht of Boek, aldaar *het Boek des Oprechten* genoemt, aangehaalt. Daar en boven, soo heeft de Heylige Geest ook andere Poëten, van de geene die buyten zyn, namentlyk Heydensche, of derselver Versen en Liederen willen aanhaalen en gebruyken, gelyk blykt uyt Num. XXI. vers 27 tot 30. Ook, volgens 't gevoelen van sommige, vers 14, 15. En in 't Nieuwe Testament vindt men aangehaalt, een half vers van den Poëet *Aratus*, Act. XVII: 28. ook een geheel vers van *Epimenides*, Tit. I: 12. en een geheel vers uyt den Poëet *Menander*, 1 Cor. XV: 33. De Geleerdtste en Godtvruchtigste Leeraars der Ouden Kerke, hebben in het Dichten, of de Poëterye haar selven veel geoeffent; als oordeelende, dat de Menschen daar door niet weinig tot het Geloove en de Godzaaligheit geprikkelt en opgeleydt wierden *: Waaromse haar ook in het bysonder van de Poësye bedienden; om de Kennisse en Geleertheit onder de Christenen te behouden, toen Keyser *Julianus* haar daarvan poogde te berooven; mits haar verbiedende, het hanteeren van de Schoolen en de Geleerde Schriften der Orateuren, Poëten, en Philosophen. Tot dien eynde bragt eenen *Apollinarius*, de Historien en Stukken des Ouden Testaments in *Grieksche* Versen; om door middel van dese Heilige Stoffe, niet alleen de Geleertheit, maar te gelyk ook de Geestigheit van *Homerus*, Me-

1 Reg. IV: 32.

vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme Scripturarum Cantica comprehendi, legatu Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem, Eusebium &c. Vide Masii Comment. ad Josua X: 12, 13. & Drusium ad Num. cap. 89.

* *Vide Hyeron. Erasm. Bezam, ad loc. cit. Clem. Alexand. Stromat. I. p.* 231. *& lib. V. p.* 436.

Menander, *Euripides*, en andere Heydensche Dichters, op de Nazaaten der Christenen voort te planten *. Behalven het geene *Nazianzenus* gedaan heeft, met welspreekende *Oratien* of Reedenvoeringen te schryven †; enz.

Zy hebben ons ook het lesen, verstaan en uytleggen van de Oude Dichters aanbevoolen en aangepreesen, dewyle zy haare Schriften voor den Christelyken Godtsdienst, tegens de *Atheisten*, *Heydenen*, *Epicureën* en diergelyken geschreeven, met de Leeringen en Spreuken der Poëten gestoffeert en vervult hebben; gelyk daar zyn onder anderen *Clemens Alexandrinus*, *Theodoretus*, *Lactantius*, *Origenes*, *Augustinus*, *Arnobius*, *Eusebius*, *Cæsariensis*, en meer andere diergelyken.

Daardoor nu konnen de Schriften deser voortreffelyke Leeraars, sonder 't verstandt van de gemelde oude Poëten, qualyk met nuttigheit geleesen worden. Dit selve insicht bewyst ook de nuttigheit van 't leesen der *Grieksche* en *Latynsche* Historien; sonder welker behulp niet alleen de Oudtvaaders, en de Leeringen der oude Concilien, maar ook selfs veele plaatsen der Heyliger Schriftuure niet wel verstaan konnen worden.

MEDICINA.

De *Genees-kunde* of MEDICINA, welke meede op de Akademien geleert werdt, verachten sommige, even als offe een geleerde Quellinge voor 's Menschen leven, een moeyelyke Pynbank van dessels lichaam, en een kleyn vertrouwen op de hulpe Godts ware. Ik sal thans niet ophaalen, hoe noodtsaakelyk deselve is; dat de Natuure ons daar toe dryft; dat selfs de Beesten ons deselve leeren; dat elk een syn werk daar van maakt, en deselve oeffent, soo wel aan hem selven, als aan andere, en allermeest de geene, die de Medicynen het meeste verachten; want dit alles is op andere tyden en plaatsen door Geleerde ‡ klaar genoeg beweesen. Maar ik stelle dit enkel daar tegen,

* *Suidas in Apollon. Sozom. lib. V. cap.* 17. *Socrat. lib. II. cap.* 14.

† *Siet Tertullianus*, *Nazianzenus*, *Synesius*, *Prosper*, *Paulinus*, *Arator*, *Sedulius*, *Juvencus*, *Prudentius*.

‡ *Tiraquellus Comment. de Nobilit. c.* 83 *Corn. a Lapide Comment. in Ecclesiastic. c.* 38. *Valesii de Philos. sacr. cap.* 74. *Beverovicii Epistola apud Crucium Epist. lib. III. pag.* 282. *Westerburgii Epistola apud Beverovic. in Epist. quest. de Termino vitæ. pag.* 444. *Aretii probl. part.* 3. *de usu Medicinæ.*

Digitized by Google

tegen, dat de Heere onse Godt dese Studie en Professie in de H. Schriftuure geheel anders vereert heeft, dewyle hy zich selven haaren naam toeeygent; seggende: *Ik sal der Krankheeden geene op u leggen, die ik op Egyptenlandt gelegt hebbe: Want ik ben de HEERE uwe Heelmeester.* Exod. XV: 26. Hy *geneest* Ziele en lichaam. Gen. XX: 17. Num. XII: 13. vergeleeken met Ps. VI: 3. en CIII: 3. De Eeuwige Soone Godts werdt by een *Medicyn-meester* vergeleeken, Matth. IX: 12. en het groote Werk der Verlossinge, by dessels *cure* of *geneesingen.* Jes. LIII: 5. 1 Petr. II: 24. Godts Woordt erkent de krachten der Kruyden en Medikamenten. Jes. I: 6. en Cap. XXXVIII: 21. Jer. VIII: 22. en XLVI: 11. Ezech. XLVII: 12. Luc. X: 34. Het Beroep, de Verrichtinge en de Konst der Medicynen, heeft Godt de Heere ook goedt gekeurt, en wil deselve gebruykt hebben, als syne Dienaars en Werktuygen tot de lichaamelyke Geneesinge; gelyk hy de Kerken-Dienaars en derselver Werk tot de Geneesinge der Ziele geheyligt heeft. Aldus heeft de Heylige Patriarch *Joseph* zich van derselver konst en raadt bedient. Gen. L: 2. Daarom is derselver Beroep onder Godts Volk altydt gebruykelyk geweest; gelyk wy konnen afneemen, uyt het geen 'er Exod. XXI: 19. 2 Par. XVI: 12. Jer. VIII: 22. Marc. V: 26. Luc. IV: 23. gesegt wordt. Onder desen eerlyken Tytel werdt gewag gemaakt van *Lucas den Medicyn-meester*, als een eerlyk en onbesprooken Man in de Gemeynte Godts. Col. IV. 14. Hier dient ook niet voorby gegaan, dat de *Esseën*, onder de *Jooden*, met de bespiegelinge der Medicynen ten eenemaal ingenomen waren, (selfs soo, dat zy door dese en andere haare bedryven, selfs onder de Heydenen en by de Heydensche Schryvers seer vermaart wierden *;) en nochtans door den Apostel *Paulus*, Col. II. daar over niet berispt zyn geworden, schoon hy daar geen van haare misslaagen voorby gaat: maar deselve alle, en dat wel ernstelyk doorhaalt †.

Boven dit alles heeft Godt de Heere selfs, in de Schriftuure ons iets van de heerlyke konste der Medicynen willen leeren, geen deel van deselve overslaande; soo dat door de studie der

* *Joseph. lib. II. de Bello Judaico, cap. 7. Cœl. Rhoding. Antiq. Lect. lib. V. cap 9.*
† *Chemnit. Exam. Concil. Trident. Part. 4. pag. 205. Scalig. Elench. Triher. cap 27.*

Medicynen verscheyde Schriftuur-plaatsen, (voornaamentlyk aangaande de Wonder-werken van *Christus*;) haar licht en rechte verklaaringe ontfangen, in welke by wyse van leeringe, of gelykenisse, of verhaalender en Historischer wyse, van de Medicynen gewag gemaakt werdt. En dewyle het geneesen der Ziele, dat is, de Theologie of Religie, en de Medicynen des Lichaams, malkander veel gelyken, soo werdt het een door 't ander seer bequaamelyk verklaart *. Uyt dat deel der Medicynen, 't geene men *Pathologia*, of *Siek-kunde* noemt, vinden wy iets Deut. XXVIII: 22. 2 Paral. XXI: 15, 18, 19. en voorts in de Euangelische Geschiedenissen, Matth. IX: 2. Marc. V: 25, 29. Luc. XIII: 11. en elders, daar verscheyde soorten van siekten genoemt worden. Voegt hier by Lev. XIII. Richt. III: 21, 22. 1 Sam. V: 6. † en Act. XII: 23. Uyt dat deel, 't geene men *Therapeutica*, of *Geneeskonstelyk* noemt, leesen wy Luc. X: 34. in de gelykenisse van den *Samaritaan*. Als meede 1 Sam. XVI: 15, 16, 23. en Jes. I: 6. maar in 't bysonder Jes. XXXVIII: 21. daar de Propheet *Jesaias* selve als Medicyn-meester handelde, en ordoneerde, om *eenen klomp vygen te nemen*, *tot een plaaster te maaken*, *en op het geswel van den Koning Hizkia te leggen.* Voorts uyt dat deel, 't geene men *Physiologia* of *Natuur-kunde* noemt, werdt in de H. Schrift seer veel aangehaalt, 't geene niet te pas komt hier alles in 't breede aan te wysen. Tot dat deel, 't geene men *Hygieina* noemt, dat is, van 't *bewaaren der Gesondheit*, en welke goede ordre men in syn levens-wyse behoort te houden, behooren de Texten 1 Cor. III: 2. Hebr. V: 12, 14. en het Voorschrift of Medicynsche Advys van den H. Apostel *Paulus*, 1 Tim. V: 23. Tot dat gedeelte, 't geene men *Semiotica* noemt, dat is, handelende van de *Teekenen der Siektens*, en de voorsegginge van derselver uytkomste, behoort Lev. XIII: 10 tot 13, 17, 19. en Joh. XI: 12, 13.

En gelykerwyse de H. Schriftuure eenige dingen aanhaalt, waar door de Doctoren haare Konst konnen vermeerderen en ver-

* *Keckerman. SystEm. Theolog. lib. II. cap. 1. pag. 214. Joh. Abrenethii in Medicina spirituali per totum.*

† *Vide P. Martyrem in comm. ad 1 Sam. V. ex Celso & Galeno illa explicantem.*

Digitized by Google

versterken, immers uyt vergelykinge van het eene met het andere eenig genoegen van Wysheit scheppen: Alsoo werdt wederom aan d'andere zyde bevonden, dat de Theologanten en alle aandachtige Leesers der Schrift, door de studien en ervaarentheit van geleerde Medicynen, haar merkelyk geholpen vinden, om verscheyde verschillen der Godtgeleertheit, en de hierboven gemelde Texten klaar te verstaan; daar zy andersints als door eenen nevel souden sien, of zich met een *implicita* of ingewikkelde Theologie moeten te vreede houden *. En zyn niet alleen hier en daar by gelegenheit, sulke Schrifttuur-plaatsen door Geleerde Medicyn-meesters verklaart, maar ook door sommige alles in bysondere Tractaaten byeen gebragt †.

Daar en boven, soo geeft de Wetenschap der Medicynen, en derselver behandelinge, groote gelegentheit tot de grondige kennisse en 't gevoelen van de Geestelyke *Pathologia*, dat is, van dat gedeelte van den Godtsdienst, 't geene *'s Menschen Ellende* genoemt werdt; en de Mensche werdt, ingevolge van dien, tot alle needrigheit, kleynachtinge deses levens, en verachtinge van zich selven vermaant. Om dese reeden siet men, dat de oude Leeraars in haare Geschriften en Reedenvoeringen, haare Gelykenissen soo meenigmaalen uyt de Medicynen ontleenen, ook loffelyk van deselve spreeken. Onder anderen segt *Augustinus* ‡: „ Men kan niet vinden, dat de konste der Me„ dicynen tot de Menschen elders van daan zy gekomen, dan „ van Godt, dien men den welstandt en 't heyl van alle saaken „ moet toeschryven." Daarom besluyt ook *Basilius* §: „ Dat „ men derselver konsten wel mag en behoort te gebruyken." Deselve pryst seer een seekeren Medicyn-meester, *Eustathius* genoemt, en in hem alle andere, welke dit Ampt wel waarnemen; seggende onder anderen: „ Gy alle, die de Medicynen „ hanteert, betracht de liefde tot de Menschen. My dunkt „ ook, dat de geene, die uwe konst boven alle andere bedry„ ven deses levens gestelt heeft, daar in een bequaam vonnis „ velt,

* *Vide Junii, Bezæ, Corn. à Lapide, P. Martyris aliorumque commentationes ad loc cit. & Lessi Hygiasticon. pag.* 25, 26.

† *Valesius de Philos. Sacra. Lævin. Lemnius de verbis script.*

‡ *Citat Possevinus in Bibliotheca.* § *In syn Quæst.*

Digitized by Google

„ velt, en van de betaamelykheit niet afdwaalt. Want het „ Leven de kostelykste saake zynde, is droevig en verwerpelyk „ sonder de Gesondtheit. Nu is immers uwe konst de Voor- „ ganger, en als de Meester (of Prins) der Gesondtheit." * Elders zeydt hy: „ Indien gy de Medicynen doorloopt, dan „ sult gy bevinden, welke groote dingen zy ons uytleydt, van „ de nuttigheit der deelen onses lichaams; enz. †

PHILOSOPHIA. Dus moeten wy ook oordeelen, van de nuttigheit en waardigheit van alle andere Wetenschappen, welke onder de naam van PHILOSOPHIA of *Wysbegeerte* begrepen worden Sommige hebben 'er een vreemdt gevoelen van, en zyn byna van den naam vervaart, als of het enkel verwerringe, een onbeschofde subtylheit, ja een vreemde Toverye ware: Daar het, in tegendeel, een uytneemende Wysheit, een edele kennisse van de Werken en Schepselen Godts, en van noodige Menschelyke dingen, een aanleydinge tot de kennisse Godts, en een behulpmiddel is, om de Heylige Schriftuure en de Godtgeleertheit soo veel te gemaklyker en klaarder te verstaan, deselve anderen te verklaaren, en tegens alle Teegensprekers te verdeedigen. Noch een Sleutel, om de Schriften van veele Oudtvaaders, en andere Leeraars die haar gevolgt zyn, te openen, welke andersints van ons niet wel souden begreepen worden; gelyk uyt alle derselver deelen kan nagegaan worden.

PHYSICA Laat ons eerst spreeken van de edele kennisse der natuurlyke Dingen, ik meene de PHYSICA, andersints de *Natuurkunde* genoemt. Wy sullen thans niet seggen, dat deselve tot de kennisse, vreese en liefde Godts groote gelegenheit geeft; volgens Ps. VIII: 1 tot 4. Item XIX: 1 tot 4. en CXLVII: 12, 16, 17. Act. XVII: 26, 27. Rom. I: 19, 20. Daarvan soude men veele Boeken moeten schryven, en het gestel van de Natuurlyke Theologie te voorschyn brengen ‡; maar wy seggen dit alleen, dat de Heylige Geest, genoegsaam een volmaakte *Idea* of grondtteeke-

* *Vide & Epist.* 126. *Et Nyssen. de creatione hominis, cap.* 2. *Clementis Alexandrin. Pædagog. lib. II.*

† *Hexaëmer. Hom.* 10.

‡ *Vide Raymundi de Sabunde, Alstedii &c. Theologias naturalis*; (ook veele nieuwe Schryvers, sedert in het licht gekomen.)

Digitized by Google

teekeninge van dese kennisse geeft, Gen. I en II. als meede in den voortreffelyken CIVden Psalm; in welken hy van boven begint, van de Hemelsche Lichaamen, en van daar alle de Elementen nederwaarts doorloopt; tot de dingen toe voortgaande, die uyt de Elementen bestaan, als de Kruyden, Dieren, enz. Tot dese Fondamenten en Beginselen van de *Physica*, kan men voegen, soo veele diepe beschouwingen, en soo veele verborgentheden der Natuure, in andere Texten der H. Schriftuure, doch meest in het Boek van *Job*. Wanneer nu dese dingen op de Akademien en in de Schoolen geleert worden, wat doedt men anders, dan de Schriftuure verklaaren, en de Leerstukken van de natuurlyke dingen daar uyt trekken? Wanneer verder een Student in de *Physica*, in dese Wetenschap veel ondersoekt, en wel bedreven poogt te worden; wat doedt hy anders, dan zich over de Werken van den grooten Godt te verwonderen, en deselve te overdenken? Als meede, om allen Leeseren en Liefhebbers der H. Schrift (welke in derselver overdenkinge nacht en dag vermaak scheppen;) de handt en hulpe aan te bieden, om dies te beter soo veele Capittelen en Spreuken derselven te verstaan; gelyk dit de Schriften der Natuur-kundigen uytwysen, in welke zy alle de Natuurlyke en Philosophische dingen, die 'er in de Schriftuure gevonden worden, uytgetrokken, en seer voortreffelyk verklaart hebben. Tot wat een voorbeeldt strekt ons niet de wyse *Salomo* in desen, en wat een aansporinge vindt men niet by hem tot de Studie, wanneer men van hem leest, *dat syne Wysheit grooter was, dan de* 1 Reg. IV:
Wysheit van alle die van het Oosten, ende van alle Wysheit der Egyptenaaren. 30.
De Wysheit van dese nu, bestondt meest in de Natuurkunde, Sterrekunde en Geneeskonst. En een weinig verder werdt 'er gesegt: *Hy sprak ook van de Boomen, van den Ceder-* Ibid. vs. 33.
boom aan, die op den Libanon is, tot op den Ysop, die aan den Wandt uytwast: Hy sprak ook van het Vee, ende van het Gevoogelte, ende van de kruypende (Dieren,) ende van de Visschen. Desselfs voetstappen hebben nagevolgt, alle de Geleerde en Godtvruchtige Oudtvaders, beneffens de volgende Theologanten, welkers Redenvoeringen, Disputen en Schriften ons verseekeren, dat zy haar in dese Wetenschap niet alleen treffelyk gequeten hebben;

Digitized by Google

ben; maar ook andere willen leeren, dat deselve door de Christenen tot de Kennisse der Schriftuure behoorde gevoegt te worden *. Doch daar toe behoeven wy niet de getuygenissen en aanprysingen van veele te voorschyn te brengen, sullende ons slechts een of twee daartoe genoeg zyn.

Want men kan dese heerlyke Wetenschappen niet kleyn achten, sonder Godt den Heere, als den Werkmeester van de Natuure en van alle natuurlyke dingen, te verkleynen. Hy
Ps. XIX: heeft ons dese Wereldt als een Spiegel van syn Goedertierent-
1 tot 5. heit, Moogentheit en Wysheit voorgeset, om daarin 't geene
Rom I: in Hem onsienlyk is, te beschouwen. Hy selve gaat ons voor,
19, 20. in het beschouwen van de Natuure, en roemt op dese syne Kennisse, Job, cap. XXXVIII tot XLII. Hy noodigt ons tot dese Kennisse, doordien hy de rechte Fondamenten en de vaste Beginselen daarvan in de Heylige Schriftuure gelegt heeft. In
Ps. CXLVII dese kondt gy leesen, van den Hemel en desselfs Lichten; van
en de Elementen; van de onvolmaakte Natuuren of Lichaamen
CXLVIII. om hoog en om laag, als Donder, Blixem, Haagel, Sneeuw, Windt, Draaywindt, Vierigen of Swaavelachtigen Windt, Aardtbeevinge, Reegenbooge, Licht en Duysternisse; van de Wateren, Zeen, Fonteynen, Beeken en Rivieren; van de Aarde en derselver Grondt, de Bergen, Valleyen en Steenrotsen; van de Metaalen, Gesteentens en andere Dingen onder de Aarde; van de Boomen en Kruyden; van allerley Dieren; van den Mensche, het korte begrip van de gantsche Wereldt, ja als een kleyne Wereldt op zich selven; van desselfs Ziele en Lichaam; mitsgaaders van desselfs Eygenschappen, waarvan nu in 't bysonder geen bewys, met aanteekeningen en verklaaringen van alle die Passagien, hier kan noch behoeft te geschieden, nademaal daarvan geheele Boeken geschreeven zyn †. Soo dat de Nuttigheit van dese Kennisse, tot de Kennisse van Godt, en tot openinge van veele Schriftuur-plaatsen, door de

Oude

* *Dit is het gevoelen van alle de Oudtvaaders en Natuurkundige, by ons aangehaalt in Thersite Heautontimo. Sect.* 3. *cap.* 2. *pag.* 207, 268.

† *Valesii Philosoph. Sacra, Bartholom. Anglicus de Proprietat. rerum, Franzius de Animalibus Sacr. Script. Zacbius de operib. creat. Danæi Phys. Christ. Commentatores in Genes. cap. I en II. Ruæus de gemmis Script.*

Oude Leeraars en alle verstandige Theologanten wel te recht is aangepreesen. „ De *Schyth* (segt *Chrysostomus* *,) en de *Barbaar*, „ en de *Indiaan*, en de *Egyptenaar*, en voorts alle Menschen, „ die op der Aarde wandelen, hooren dese stemme der Na- „ tuure, uyt het aanschouwen van den Hemel, en van de „ Sterren, en van de geheele Wereldt: Want deselve dringt „ in ons Gemoedt, niet door de Ooren, maar door de Oogen. „ Want zy hebben alle te zaamen gelykelyk deel aan die sien- „ lyke dingen, en daar in is geen verscheydenheit, gelyk in „ de Taalen. Dit Boek kan soo wel de Weet-niet, als de Ge- „ leerde eenpaarig insien; enz." En *Augustinus* † segt: „ Dat „ dese kennisse daar toe dient, om de duystere Reedenen en „ Plaatsen der Heyligen Schriftuur uyt te leggen." Hierom is het ook, dat alle de Geleerde Oudtvaaders en Theologanten, soo veel in dese Natuur-kunde gestudeert, geleert en daar van geschreven hebben; als oordeelende, dat deselve van de Theologie; dat is, dat de Kennisse der Wereldt van de Kennisse des Werkmeesters, de Kennisse der sienlyken Wereldt van de Kennisse des onsienlyken Godts, niet konde afgescheyden worden. De Geleerde Boeken en Stukken van deselve Oudtvaaders §, die 'er tegenwoordig noch in weesen zyn, sullen van 't geene ik segge tot een getuygenisse strekken. Soo dat wy van dit gedeelte der Akademische Wetenschappen en Studien, niet minder behooren te seggen, dan *Nazianzenus* in syn *Oratie*, uytgesprooken ter eere van den Philosooph *Hero*, zeyde: „ Ik oordeele, dat wy een van beyden doen moeten, of dat wy in „ de Philosophie studeeren; of immers dat wy de Philosophie „ met eere en lof verheffen: Op dat wy anders niet ten eene- „ maal afwyken, van 't geene dat recht en eerlyk is, en van „ de bevestigde dommigheit overtuygt mogen worden."

Laat ons nu iets seggen, van de *Astronomische* Studien, dat is, van de Waarneeminge, Tellinge, Afmeetinge en Vergelykinge, van de Lichaamen, groote, beweegingen, Lichten en Wer- ASTRONOMIA. ASTOLOGIA.COMPUTUS.

* *Homil. IX. ad Pop. Antiocha.* † *De Doctr. Christ. lib. II. cap.* 29.

§ *Nyssenus de creatione hominis & Philos. lib. VIII. August. lib. XII. de Gen. Basilii & Ambrosii & Chrysostomi de opere sex dierum: Et post illos Rabanus Maurus, Anselmus, Gulielmus Parisiensis, Vincentius Bellovacensis, ad hæc Doctores Scholastici fere innumeri.*

Digitized by Google

Werkingen des Hemels en der Sterren. De Heere hadde dese Studien niet meerder konnen vereeren, dan met Hemselven als den Hoogsten *Astronomist* of Sterrekundigen, (indien het geoorloft is dus te spreeken;) voor te stellen, seggende: *Hy telt het getal der Sterren; Hy noemtse alle by naamen.* Als meede, dat hy daarbenevens alle schrandere Geesten en Vernuften, ja alle Menschen, een iegelyk na syn begrip en gelegentheit, daartoe noodigt, seggende: *Heft uwe ooge op om hooge, ende siet, wie dese dingen geschaapen heeft, die in getalle haar heyr voortbrengt, diese alle by naame roept, van wegens de grootheit (syner) krachten, ende (om dat) hy sterk van vermoogen is, daar en wordt 'er niet een gemist.*

Psalm CXLVII. 4. Jes. XL: 26.

Hy noodigt ons daartoe, segge ik, niet om uyt nieuwsgierigheit alles te willen weten, 't geene wy niet in allen deele noch soo volkomen konnen weten: Want dit heeft Godt alleen voor zich selven behouden; of om sulk een kennisse tot bygeloovige Voorseggingen te misbruyken, tegens Jer. X: 2, 3. Maar, om door behoorlyke middelen en een eerbiedig ondersoek, soo veel daar van te vernemen als mogelyk is *, en dat tot onderscheydinge van Tyden en Stonden; ook om langs die trappen op te klimmen, tot Kennisse en Verwonderinge van de Wysheit, Moogentheit en Schoonheit van dien Godt, die dit alles in sulk een Ordre, Schoonheit en Volmaaktheit soo wel geschikt heeft, om opgewekt te worden tot den Lof des Heeren. En wanneer men binnen dese paalen blyft, dan behoeft men zich niet aan te trekken het gemeene seggen: *Quæ supra nos, nihil nos*; dat is: *Wat boven ons is, dat raakt ons niet.* Gelyk dan gebeurt is, dat een Oude Vrouwe eertydts den Philosooph *Democritus*, die, terwyle hy de Sterren beschouwde, in eenen kuyl nederstortte, daarover bespotte, om dat hy die dingen, welke om hooge en verre van hem waren, wilde doorkyken en ondersoeken, en ondertusschen niet sag, het geene 'er voor syne voeten en naby was. Doch men moet maate houden, en oordeelen, dat een kleyn gedeelte der Kennisse van de heerlykste

Jes. XL: 12; 26. Psalm CXLVII: 4. Ps. XIX: 2 tot 6. Psalm CXLVIII: 3: 8.

* *Vide Jerem. XXXI: 37 & XXXIII: 22. Genes. XV: 5. cum Hilario in Ps. CXXIX. & Augustin. de Civit. Dei, lib. XVI. cap. 23. & Comment. in Gen. XV: 6.*

lykste Lichaamen en Lichten hierboven; veele andere Wetenschappen en Konsten verre te boven gaat. De Heere onse Godt nu, willende ons iets van dese heerlyke Kennisse meededeelen, heeft het Toonneel of den Schouwplaats des Hemels en van den Tydt, als tot een vast fondament van de *Astronomie* en Tydt-meetinge in klaare uytdrukkingen aangeweesen, wanneerder Gen. I. 14. gesegt werdt: *Godt zeyde: Dat 'er lichten zyn in het uytspansel des Hemels, om scheydinge te maaken tusschen den Dag, ende tusschen de Nacht; ende datse zyn tot Teekenen, ende tot gesette Tyden, ende tot Daagen, ende Jaaren.* Vergeleeken met Jer. XXXI: 35, 36. en Ps. CIV: 19.

Hierop worden voorts gevestigt, alle de andere Astronomische Stellingen, welke door de Schriftuure gezaayt zyn. Als, van verscheydene *Hemelen.* Hebr. IV. vergeleeken met 2 Cor. XII. Van verscheydene *Sterren*, en het verschillende *Licht* in deselve. 1 Cor. XV: 41. Van de *Planeeten* of *Dwaal-sterren*, in 't bysonder die twee *groote Lichten*, *Sonne* en *Maane.* Ps. CXXXVI: 7. Ook van den Planeet, welken men *Venus* of *Lucifer* noemt. Jes. XIV. * Van den *Loop der Sonne.* Ps. XIX: 5, 6. Ps. CIV: 22. Ecclesiast. I: 5. Van de andere Gesterntens, welke men *Vaste Sterren* noemt; als *Orion*, *Arcturus*, en de *Plejades* of het *Sevengesternte.* Job IX: 9. vergeleeken met Jes. XIII: 10. Van de *Krachten der Hemelen*, en de *Influentien* of *Invloeijingen der Sterren* op de Elementen, en alle andere Lichaamen hier beneeden. Richt. V: 20. Ps. XIX: 2. Hos. II: 21, 22. enz. Act. XIV: 17. Van *Tyden* en *Saysoenen*, *Stonden* en *Uuren*, *Jaaren* en *Maanden*, *Daagen* en *Nachten*, *Daageraadt* en *Scheemeringe*, *Winter* en *Somer.* Gen. VIII: 22. Ps. CIV: 19. Joël II: 1 enz. Amos IV: 13. Matth. XXIV: 25. cap. XXVIII: 1. Marc. XVI: 2. Joh. XI: 9. Act. II: 15. cap. XIV: 17. en cap. XVII: 26. Van de *Ecclipsen*, Verduysteringen en Taaningen, *der Sonne* en andere *Sterren.* Job IX: 7. Jes. XIII: 10. Ezech. XXXII: 7, 8. Van de *Afhangelykheit* der *beneedenste* van de *middelste*, en van dese van de *bovenste dingen*, mitsgaaders van de *Werkingen*, soo wel der eenen, als der anderen, Richt. V: 20. † Hos. II: 21, 22. Op welken grondt

Hypothesesа & Theoremata.

* *Venus of Lucifer noemt Jes. XIV:* 12.
† *Vide in prælect. Georg. Abboti egregiam explicat. Judic. V. vers* 20.

Digitized by Google

ons de *Natuurlyke Prognosticatien* in de Schriftuure geleert worden. Matth. XVI: 2, 3. Luc. XII: 55, 56. vergeleeken met Gen. I: 14.

Soo dat, niet sonder reedenen, eenige voortreffelyke Meesters in dese Konste * gaarne bekent hebben, dat men uyt de Schriftuure de waarheit van alle *Astronomische* Fondamenten kan en behoort te bewysen, en dat de Schriftuure de veyligste Haaven is, om uyt denselven in de Zee der *Astronomische* Beschouwingen te stevenen. Om dese reeden, hebben zich de Heylige Mannen Godts in dese Bespiegelingen geoeffent; gelyk daar zyn *Moses*, *Daniel* en *Salomo*. Van den Patriarch *Seth* en dessels Familie, hebben wy hier vooren uyt *Flavius Josephus* aanwysingen gedaan. Dese Schryver betuygt † van *Abraham*, dat hy in den Loop der Sterren bedreeven was, en de *Egyptenaars* eerst daarin onderweesen heeft. Hy segt verder: Dat de Patriarchen voor de Sondtvloet, onder de Menschen d'eerste Uytvinders van de *Astronomia* of Sterrekunde en van de *Geometria* of Meetkunde geweest zyn, en dat Godt haar tot dien eynde ook sulk eenen hoogen Ouderdom en Leef-tydt verleent heeft. De Leeraars van de Oude Kerk, hebben van dese Konst meede niet vreemdt geweest, gelyk men uyt haare Schriften kan sien, die zy over de eerste Capittelen van *Genesis* geschreven hebben. Ja onder haar zyn 'er eenige, welke een Kort Begrip of Inleydinge tot de *Astronomia* hebben nagelaaten. Veele andere Theologanten, die na haar geleeft hebben, soo wel in d'oude, als in onse tyden, hebben aan dese Konst de handt gehouden, ja sommige hebbense met haare *Observatien* of Waarneemingen, en andere Schriften niet weinig verrykt §: Want zy saagen wel, dat sonder derselver behulpe, veele Plaatsen der Schriftuure niet gevoeglyk verklaart konden worden; gelyk daar zyn, van het *stille staan der Sonne*; van derselver *achterwaarts keeren*; van haar *Verduysteringe in Egypten*, en ten tyde van *Christi* Lyden; beneffens meer andere hier vooren verhaalt. Be-

Jos. X: 23. Jes. XXXVIII: 8. Exod. X: 21 tot 23. Matth. XXVII: 45.

* *Mestlinus in præfat. Astron. Keplerus in paralip. ad Vitell. Lydiat. alliique annotati in Thersite.*, p. 258.

† *Antiquit. lib. I. cap.* 15 & 16. *Ibid. cap.* 8.

§ *Als daar zyn*, *Cassiodorus*, *Petr. de Aliaco*, *Gerson*, *Cirvellus*, *Maurolycius*, *Munsterus*, *Melanthon*, *Marinus Mersennus*, *Scultetus*, *Pitiscus*, *Baranzanus*, *Lansbergius*, *enz.*

Digitized by Google

Behalven noch, dat de Schriftuurlyke Tydtreekeninge, of *Chronologie*, mitsgaaders die van de *Feesten* der *Jooden*, derselver *Nieuwe-Maanen*, *Jubileën*, *Pascha*-houden, en voorts derselver geheele *Almanak*; beneffens de Uytreekeninge der *Weeken* van *Daniel*; ook de tydt van den handel en wandel *Christi* hier op Aarde, niet opgemaakt kan worden, sonder den vasten Grondt der *Solstitien* of Sonnen-wendingen en *Ecclipsen*, dewelke door de *Astronomia* geleert moeten worden *. Soo dat *Clemens Alexandrinus* † dese Konst den Christenen te recht aanpryst, „ als „ handelende, van de Gestalte der Wereldt, van den Omloop „ des Hemels, en van de Beweeginge der Sterren; tot de „ Scheppende Kracht Godts de Ziele naader opleydende, en „ ons de Tyden, de Veranderingen van de Lucht, en den „ Op- en Ondergang der Sterren, gemakkelyk verstaan lee- „ rende." *Augustinus* § segt: „ Dat 'er in de Konste der „ Sterrekykers, met geen bondige reedenen iets beweesen, of „ door klaarblykelyke ondervindinge bevonden is, 't geene van „ de Goddelyke Schriftuure verschilt, of deselve tegen is; ja „ dat de meeste Leerstukken der *Astronomie*, met deselve seer „ wonderlyk overeenkomen."

OPTICA, GNOMONICA, *seu* SCIOTERICA.

De *Perspective* of *Doorsicht-Konst*, met den aankleeve van dien, kan niemandt verwerpelyk zyn, welke de schoone en vermaakelyke Schepselen Godts, het *Gesichte* en syne *Oogen*, slechts lief heeft. 't Geene dat men eygentlyk siet, daar meede men siet, en waardoor men siet, is gesaamentlyk van den Oppersten Werkmeester; te weten, *het Licht*, Gen. I: 3, 15. de verschillende *Verwen*, Matth. VI: 29, 30. de *Lucht* en 't *Water*, Gen. I: 6. en het *Ooge*. Ps. XCIV: 9. De Heere selve noodigt ons, Gen. XV: 5. en Jes. XL: 26. *om hooge te sien*. En de *Perspective-Konst* is daartoe nuttelyk, om toe te sien, hoe dat wy sien? Hoe wonderbaarlyk is immers de Natuure, de Verspreydinge, de Doordringinge, de Beweeginge, de Werkinge, en de

* *Vide Munsteri Kalend. Hebr. Item Disputationes Chronologicas Scaligeri, Capelli, Calvisii, Mercatoris, Lydiat. Temporarii, Clavii, Paul. ab Adenstet. Deckerii, Broughtoni, Helvici, Lansbergii, &c.*

† *Strom. lib. VI. pag.* 475. § *Lib. II. de Genes. ad liter, cap.* 9.

de Kracht van het Licht? Hoe aangenaam is het, daarin eenigsints te aanschouwen, dien *Vader der Lichten*, *die een Ontoegangelyk Licht bewoont*? En van dit *Licht*, geeft de Heylige Schrift ons meenigmaalen gelegenheit, om daaraan te denken, en daarvan soo veel te begrypen, als ons eenigsints begrypelyk is. Leest onder anderen Gen. I: 3, 14. Exod. X: 23. 2 Sam. XXIII: 4. Job XXXVIII: 19, 20. Ps. CIV: 2. Prov. IV: 18. Eccles. XI: 7. Dan. XII: 3. Hos. VI: 5. van de *Duysternissen*, van de *Schaduwen*, van de *Scheemeringen* of *Twyfel-Lichten*, vinden wy iets, Gen. I: 2. Exod. X: 21, 22. Richt. IX: 36. Ps. LXXX: 11. Item CII: 12 en CXLIV: 4. Cant. II: 17. Van de lieflyke en verschillende *Verwen*, kan men bequaamelyk overdenken, Cant. V: 10 tot 15. Thren. IV: 7. Matth. XVII. 2. Marc. IX: 3. Apoc. I: 14. en XXI: 19, 20.

Jac. I: 17. 1 Tim. VI: 16.

Catoptrica. *Mesoptica.* De verschillende *soorten* van het *Sien*, zyn daarin ook niet vergeten. Van de *Reflexie*, of weêrstuytinge overdenkt 1 Cor. XIII: 12. en 2 Cor. III: 18. Jac. I: 23. Beyde de *Reflexie* of Verbuyginge, en de *Refractie* of Verbreekinge in het sien, komt ons voor in den *Reegenboog*. Gen. IX: 13, 14. Apoc. IV: 3. en X: I. en over de *Veederen der Duyven*, is Psalm LXVIII: 14. geschreven *. Van de *Sonne-wysers* en derselver maaksel, is ons meede wat voorgestelt, Jes. XXXVIII: 8. vergeleeken met 2 Reg. XX: 9 tot 11. daar *de Schaduwe op den Sonne-wyser van Achaz*, *achterwaarts gegaan is*.

Sciotorica.

Daar zyn ook eenige Schriftuur-Texten, die men allerbest door behulp van de *Perspective* kan verklaaren. By voorbeeldt Luc. XXIV: 16. *Haare Oogen wierden gehouden*, *dat zy hem niet en kenden*; en Joh. XX: 15. *Zy meende*, *dat het de Hovenier was* †. Hier over werdt gereedentwist, hoedaanig dit te verstaan zy? De Vyanden van het Christen-Geloove, *Lucianus* en *Porphyrius*, zeyden eertyds: „ Dat *Christus* een *Proteus*, dat is, een „ Goochelaar was." Andere souden heedendaags gaarne veranderinge in *Christi* Lichaam soeken. Doch de naaste openinge daartoe geeft ons de *Perspective* aan de handt, als ons leerende, dat 'er verscheyde *Fallaciæ* of Feylen in 't sien zyn; waarvan de

* *Vide Lorini Comment. ad Ps. LXVIII.*
† *Vide Augustin. de consens. Euangel. lib. III. cap.* 25.

Digitized by Google

de Oorsaaken aangeweesen worden, sonder dat daarom de Lichaamen, welke gesien worden, omtrent haar Natuure of natuurlyke Eygenschappen veranderen. Dus kan dan Godt de Heere, het zy in 't midden waardoor men siet, of in de sienlyke Gedaantens, *Specien* en Verschynselen, of in de Oogen des Sienders, of in alle te gelyk, op een wonderdaadige wyse wel eenige veranderinge maaken. Uyt hoofde van deselve Konste, sal men openinge vinden, tot ophelderinge van 't geene men leest Num. XXII: 27, 31. * en 2 Reg. III: 22, 23.

ARITHMETICA.

De goedtheit en nuttigheit van de *Tel-Konst*, leert ons Godt de Heere, wanneer hy zich zelven het *Tellen* toeschryft. Job XIV: 5. Ps. LVI: 9. en CXLVII: 4. Matth. X: 30. Dewyle hy alles *in getalle* geschaapen heeft, ook den Menschen het *Tellen*, als een bysondere Gaave gegeven en geleert heeft. Daarom heeft hy ook in de H. Schrift verscheyde Tel-stukken laaten beschryven; gelyk onder anderen, in het *Vierde Boek Mosis*, *cap. I.* de *Optellinge* en Somma van het gantsche Leeger der *Israëliten*, *seshondert en drie duysendt*, *vyfhondert en vyftig*. Alsoo ook de Somma der *Eerstgeboorene* en der *Leviten*, in 't *IIIde Capittel*; en van de *Leegeringen* in de Woestyne, *Cap. XXXIII.* Waarom ook het voornoemde Boek door de *Grieksche* en *Latynsche* Oversetters *Tellingen* genoemt is. „ Het Boek *Numeri*, (segt *Hieronymus* †,) begrypt het niet de verborgentheeden van de geheele Telkonst, (*Arithmetice*,) en de Prophecye van *Bileäm*, „ en de twee en veertig Verblyfplaatsen in de Woestyne?"

Num. I: 46. Ibid. III: 39. 43. Ib. XXXIII: 1. enz.

Diergelyke Stoffen ontmoetten wy Exod. XXXVIII. Num. XXVI. 1 Paral. XXVII. Ezra II. Apoc. VII: 4 tot 8. en elders. Genes. VI: 15. is het onderwerp van een *Multiplicatie* of Vermeenigvuldiginge, § wordende daardoor de ruymte der Arke uytgevonden, om alle de Beesten enz. daarin te konnen bergen. Door *Divisie*, kan men ook uytreekenen, den tydt der Bedieninge van de Priesteren in ieder Jaar. By voorbeeldt van *Zacharias*, by Lucas I: 8, 23. en dat uyt 1 Paral. XXIV. wanneer

* *Vide Comment. Corn. à Lapide ad Num. XXII:* 27.

† *In Proleg. Galeat. c.* 7.

§ *Drie hondert Ellen de lengte, gemultipliceert met vyftig de breette, en het komende met dertig de hoogte, komt daarvoor vier hondert en vyftig duysendt Ellen.*

Digitized by Google

men de Daagen van het Jaar door Vierentwintig afdeelt. Daar valt ook vry wat op te merken, over Apoc. XIII: 17, 18. en cap. XV: 2. van *het Getal des Beests*, zynde *het Getal eenes Menschen.*

Daar zyn verscheyde Schriftuur-Plaatsen, tot welker Uytlegginge de hulpe van de *Reekenkonst* vereyscht werdt; voornaamentlyk sulke, in welke van de *Chronologie* of Tydt-Reekeninge, en van *Genealogien* of Geslacht-Reekeningen gehandelt wordt; als Gen. V: 1. Par. I tot X. Dan. IX: 24, 25. Matth. I: 1 tot 18. Act. VII: 6: 14. en cap. XIII: 20. sonder deselve Telkonst kan men de Vergelykingen en *Reductien* der *Maaten*, *Ellen*, *Gewichten* en *Munten* in de Heylige Schriftuure niet verrichten, van welke op soo veele plaatsen werdt gewag gemaakt: Onder anderen Gen. VI: 1. Exod. XXVI. cap. XXVII. XXX: 13. en cap. XXXVI tot XXXVIII. Lev. XXVII: 25. Num. III: 47. 1 Reg. VI en VII. Ezech. XL. en cap. XLV: 11, 12. enz. waarom de Uytleggers der Heylige Schrift en andere Geleerde Mannen en Theologanten louter gearbeydt, en geheele Tractaaten daar van geschreven hebben *; soo dat men niet behoeft te denken, dat dit nietige Studien en Tydt-verquistingen zyn. Geheel anders hebben de oude Leeraars daarvan geöordeelt; als *Nyssenus*, (hiervooren aangehaalt;) *Ireneus*, *Tertullianus* en *Hieronymus*, die vervolgens sullen gemeldt worden; en *Cassiodorus*, welke selfs de Cyffer-konst beschreven heeft.

GEOMETRIA, STATICA, MECHANICA, *seu* ARCHITECTONICA.

Van de *Meet-kunde*, de *Weeg konst*, en de *Bouw-kunde*, heeft Godt, als de Oudtste en Volmaaktste *Architect* of Werkmeester, de Elementen en de Stoffen eerst aan de handt gegeven †, toen *Hy de Wanteren met synen vuyst heeft gemeeten, ende van de Hoemelen met de spanne de maate genomen, ende heeft met eenen drieling het stof der Aarde begreepen, ende de bergen gewoogen in een waage, ende de heuvelen in eene weegschaale.* (Jes XL: 12.) Soo dat Godt de Heere wel te recht de groote Meeter, Weeger, en Bouwmeester genoemt mag worden: Bygevolge, gelyk het volmaaktste in elken soort en spetie van saaken altydt de Maate en de Reegel van

* *Buddæus*, *Geor. Agricola*, *Trostius*, *Alciatus*, *Portus*, *Scaliger*, *Snellius*, *Waserus*, *Jac. Capellus*, *Angelocrator*, *Mariana*, *Gr. Sepsius*, *Villalpandus in Ezechielem*, *&c.*

† *Siet Prov. VIII.* 27. *& Job XXXVIII.* 4. *enz.*

Digitized by Google

van de andere is; alsoo moeten wy ook denken, dat Godt de Heere, met en in syne werken, het Model en Exemplaar van alle Wiskonstige Meetinge, Gewicht en Bouwinge is. Soo dat (de saake wel begreepen zynde,) de Philosooph *Plato* * seer geestig gesegt heeft: *Dat Godt altydt cyffert en meet, of meetkundig werkt.*

Om alle de deelen der Wereldt niet te doorloopen, laat de Mensche zich selven slechts aanschouwen, als zynde *de kleyne Wereldt.* In syn lichaam ontmoet hy een welgepaste en volmaakte Afmeetinge en *Proportie* of Evenreedigheit; en daarom hebben selfs de beste Meesters in dese konsten wel durven schryven, dat geen Gebouw of Huys eenige *Proportie* kon hebben, dan by aldien het net overeenkomt met de leeden van een welgemaakt Mensche †. Het Gebouw der Arke hadde deselve *Proportie*, als 'er in 's Menschen lichaam is, gelyk *Augustinus* en *Ambrosius* hebben aangemerkt ‡. Dit lichaam nu des Menschen, heeft Godt de Heere dus gebouwt en toegestelt. Ps. CXXXIX: 15, 16.

Daarenboven, soo heeft Godt den Menschen dese konsten selve geleert, en door gewoone behulpselen en licht denselven ingeplant. Ja hy heeft ook aan eenige, op een buytengewoone wyse, door synen Geest, het Voorschrift en de Grondt-Teekeninge van sulke Werken geopenbaart; als aan *Moses*, *David* en *Salomo.* Andere heeft hy met Wysheit, Verstandt en Kennisse vervult, om diergelyke werken na de gemelde Voorschriften op een Wiskonstige wyse te maaken. Als *Noäch*, Gen. VI: 14, 15. *Bezaleel*, van wien men Exod. XXXI: 2 tot 5. leest; welke dan in dese deelen voor geenen *Archytas Tarentinus*, noch *Archimedes*, noch *Proclus*, noch andere Wiskonstenaars of Ingenieurs, hebben behoeven te swichten.

Om ook dese Wetenschappen ons smaakelyk te maaken, heeft de Heylige Geest meenigmaalen, als in het voorbygaan, of by wyse van Gelykenisse, de *Termen* en stukken derselven, te pas gebragt. Onder anderen Eph. III: 18. worden ons alle de *Gedaanten* van *Grootens*, of alle de *Dimensien* indachtig gemaakt.

 Ja

* *Refert Plutarchus in conviv. lib. VIII cap.* 2.
† *Vitruvius de Architectura, lib. III. cap.* 1.
‡ *Augustin. lib. XV. de Civit. Dei, cap.* 26. *Ambrosius de Arca l. I. c.* 6.

Digitized by Google

Ja Hy heeft met opset, geheele *Geometrische* en *Mechanische* Beschryvingen, Afteekeningen en Werkingen in de Schriftuure willen voegen; als van de *Arke*, Gen. VI: 15. van den *Tabernakel*, Exod. XXVI tot XXVIII. van den *Tempel*, 1 Reg. VI en VII. en voornamentlyk Ezechiel XL tot XLV. van het *Aardtsche Jerusalem*, Neh. III. en van 't *Hemelsche* of *Nieuwe Jerusalem*, Apoc. XXI.

Indien eenige Konste, van wegens derselver Uytvinder, Autheur en Meester, welke deselve behandelt, ooyt geacht wierdt, soo behoort men dese in waarde te houden, welkers oorsprong niemandt dan Godt kan toegeschreven worden. Van desen hebbense *Seth*, *Abraham*, *Moses*, *Josua*, *David*, *Salomo*, *Bezaleel* en *Zorobabel* ontfangen, en het geene zy daar van geweeten of vermogt hebben *.

Wy bevinden meede, dat dese Konsten merkelyk dienstig zyn, tot een volkomender Verklaaringe der Schriftuure, soo wel van de Plaatsen hier vooren gemeldt, als van meer andere. De Meesters van dese Konsten, hebben de handen der *Theologanten* meenigmaalen versterkt, om sulke Texten soo veel te beter te verhandelen. Ondertusschen hebben de *Theologanten* ook niet nagelaaten, om dese Konsten meede te leeren, en alsoo uyt haar eygene oogen te sien; gelyk derselver *Commentarien* of Verklaaringen, en andere schriften daar van tot getuygenisse strekken †.

ARCHITECTURA MILITARIS & CASTRAMETATIO.

Wy voegen hier noch by, dat de *Sterkten-bouwinge*, het *Naderen* of *Approcheeren*, het *Insluyten*, het *Beleegeren*, en diergelyken, in de Boeken der Oorloogen Godts, dat is, in de Boeken des Ouden Testaments, meenigmaal aangehaalt worden. Als Richt. IX: 48, 52. 2 Sam. XI: 15. 2 Paral. XIV: 7. en XXVI: 15 Ezech. XVII: 17. Siet ook onder anderen Luc. XIX: 43. ‡ en XXI: 20. en leest daar by *Flavius Josephus* van de *Joodtsche Oorloogen*, in 't *VIde Boek*, *Cap.* 11 tot 14. Wil men eens nasien, het fatsoen van het *Campeeren* of Veldtleeger-slaan, item van het Opbreeken en ordentlyk *Marcheeren* des Leegers, men leese Num. II en X.

* *Joh. Buteo Mathematicus in Tract. de Arce dimensione.*

† *Jac. Capell. Histor. pag.* 29, 30. *&c. Arias Montan. in Architect. Sacr. Villalpandus in Ezechiel.*

‡ *Vide ad Luc. XIX:* 43. *Versionem Arabic. & notas Lud. de Dieu.*

Digitized by Google

II en X. daar vindt men alle de Quartieren ordentlyk afgeſtooken, alle de Trouppen verdeelt, en alles in ſulk een goeden ordre, dat men oorſaak heeft van geen minder vermaak daar in te ſcheppen, dan in het aanſchouwen van de *Caſtrametatien* of Leeger-meetingen en Krygs-Tochten der Oude *Romeynen*, van welke in de Boeken van *Polybius*, *Vegetius* en diergelyken werdt gewag gemaakt *. Wel te recht hebben dan *Clemens Alexandrinus*, *Ireneus*, *Tertullianus*, *Nyſſenius*, en andere hier vooren genoemt, de *Geometrie* of *Meetkunde* onder de goede Konſten en Wetenſchappen gereekent, welke den Menſche nuttelyk zyn. Daarom hebben ook ſommige, ſoo wel oude als laatere *Theologanten*, ſiende de nuttigheit deſer Konſte, haar ſelven daar in geoeffent, ja ſelfs eenige Schriften daar van nagelaaten †, om anderen voor te gaan, en haar tot deſelve op te leyden.

De *Coſmographie* of *Wereldt-Beſchryvinge*, konnen wy niet ouder, noch ook ſeekerder hebben, dan Geneſis I. waar uyt daarom ook alle Wereldt-Beſchryvers haare beginſelen moeten haalen, om de groote, *Situatie*, ſtandt of gelegenheit, en de deelen der Wereldt te onderſoeken. Elders vindt men iets, het geene de algemeene Beſchryvinge van den Aardtboodem betreft; als, van derſelver *grondt*; van haare *eynden* en *bepaalingen*; van haare *Streeken* en *Geweſten*. Als Job XXXVIII: 4, 5, 6. Pſ. LXXII: 8 tot 10. LXXXIX: 12, 13. CIII: 11, 12. en CIV: 5. Eccl. I: 6. Van haaren *Omloop*, *Cirkel* en *Compas*, Jeſ. XL: 22. Tot een byſondere Beſchryvinge ſtrekt ons de *Kaart* van het *Paradys*, Gen. II. ‡ Na de Sondtvloet zyn de Landen van nieuws *gecarteert*, en onder de Nakomelingen van *Noäch* verdeelt; daar van men kan naleeſen Gen. X. vergeleeken met Act. XVII: 26. In de *uytdeelinge* van 't Landt *Canaan*, Joſ. XIV tot XIX. verhaalt, worden formeele *Landt-kaarten* gemaakt, met bepaalingen, aangrenſingen, lengtens en breetens der Plaatſen. By de Euangeliſten vindt men een nieuwe *Carteeringe* van het Landt *Canaan*, gelyk het ſelve ten tyde van *Chriſtus* was.

COSMOGRAPHIA, GEOGRAPHIA & NAUTICA.

* *Polybius Hiſt. lib. VI. Vegetius lib. III. cap. 6.*
† *Vide Geometr. Caſſiodori, Nicol. de Orbellis, Pitiſci, Lansbergii, &c.*
‡ *Vergelykt hier meede Ezech. XLV. XLVII en XLVIII.*

Digitized by Google

TOPOGRAPHIA, & HYDROGRAPHIA.

De bysondere *Beschryvingen van Plaatsen*, als *Velden*, *Valleyen*, *Bergen*, *Rotsen*, *Wildernissen*, *Steeden* en *Gebouwen*, zyn soo veelvuldig in de Heylige Schriftuure, dat men daar van een bysonder *Woorden-Boek* of *Dictionarium* soude moeten maaken, indien mense alle wilde verhaalen *. Hierby komt noch, de Beschryvinge der *Waateren*; als *Zeen*, *Rivieren*, *Meeren*, *Beeken* en *Fonteynen*. Siet Gen. I: 9, 10. en Cap. VII: 11, 19. Exod. XIV: 21, 22. Jos. III: 15, 16, 17. Job XXXVIII: 8 tot 11. Ps. CIV: 6 tot 10. en CVII: 35. Eccl. I: 7. Luc. V: 1. en VIII: 22.

Hodoeporicum, vel Itinerarium. Mappa Nautica.

De *Handelingen der Apostelen*, zyn ten meesten deele als een geduurig *Itinerarium* of *Reys-boek* van den Heyligen Apostel *Paulus*. In het XXVII en XXVIIIste Capittel hebben wy een *Paskaart*, en een fraay Model, immers een goedt gedeelte van den *Spiegel der Zeevaart*. Soo dat iemandt zich, sonder hulpe van dese Konsten en Wetenschappen, tot geleerde en grondige Verklaaringe van veele Schriftuur-plaatsen begevende, even soo veel doedt als de geene, die een lange reyse sonder reys-geldt aanvaart. Dierhalven moet men by zich wel in achtinge houden, alle de Meesters, welke in sulke noodige Konsten gearbeydt hebben; in 't bysonder de geene †, welke haar Talent besteet hebben, tot vercieringe van 't Heyligdom der Schriftuure, en tot beschryvinge van 't Heylige Landt ‡. Daar zyn ook Theologanten geweest, welke de nuttigheit deser Konsten soo verre hebben ingesien, dat zy niet alleen proeven van haare Wetenschap, in het verklaaren van de H. Schriftuure, maar ook andersints ons hebben nagelaaten.

MUSICA.

De *Musyke* of *Sang-konste*, heeft Godt de Heere haar plaatse gegeven in den Ceremonieelen Godtsdienst des Ouden Testaments. Dit werk was den *Levyten* aanbevoolen, ja selfs den soodaanigen onder haar, die met den Prophetischen Geest begaaft geweest

* *Siet onder anderen Gen. VII. 19, 20. en cap. VIII: 4, 5, 11. Num. XXXIII: 1 enz. 1 Reg. VI en VII. Neh. III. Jona III. 3, 4.*

† *Andr. Masius in Commentar. ad Josuam, Ortelius in Thesauro Geograph. Mich. Eytsinger pecul. Tract. Mercator. in Atlante. Adde ex Theologis Ariam Montanum, Adrichomium, Petrum Plancium. Nec præter eunda Mappa Hebraica, Judæi Amstelredam, Abraham Zaddik.*

‡ *Eustatii Archiepisc. Thessalonic. Comm. in Dionys. periegeren. Lamb. Danæi Geograph. Poëtica, Guil. Stuckii comm. in Arriani periplos maris Euxini & Erythræi.*

Digitized by Google

geweeſt zyn; als *Aſaph*, 2 Paral. XXIX: 30. en *Heman*, 1 Par. XXV: 5. Tot verſtandt van eenige plaatſen in de *Pſalmen*, van den grooten Propheet *David*, is het, dat deſe konſt te pas komt. Uyt haare gronden kan men verneemen, wat een *Scheminith*, dat is, *een Octave*, of *een Achteling*, of *een ſtuk met achten is*; 1 Paral. XV: 21. Pſ. VI: 1. wat de beteekeniſſe van andere *Toonen* en *Wyſen* van *Liederen* is; als meede het onderſcheydt van eenige *Muſikaale Inſtrumenten*, 1 Paral. XV: 16. Pſ. XXXIII: 2, 3. en CL: 3, 4, 5. 1 Cor. XIV: 7, 8. Den *aardt* en de *kracht* der *Muſyke*, omtrent de Sinnen en Herts-tochten des Menſchen, geeft ons de Geeſt Godts te bedenken, 1 Sam. XVI: 23. en 2 Reg. III: 15. *Clemens Alexandrinus* heeft de *nuttigheit deſer konſte* ſeer breedt verheven *, doch deſſelfs woorden ſouden te lang vallen hier aan te haalen. Diergelyken hebben ook gedaan *Auguſtinus* en *Casſiodorus*, ja ſelfs geheele Boeken van de *Muſyke* geſchreven.

De *Dialectica* of *Reedenkonſt*, kan geen reedelyk Menſche verwerpen †. Deſelve leert, hoe men alle dingen recht ſal verſtaan en begrypen, ook bepaalen en beſchryven, en van malkander wel onderſcheyden; alle Spreuken en *Sententien* wel bepaalen, inhaalen, en omſchryven; eygentlyk en duidelyk alles ſpreeken en oordeelen, met goede en vaſte Reedenen of *Argumenten* de waarheit daar van bewyſen en beſluyten; de valſche Meeningen wederleggen; verkeerde *Argumenten* achterhaalen en oploopen; en voorts alles ordentlyk verhandelen. Dus is dan deſe Konſt de algemeene Sleutel, en een Inſtrument tot alle Studien en Wetenſchappen. Waarom eertydts een vermaardt Man ‡ te recht van haar geſegt heeft: „ Dat Menſchen, welke „ Wetenſchap ſonder *Dialectica* beſitten, het vuur gelyk zyn, 't „ geene brant, ſonder het te weten." Om de getuygeniſſen van *Hieronymus* en andere Leeraars § thans voorby te gaan, laat ons ſlechts hooren, hoedaanig de voortreffelyke Man Godts *Auguſtinus* ons deſe konſt aanbeveelt: „ Zy is, (ſegt hy,) de Wysheit „ ſelve,

LOGICA, of DIALECTICA, & METAPHYSICA.

* *In Strom. lib. VI. pag.* 474. † *Hieronym. in Ezech. cap.* 25.
‡ *Albertus Magnus, in I. Topic. cap.* 3.
§ *Contra Academ. lib. III. cap.* 3. *lib. II. de Doctr. Chriſt. c.* 31. & *libr. I. Creſconium. cap.* 14: 20. *Vide & Bezæ præf. ad Iſagog. Danæi.*

Digitized by Google

„ ſelve, of immers is zy het geene, ſonder 't welke de Wysheit „ niet zyn kan." En elders: „ Deſe konſte, die men *Dialectica* „ noemt, enz. heeft de Chriſtelyke Religie nooyt geſchroomt, „ of daarvan af keerig geweeſt." Noch elders: „ Zy vermag veel, „ om allerleye queſtien, die in de Schriftuure zyn, op te loſſen."

Het gebruyk van de *Inſtrumenten* deſer Konſte, werdt in de ontleedinge en openinge der Schriftuure, van alle *Theologanten* aangeweeſen, en 't is onnoodig daarvan eenige proeven te toonen *. Hoe vaardig en welbedreven die geene daarin moeten weſen, welke de Schriftuure verhandelen, leert de Heylige
2 Tim II:15. Apoſtel *Paulus*, wanneer hy vereyſcht: *Dat een Leeraar het woordt der Waarheit recht moet ſnyden.* Dit nu kan hy niet wel doen, ten zy dat hy het ſelve Inſtrument gebruykt, met het welke het is t'zaamengeſtelt. Dat dit nu de *Dialectica* is, kan men uyt Matth. XXII. Actor. XVII. en ontallyke andere plaatſen meer, met den ouden Kerken-leeraar *Auguſtinus* beſluyten; welke ook krachtig beweert, dat *Paulus* een groot *Dialecticus* geweeſt is. De gemelde *Auguſtinus* heeft meede Boeken in deſe Konſt beſchreven, die noch in handen zyn. Syn voorbeeldt hebben *Damaſcenus*, en andere, ſoo oude als hedensdaagſche Theologanten nagevolgt †.

By de Reedenkaavelinge of *Dialectica*, voegen wy de Weeſens-konſte, *Metaphyſica* of de *Over-natuur-kunde* genoemt; handelende, van de Natuur en Eygenſchappen der dingen in 't gros of in 't algemeen, en van alle wyſen of manieren, dewelke en op welke men daar van kan denken, begrypen of ſpreeken; als: Weeſen en Weeſentheit, Eenheit, Verſcheidenheit, Goedtheit, Waarheit, Volmaaktheit, Oorſaake en Werkſaamheit, Geduurigheit, 't zy Tydt of Eeuwigheit, Eenvoudigheit en *Compoſitie* of t'Zaamenſtellinge, Noodtſaakelykheit, Gebeurlykheit, Moogelykheit, *Subſtantie*, of ſelfs beſtaande Weeſen, *Accidentie* of Toevalligheit, *Qualiteit* of Hoedaanigheit; enz. Dat nu deſe Termen en begrippen, in de Wysheit van Goddelyke en Menſchelyke dingen

* *Definitio, Diviſio, Limitatio enuntiationes, Syllogismus, Inductio, Soritus, Methodus: Siet van elks een Exempel,* 1 *Joh. III:* 4. 1 *Cor. XV:* 39, 40, 41. *Rom. VII:* 11. 13. *en VIII:* 30. *Hebr. XI en VI:* 1, 2.

† *Præter Scholaſticos, Urſinus, Piſcator, Paræus, Polanus, Sturmius, Strigelius, Danæus, Ameſius, &c.*

dingen te pas komen, is klaar, en heeft geen bewys noodig, gelyk dat ook hier eygentlyk ons werk niet is. Dies geef ik slechts aan de liefhebbers van Godts Woordt te bedenken, hoe dikwils sulke Termen in Godts Woordt voorkomen, en hoe bequaamelyk dat men, door behulpe van deselve, veele Passagiën der Schriftuure, tegens alle vyanden en spotters, welke deselve soeken te achterhaalen, kan voorstaan en verklaaren *?

Daar zyn ook eenige van de noodtsaakelykste *stukken* onses *Geloofs*, die door den dienst van dese konste merkelyk ondersteunt worden, tegens alle nieuwigheeden en bedorvene reeden en subtiliteiten van de valschelyke genoemde Wysheit; als, van de *Goddelyke Natuure*, *Eygenschappen*, *Persoonen* en *Werken*; van *Christus Immanuel*, Godt en Mensche in een Persoon; van de *goede* en *quaade Engelen*; van de *Sonde*, en de *Voorsienigheit* Godts omtrent de Sonde; van de *Predestinatie*, de *Werkingen van Godts Genaade* in en met den wille des Menschen; van de *Opstandinge des Vleesches*; van de *Transsubstantiatie*; &c. waar van de diepsinnige Disputen van *Augustinus* tegens de *Manicheën*, *Arrianen*, *Pelagianen*, en de Schriften der heedensdaagsche Theologanten tegens verscheyde Dwaal-geesten, in 't bysonder de *Socinianen*, tot overvloedige getuygenissen strekken †.

Het *Critiseeren*, dat is, het naauwe *oordeelen* en *acht geven* op allerhande Schryvers, Gedichten, Tractaaten en Boeken, derselver Stoffe of Materie, mitsgaaders haaren styl, ordre, stellinge, en beleydt; ja selfs de letteren, syllaben en woorden scherpelyk te keuren, te weegen en te tellen; dit alles is een voordeelige Oeffeninge, ook in sommige gelegentheeden een noodtsaakelyk werk. Sonder dese konst soude men de Schriften van allerleye konsten, en in 't bysonder de Boeken, Papieren, Stukken en Geschiedenissen van d'oude Leeraars en Concilien niet konnen bewaaren, noch de rechte stukken van de nagemaakte, noch de deugdelyke Copyen en uytgiften van de bedorvene of ver- CRITICA.

* *Als Matth. III: 9. en XIX: 17. Gal. IV: 8. Apoc. I: 8. vergeleeken met Exod. III: 14. 1 Joh. IV: 8. Rom. XVI: 27. Luc. XXII: 22. vergeleeken met Act. IV: 28.*

† *Vide, præter Scholasticos, Plessyum de veritate Religionis Christianæ, Zanchium de Natura Dei & tribus Elohim, Fr. Junii Scripta elenctica, & Amesii, Twissi, Ferrii, Zadeelis, Broeckeri, Joh. Junii, &c.*

vervalschte, konnen onderscheyden. Hoe soude men sonder die de Heylige Schriftuure in haar geheel en suyver dus lange behouden hebben, of noch verder konnen behouden, tusschen soo veele listen der Ketteren en versuymenissen der Uytschryveren? Het is niet vreemdt, dat dese Konste door sommige Geleerde Mannen van *Ezra*, dien grooten Wetgeleerden en *Criticus*, afgeleydt werdt *. Welke voetstappen de oudtste Leeraars der *Jooden*, met sulk een Religieuse neerstigheit hebben nagevolgt, dat zy niet een postuure van een letter, noch een stipken, noch eenige dikte of dunte ongemerkt voorby hebben laaten gaan; soo datse, om de Schriftuure te beter ongeschonden te bewaaren, alle de Letteren en Syllaben hebben getelt, en daarom ook *Letter-Telders* genoemt zyn.

LINGUA HEBREA, cum CHALDAICA, SYRIACA, ARABICA. Van de kennisse der *Taalen*, behoeft men niet veel te seggen. Op de Akademien worden 'er *drie* geleert, welke men *Cardinales* of *Hooft-Taalen* noemt, sonder welke geen volkomen Geleertheit onder de Menschen bestaan, noch onderhouden kan worden.

Nuttigheit van de Hebreeuwsche Taale: De *Hebreeuwsche Taale* plagt men niet onbequaamelyk *de Heylige Taale* te noemen; dewyle Godt selve in dese tot de Patriarchen en Propheten gesprooken heeft, en de Verborgentheden des Geloofs in deselve doen beschryven. Soo dat de kennisse en het rechte verstandt van de Schriften des Ouden Testaments, die in 't *Hebreeuwsche* beschreven zyn, ons die Taale noodtsaakelyk maaken. Sal men de *Origineele* of Oorsprongelyke Schrift bewaaren, verhandelen, wel oversetten in bekende Taalen, de Oversettingen, dat is de Copyen ondersoeken, en met het Oorsprongelyke vergelyken, en ten allen tyden aan de Geleerde tegenspreekers daar van reekenschap konnen geven, dan is 't ook noodig, dat sulke Taalen in de Schoolen geleert worden. *Hieronymus* en *Augustinus* getuygen †: „ Dat de noodtsaakelykheit „ vereyscht, in alle de Questien en Twyffelingen, tot de *Hebreeuwsche* en *Grieksche* Texten synen toevlucht te nemen." En in alle gevallen, soo is 't heugelyk, ook al vry wat arbeydts en kosten waardig, dat men den H. Geest in syn eygen Taale mag

* *Brougthon in Dan. IX. Buxdorf. Tiberiad. lib. I.*
† *Hieron. in Epist. ad Sunim. & Fretel. Augustin. lib. II. Doctr. Christ. cap. 14, 25.*

Digitized by Google

mag hooren ſpreeken: Waar van *Hieronymus* ſeer geeſtig zeyde: *Het Water der Fonteyne vloeyt ſoeter, dan 't Water in de Beekskens.*

En deſe Taale is niet alleen noodig tot het *Oude Teſtament*, maar ook tot het *Nieuwe Teſtament*, 't geene wel te recht geſegt mag worden, als de *Gloſſe* en Uytlegginge van den Text des Ouden Teſtaments te zyn *. 't Is allen Taal-kundigen en Geleerden bekendt, en thans ſoo klaar als de Sonne door Voortreffelyke Mannen beweeſen, dat het Nieuwe Teſtament vol is van *Hebreeuwſche* manieren van ſpreeken, wel met *Griekſche* Woorden uytgedrukt, maar welkers grondig beſcheydt de *Griekſche* Taale niet en kendt, noch geven kan.

Tot beter verſtandt, ſoo wel van het Oude als Nieuwe Teſtament.

Betreffende verder, de Studie en Geleertheit der *Hebreeuwſche* Taale, die *boven* en *buyten* de Woorden of *den Styl der Schriftuure* gaat, deſe moet men ook voor ſeer nuttelyk houden †.

Als meede buyten de Schriftuure:

Vooreerſt, dewyle door de *Rabbynſche* en *Thalmudiſche* Onderſoekingen, veele Woorden en Oudtheeden, die wy in de Schriftuure vinden, ſoo veel te beter verklaart konnen worden; en dat niet alleen in het Oude, maar ook in het Nieuwe Teſtament. Ja de Heere *Chriſtus* en ſyn Apoſtelen hebben de oude *Rabbynſche* Studien, die voor haaren tydt geweeſt zyn, willen vereeren, met verſcheyde Woorden, Termen, Spreekwoorden en Parabelen of Gelykeniſſen, uyt haare Leere en Theologie te ontleenen, en deſelve by haaren Toehoorderen, (die aan deſelve buyten twyffel wel gewendt waren;) te pas gebragt §. Diergelyken zyn, onder meer andere, het woordt *Paradys*, Luc. XXIII: 43. vergeleeken met 2 Cor. XII: 4. *Gehenna*, Matth. V: 22. *Deſe ende toekomende Eeuwe*, Matth. XII: 32. Het ſpreekwoordt, van de *Kemel door de ooge van een naalde te gaan*, Matth. XIX: 24. van *een jota of Titel van de Wet.* Matth. V: 18. *Met welke maate gy meetet, ſal u weder gemeeten worden*, Matth. VII: 2. De Gelykeniſſe van den *Ryken Man* en *Armen Lazarus*, Luc. XVI: 19 tot 31. Wat een licht ontfangt niet, uyt de voorverhaalde Studien, de Text Joh. VII: 37, 38. als meede 2 Cor. XI: 24? Item, van *het houden* van

Tot onderſoek van de Rabbynſche en Thalmudiſche Schriften.

G 2

* *Vide notas majores Bezæ in Nov. Teſt.*

† *Vide Merceri, Druſii, Fagii & Ainſworti Notas in libros aliquot Vet. Teſt.*

§ *Vide ſcripta Munſteri, Brougthoni, Druſii, Buxdorfii, Schindleri, Amamæ, Cobii, l'Empereur, Lud. Capelli. Adde Scaligeri, Caſauboni, Cunæi, Heinſii, Seldeni.*

Digitized by Google

van 't Pascha, Matth. XXVI: 1. enz. van *de uure des Gebedts*, Actor. III: 1. en diergelyken ontelbaar veele andere, welke door verstandige worden waargenomen, of uyt de Schriften van Geleerde Mannen opgesocht?

Enverantwoordinge van den Christelyken Godtsdienst tegens de Jooden. Rom. XI:26

Ten Tweeden, soo zyn dese Studien geheel noodtsaakelyk, om den Christelyken Godtsdienst tegens de *Jooden* te verantwoorden, en waar 't mogelyk, eenige van haar daar toe over te haalen; immers om alle toebereydtselen te maaken tegens dien tydt, wanneer *de Verlosser uyt Zion sal komen, en geheel Israël zaalig worden.* Dit hebben alle de geene, die haar bemoeyt hebben, het zy mondelyk of schriftelyk tegens de *Jooden* te disputeeten, door ondervindinge geleert. Men leese slechts diesaangaande de voortreffelyke Vermaaninge aan de *Jooden*, van den Heere *van Plessy* *.

Nuttigheit van de Chaldeeuwsche Taale.

Het oeffenen van de *Chaldeeuwsche Taale*, is noodig, om eenige *Capittelen* in *Daniel* en *Ezra* te verstaan, welke in deselve beschreven zyn; als meede verscheyde woorden, welke hier en daar in den *Hebreeuwschen* Text, in 't bysonder in 't Boek *Job*, in deselve taale tusschen loopen; voorts, om den oorsprong en de beteekenisse van sommige andere woorden soo veel te beter uyt te vinden. Hier by komt, dat de *Chaldeeuwsche* Oversettinge des Ouden Testaments seer voordeelig geleesen wordt; soo om dat de sin van veele passagien daar in wel uytgedrukt staat; als ook, dewyle de *Jooden* daar meede allerbest pal geset en overtuygt konnen worden, doordien zy deselve bykans voor Authentyk houden †; en voorts, nademaal de Schryvers des Nieuwen Testaments, in 't bysonder de Heylige Euangelist *Johannes*, meenigmaalen de *Phrases* of manieren van spreeken der gemelden *Chaldeeuwsche* Oversettinge schynen te gebruyken, of immers de selve in 't ooge te hebben. Als, daar hy in syn Eerste
Joh. I:1, 14 Capittel, *Christus* het *Woordt* noemt, en spreekt van *desselfs Heerlykheit*, en *dat hy onder ons gewoont heeft*; en meer andere diergelyke. En dit was niet vreemdt, dewyle, gelyk sommige Geleerden meenen §, de Synagogen en Kerken, welke onder 't Gebiedt

van

* *Vide & Galatin. de Arca. Cath Verit. aliosque antagonisti Judæorum.*
† *Siet Plessy Vermaaninge aan de Jooden, en Heinsii exercit. Sacras.*
§ *Ita sentit Scaliger, in notis ad Nov. Test.*

Digitized by Google

van *Jerusalem* en *Babylonien* behoorden, de *Chaldeeuwsche* Oversettinge gebruykten.

Betreffende die *Taale*, welke men tegenwoordig de *Syrische* noemt, deselve werdt door de Geleerde meede aangehouden; om de overeenstemminge in de Leere, Ordre en Schriften der Kerken en Christenen van die Taale in het *Oosten*; fonderling om derselver Oversettinge der Schriftuure te konnen gebruyken; doch voornaamentlyk om met dies te meerder grondt, alle de *Syrische* woorden, welke in het Nieuwe Testament gevonden worden, te konnen verstaan: Als *Raka*, Matth. V: 22. *Mammon*, Matth. VI: 24. *Boänerges*, Marc. III: 17. *Talitha Kumi*, Marc. V: 24. *Ephphatha*, Marc. VII: 34. *Akeldama*, Act. I: 19. *Abba*, Rom. VIII: 15. *Maranatha*, 1 Cor. XVI: 22. enz. Soo dat tot dien eynde, niet sonder reedenen, het licht der gemelde Taale in *Europa*, in 't bysonder door eenige vermaarde Rechtsgeleerden * ontsteeken, en te voorschyn gebragt is. Om nu niet te spreeken, dat de Wetenschap deser Taale, tot ruymer en volmaakter Kennisse van de *Hebreeuwsche* ons behulpsaam is, als dewelke daar uyt gesprooten is, en seer na met deselve overeenkomt.

Nuttigheit van de Syrische Taale.

De *Arabische Taale*, dient meede tot dien selven eynde; als wordende door derselver Studie thans veele dingen in de bovengenoemde *Oostersche* Taalen lichtelyk verklaart †, ook veele Woorden der Schriftuure, in 't bysonder in 't Boek *Jobs*, te beter verstaan §. Gelyk het ook een groot vermaak is, dat men de Boeken en Schriften veeler Kerken van die Taale, handelende van den Godtsdienst, en in 't bysonder de Oversettinge der Schriftuure, gemeensaamlyk kan gebruyken. Ja 't is selfs noodtsaakelyk, dat die Taale onder de Christenen geleert wordt, om den *Alkoran* der vertwyfelde *Mahumedisten* of *Saracynen* (dien zy voor Godts Woordt, en in de plaatse van den Bybel houden;) in *Mahomeths* eygene, dat is, in de *Arabische* Taale, te mogen lesen; en voorts andere Boeken van dat slag, tot verklaaringe van den gemelden *Alkoran* dienende. Om dese reeden

Nuttigheit van de Arabische Taale.

* *Guido Fabricius Boderianus, Albertus Widmanstadius Cancellarius Austriæ, Andreas Masius Consiliarius Ducis Cliviæ.*

† *Vide Erpenii Oratio de lingua Arabica.*

§ *Vide Præfat. Merceri in Jobum, & passim comment. R. Esra.*

Digitized by Google

is'er, selfs in't midden van de duysternisse des Pausdoms, omtrent den Jaare 1302. in het Concilie van *Viennen* een seer loffelyk Besluyt genomen, (ware het selve maar loffelyk uytgevoert en onderhouden geworden!) dat op de voornaamste Akademien, te weten, te *Oxfort*, *Parys*, *Bononien*, *Salamanca*, en ter plaatse daar de Residentie van den Paus soude zyn, (zynde toen te *Avignon*,) Mannen souden aangestelt en onderhouden worden, die in de *Hebreeuwsche*, *Chaldeeuwsche* en *Arabische* Taalen wel bedreeven waren, namentlyk van elke Taale op ieder Akademie twee; die aldaar de Studien en Akademien souden bestieren; voorts Boeken oversetten; de gemelde Taalen aan de Studenten leeren, en alsoo de Christenheit in kennisse der genoemde Taalen doen overvloeyen, tot onderwysinge en bekeeringe der Ongeloovigen *.

LINGUA GRÆCA.

De Kennisse der *Griekſche Taale*, is de Christenheit noodig, voornaamentlyk van wegens het Nieuwe Testament, als zynde in het *Griekſche* beschreven; waarin veele Woorden, Spreuken en Sinspeelingen voorkomen, welker verstandt uyt de *Griekſche* Schryvers en Oudtheeden gehaalt moet worden †. Behalven dit, soo is het ten hoogsten vorderlyk, dat men de *Griekſche* Oversettinge des Ouden Testaments neerstig vergelyke, met de overeenkomende Spreekwysen in het Nieuwe Testament, die soo wel op de gemelde *Griekſche* Oversettinge sien en doelen, als haar licht uyt deselve ontfangen ‡. Hier by komt, dat men door middel van dese Taale, met soo veele *Griekſche* Kerken in het *Oosten* correspondentie kan onderhouden; gelyk deselve sedert onlangs, meer dan ooyt te vooren, door Godts zeegen gelukkig is begonnen, waarvan wy met der tydt de uytwerkinge van grootere dingen verwachten. Eyndelyk soo moet men dese Taale hoog achten, al was 't maar, om alle die voortreffelyke Boeken en Schriften der Oudtvaaders, Concilien en Kerkelyke Historien; voorts van alle Geleertheit in Goddelyke en Menschelyke saaken, die van de *Grieken* tot ons is gekomen.

Om

* *Exstat in Clement. lib. V. tit. de Magistris.*

† *Vide notas Bezæ, Erasmi, Camerarii, Illyrici, in Nov. Test. & præfat. Henr. Stephani Edit. Nov. Test. in 16. Anno 1576. præfix.*

‡ *Vide Heinsii Exercit. Sacr. in Job.*

Digitized by Google

Om binnen onſe paalen te blyven, ſoo moeten, ſoo wel wy, als de *Weſterſche* en *Afrikaanſche* Kerken, gaarne met *Auguſtinus* * bekennen: „ Dat zy van de *Griekſche* Kerken zyn voortge-„ komen, en dat het Euangelium en 't Geloove van daar ge-„ ſprooten is. "

De *Latynſche Taale* is noodig, om ſoo veele Schriften der Oudtvaaders, ſoo veele Kerkelyke Hiſtorien, ſoo veele Stukken en Gedenk-Teekenen, ſedert eenige hondert Jaaren herwaarts in de *Afrikaanſche* en *Weſterſche* Kerken geſchreven, te bewaaren, te leeſen en te gebruyken. Behalven noch, dat het thans de gemeene Taale is, in welke de Geleerde van *Europa* malkander haar Geleertheit onderling meede deelen. LINGUA LATINA.

Dit zyn de Wetenſchappen, Konſten en Taalen, welke in de Schoolen geleert worden, en tot welkers voortplantinge onder de Chriſtenen, de *Akademien* en *Illuſtre Schoolen* opgerecht zyn. Dat deſe alle ſeer bekoorlyk, en den Menſchen ten hoogſten nuttelyk zyn, hebben wy nu aangeweeſen; en ſulks is ook het gemeene gevoelen van alle oude Chriſtenen geweeſt; 't welke de Oudtvaaders in haare Schriften tegens de Heydenen altydt beleeden hebben; beſtraffende wel het misbruyk der Konſten en Wetenſchappen, maar pryſende de Saake ſelven. Sulks doen onder anderen *Irenæus*, *Tertullianus*, *Clemens Alexandrinus*, *Athanaſius* en *Hieronymus* †; noemende in 't byſonder de volgende Faculteiten, de *Grammatica* of de Spraakkonſt, de *Rhetorica* of de Reedenrykkonſt, *Poëſis* of de Dichtkunde, *Philoſophia* of de Wysbegeerte, *Arithmetica* of de Reekenkonſt, *Geometria* of de Meetkunde, *Aſtronomia* of de Sterrekunde, *Muſica* of de Sangkunde, *Dialectica* of de Reedenkonſt, en *Medicina* of de Geneeskunde. Tot deſe moeten alle de andere gebragt worden, wanneer men ſomtydts de eene of d'andere Wetenſchap wat uytgeſtrekter of ſonderlinger wil verhandelen. By voorbeeldt, de *Chymie*, welke onder de *Medicynen*; de *Beeldtkonſt*, *Schilder-konſt*, *Graveer-konſt*, beneffens andere ſchrandere Konſten, welke onder de *Matheſis*; de geöorloofde *Phyſiognomia* Onder deſe Wetenſchappen, Konſten en Taalen zyn d'andere begrepen.

* *Epiſtol.* 170 & 178.

† *Lib. II. cap.* 58. *de Pallio*, *in fine Strom. lib. VI. p.* 473, 474, 475. *Orat. contr. Idol. Prol. Galeato. cap.* 6.

Digitized by Google

mia * en *Magia-Naturalis* †, dat is, de *Natuur-Koppelinge*, die onder de *Physica* begreepen zyn; van welke men ook, des noodt zynde, eenige Spreuken in de Schriftuure soude konnen aanwysen.

De vierde Reeden, van het oogmerk en de uytwerkinge der Schoolen ontleent.

Van de Waardigheit en Nuttigheit der Akademien en Schoolen, worden wy ook overtuygt, door derselver *noodtsaakelykheit* tot 's Menschen Leven, en tot behoudenisse van den *Staat*, *Godtsdienst* en *Kerke*. Daardoor blykt ons dan, derselver *drievoudig Natuurlyk Recht*: Dewyle noch het *Natuurlyke*, noch het *Burgerlyke*, noch het *Geestelyke Leven*, derselver hulpe en voortgang kan missen. Dat men een gesondt Lichaam, eenen eerlyken en gerusten Staat, ook een gesonde en wel getrooste Ziele mag hebben, daarna trachten wy alle. Daartoe dienen de *drie Faculteiten*, der *Medicynen*, *Rechtsgeleertheit* en *Theologie*. Dies moeten 'er geleerde, wel ervaarene en getrouwe *Doctoren* of Medicyn-Meesters, *Juristen* en *Theologanten* zyn, welke ieder het haare versorgen. De Akademien en Schoolen nu, zyn de gewoone Springaaderen; als zynde Plant-Hooven daarse geplant en aangequeekt worden, en als geduurig aangroeyende Goudt- en Silver-Mynen, uyt welke men de Schat-kaameren t'elkens van nieuws voorsien kan. In dese wordense gefatsoeneert en wel afgericht, ook met Promotien, Titulen en Getuygenissen voorsien, en aldus de Kerke en Republyk toegesonden; om onderscheydt te maaken, tusschen het kostelyke en slechte; tusschen Vliegers, swervende en lichtveerdige Geesten, ongereegelde Omloopers of Roem-wysen, en sulke die haaren Loop voleyndt, en haar behoorlyke Proeven gedaan hebben §.

Dese ordre van Promotien en Getuygenissen op de Akademien, dienen daartoe, om dies te beter verseekert te zyn, wien men syn Gesondtheit en Lichaam mag toebetrouwen? Wien men syn saaken sal laaten vorderen en bestellen? En wien men het Werk des Dienstes sal opleggen? Soo dat wy dur-

* *Siet van de Physiognomia Prov. VI*: 13, 17. *vergeleeken met Ps. CXXXI*: 1. *Cassiodor. Variar. lib. VI. cap.* 9.

† *Siet van de Magia Naturalis; Gen. XXX*: 37. 38, 39.

§ *Vide Apologiam Promotionum, apud Fr. Junium, in Acad. cap.* 6. *& in præfat.*

Digitized by Google

durven ſeggen, dat het alsdan met Godts Kerke, met de Politie, en het leven der Menſchen wel ſal gaan, wanneer de Schoolen wel beſorgt worden, ſoo datſe geduurig den eenen Voorraadt na den anderen uytleveren; te weten, verſtandige en bequaame *Medicyn-Meeſters*, die met goede reedenen en beſcheydt van de Siekten konnen oordeelen, en de Genees-middelen voorſchryven; verſtandige en vroome *Rechtsgeleerde*, om te raaden, te adviſeeren, te oordeelen, en alle voorvallende ſaaken te helpen beſtieren; Geleerde en Godtvruchtige *Theologanten*, om met geleertheit, een goedt geweeten en voorſichtigheit de Geloovige te verſterken, de Ongeloovige te bekeeren, en den Teegenſpreekeren den mondt te ſtoppen. Daar geene, of immers geen welgeſtelde Schoolen zyn, ſoo dat het gebrek in Kerk en Staat niet vervult kan worden, daar moet het alom quaalyk gaan; daar moeten de Fondamenten des Landts waggelen; daar moet eyndelyk de geſonde Leere, de kracht der Godtzaaligheit, en alle goede Ordre in Godts Kerke beſwyken en vervallen. En dit is de meeninge van onſen Chriſtelyken *Catechiſmus*; waarom deſelve, in de verklaaringe van het *Vierde Gebodt*, den *School-Dienſt* by den *Kerken-Dienſt* voegt. 't Is wel ſoo, dat Godt de Heere ſomtydts wel door buytengewoone Wegen, en ſonder de gewoone Middelen, de Kerke en Politie eenig Heyl kan toebrengen, gelyk ten tyde van het beginſel des Nieuwen Teſtaments gebeurde, toen de Apoſtelen ten deele van het Viſch-net gekomen zynde, de Kerke geplant hebben; doch dit verſtrekt tot geen reegel, en wy moeten altydt geene ſulke Wonderwerken verwachten, gelyk hy maar eens op den Pinxterdag gedaan heeft.

Ja Godt de Heere heeft ſelfs in die tyden, en ook daarvooren en daarna, de Akademiſche Studien en Geleertheit buyten kleynachtinge willen ſtellen; toen hy dat byſondere Inſtrument, ik meene den Heyligen Apoſtel *Paulus*, uyt de Hooge Schoole van *Jeruſalem*, beyde in de *Joodſche* en *Heydenſche* Geleertheit wel bedreeven, in ſynen Oogſt heeft uytgeſtooten, welke dan in geen ding minder dan de andere Apoſtelen, ja meerder gearbeit en geplant heeft dan zy alle. Dus heeft Godt ook eertydts groote dingen door andere gedaan; als door *Moſes*, ko-

Act.VII:22 mende uyt de Schoole der *Egyptenaaren*, en door *Daniel*, in de
Dan.I:4. Studien der *Chaldeën* onderweesen. Hoe wel quam het de Christelyke Religie te pas, in de oude Kerk, dat Godt de Heere verwekte, en uyt de Schoolen der *Philosophen* haar toesondt, *Justinus Martyr*, *Athenagoras*, *Hermas*, *Origenes* en *Augustinus*; (die den vermaarden Philosooph *Themistius* tot Meester hadde;) en uyt de Schoolen der *Orateuren*, *Tertullianus*, *Arnobius*, *Lactantius*, *Chrysostomus*, *Basilius*, *Nazianzenus* en *Hieronymus*; van welke sommige geduurende haar Heydendom, openbaare Professoren of Leeraars van de Philosophie en Welspreekentheit geweest waren? Het voordeel, de voorstandt, luyster en ontsach, welke de Christelyke Godtsdienst haarenthalven by derselver Tegenstreevers ontfing, was onuytspreekelyk. Derselver Schriften, die noch in weesen zyn, strekken nu noch tot een getuygenisse daarvan, en de saake selve heeft het toen geleert, gelyk de Kerkelyke Historien *, hier vooren aangehaalt, bevestigen. Soo dat sommige Oudtvaaders hierdoor zyn bewoogen geworden, niet alleen om de Konsten en Wetenschappen, als voordeelig in haar selven, te prysen; maar selfs ook, soo verre die door Heydensche Schryvers, enkel door het Licht der Natuure begaaft, beschreven, en in haare Schoolen geleert waren.

Ten tyde van de *Reformatie* der vervallene Kerke in 't *Westen*, heeft Godt de Heere die geene, welke de baniere souden opwerpen, de eerste basuyne tot dese Heylige Oorloogen blaasen, en andere daartoe opwekken, van de Akademien willen haalen. *Lutherus*, Professor te *Wittenberg*, begon in *Saxen*; *Thomas Wittenbach*, Professor te *Basel*, hadde *Ulrik Zwinglius* en *Leo Juda* geleert, 't geene zy daarna te voorschyn bragten; *Petrus Martyr*, Generaal Visitator der *Regulieren* van *St. Augustyn*, en Leser der Theologie in derselver Collegie te *Luca*, vervulde bykans geheel *Italien* met syne Leere: Soo dat de vyanden der Waarheit lang werk hadden om dat vuur te smooren, en daarmeede noch niet gedaan hebben. Met en na dese *Reformateurs*, zyn 'er veele an-

*. *Socrates lib. II. cap. 14. Basil. Concione: Quænam utilitas ex Græcis Authoribus capienda, Tom. 2.*

Digitized by Google

andere Geleerde opgestaan, om de Waarheit, die door de Ongerechtigheit verdrukt wierdt, wederom te voorschyn te brengen, al het welke te lang soude vallen thans in 't breede te verhaalen *.

Nochtans konnen wy hier niet verswygen te seggen, dat door het herstellen en reformeeren der Schoolen, Studien, Konsten en Wetenschappen, en in 't bysonder door de Geleertheit der Taalen, Historien, en beyde der *Griekſche*, als *Latynſche* Oudtheeden, de weg tot *Reformatie* van den vervallenen Godtsdienst gebaant is. De Heere liet het Licht der Taalen en van andere noodige Wetenschappen, uyt die dikke duysternisse der Barbaarsche Onwetenheit schynen, en als een Morgen-Sterre voorloopen, alvoorens de Sonne der *Reformatie* quam doorbreeken. Na dat de luyster der Akademien, Schoolen en Studien in *Griekenlandt*, door de *Turkſche* Waapenen verduystert en vertreeden was, heeft Godt de Heere, om eenig overblyfsel ten dienste van syn Kerk te behouden, in *Italien* (zynde toen ter tydt midden in *Barbaryen*;) een andere openinge gegeven. Daar sag men voor den dag komen, behalven de vermaarde *Grieken*, *Trapezuntius*, *Muſurus*, *Laſcaris*, en andere, eenen *Politianus*, eenen *Hermolaus Barbarus*, eenen *Picus Mirandola*, eenen *Cœlius Rhodingius*; enz. in *Vrankryk*, eenen *Budæus*; in *Engelandt*, eenen *Thomas Linacer*; in Hoog- en Neder-*Duytſchlandt*, *Reuchlinus*, eenen Rechtsgeleerden, door welken de *Griekſche*, en voornamentlyk de *Hebreeuwſche* Taale den *Duytſchers* eerst is ter handt gekomen; benevens eenen *Eraſmus Roterodamus*, *Beatus Rhenanus*, *Ludovicus Vives*, enz. Door dese Helden zyn de Studien en Akademien van nieuws tot sulk een voortreffelyk en nieuw fatsoen gebragt, ook de Thresooren der Ouden Tydt en der Ouden Geleertheit geopent; en dit naauwelyks geschiedt zynde, heeft zich het werk der *Reformatie* begonnen te openbaaren: Soo dat dese aanmerkinge alleen genoeg behoorde te zyn, om de Studien en Hooge Schoolen, als kostelyke Gaaven Godts, in groote waarde te houden.

* *Vide Catalogum, in noſtra deſper. cauſa Papatus, lib. II. ſect. 1. cap. 2.*

Digitized by Google

De vyfde Reeden, van Voorbeelden - - ontleent.

De geduurige practyk, en ontelbaar veele voorbeelden, strekken tot een wolke van getuygen, om ons van de Nuttigheit der Schoolen te verseekeren. Daartoe strekt het Menschelyke Recht, het Recht der Volkeren, als meede de meeninge van alle Godtvruchtige, Wyse en Verstandige Lieden. Het soude niet minder dan een versufte dulligheit zyn, zich tegens dese gemeene ondervindinge, en het algemeene gevoelen te willen aankanten. Wy sullen thans niet alle de Eeuwen, alle de Volkeren en Republyken gaan doorweyden, om geheele Heyrleegers en Troupen van Persoonen, of derselver raaden en daaden, tot dit oogmerk dienende, voor den dag te haalen; sullende het ons genoeg zyn, dewyle wy hier in de Christelyke Gemeynte spreeken, uyt de Christenheit slechts eenige weinige voort te brengen.

De Geleerdtste en Godtvruchtigste Oudtvaders, hebben niet alleen de Akademien en Studien met woorden gepreesen *, maar se ook selve besocht; en eenige onder haar hebben zich, selfs voor haar bekeeringe tot den Christelyken Godtsdienst, met voordeel van deselve bedient; gelyk hier vooren reets is aangeweesen; en sulks is ook na haare bekeeringe geschiedt. Onder anderen hebben zy een geruymen tydt een vermaarde Schoole te *Alexandrien* gehouden; daar vervolgens *Pantenus*, *Clemens*, *Origenes*, enz. geleert hebben †. Daar wierden ook door de Christenen, na gelegenheit van dien tydt, toen 't *Roomsche* Ryk noch Heydensch was, veele *Asceteria*, of Plaatsen en Collegien van Oeffeninge aangestelt, in welke bequaame Lieden konden Studeeren, in de Godtzaaligheit onderweesen, en vervolgens tot den Kerken-Dienst gebruykt worden, wanneer mense van nooden hadde: Doch dese Collegien zyn in de volgende Eeuwen allengskens ontaart en vervallen, en tot Kloosteren en t'zaamen-wooningen van leedige Menschen geworden, gelyk men noch hedensdaags siet in de *Rooomsche* Kerke §.

De Keyseren, het Christen Geloove aangenomen hebbende, hebben niet minder haaren Godtvruchtigen yver getoont, in het

* *Nazianz. Orat.* 30. *in Basil.* † *Euseb. Hist. lib. VI. cap.* 6.
§ *Hospinianus de Monachis, lib. II. pag.* 34, 53, 81. & *lib. IV. cap.* 24.

Digitized by Google

het aanſtellen, vermeerderen en doen houden van de Schoolen, dan in het beſchermen van de Chriſten Kerke. *Conſtantinus* en *Theodoſius* hebben veele andere in deſen te boven gegaan, gelyk *Nicephorus* in ſyn Hiſtorie betuygt *. *Juſtinianus* heeft de Geleertheit en de Geleerden, met veele Privilegien en heerlyke Getuygeniſſen voorſien, die in het Boek der *Roomſche Rechten* ſtaan aangeteekent; gevende daarin te verſtaan, dat *Geleerde* en *Wyſe Mannen*, (welke in de Schoolen toegeruſt worden;) het *zout* en 't *licht der Wereldt* zyn †. Na hem heeft *Carel* de Groote veel gearbeidt, om de Studien, Schoolen en Collegien te onderhouden, beſchermen en vermeerderen. Wanneer *Carel* de Vierde op de Akademie van *Praag*, eens na de Disputen en Oeffeningen luyſterde, en het wat laat wierdt, zeyden ſyne Hovelingen: *Dat het tydt was om Maaltydt te houden*; maar hy gaf haar ten antwoordt: *Dit is myne Maaltydt.* Diergelyke Voorbeelden van Geleerde Keyſeren, Koningen en Vorſten, of immers Liefhebbers en Begunſtigers van Geleertheit, ſoude men ſeer veele konnen aanhaalen; als *Alphonſus*, Koning van *Arragon*; *Matthias Hunniades*, Koning van *Hongareyen*; *Laurens de Medices*, Hertog van *Florençen*; enz. ‡ Wy ſullen 'er hier maar een bybrengen. *Lodewyk* de Twaalfde Koning van *Vrankryk*, te *Pavien* in de Leſſe van den vermaarden Rechtsgeleerden *Jaſon* komende, nam onder de Studenten plaats, en luyſterde na de Leſſe tot den eynde toe; waar na hy den voornoemden *Jaſon* met gedekten hoofde aan een zyde deedt gaan, en hem een voortreffelyke vereeringe gaf. Om kort te gaan, hoe meerder de Vorſten den Godtsdienſt, of immers het Recht en de Deugdt behertigt, hoe meer zy de Welvaart van Kerk of Staat, of van beyde beſorgt hebben; hoe zy ook in het planten en opqueeken der Schoolen, in het beſtellen van behoorlyke middelen, in het vereeren en begunſtigen van Geleerde en Studenten zyn voortgegaan; daar van wy ons hier niet begeeren uyt te breyden §.

* *Lib. X. cap. 52. & lib XIV. cap. 3. Tit. C. de Profeſſ. & Medic. Novell. 5, 6, 7, 131.* † *Crantzius lib. X. Vandaliæ.*

‡ *Vide Lipſii Monit. & Exempl. Politic. cap. 58. Chaſſan. Catal. glor. pag. 10 cap. 7.*

§ *Vide Alciat. in parerg. lib. V. cap. 27. Chaſſaneum Catal. Glor. Mundi, parte I. conſid. 7.*

Soo dat in de laatste Eeuwen, sonderling meede ten tyde der *Reformatie*, en door den yver der Christen-Vorsten en Republyken, de Studien, Akademien en Schoolen tot sulk een hoogte geklommen zyn, dat ik my verbeelde, sedert de tyden der Apostelen, nooyt sulk een licht in dien deele de Christenheit bescheenen heeft. Bedenkt slechts, wat een hulpe, wat een ruymte en gelegenheit, om tot de Geleertheit te geraaken, thans voor een iegelyk open staat, door het geryf van soo veele Akademien en Illustre Schoolen; daar eertydts in 't geheele *Roomsche* Ryk niet meer dan twee Akademien of *Generaale Studien* (gelyk men se noemde) vermogten te wesen; namentlyk te *Romen* en te *Constantinopolen*; daar naderhandt een derde, te *Berytbos* in *Phœnicien* wierdt bygevoegt *.

Wy konnen niet voorby gaan hier aan te haalen, dat selfs in de tyden der Barbaarische Onwetenheit en Verwerringe, voor de *Reformatie*, Godt de Heere de herten van sommige heeft verwekt, om eenige gewoontens en ordre te houden, (die men in de Pausselyke Rechten † kan nasien;) waardoor noch iets van de Studien en Geleertheit behouden konde worden. Onder anderen vindt men daar: Dat 'er in de Capittelen der Canonyken, (die te vooren, en na haar eerste Instellinge, Schoolen en Collegien van Theologische Studien waren;) niet alleen Predikers, Catechisten en Leesers in de Godtheit, maar ook Rechtsgeleerden en Doctoren in de Medicynen souden aangestelt, en met een Wedde voorsien worden; soo dat noch heedensdaags elders, (gelyk 'er een van dese Ordre schryft;) Prebenden voor de Doctoren in de Medicynen en Rechtsgeleerden bekendt zyn. Om iets te verhaalen, 't geene ons hier ter plaatse naader raakt, soo is verwonderens- en te gelyk prysens-waardig, de mildtdaadigheit en goede yver van de *Rhodische* Ridders, (nu de Ridders van *Malta*,) andersints de *St. Jans-Heeren* genoemt, hier ter plaatse; welke, schoon zy voornaamentlyk van den Oorlog haar werk maakten, evenwel op haar kosten eenen *Leser in de H. Schrift*

* *Proëm. digest. & inde Jordanus Brunus I. C. de Hæreticis, lib. VI. cap.* 5.

† *Vide Jus Canonic. & Bullarium, Molanus de Canonic. lib. II. cap.* 23, 24, 25, 26, 27. *Hospin. de Monachis lib. IV. cap.* 24. *Althus. in Orat. de Scholis, pag.* 999. *Keckerm. System. Politic. lib. I. cap.* 9.

Digitized by Google

Schrift in haar Huys hebben aangestelt, om dese uyt de Oorspronglyke Taalen en de uytleggingen der Oudtvaaderen te verklaaren; en alsoo het geene, 't welke zy, na 't voorbeeldt en algemeen gebruyk van dien tydt, en onder lieden van sulk soort, aan haar selven, of aan de haare hadden te kost konnen hangen, liever hier toe hebben willen besteeden. Dit is geschiedt omtrent den Jaare 1556. * ô Voortreffelyk werk in die tydt! Hoe kon men een beter Voorboode en Voorlooper hebben, van de volkomender *Reformatie*, welke weinig Jaaren daarna te voorschyn quam, dan de Lessen en Verklaaringen over de Schriftuure, met en uyt de Oorspronglyke Taalen?

De Sesde Reeden, ontleent van de Tegenstreevinge.

Dit behoort ons ook de Studien en Schoolen te meer aan te prysen, dat de vyandt van het Menschelyke Geslachte, de Duyvel segge ik, met alle syne Werktuygen, deselve heftig tegenstreeft, soekende omse alom uyt te roeyen, of immers te verwerren en te verderven. Is 'er ergens een Tyran, een *Alastor* of Quel-Duyvel onder de Menschen, een Vyandt van het rechte Geloove, van Godtzaaligheit en Deugdt, deselve sal zyn bitterheit en fenyn, en dat wel meest tegens welgestelde Schoolen uytspouwen; 't geene tot een vast teeken strekt, dat 'er van de Schoolen Heyl en Voordeel komt; 't welke met het gedrag der Godtloosen gantsch niet overeenkomstig is, ja alsoo weinig als de Arke Godts met den Afgodt *Dagon*, of *Christus* met *Belial*.

De Rechtsgeleerde en Staatkundige †, stellen dit onder de Kenteekens der Tyrannen, dat zy de Schoolen vernietigen. Niemandt loopt haar meer in 't ooge; en strydt haar meer tegens de borst, dan Geleerde en Verstandige Mannen. „ Altydt „ zyn de goeden (zeydt *Salustius*,) by haar verdacht, en de „ Deugdt eenes anderen is voor haar schroomelyk." Daarom arbeyden zy, door het verstrooyen der Schoolen, om van Geleerde en Wyse Mannen, de Republyke en de Kerke te berooven; doende aan het Volk even soo veel quaadt, als eertyds de *Ammoniten* aan die van *Jabes* in *Gilead* meenden te doen, toen zy

* *Hieronymus Verlenjus was Leser in de Heylige Schrift by de St. Jans Heeren tot Utrecht, Anno* 1556.

† *Paris de Puteo, & ex eo Althus. dicalolog. lib. I. c.* 113: 9. *Idem in Politic. cap.* 28: 12.

zy deſelve onder haar bedwang wilden hebben, en haar het rechter ooge uytſtaaken. *Antiochus*, *Caligula*, *Heliogabalus* en *Nero*, konnen in deſen ten voorbeelde dienen; van welke de laatſte den Rechtsgeleerden *Cassius Longinus* de oogen deede uytſteeken, en alle de Schriften der Rechtsgeleerden wilde vernietigen. De Keyſer *Licinus* * was ſoo ongelettert, dat hy naauwelyks ſynen Naam ter deegen konde onderteekenen, en te gelyk ſulk een vyandt van alle Geleertheit, dat hy deſelve *een ſenyn en peſt der Republyk* noemde. *Julianus* de Apoſtaat, poogende den Chriſtelyken Godtsdienſt met ſubtylheit en liſtigheit te dempen, (dewyle hy wel ſag, dat 'er met geweldt nooyt gevordert was;) bedacht onder anderen deſen raadt, dat men haar allengskens van Geleertheit en van Geleerde Mannen moeſte ontblooten; ten welken eynde hy aan de Meeſters of Profeſſoren in de Konſten en Wetenſchappen verboodt, de Chriſtenen tot haare Leſſen toe te laaten, of denſelven in haare Schoolen plaats te vergunnen; gelyk 'er, behalven in de Kerkelyke Hiſtorien, ook door *Auguſtinus* en *Nazianzenus* getuygt wordt †.

Paus *Paulus* de tweede was ſulk een vyandt van de Studien en Geleertheit, dat hy alle de Studenten, *Heretyken* of *Ketters* noemde; ook ſelfs de geene die den naam van *Akademie* maar eens gebruykten; waarom hy meede die van *Romen* vermaande, haare Kinderen niet te laaten Studeeren, ſeggende, dat het genoeg was, indienſe ſlechts leeſen en ſchryven konden. *Genebrardus*, Profeſſor tot *Parys*, hoewel een eenzydige Pausgeſinde, geeft hem deswegen deſen Lof: „ Dat hy een vyandt van Deugdt en „ Geleertheit was §."

De Tegenſtanders van d'eerſte *Reformatie*, te weten de *Irreformabile* (dat is de onverbeterlyke) Clergie, Monnikken, en dat overſchot der Nacht-uylen, ſonderling in de Schoolen van *Parys*, *Ceulen*, *Leuven*, enz. hadden haar ſelven, te vooren en omtrent dien tydt, ſulke groote vyanden van de rechte Geleertheit betoont, als zy haar toen van den Waaren Godtsdienſt betoonden. Wat een ſchandelyk gewoel, en welke beſpottelyke Batament-ſpellen

* *Flav. Voviſcus in ejus vitâ.*

† *Nazianz. Orat. I. in Julian. & ad eam Not. Montacut. ubi refutat Baronium.*

§ *Platina de vitis Pontif. Genebrard. in Chronol.*

Digitized by Google

ſpellen dat by haar omgingen, daardoor zy haar ſelven heerlyk ten toon en ter beſpottinge ſtelden, hebben *Ludovicus Vives*, *Erasmus*, en derſelver Navolgers, ons levendig beſchreven, en eenige Devote *Roomſchgeſinden* daar na beklaagt *. Het was niet vreemdt, dat de Satan dus raasde tegens het aanſtellen of herſtellen van allerhande Geleertheit en Studien: Want hy ſag wel waar dit op doelde, en wat 'er in de Kerke en Politie volgen ſoude, indien de Schoolen en Studien in goede ordre quaamen, en de Geleertheit doorbrak. *De Duyvel badde*, ſprak de Man Godts *Lutherus*, *het gebraadt wel gerooken*, en deſe ſyne gedachten hebben hem niet bedroogen.

Om kort te gaan, is 'er ergens een vreemde Geeſt, die wat quaadts practiſeert; die wat wonders of wat nieuws in den ſin heeft; die van de Godtzaaligheit of Deugdt een vyandt is; die de verbeeldinge heeft, het ſyne niet te konnen bouwen, dan met ruïne van het Vaderlandt; die in 't Heyligdom niets ſiet dan de Aarde, en in het Geeſtelyke niets ſoekt dan de Wereldt; die ſyn eygen gierigheit, eergierigheit of moedtwil boven het Publyk en boven de Republyk ſtelt: Van ſulk eenen denkt vryelyk, dat hy in den grondt geen Vriendt van Vroome en Geleerde Lieden, geen Liefhebber van welgeſtelde Akademien, en geen bevorderaar der Oeffeninge van Wysheit is. De Reeden is, dewyle ſyn quaade practyken en ondeugden daardoor ontdekt, en hem ſyn ſober licht daardoor betimmert werdt. Doch hoe 't daar meede ook zy, 't is met die Lieden, ook met die Landen of Republyken qualyk geſtelt, daar men zich tegens ſulke goede en noodige Gaaven Godts aankant. Koning *Xerxes* zeyde, niet ſonder reeden: ,, Dat hy ſynen Vyanden geen grooter quaadt toewenſchte, dan dat zy ſoo dwaas wierden, om Wyſe Mannen van haar te vervreemden en te verſtooten."

Aldus de nuttigheit en deugdelykheit der Akademien en Schoolen genoegſaam beweeſen hebbende, ſal ſulks dienen tot over- *Beſtraffinge.*

I tuy-

* *Vives in Dialogis & de cauſis corrupt. Art. Eraſm. in Encomio Moriæ, Antibar. & alibi. Epiſtolæ obſcuror. Virorum. Eſpenſ. in 2 Tim. III. Canus de locor. Theolog. lib. II. 2, 13. Jordanus Brunus de Hæret. lib. V. cap. 5. Vide Diſſertationem Lutheri in Sixtini Amamæ Antibarbar. pag. 235.*

tuyginge en beftraffinge van alle verachtinge en verachters derfelven. Sommige doen fulks, uyt een byfonder gevoelen of *Opinie* van haar Religie, foo 't fchynt; als, de foogenoemde *Mennoniten*, fchoon *Menno Simons* felve geftudeert hadde *. Maar dewyle nu eenige Jaaren herwaarts, foo nu, foo dan, fommige der gezeyde *Mennoniten* op de Akademien hebben begonnen te Studeeren; andere by haar felven de *Latynfche*, *Griekfche* of *Hebreeuwfche* Taale te leeren; foo hoopen wy, dat zy in defen van beter gevoelen zyn. Andere zyn 'er, welke de Geleertheit, Studien en Akademien niet al te veel achten, en dat uyt eenvoudigheit, of enkel onwetenheit. Defe fullen wy kortelyk van haar twyffelingen of ergerniffen poogen te ontheffen.

Het *eerfte*, 't geene by fommige Vroome Lieden de Geleerde en de Akademien eenigfints verdacht maakt, is, datfe haar foo krachtig tegens het licht der Waarheit, en de noodige *Reformatie* der Kerke hebben aangekant. Maar wy bidden, dat men dit gebrek of misbruyk niet algemeen reekene, en alfoo de Geleertheit en de Akademien in haaren aardt en natuure fulk een quaadt toefchryve; gedenkende aan d'andere zyde, dat de geheele Akademie van *Wittenberg* en andere, zich ten deele der faake Godts hebben aangenomen, en den Man Godts *Lutherus* dapper geftyft.

Het *tweede*, 't geene fommige wat afkeerig maakt, is de verwertheit en verkeertheit van veele foogenaamde Geleerde, waardoor zy in oude tyden dit fpreekwoordt op 't lyf gekreegen hebben: *De Geleerde*, *de verkeerde*. Wy antwoordden: Dat dit flechts een quaadt *accident* of toeval is; foo fchaadelyk als averechtfche Geleerde zyn, foo nuttelyk zyn wederom oprechte Geleerde. Laatfe maar onderfcheydt maaken, tuffchen Geleerde en Geleerde. „ Daar zyn 'er (fegt *Bernhardus* †,) die iets weten willen om te weten, en dit is een nieuwsgierigheit; daar „ zynder die iets weten willen, om datfe haare Wetenfchap „ fouden verkoopen, voor Eere, voor Staat, of voor Geldt, „ dit is vuyl gewin; daar zynder die iets weten willen om te ftich-

* *Amama Antibarb. lib. I. pag.* 208 † *In Cantic. Sermon.* 36.

„ ſtichten, en dit is liefde; en daar zynder die iets willen weten „ om geſticht te worden, en dit is Voorſichtigheit."

Het *derde*, 't geene dikwils verweten wordt, is, dat de Apoſtelen Viſſchers waren, en haare Wetenſchap geenſints van de Akademien gehaalt hadden. Hierop ſeggen wy: Dat *Paulus* in de Schoolen geſtudeert hadde; en alle de andere waren eerſt door den grooten Meeſter *Jeſus Chriſtus* ſoodaanig bereydt, en daarna door den H. Geeſt op een buytengewoone wyſe ſoodaanig geleert, dat zy de Akademien by en binnen in haar ſelve hadden, en alſoo meede droegen waar zy quaamen. Dies behoefden zy geen Akademie te ſoeken; want waar zy waren, daar was een Akademie, daar waren Doctoren, in alle Taalen, Konſten en Wetenſchappen, om alle Menſchen te leeren; ſoo wel wyſe als onwyſe, *Grieken* en *Barbaaren*; om aller monden te ſtoppen; om met alle Teegenſtreevers te handelen, 't zy deſelve *Joodtſche* Rabbynen, of Heydenſche Reedenaaren, Philoſophen, Rechtsgeleerden of Taalkundigen waren; en wat dies meer is. 't Geene zy nu binnen ſulk eenen korten tydt ſonder de gewoone middelen geleert hadden, ſulks moeten wy, ſoo veel ons mogelyk is, door de gewoone weegen gaan ſoeken, dat is, by de Geleerden op de Akademien en in de Schoolen; ſoo dat het ſeer onverſtandig gezeydt werdt, dat de Apoſtelen *Idiooten*, Ongeletterde of Ongeleerde en ſlechte lieden waren. Dit waren zy niet na het Pinxterfeeſt, toen zy alle de Taalen ſpraaken *. Laat ons maar arbeyden, om in ſulk een *Idiootſchap* (indien men 't dus wil noemen;) haar gelyk te worden.

Het *vierde*, 't geene veele Vroome Lieden ergert, is, dat zy veel Ongebondenheit, Dwaasheit, Ydelheit, Heylloosheit, Dertelheit, Spotternyen en *Libertiniſteryen* ſien, welke onder de Geleerden en Studenten op de Akademien omgaan. Ik bekenne, dat 'er ſomtyds al vry wat aan is, en 't ſal haar ſwaar vallen te verantwoorden, die daar aan ſchuldig zyn †. Maar dit moet

 noch-

* *Vide noſtrum Therſit. Heautontim. ſect. 2. c. 9. & D. Kelleri Miſcellanea, libr. II. c. 9.*

† *Vide Orationem noſtram inauguralem habitam Septemb. 1634.*

nochtans de geene, die ſulks niet en doen, in geen minder achtinge, veel minder de gaaven en goede ordre van onſen Godt tot een inſtal brengen. Soo doende, ſoude men alle de Staaten, Beroepen en Bedieningen onder de Menſchen te gelyk moeten verwerpen, dewyl 'er in alle ſtaaten gebrek is. Wie is 'er van ons, die ſyne oogen ſoude willen uytſteeken en wechwerpen, om datſe ſoo veele gebreeken onderheevig zyn? Hoe noodiger en edelder eenig deel in 's Menſchen lichaam is, hoe gereeder ook tot ontſteltenifſe.

Opwekkinge tot Dankbaarheit. Dit ſoo zynde, Waarde Chriſtenen! wie oordeelt het niet billyk, dat wy onſen Godt by deſe gelegenheit wel hertelyk behooren te danken, dat het hem geliefc heeft, in deſe bedorvene en bedroefde tyden, ſulk een goedt alhier te geven, en ſulk een nieuw en ongewoon licht uyt het midden van de duyſterniſſe te doen ſchynen? Wanneer Godt een Landt verderven, of den ſtaat omkeeren wil, dan berooft hy gemeenlyk de Overheeden van haar Wysheit: Wanneer hy in tegendeel den Overheeden eenigen heylſaamen Raadt inboeſemt, dat mogen wy voor een groote hoope houden, dat 'er iets goedts voor ons in Godts Vaaderlyke Herte, voor onſe Nakomelingen, voor ons Vaaderlandt en Kerke op handen is; ſoo dat wy eenigſints kon-
Richt. XIII: 23. nen ſeggen, gelyk de Moeder van *Simſon: Soo de HEERE luſt hadde ons te dooden, hy en hadde ons dit alles niet getoont.* Och! daar zyn ſoo veele teekenen, die droevige veranderingen van ſaaken, omkeeringen van deſen bloeyenden Staat, of ten minſten een groote beroeringe van denſelven klaarblykelyk ſchynen te dreygen. Uyt de verdorventheit of ſlechtigheit van het Chriſtelyke leven, in den Volke, in onſe Kerke, in den Kerkelyken en Polityken Staat, kan men niets goedts *prognoſticeeren* of voorſeggen. Godt de Heere die ſiet vaſt, en heeft in onſen Koningen, Propheten, Prieſteren en het gantſche Volk, geen geringe Verſlappinge, Wereldtsheit, Ydelheit en Dwaasheit, ſoo niet erger, verdraagen; waarom het ook met de gemeene ſaaken des Landts in 't voorleedene Jaar ſoo qualyk gegaan is. Het geeft evenwel geen kleyne hoope van adem-haalinge, welke de Barmhertigheit des Heeren, die geen eynde heeft, ons nieuwelyks laat ſchep-

Digitized by Google

ſcheppen; mits gevende aan onſe Chriſtelyke Overheeden eenen Heyligen Moedt, om in deſe bekommerde tyden, in 't midden van ſulk een ſwaaren en koſtelyken Oorlog, ſulk een loffelyk Werk aan te vangen, tot opbouwinge van den Tabernakel, tot onderſchraaginge van de Republyk, en tot beſcherminge van het Landt. Wy durven ons ſelven en u allen moedt geven, dat met des Heeren Zeegen, wanneer men dus voortgaat, alle de Staaten en Conditien van Menſchen hierdoor verbetert, en alſoo het gemeen geholpen ſal zyn, als 'er Wyſe en Godtvreeſende Rechtsgeleerden; ſchrandere en conſcientieuſe Medicynmeeſters*, Geleerde en Godtvruchtige Philoſophen, veele Heylige *Naziréen*, machtig in den Woorde, ook yverige en verſtandige Theologanten, van tydt tot tydt te voorſchyn komen. Dan ſal de Heere ſynen Heert en Vuur noch by ons houden; dan ſal hy ons aan den moedtwil onſer vyanden, of van onſe eygene ſelfs verwerringen niet overgegeven; ja, dan mogen wy denken, dat het ons, na lang oorloogen en bloedig ſtryden, noch eens gaan mag, gelyk eertydts Keyſer *Leo* eenen van ſyne Dienaaren toewenſchte, die voorgaf, dat ſulke onkoſten, die men aan de Studien en de Doctoren hing, aan de Krygslieden en tot den Oorlog behoorden beſteedt te worden. „ Och of „ het noch gebeurde (zeyde hy,) in myne tyden, dat de Sol„ dyen der Krygslieden, aan de Doctoren der Konſten en We„ tenſchappen beſteedt en uytgedeelt wierden!

Vermaaninge:

Ondertuſſchen ſullen wy onſe Dankbaarheit niet beter konnen betoonen, dan dat wy ons vermaant houden, om dit loffelyke Werk gunſtelyk, elk na ſyn vermoogen te bevorderen, als zynde de pilaar en vaſtigheit van Godtsdienſt en Godtzaaligheit, van Recht en Gerechtigheit, van Leven en Geſondtheit, van Deugdt en Eerbaarheit, ja om het met een woordt te ſeggen, van ons en onſer Nazaaten Heyl en Welvaart.

Aan de Gemeynte;

Dat dan de goede Gemeynte, en die Godt en ſyn Woordt

* *De Medici conſcientia, vide Tract. Condtochi; cujus ſummam refert Poſſev. Bibliotb. lib. XIV. cap. 26. Et Aretius probl. part. III. de uſu Medic. Refert Lipſius monit. politic. c. 18. n. 26.*

beminnen, met beyde haare handen alles mogen toebrengen, 't geene tot desen Tabernaakel dienstig is! Dat zy Godt den Heere voor desselfs welstandt en aanwas vieriglyk bidden! Dat zy haare jonge Jeugdt daar na toe stuuren, om, in de plaats van onnutten ledig-gang, of ander snoodt bedryf, Wysheit en Deugdt te leeren. Immers, dien sulks niet gebeuren kan, dat zy ten minsten anderen aanraaden, om dese schoone gelegen-

Prov. VIII: 1. &c.

heit waar te nemen, terwyl de *Wysheit* op onse straaten roept, en zich voor onse dorpelen vertoont; en eyndelyk, dat zy in een Christelyke Liefde, Eendracht en goede Correspondentie met die geene leeven, welke dese Akademie tot bevorderinge van haare Studien sullen betreeden.

Aan de Overheeden;

Laat doch de Christelyke Overheeden in dit begonnen werk kloekmoediger voortgaan, en in alles een goeden moedt grypen; siende dat de Heere boven Menschen hoope en verwachtinge tot noch toe soo genaadiglyk met haar geweest is. Dat zy voor al wel toesien, om altydt waardige en bequaame Mannen tot Leeraars in dese Hooge Schoole te onderhouden en te bevorderen; dat is, soodaanige die, behalven haare Wetenschap, Vroom van Godtsdienst, Getrouw voor de Waarheit, en Godtvruchtig in Handel en Wandel, by ervaarentheit of vaste en klaarblykelyke Documenten bevonden zyn *. Indien men eenige Loose Hoofden, *Libertynsche* Wargeesten, Godtloose Spotters, Ongereegelde en Vleeschelyke Menschen, of Menschen van verdorvene sinnen, daar in laat komen; wat staat 'er van desulke anders te verwachten, dan dat zy met haaren quaaden kanker of vuyle streeken, de Jeugdt bederven, alles op de Akademie overhoop helpen, en voorts de Kerke en den Staat in verwerringe brengen?

Aan de Professoren;

Dat doch de Leeraars, aan welken dese Schoole is toebetrouwt, om Waarheit en Godtzaaligheit, Wysheit en Deugdt, Konst en Trouwe daar in voort te planten, ook na conscientie,

als

* *L. 7. C. de iis qui num. liber, vel paupert.* Art. Imp. *Doctores excellere oportet, moribus primum, deinde facundiâ. Ad quæ verba Cujac. Prius Animos, & postea linguas eruditas fieri oportet.*

Digitized by Google

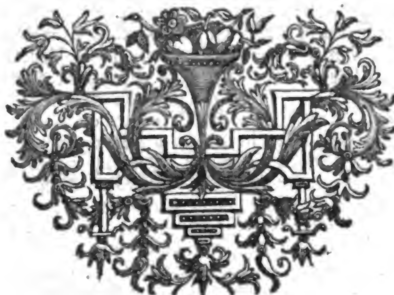
als voor den Heere, soo wel in publyke, als particuliere Oeffeningen, haar ter deegen mogen quyten, en altydt met der daadt betoonen, datse niet alleen in Geleertheit, maar ook in Godtvruchtigheit, Vroomigheit, Deftigheit en alle Billykheit, waare *Antecessores* (dat is, Voorgangers) mogen zyn; staande altydt naar dien onsterflyken Lof, dien zy by Godt hebben, en niet by de Menschen; siende altydt op de vergeldinge des loens, en op het wel onthaalen van den getrouwen Dienstknecht.

Eyndelyk soo worden alle de geene, welke om de Waare Wysheit te vinden, op dese Akademie gekomen zyn, vermaant, dat zy de swaare kosten, welke aan haar, door derselver eerlyke Ouders of Vrienden gedaan worden, wel besteeden, en den kostelyken tydt wel waarnemen, in de Vreese Godts, als zynde het beginsel der Wysheit; altydt haar spoeden, om voorttegaan, van Kennisse tot Kennisse, en van Deugdt tot Deugdt; de Gaaven Godts en sulk eenen overvloedigen Zeegen, met geen ydelheit, luyigheit, onhebbelykheit en woestigheit vertreeden of verwaarloosen: Want zy zullen Gode een duure reekenschap daar van moeten geven. Wanneer zy, in tegendeel, in dese haare jonge Jaaren in 't haare getrouw bevonden worden: Wanneer voorts elk het syne, op en tot dese Akademie doedt; de Gemeynte met bidden, en voorts met gunste, met raadt en daadt te vorderen, daar zy konnen: Wanneer de Christelyke Overheeden met getrouwelyk voorstaan, vermeerderen en *beneficeeren;* de Leeraars en Professoren met neerstig leeren, planten en voorgaan; en dit alles niet sonder het opsicht tot onsen Godt: Dan mogen wy eenen ryken Zeegen over onsen arbeydt van Godt verwachten; dan sullen wy het goede genieten; dan sullen wy, na dat de Akademische loopende Studien hier ten eynde gebragt zyn, in een betere Akademie verplaatst worden, en in de Hoogste Schoole hier boven malkander gesaamentlyk vinden; daar geen Discipel noch Leeraar meer sal wesen, maar Godt selve sal de Leeraar zyn, en het Lam. Daar sullen wy weten sonder leeren, geleert zyn sonder te Studeeren, verstaan sonder moeyte, vinden sonder soeken, kennen sonder gebrek, gelyk wy gekent zyn, van

En aan de Studenten.

van Aangesichte tot Aangesichte. Om alle dese Gevolgen en Zeegeningen, wensche en bidde ik, met de woorden van den Psalmist: *Laat uw werk aan uwe Knechten gesien worden, ende uwe Heerlykheit over haare Kinderen. Ende de lieflykheit des HEEREN onses Godts zy over ons; ende bevestigt gy het werk onser handen over ons: ja het werk onser handen bevestigt dat!* Amen! Amen!

Ps. XC: 16, 17.

NAAM-

NAAM-LYST,

Van alle de Heeren

PROFESSOREN,

Die in *verscheyde Faculteiten*, eerst in de *Illustre Schoole*, en vervolgens in de

AKADEMIE VAN UTRECHT,

Geduurende de *Hondert Jaaren*, sedert derselver *Stichtinge tot nu toe*, van tydt tot tydt zyn beroepen, met de *Plaatsen* van waar, en derselver *Sterf-tydt*, of *waar heenen* sommige wederom zyn vertrokken:

Beneffens een *Lyst* van alle de Heeren

RECTORES MAGNIFICI

sedert die tydt;

Als meede aanwysinge van alle de Portraitten *der Heeren* Professoren, *waar mede de Akademie- of Senaat-kamer en de Bibliotheek verciert zyn, tot nu toe.* 1736.

Digitized by Google

N.B. De groote Cyffers van vooren ſtaande, beteekenen, in welke ordre de Heeren Profeſſoren na malkander beroepen zyn; en de kleyne Cyffers na derſelver Waardigheit, en tuſſchen ( ) twee haakskens ſtaande, dienen tot aanwyſinge der opvolginge, tot ieder Faculteit in 't byſonder betrekkelyk.

Digitized by Google

NAAM-LYST
Van alle de Heeren
PROFESSOREN,
Van de Illustre Schoole en
AKADEMIE TOT UTRECHT,
In der tydt.

En voor eerst de ILLUSTRE SCHOOLE, opgerecht den 17 Juny 1634. O. S. wanneer Burgermeesteren waren, de HEEREN

DIRCK VAN VELTHUYSEN,

EN

ANTHONY DE GOYER.

I. ANTHONIUS MATTHÆUS, *Herbornensis*, Doctor in beyde Rechten. Is eerst Professor in de Rechten in de Akademie van *Harderwyk* geweest; en den 10 Feb. 1634. in dese Illustre Schoole beroepen, (1) en geinaugureert den 17 Juny; heeft in Maart van den Jaare 1641. den Tytel van eerste Professor in de Rechten gekreegen, en is den 25 December 1654. O. S. overleden, oudt 53 Jaaren min 2 daagen.

II. ANTONIUS ÆMILIUS, *Ultraject.*, in het begin van het Jaar 1634. tot Professor in de Historien en Politica beroepen, (1) mede geinaugureert den 17 Juny, en den 12 November 1660. overleeden, oudt 70 jaaren en 11 maanden.

III. JUSTUS LYRÆUS, *Ultraject.* Is alhier beroepen tot Professor Humaniorum Literarum, of beschaafde Wetenschappen, (2) den 23 December 1633. en geinaugureert den 18 Juny 1634. en in Novemb. van den jaare 1646. overleeden.

IV. HENRICUS RENERIUS, geboortig van *Huy aan de Maas*, Phil. Doct. en Profr. in de Illustre Schoole te *Deventer*, is alhier tot Professor in de Philosophie beroepen (1) in het begin van den jaare 1634 en geinaugureert den 18 Juny, gestorven den 3 Maart 1639. oudt 46 jaaren. Siet meer van syn Leeven in de Lykreden van *Anton. Æmilius*, gedrukt onder syne andere Redenvoeringen. Num. 5.

V. GISBERTUS VOETIUS, *Heusdanus*, Doctor in de Theologie, is van *Heusden*, alwaar hy Predikant was, op den 9 Juny 1634. alhier beroepen tot Professor in de Theologie en Hebreeuwsche Taale (1); en heeft den 21 Augusty 1634 syne intreede gedaan, hy is den 1 November 1676. O. S. overleeden, oud 87 jaaren.

VI. BARNARDUS SCHOTANUS, *Franeq.* Doctor in beyde Rechten en Philosophie, is den 27 Augusty 1635. van *Franequer* alhier beroepen (2), en geinaugureert den 3 November; en den 17 Feb. 1641. naar *Leyden* vertrokken, alwaar hy in den jaare 1652. overleeden is.

Volgt nu van de

AKADEMIE,

Opgerecht den 16 Maart 1636. wanneer Burgermeesteren waren, de HEEREN

GYSBERT VAN DER HOOLCK,

EN

DIRCK VAN VELTHUYSEN.

VII. GUILIELMUS VAN DER STRATEN, *Ultraject.*, Heer van *Willes-kop* en *Kort-Heeswyk*, Doct. in de Medicynen, is tot Professor in de Medicynen, Practyque en Anatomie (1) beroepen den 22 Febr. 1636. geinaugureert den 17 Maart, en met den Tytel van eerste Professor in de Medicynen vereert den 6 Octob. 1641. is Lyf-Medicus van den Prince *Frederik Hendrik* geworden in den jaare 1646. en deswegen naar *'s Gra-*

ven-

Digitized by Google

venhage vertrokken; is naderhandt in dien selfden dienst geweest van de Princen *Willem* de tweede, en de derde. Wyders tot Burgermeester deser Stadt verkooren in den jaare 1674. is in den jaare 1681. overleeden, oudt 88 jaaren.

VIII. MEINARDUS SCHOTANUS, *Frisius*, Doct. in de Theologie, is van *Franequer* alhier tot Professor in de Theologie (2) beroepen, den 6 April 1637. en geinaugureert den 16 May, is den 6 April 1644. gestorven.

IX. HENRICUS REGIUS, *Ultraj.* Doct. in de Medicynen en Philosophie, is tot Professor Extraordinair in de Medicynen, Theorie en Botanie aangestelt (2) den 10 of 11 July 1638. en geinaugureert den 18 Maart, Ordinair geworden den 18 Maart 1639. eerste Professor in de Medicynen den 2 Decemb. 1661. en gestorven den 18 February 1679. oudt 80 jaaren. Siet breder van syn Leven in de Lykreden van den Heer *Grævius*.

X. ARNOLDUS VAN GOOR, *Meursensis*, Ph. Doct., is tot Professor Extraordinair in de Philosophia Practica (2) beroepen den 11 July 1638. en geinaugureert den 6 Septemb., geworden zynde Thesaurier van den Prince van *Orange* te *Meurs*, is den 8 Octob. 1638. naar *Meurs* vertrokken.

XI. ARNOLDUS SENGUERDIUS, *Amstelod.*, Ph. Doct. is tot Professor Extraordinair in de Metaphysica en Physica (3) beroepen den 11 July 1638. ook geinaugureert den 6 Septemb. en Ordinair geworden den 11 Maart 1639. den 28 Febr. 1648. naar *Amsterdam* beroepen, is aldaar overleeden den 8 Maart 1667. N. S.

XII. MARTINUS SCHOOK, *Ultraj.*, is tot Extraordinair Professor in de Welspreekentheit (3) alhier beroepen den 11 July 1638. mede geinaugureert den 6 Septemb. en naar *Deventer* vertrokken den 13 Octob. desselven Jaars.

XIII. CAROLUS DE MAATS, *Zelandus*, Predikant te *Middelburg*, is tot Professor in de Theologie (3) beroepen den 17 November 1636. maar heeft het beroep in Decemb. 1639 eerst aangenomen, geinaugureert den .... 1640. is in het jaar 1651. gestorven. Ætat. 54.

XIV. DANIEL BERKRINGER, *Palatinus*, is tot Professor in de Philosophie Practica (4) beroepen den .... 1640. en in

de Welſpreekentheit in den jaare 1646. is den 22 July 1667. overleden.

XV. CYPRIANUS REGNERI AB OOSTERGA, *Zwollanus*, Doct. in beyde Rechten, is Profeſſor *Inſtitutionum Juris* (3) geworden den 3 Maart 1641. geinaugureert den 19 Maart, en geſtorven den 25 Octob. 1687. Ætat. 73.

XVI. JACOBUS RAVENSBERG, *Groeninganus*, Ph. Doct., is tot Profeſſor Extraordinair in de Matheſis (5) beroepen den 3 Maart 1641. ook geinaugureert den 19 Maart, en Ordinair geworden den 17 Juny 1644. is in April 1650. overleden.

XVII. PAULUS VOET, *Gisb. Fil. Heusdanus*, Doct. in beyde Rechten en Philoſophie, is tot Extraordinair Profeſſor in de Metaphyſica (6) aangeſtelt den 24 May 1641. en Ordinair den 17 Juny 1644. is Profeſſor in de Rechten (4) geworden den 25 April 1654. en geſtorven den 1 Auguſty 1667. Ætat. 48.

XVIII. HENRICUS MOREELSEN, *Ultraj.*, Doct. in beyde Rechten, is tot Profeſſor in de Rechten (5) aan geſtelt den 25 Maart 1644. geinaugureert den 25 Juny; is Raadsheer van het Hof van *Utrecht* geworden den 24 April 1654. en Raadt in de Vroedſchap deſer Stad den 26 Octob. 1661. den 1 October 1662. Burgermeeſter der voorſz. Stadt, in October 1664. weder Raadsheer ten Hove, is den 21 May 1666. geſtorven. Siet van deſen de Lykreden van den Heer *Græviuſ*, gedrukt onder ſyne andere Redenvoeringen. Ætat. 50. 5. M.

XIX. JOHANNES HOORNBEEK, *Harlemenſis*, Doct. in de Theologie, is alhier tot Profeſſor in de Theologie (4) beroepen, van *Mulheim* by *Keulen*, en geinaugureert den 13 May 1644. en in het jaar 1654 naar *Leyden* vertrokken, alwaar hy den 23 Auguſty 1666. overleeden is.

XX. ISBRANDUS DE DIEMERBROEK, *Ultraj.*, Doct. in de Medicynen, is tot Profeſſor Extraordinair in de Medicynen (3) aangeſtelt den 8 Juny 1649. en geinaugureert den 6 Sept., en tot Ordinair den 14 April 1651. is den 4 November 1674. overleden. Ætat. 65. Siet de Lykreden van den Heer *Græviuſ*, onder ſyne andere Redenvoeringen gedrukt.

XXI. JOHANNES LEUSDEN, *Ultraj.*, Phil. Doct., is Extraordinair Profeſſor in de Hebreeuwſche Taale geworden (1) den 2 July

2 July 1650. en geinaugureert den 5., en Ordinair den 3 January 1653. is gestorven den 30 Septemb. 1699. Ætat. 75.

XXII. JOHANNES DE BRUYN, *Gorcomo-Batav.*, Doct. in de Philosophie, is tot Extraordinair Professor in de Physica en Mathesis aangestelt (7) den 21 April 1652. en geinaugureert den 3 Juny, Ordinair geworden den 31 Maart 1656. is gestorven den 21 Octob. 1675. Ætat. 55. Siet de Lykreden van den Heer *Grævius*, onder syne andere Redenvoeringen gedrukt.

XXIII. GUALTHERUS DE BRUYN. *Amersfurtensis*, Doct. in de Theologie, is tot Professor in de Theologie (5) aangestelt den 18 Decemb. 1652. geinaugureert den 8 Febr. 1653. en den 7 July 1653. gestorven.

XXIV. ANDREAS ESSENIUS, *Bommela-Gelrus*, Doct in de Theologie, is beneffens *Gualtherus de Bruyn*, Professor in de Theologie geworden (6) den 18 Decemb. 1652. ook geinaugureert den 8 Febr. 1653. den 18 May 1677. in den ouderdom van 58 jaaren overleden.

XXV. DANIEL VOET, *Gisb. Fil. Heusdanus*, Doct. in de Philosophie, is tot Extraordinair Professor in de Philosophie aangestelt (8) den 18 Decemb. 1652. geinaugureert den 9 Febr. 1653. en tot Ordinair den 5 April 1656. is den 29 July 1660. gestorven. Ætat. 30. 7. M.

XXVI. MATTHIAS NETHENUS, *Resensis*, Doct. in de Philosophie en Theologie, is tot Professor in de Theologie (7) beroepen den 24 April 1654. geinaugureert den 26 May, en door een Resolutie van de Vroedschap van den 14 April 1662 afgeset; is naderhandt Professor te *Herborn* geworden, en den 9 Octob. 1686 gestorven. Ætat. 68.

XXVII. ANTHONIUS MATTHÆUS, *Ant. Fil. Ant. Nep. Ultraj.* der beyde Rechten Doct., is tot Extraordinair Professor in de Rechten aangestelt (6) den 6 Augusty 1660. geinaugureert den 29 dito, en tot Ordinair den 14 Novemb. 1662. is in den jaare 1672 of 1673 naar *Leyden* vertrokken, en aldaar den 25 Augustus 1710 overleden. Ætat. 75. 8. M.

XXVIII. ABRAHAMUS WYKERSLOOTH, *Ultraj.*, der beyde Rechten Doct., is Extraordinair Professor in de Rechten (7) geworden den 13 Augusty 1660. geinaugureert den 29 Augusty

Digitized by Google

gusty, is den 2 Feb. 1663 tot Raadt in de Vroedschap, en den 28 Octob. 1669. tot Raadt Ordinaris in het Hof verkooren, en den 5 Febr. 1673. gestorven,

XXIX. REGNERUS A MANSVELT, *Ultraj.*, Doct. in de Philosophie, is tot Professor in de Logica en Metaphysica aangestelt (9) den 7 Novemb. 1660. geinaugureert den 28 Novemb., en gestorven den 29 May 1671. Siet de Lykreden van den Heer *Grævius*, onder syne andere Redenvoeringen gedrukt.

XXX. JOHANNES GEORGIUS GRÆVIUS, *Naumburgensis*, is tot Professor in de Historien en Welspreekentheit van *Deventer* alhier beroepen (4) den 7 Augusty 1661. geinaugureert den 18 Octob. en den 11 Januari 1703 gestorven.

XXXI. FRANCISCUS BURMANNUS, *Lugd. Batav.*, Doct. in de Theologie, is tot Professor in de Theologie alhier beroepen (8) den 16 July 1663. geinaugureert den 12 Novemb., en den 12 November 1679 overleden. Ætat. 51.

XXXII. LUDOVICUS WOLZOGEN, *Germanus*, Doct. in de Theologie, en Predikant in de Walsche Gemeente alhier, is den 21 July 1664. tot Professor Extraordinair in de Kerkelyke Historien (1) beroepen, geinaugureert den 21 September, en den 5 Septemb. 1670 tot Ordinair aangestelt, is in het eynde van het selve jaar naar *Amsterdam* vertrokken, alwaar hy den 13 Novemb. 1690 overleden is.

XXXIII. HUGO RUYSCH, Doct. in de Philosophie, is tot Extraordinair Professor, om de Geometrie in 't Nederduytsch te onderwysen (1) op den 26 Sept. 1664 aangestelt.

XXXIV. PHILIPPUS MATTHÆUS, *Ant. Fil. Ultraject.*, Doct. in de Medicynen, is tot Lector in de Medicynen aangestelt (4) den 5 Decemb. 1667. en tot Extraordinair Professor den 24 January 1670. en in dat selve jaar naar *Franeker* vertrokken.

XXXV. LUCAS VAN DE POL, *Ultraj.*, der beyde Rechten Doct., is den 5 Decemb. 1667. tot Lector in de Rechten aangestelt (8); tot Extraordinair Professor den 24 January 1670. geinaugureert den 16 Febr., en tot Ordinair den 11 May 1674. is den 24 Nov. 1713 overleden. Ætat. 83. 9. M. Van syn Geslacht zyn eenige dingen aangetekent door den Heer *Burman*, in Not. ad Lips. Epistol. Tom. I. Ep. 119.

XXXVI. JO-

Digitized by Google

XXXVI. JOHANNES VOET, *Paul. Fil. Gisb. Nep. Ultraj.*, Doct. in beyde Rechten, is tot Professor Ordinair in de Rechten (9), alhier van *Herborn* beroepen de 11 May 1674. geinaugureert den 25 Augusty, en naar *Leyden* vertrokken den 6 February 1680. alwaar hy den 11 Septemb. 1713 overleden is. Ætat. 66.

XXXVII. GERARDUS DE VRIES, *Ultraj.*, Doct. in de Philosophie, tot Professor Ordinair in de Philosophie (10) beroepen den 11 May 1674. geinaugureert den 1 Sept. en tot Extraordinair Professor in de Theologie den 2 Maart 1685. is den 1 Decemb. 1705 overleden.

XXXVIII. JACOBUS VALLAN, *Amstelodam.*, Doct. in de Medicynen, is tot Ordinair Professor in de Medicynen, Practyk en Anatomie (5) beroepen den 8 Maart 1675. geinaugureert den 20 May, heeft den 15 Febr. 1680. den Tytel van Professor *Praxeos & Institutionum* gekregen, en is den 16 May 1720 overleden.

XXXIX. PETRUS VAN MAESTRICHT, *Coloniensis*, Doct. in de Theologie, is van *Duisburg* tot Professor in de Theologie alhier beroepen (9) den 12 Juny 1677. geinaugureert den 6 Sept., en den 8 Febr. 1706 overleden. Ætat. 75.

XL. MELCHIOR LEYDEKKER, *Medioburgo-Zel.*, Doct. in de Theologie, is tot Ordinair Professor in de Theologie (10) beroepen den 21 Januari 1678. geinaugureert den 8 April, en den 7 January 1721 overleden.

XLI. JOHANNES MUNNIKS, *Ultraject.*, Doct. in de Medicynen, is tot Lector in de Anatomie aangestelt (6) den 29 Octob. 1677. geinaugureert den 12 Decemb., tot Extraordinair Professor den 2 Decemb. 1678. en den 9 Febr. 1680. tot Ordinair Professor in de Medicynen, Anatomie en Botanie, is den 10 Juny 1711 gestorven.

XLII. JOHANNES LUYTS, *Hornanus*, Doct. in de Philosophie, is tot Professor Extraordinair in de Philosophie aangestelt (11) den 20 Octob. 1677. geinaugureert den 11 December, en tot Ordinair den 9 Febr. 1680. is den 12 Maart 1721 overleden. Ætat. 65. 5. M.

XLIII. HERMANNUS WITSIUS, *Enchusanus*, Doct. in de Theologie, is van *Franequer* tot Professor in de Theologie,

 al-

alhier beroepen (11) in April 1681. en in het jaar 1698 naar *Leyden* vertrokken, alwaar hy geſtorven is.

XLIV. JOHANNES VAN MUYDEN, *Ultraj.*, Doct. in beyde Rechten, is op den 26 Decemb. 1680. tot Extraordinair Profeſſor in de Rechten aangeſtelt (10), geinaugureert den 10 Febr. 1681. en tot Ordinair den 8 Octob. 1683. geſtorven den 25 May 1729. Ætat. 77. 4. M.

XLV. HERMANNUS VAN HALEN, *Ultraj.*, Doct. in de Theologie, en Predikant alhier, is op den 14 Maart 1681 tot Extraordinair Profeſſor in de Theologie aangeſtelt (12), geinaugureert den 20 April, en tot Ordinair den 30 April 1683. is den 4 Maart 1701 overleden

XLVI. GERARDUS NOODT, *Neomagenſis*, der beyde Rechten Doct. is van *Franequer* alhier tot Ordinair Profeſſor in de Rechten beroepen (11) den 8 Octob. 1683. geinaugureert den 12 Febr. 1684. en in Auguſty 1686. naar *Leyden* vertrokken, alwaar hy geſtorven is.

XLVII. PAULUS BAULDRY, *d'Iberville*, *Gallus*, Doct. in de Theologie, is tot Extraordinair Profeſſor in de Kerkelyke Hiſtorien aangeſtelt (2) den 4 May 1685. en tot Ordinair den 15 Maart 1695. is den 16 Febr. 1706 geſtorven.

XLVIII. HENRICUS COCCEUS, *Bremenſis*, der beyde Rechten Doct. is tot Ordinair Profeſſor in de Rechten, (12) van *Heidelberg* alhier beroepen den 9 April 1688. geinaugureert den 11 Febr. 1689. en weder naar *Frankfort* aan den *Oder* vertrokken in den jaare 1691.

XLIX. CORNELIUS VAN ECK, *Arenaco Gelrus*, der beyde Rechten Doct., is van *Franequer* tot Ordinair Profeſſor in de Rechten alhier beroepen (13) den 27 July 1693. en geinaugureert den 11 September, is geſtorven in February 1732.

L. PETRUS BURMANNUS, *Ultraj.*, der beyde Rechten Doct. is tot Extraordinair Profeſſor in de Hiſtorien aangeſtelt (5) den 10 Decemb. 1696. en tot Ordinair den 18 April 1698. tot Profeſſor Politices den 19 Maart 1703. en den 29 May 1715 naar *Leyden* vertrokken.

LI. CONRADUS BARKHUSIUS, Doct. in de Medicynen, is tot Lector in de Chymie aangeſtelt den 6 October 1698. (7) en

Digitized by Google

en tot Extraordinair Professor den 19 Maart 1703. is den 1 October 1723. gestorven.

LII. HENRICUS PONTANUS, *Steinfort.* Doct. in de Theologie, is van *Lingen* tot Professor in de Theologie (13) alhier beroepen den 15 Febr. 1700. en den 15 Decemb. 1714. overleden.

LIII. HADRIANUS RELANDUS, *Amstelodam.* Doct. in de Philosophie, is van *Harderwyk* tot Professor in de Oostersche Taalen (2) alhier beroepen den 21 Febr. 1701. en den 5 Febr. 1718. gestorven. Ætat. 41. 6. M.

LIV. RUDOLPHUS LEUSDEN, *Joh. Fil. Ultraj.*, Doct. in de Philosophie en Medicynen, is den 19 Maart 1703. Extraordinair Professor in de Anatomie en Chirurgie geworden (8), en den 16 Maart 1705. tot Ordinair aangestelt, is den 29 May 1726. in het Lit der Heeren Geëligeerden verkooren.

LV. HERMANNUS ALEXANDER ROËL, *Marco Westphal.* Doct. in de Theologie, is van *Franequer* alhier tot Ordinair Professor in de Theologie (14) beroepen, en geinaugureert den 22 Septemb. 1704. en is den 12 July 1718 gestorven.

LVI. JOSEPHUS SERRURIER, *Amstelodam.* Doct. in de Medicynen en Philosophie, is tot Ordinair Professor in de Philosophie en Mathesis (12) aangestelt, en geinaugureert den 3 Febr. 1706. en daarenboven tot Professor in de Medicynen en Botanie (9) den 6 April 1716.

LVII. JOHANNES JACOBUS VITRIARIUS, der beyde Rechten Doct., is van *Heidelberg* tot Ordinair Professor in de Rechten (14) alhier beroepen, en geinaugureert den 17 Sept. 1708. en is in het eynde van het jaar 1719 naar *Leyden* vertrokken.

LVIII. HIERONIMUS VAN ALPHEN, *Hanou.* Doct. in de Theologie, is Ordinair Professor in de Theologie geworden (15) den 25 Febr. 1715.

LIX. FRANCISCUS BURMANNUS, *Fr. Fil. Pet. Fr. Ultraject.*, Doct. in de Theologie, is Ordinair Professor in de Theologie geworden (16) den 26 Febr. 1715. en gestorven den 22 September 1719. Ætat. 48.

LX. ARNOLDUS DRAKENBORGH, *Ultraj.*, der beyde Rechten Doct., is tot Ordinair Professor in de Historien en

Welſpreekentheit (6) aangeſtelt den 6 April 1716. geinaugureert den 25 May.

LXI. CAROLUS ANDREAS DUKERUS, *Marco Weſtphal.* is tot Ordinair Profeſſor in de Hiſtorien en Welſpreekentheit (7) aangeſtelt den 6 April 1716. geinaugureert den 28 May.

LXII. DAVID MILLIUS, *Regio Monſ.* is Ordinair Profeſſor in de Ooſterſche Taalen geworden (3) den 21 Maart 1718. in de Joodſche en Ooſterſche Oudheden den 3 Novemb. 1727. en in de Theologie den 10 Octob. 1729.

LXIII. JOHANNES ENS, *Batavus*, Doct. in de Theologie, is van de Illuſtre Schoole van *Lingen*, alwaar hy Profeſſor was, tot Predikant in de Nederduytſche Kerk alhier beroepen in den jaare 1719. en tot Profeſſor Extraordinair in de Theologie aangeſtelt (17) den 11 Juny 1720. en voorts tot Ordinair den 4 January 1723. is geſtorven in January 1732.

LXIV. FREDERICUS ADOLPHUS LAMPE, *Lipp.*, Doct. in de Theologie, is Ordinair Profeſſor in de Theologie geworden (18) den 24 Juny 1720. en in het jaar 1727. weder naar *Bremen* vertrokken.

LXV. EVERARDUS OTTO, *Hammon.*, der beyde Rechten Doct., is van de Akademie van *Duisburg*, tot Ordinair Profeſſor in de Rechten alhier beroepen (15), en geinaugureert den 18 November 1720.

LXVI. PETRUS VAN MUSSCHENBROEK, *Lugd. Batav.*, Doct. in de Medicynen en Philoſophie, is van de Akademie van *Duisburg*, alwaar hy Ordinair Profeſſor in Philoſophie, en Extraordinair in de Medicynen was, tot Ordinair Profeſſor in de Philoſophie en Matheſis alhier beroepen (13), en geinaugureert den 13 Septemb. 1723.

LXVII. CHRISTIANUS BERNARDUS ALBINUS, *Bernard. Fil.* Doct. in de Medicynen en Philoſophie, is tot Extraordinair Profeſſor in de Medicynen, Anatomie en Chirurgie (10) aangeſtelt, en geinaugureert den 20 Septemb. 1723. is Ordinair geworden den 17 January 1724.

LXVIII. JACOBUS ODE, *Zutph. Gelr.* Doct. in de Philoſophie, is tot Extraordinair Profeſſor in de Philoſophie (14) aangeſtelt, en geinaugureert den 20 Septemb. 1723. is Ordinair geworden-

worden den 17 January 1724. en Professor Extraordinair in de Theologie (20) den 15 Decemb. 1727.

LXIX. JOHANNES VAN DEN HONERT, *Batavus*, *Tako Hajo Fil.* is tot Ordinair Professor in de Theologie aangestelt (19) den 20 Octob. 1727. vertrokken naar *Leyden* 1734.

LXX JOHANNES OOSTERDYK SCHACHT, *Lugd. Bat. Herm. Fil.* Philos. & Med. Doct. en Professor, (11) beroepen van *Franequer*, en geinaugureert als Ordinair Professor in de Medicynen den 12 Septemb. 1729.

LXXI. JACOBUS VOORDA, *Frisius*, Doct. in beyde Rechten en Professor, beroepen van *Franequer*, (16) en geinaugureert den 12 Septemb. 1730.

LXXII. PETRUS WESSELING, *Steinfurtensis*, beroepen van *Franequer*, tot Ordinair Professor Historiarum, Eloquentiæ & Linguæ Græcæ (8), en geinaugureert den 12 Juny 1735.

LXXIII. ALBERTUS VOGET, *Bremensis*, beroepen van *Groningen*, tot Ordinair Professor in de Theologie (22) is geinaugureert den 12 Septemb. 1735.

Digitized by Google

LYSTE
Van de Heeren
RECTORES
MAGNIFICI,
Van de
AKADEMIE
In der tydt,

Welke Jaarlyks geinstalleert worden ontrent half Maart, als:

Anno
1636.
1637.
1638. } Bernardus Schotanus.
1639.
1640.
1641. Gisbertus Voetius.
1642. Antonius Matthæus.
1643. Guilielm. vanderStraten.
1644. Antonius Æmilius.
1645. Arnoldus Senguerdius.
1646. Henricus Moreelse.
1647. Carolus de Maats.
1648. Daniel Berkringer.
1649. Henricus Regius.
1650. Johannes Hoornbeek.
1651. Cypr. Regn. ab Oosterga.
1652. Paulus Voet.
1653. } Antonius Matthæus,
1654. } Obiit 25 Decemb. 1654.
1655. Ysbr. van Diemerbroek.

Anno
1656. } Andreas Essenius.
1657. }
1658. Cypr. Regn. abOosterga.
1659. Antonius Æmilius.
1660. Gisbertus Voetius.
1661. Johannes Leusden.
1662. Henricus Regius.
1663. Johannes de Bruyn.
1664. Franciscus Burmannus.
1665. Regnerus van Mansvelt.
1666. Ant. Matthæus, *Ant. Fil.*
1667. Joh. Georgius Grævius.
1668. Ysbr. van Diemerbroek.
1669. Cypr. Regn. ab Oosterga.
1670. Franciscus Burmannus.
1671. Gisbertus Voetius.
1672. } Johannes de Bruyn.
1673. } *Tot den 20 April 1674. vermits de Fransche Invall.*
1674. Andreas Essenius.

1675.

Anno
1675. Gisbertus Voetius.
1676. Johannes Leusden.
1677. Cypr. Regn. ab Oosterga.
1678. M. Gerardus de Vries.
1679. Joannes Voet.
1680. Joh. Georgius Grævius.
1681. Lucas vande Poll.
1682. Petrus van Maastricht.
1683. Jacobus Vallan.
1684. Melchior Leydekker.
1685. Johannes Munniks.
1686. Hermannus Witsius.
1687. Johannes van Muyden.
1688. Johannes Luyts.
1689. Hermannus van Halen.
1690. Joh. Georgius Grævius.
1691. Jacobus Vallan.
1692. M. Gerardus de Vries.
1693. Johannes Leusden.
1694. Johannes Munniks.
1695. Cornelius van Eck.
1696. Lucas vande Poll.
1697. Hermanus Witsius.
1698. Jacobus Vallan.
1699. Hermannus van Halen.
1700. Joh. Georgius Grævius.
1701. Johannes van Muyden.
1702. Henricus Pontanus.
1703. Petrus Burmannus.
1704. Cornelius van Eck.
1705. Lucas van de Poll.

Anno
1706. Herm. Alexander Roël.
1707. Rudolphus Leusden.
1708. Hadrianus Relandus.
1709. Jacobus Vallan.
1710. Johannes Munniks.
1711. Petrus Burmannus.
1712. Josephus Serrurier.
1713. Johannes van Muyden.
1714. Joh. Jacobus Vitriarius.
1715. Melchior Leydekker.
1716. Cornelius van Eck.
1717. Hieronymus van Alphen.
1718. Franciscus Burmannus.
1719. Johannes van Muyden.
1720. Rudolphus Leusden.
1721. Jesephus Serrurier.
1722. Arnoldus Drakenborgh.
1723. Carolus Andreas Dukerus.
1724. Everardus Otto.
1725. David Mill.
1726. Freder. Adolphus Lampe.
1727. Johannes Ens.
1728. Christ. Bernard. Albinns.
1729. Petr. van Musschenbroek.
1730. Jacobus Ode.
1731. Johannes vanden Honert.
1732. Joh. Oosterdyk Schacht.
1733. Hieronymus van Alphen.
1734. Jacobus Voorda.
1735. Arnoldus Drakenborgh.

Digitized by Google

L Y S T E

Van alle de Heeren Professoren, met welker *Afbeeldinge* de *Akademie-* of *Senaat-Kamer* verçiert is.

Anthonius Matthæus.
Anthonius Æmilius.
Gisbertus Voetius.
Bernardus Schotanus.
Guilielmus van der Straten.
Mienardus Schotanus.
Henricus Regius.
Arnoldus Senguerdius.
Carolus de Maats.
Daniel Berkringer.
Cyprianus Regneri ab Oosterga.
Paulus Voet.
Henricus Moreelsen.
Johannes Hoornbeek.
Isbrandus de Diemerbroek.
Johannes Leusden.
Johannes de Bruyn.
Andreas Essenius.
Daniel Voet.
Matthias Nethenus.
Anthonius Matthæus.
Regnerus â Mansvelt.
Johannes Georgius Grævius.
Franciscus Burmannus.
Lucas van de Pol.
Johannes Voet.
Gerardus de Vries.
Jacobus Vallan.
Petrus van Maestricht.
Melchior Leydekker.
Johannes Munniks.
Johannes Luyts.
Hermannus Witsius.
Johannes van Muyden.
Hermannus van Halen.
Gerardus Noodt.
Cornelius van Eck.
Petrus Burmannus.
Henricus Pontanus.
Hadrianus Relandus.
Rudolphus Leusden.
Hermannus Alexander Roël.
Josephus Serrurier.
Johannes Jacobus Vitriarius.
Hieronymus van Alphen.
Franciscus Burmannus.
Arnoldus Drakenborgh.
Carolus Andreas Dukerus.
David Millius.
Johannes Ens.
Fredericus Adolphus Lampe.
Everardus Otto.
Petrus van Musschenbroek.
Jacobus Odc.
Johannes van den Honert.
Johannes Oosterdyk Schacht.
Jacobus Voorda.

N.B. Het Portrait van den Heere Professor *Conradus Barkhusius*, M. D. bevindt zich op de Bibliotheek.

KOR-

Digitized by Google

KORTE LEVENS-BESCHRYVING

van den Heere Professor

GISBERTUS VOETIUS.

By gelegenheit van dese herdrukte Reedenvoeringe, en verdere Jubel-gedachtenisse, heb ik geoordeelt den Leser geen ondienst te doen, met hem hier een *korte Levens-Beschryving* van desen Beroemden Hoog-leeraar, welke dese *Akademie* door syn 42 Jaarige Bedieninge, ongemeene diensten gedaan heeft, meede te deelen.

Gisbertus Voetius, was gebooren tot *Heusden*, den 3 den Maart des Jaars 1589.

Deselve wierdt 1611. beroepen te *Vlymen* in 't landt van *Heusden*, tot Predikant, en heeft aldaar *Engelen* meede bedient. Tot *Sprang* 1613. versocht zynde, heeft het selve geweigert. Het beroep van *Rotterdam* hem naderhandt, beneffens dat van *Heusden* te gelyk aangebooden wordende, verkoos hy dese syn Geboorte-stadt, en vertrok 1617. derwaarts.

Hy wierdt 1618. uyt de Synodus van *Zuydt-Hollandt*, beneffens andere tot de *Synodus Nationaal* tot *Dordrecht* afgesonden; welke hy heeft bygewoont, en is tien Jaaren lang de langstlevende geweest van alle de leeden der gemelde Synodus, soo Kerkelyke als Polityke, in- en uytlandtsche, die deselve hebben bygewoont.

In den Jaare 1619. wierdt hy wederom door de kerk van *Rotterdam* tot Predikant versocht, 't geene Prins *Maurits* van *Oranjen* hem schriftelyk aanriedt; gelyk ook door den Præses, de Assessoren en Scribenten van de Nationaale Synodus te *Dordrecht* geschiedde; doch te vergeefs. Vier Jaaren daar na (1623) versocht hem de Magistraat van *Rotterdam* van nieuws, 't geene hem nochmaals door den gemelden Prins wierdt aangeraaden; doch hy wees het wederom van de handt. Diergelyken beroep wierdt hem 1626. in de *Haag* aangebooden, en dit versoek door Prins *Frederik Hendrik* ondersteunt; van 's gely-

ken versochten hem de steeden *Haarlem*, *Dordrecht*, *'s Hertogenbosch* en *Middelburg* tot den Predikdienst; doch hy weigerde alle dese Plaatsen, nademaal hy niet besluyten kon syn Geboorte-stadt te verlaaten.

Hy is over verscheydene en seer gewichtige Kerkelyke, Classicaale en Synodaale Saaken elf-maal in besendinge gebruykt. Dit geschiedde bysonder 1629. in den Leeger-dienst voor 's *Hertogenbosch*; en toen de Stadt verovert was, heeft hy, op 't versoek van de Gedeputeerden der Staaten Generaal en van den Raadt van Staaten, voor haar gepredikt. Hy bleef daar ook noch eenigen tydt, om, beneffens *Henricus Swalmius*, *Godefridus Udemans* en *Samuel Everwyn*, Predikanten van *Haarlem*, *Zierikzee* en *Dordrecht*, de Gereformeerde Religie te helpen invoeren.

Eyndelyk wierdt hy 1634. den 9 *Juny* naar *Utrecht* beroepen, tot Professor in de Theologie en Philologie in de nieuwe *Illustre Schoole* aldaar; 't geene hy aannam, en derwaarts vertrok; wordende den 21 sten *Augusty* geinaugureert, en begon den 13 *September* syn Professie met een Oratie.

De voorgemelde *Illustre Schoole* 1636. den 16 *Maart* O. S. in een *Hooge Schoole* verandert zynde, deedt hy den 13 *Maart* O. S. zynde des Sondaags voor de Inleydinge van dese *Nieuwe Akademie*, in de *Dom-Kerk* aldaar de *Reedenvoeringe* over Luc. II: 46. die wy hier, van nieuws beschaaft, meede deelen.

In de Somer-Vacantie des laatstgemelden Jaars, deedt hy, in geselschap van synen Soon *Paulus*, eene reyse naar *Engelandt*, om de Akademien en Bibliotheeken aldaar te besoeken, en met verscheyde Voortreffelyke Mannen te spreeken, met welke hy, soo wel te *Dordrecht* op de Nationaale Synodus, als door Brieven, hadde kennisse gemaakt. Van daar te rug gekomen zynde, ging hy naar *Groeningen*, daar hem de Tytel van *Theologiæ Doctor*, door *Dr. Franciscus Gomarus*, synen Ouden Leermeester, wierdt opgedraagen, en quam wederom binnen *Utrecht*.

Den 6 *April* 1637. wierdt hy, beneffens *Meynardus Schotanus*, meede Professor Theologiæ der laatstgemelden Stadt, tot Predikanten beroepen, om met haar beyde eenen Predikdienst waar

Digitized by Google

Hr. B
VC

Hr: van
huysen,
en Over
compare
de Edele
schappen
van Mu
Landdag
dagen de
schen K
de omt
1412. Jo
van W

Digitized by Google

Google

waar te neemen. Hy heeft synen dubbelden dienst eenen reeks van Jaaren met alle getrouwigheit bekleedt, niet alleen woordelyk met veel stichting, maar ook schriftelyk door veele beroemde Werken in het licht te geven. Na dat de *Franschen* zich Ao 1672 onder anderen van de Stadt *Utrecht* hadden meester gemaakt, maar deselve den 13 *November* 1673. verlieten, deedt hy den 16 den dier maandt wederom d'eerste *Gereformeerde* Predikatie in de *Dom-Kerk*, (welke geduurende de *Fransche* Besettinge, door de *Roomschgesinden* was beseeten;) over Psalm cxxvi: 1 tot 3. doch dit was genoegsaam de laatste Predikatie van syn leven; dewyle hy acht daagen daar na in de *Catharina-Kerk* predikende, op den Predik-stoel besweek, en naar huys gebracht wierd. Den 17 den *October* 1676. wierdt hy bedtleegerig, en heeft eyndelyk den 1 *November* O. S. daar aan volgende, door eenen sachten doodt dese wereldt verlaaten; in den Ouderdom van 87 Jaaren, 8 Maanden en 9 Daagen; na dat hy met syn Huysvrouwe *Deliana van Diest*, (die in haar 85 ste Jaar is overleeden;) omtrent 65 Jaaren in den Echtenstaat geleeft, en ses Soonen en vier Dochteren by haar gewonnen; de waardigheit van Predikant 66, en die van Professor 42 Jaaren, met seer veel lof bekleedt, de Akademie ongemeen veele diensten gedaan, ook syne twee Soonen *Paulus* * en *Daniel*, tot Meede-Professooren op dese Akademie gesien, doch beyde overleeft hadde. Syn Soon *Nicolaus*, in 's Vaders plaats tot Predikant van *Utrecht* beroepen, is twee Jaaren daarna komen te sterven.

* De Soon van desen, *Johannes* genoemt, is naderhandt meede Professor te *Utrecht* en te *Leyden* geworden.

Digitized by Google

L Y S T E

Van alle de

A K A D E M I E N

Of

HOOGE SCHOOLEN,

En van de vermaardste

ILLUSTRE SCHOOLEN

In Christenryk;

Eerst ontworpen, door den Heere Professor

GISBERTUS VOETIUS,

Thans *grootelyks Vermeerdert.*

Bericht van den Heere Professor Gisbertus Voetius *aan den Leeser.*

Gunstige Leeser!

Ik hebbe de hier voorstaande *Reedenvoeringe*, voornamentlyk tot geryf der geenen, die de Akademische Studien niet doorgeloopen hebben, hier en daar wat vermeerdert en uytgebreydt, sonderling daar ik tot alle de Konsten en Wetenschappen overgaa; dewyle ik voor de Gemeynte, volgens myne Notulen, alles niet ten breedsten mogte voorstellen, om het niet te lang te maaken; waar-

Digitized by Google

waarom ik genoodſaakt was in elks wat te bekorten, ook eenige Wetenſchappen ten eenemaal over te ſlaan, als de *Muſica*, *Metaphyſica* en *Critica.* Dewyle het dan wat lang gevallen is, om ook den ongeſtudeerden eenigen ſmaak en beſcheydt van onſe Akademiſche Konſten en Wetenſchappen te geven; ſoo dacht het ons niet ongeraaden, met eenen op deſelve papieren, tot geryf als vooren, de *Akademien* en *Schoolen in het Chriſtenryk* in een LYSTE te vertoonen. Tot dien eynde ſochte ik by een, ſoo veel my de geheugeniſſe, onder ſoo veele beeſigheeden, en voorts het inſien van eenige *Geographiſche*, *Politiſche* en *Hiſtoriſche* Schryvers, ook de *Titulen* en *Voorreedens* van verſcheyde andere Boeken, en ten laatſten van de *Bullen* en *Conſtitutien* der *Roomſche* Pauſen, konden toebrengen. Men houde my ten goede, indien ik ergens een *Illuſtre Schoole* voor een *Akademie*, of een *Akademie* voor een *Schoole* genoemt mogte hebben; ofte ook, indien 'er eenige overgeſlaagen zyn, 't welke ik vreeſe dat in de *Illuſtre Schoolen* niet dan al te veel geſchiedt ſal weſen; te meer, dewyle geene Autheuren of Boeken deſelve dus aanteekenen, en geenen tydt was om elders daar na te verneemen. Betreffende de Aanteekeninge der Jaaren; deſe moet men niet ten naauwſten ſiften, dewyle de Autheuren in deſelve verſchillen, gelyk ook andere * dat aangemerkt hebben. Willens hebbe ik ook voorby gegaan, ſulke *Illuſtre Schoolen*, welke het eertydts geweeſt waren, doch nu niet meer zyn; als ook de *Conventen* of *Collegien*, ſoodaanige als die noch by de *Griekſche* Chriſtenen mogten overig zyn; daar benevens de *Schoolen* en *Seminaria Epiſcoporum*, (op welke in het *Concilie* van *Trenten* eenige ordre beraamt is †,) en voorts alle de *Abdyen*, *Conventen* en *Collegien*, van allerleye Religieuſen en Ordens in de *Roomſche* Kerke; (in 't byſonder de nieuwe en machtige *Collegien* der *Jeſuyten*, die thans wel het meeſte uytſteeken, gelyk eertydts de Collegien der *Regulieren* van *St. Auguſtyn*;) daar men gemeenlyk alleen in de *Theologie*, en in eeni-

* *Conr. Rittershuſius in Catalogo Academiarum Germaniæ, præmiſſo Commentar. in Salvianum.*

† *Seſſione* 1. *de Reformat.* & *Seſſ. c.* 18.

Digitized by Google

ge deelen van de *Philosophie* Lessen doedt; hoewel *Paulus* de vyfde, met een expresse *Bulle* Ao. 1610. belast heeft, dat men daar ook Leeraars in de *Latynsche*, *Griek sche*, *Hebreeuwsche* en *Arabische Taalen* soude hebben. (Doch dit, meen ik, is alleen een *Bulle*, en verder niet.) Dese *Studia Regularium* nu, gelykse genoemt worden, hier alle te verhaalen, soude een werk sonder eynde, en van weinig voordeel zyn. Het is genoeg, dat men sulke Plaatsen met naame noemt, daar voor een iegelyk publyke Lessen en Oeffeningen in allerhande, of immers in verscheyde Konsten en Wetenschappen gedaan worden. Betreffende de Heydenen, derselver *Schoolen* of *Collegien* in *China*, *Japan* en elders; der *Mahumethisten* in *Africa*; der *Jooden*, eertydts in *Babylonien* en *Judea*, en nu noch bykans door de geheele Wereldt *, der nieuwen *Arrianen* of *Photianeesen*, te *Clausenburch* in *Transsylvanien*, en te *Rakow* in *Poolen*, dese komen hier in geen aanmerkinge; veel minder de *Schoolen* en *Collegien* der *Toovenaars*, die voor eenige Jaaren in *Spanjen* en *Italien* plagten gehouden te worden, gelyk de Jesuyt *Martinus Delrio* betuygt †.

Volgt hier dierhalven, een *volmaakte Catalogus* van die Plaatsen, in welke, behalven andere Konsten, de *drie* hooge Faculteiten, te weten, de *Theologia*, *Jurisprudentia* en *Medicina* geleert, en in deselve, als ook in andere Wetenschappen, *Promotien* gedaan en *Tytulen* verleent worden; diergelyke *Schoolen* tot onderscheydt *Universiteiten*, *Akademien*, *Hooge Schoolen* en *Studia Generalia* genoemt worden. Daarby is ook aangeteekent den tydt, wanneerse eerst ingestelt zyn, of immers hebben beginnen te bloeyen, of bekent te worden. Ook worden hier opgetelt, de vermaardtste Professoren, welke in elke Akademie geleert hebben. De letter R. beteekent, dat de *Gereformeerde* Religie aldaar geleert werdt §, alle de andere zyn *Roomschgesinden*. De letters P. P. beteekenen, datse van de *Roomsche* Pausen *gepriviligeert* zyn.

Utrecht 1636. G. VOETIUS.

Bericht

* *Buxdorff. in Tyberiade*, *Parte I.* † *Disquisit. Magic. lib. I. cap.* 2.
§ Of liever, datse van de *Protestantsche Religie* zyn.

Digitized by Google

Bericht, aangaande de Vermeerderinge deser Lyste.

Wy hebben ons omtrent dese *Vermeerderinge* soodaanig gedraagen, dat wy het voetspoor van wylen den beroemden Heere Professor, soo kort als mogelyk was, hebben opgevolgt; genoegsaam niets overslaande, van 't geene syn Eerw. heeft aangeteekent; en voorts overal soodaanige vermeerderingen bygevoegt, als wy ter saake noodig en nuttelyk oordeelden, en dit bestek wilde gedoogen, sonder al te wydtloopig te zyn. Volgen hier dierhalven eerst de *Hooge-Schoolen* of *Akademien*, en dan de *Illustre Schoolen* van 't Christenryk.

LYSTE DER HOOGE SCHOOLEN OF AKADEMIEN, Van 't Christenryk.

I. In ITALIEN, en de *Vorstendommen* daar onder gereekent.

ROMA of ROMEN.

In den Jaare 3248. na de Scheppinge der Wereldt, is hier reedts een vermaarde Hooge Schoole geweest, doch heeft, gelyk de Stadt selve, veeltydts aanstoot geleeden. Daarna is zy door Paus *Bonifacius* de VIIIste Ao. 1303. van nieuws hersteld, en eyndelyk door *Eugenius* de IVde Ao. 1432. verder ver-

verbetert, ſoo dat op deſelve in alle de Faculteiten Leſſen gegeven wierden.

Het ſoude onmoogelyk zyn alle de Geleerde Mannen op te tellen, die hier geleert hebben; waarom het genoeg ſal weſen ſlechts eenige te verhaalen, die in de twee laatſte Eeuwen vermaart waren.

Onder de *Jeſuyten*, die in het *Collegium Romanum*, of ſoogenoemde *Romeynſche Collegie* de Theologie en de Philoſophie onderweeſen hebben, zyn deſe wel de voornaamſte. *Robertus Bellarminus*, *Alphonſus Piſanus*, *Franciſcus Toletus*, *Gabriel Vasques*, *Johannes Azorius*, *Benedictus Pluterius*, *Paulus Ledesma*, *Emanul Sa*, *Johannes Maldonatus*, *Johannes Mariana*, enz.

In de Mathematiſche Konſten is wydtberoemdt geweeſt, *Chriſtophorus Clavius*, een Jeſuyt, te *Bamberg* gebooren, en *Johannes Taiſnierius*, een *Henegouwer*.

In de Medicynen zyn ſeer vermaardt, *Alexander Trajanus Petronius*, *Hippolytus Salvianus*, *Archangelus Piccolominæus*, *Andreas Cæſalpinus*, *Realdus Columbus*, en andere.

In de Welſpreekentheit en Vrye Konſten munten uyt, *Latinus Latinius*, *Franciſcus Bencius*, *Marcus Antonius Muretus*, *Johannes Vazmotta*, *Johannes Antonius Valtrinus*, *Franciſcus Cardulus*, *Aldus Minutus*, enz. Hier moet men byvoegen *Petrus Ciacconius*, en *Fulvius Urſinus*.

In de Rechtsgeleertheit, alle die voortreffelyke Juriſten, welke in de *Rota* geleeſen hebben, van welke *Farinacius* geen van de minſte is.

Hedensdaags poogt men hier den ouden Roem van Geleertheit te behouden, ten welken eynde men thans noch de volgende Akademien daar ſiet.

Academia Lynceorum, geſticht door *Fredericus Cecus*, Vorſt van *St. Angelo*, in den Jaare 1630. overleeden; welke de Akademie met een Porphyrſteen vereerde, daarop een *Lynx* (een Dier 't geene ſeer ſcherpſiende is;) ſtaat ingegraveert; waarvan de Akademie haaren naam draagt. Op deſelve werdt de Natuurlyke Hiſtorie verhandelt, zynde onder anderen de bekende *Joh. Baptiſta Porta* en *Galilæus de Galilæis* Leeden daarvan geweeſt.

Academia Humoriſtorum, geſticht in den Jaare 1660. Deſe heeft

Digitized by Google

heeft veele Kardinaalen en andere voornaame Heeren tot Leeden gehadt; onder anderen *Gabriel Naudæus*, Bibliothecaris van *Christina* Koninginne van *Sweeden*. Het Sinnebeeldt deser Akademie is, een Wolke uyt Zee opkomende, en wederom Reegen van haar gevende.

Collegium Sapientiæ Romanæ, of *Academia*, gesticht door *Josephus Carpanus*, *J. U. Doctor*, in den Jaare 1642. daarin over de Theologie en Zeeden-leere gehandelt wordt.

Academia Palatii Apostolici, gesticht omtrent den Jaare 1622. daarin veel over de Politica en Ethica gehandelt wordt. Onder veele beroemde Meedeleeden van dese reekent men *Mascardi*, groot Gunsteling van Paus *Urbanus* VIII.

De Akademie van den Koning van *Vrankryk* alhier, op welke gemeenlyk over de Wiskunde gehandelt wordt. In dese is *Jordanus de Bitonto* beroemt geweest.

De Akademie van *Christina* Koninginne van *Sweeden*, door haar opgerecht, daarin van de Dichtkunde gehandelt wordt. In dese heeft zich *Benedictus Menzinus* voornaamentlyk gequeten.

Academia Ciampini, door *Johannes Ciampinus* gesticht, en in syn eygen Huys gevestigt, in welke de Mathematische Physica en Kerkelyke Historien verhandelt worden. Op dese bevinden zich ook veele voornaame Leeden.

Noch meer andere diergelyke Akademien vindt men binnen *Romen*, tot bevorderinge van verscheyde Studien en Konsten, die wy om kortheits wille voorby gaan.

MEDIOLANUM, of MILAANEN.

Dese Hooge Schoole, welke thans doorgaans *Collegium Doctorum* genoemt werdt, en seer ruym en aansienlyk is, seggen sommige, dat al in den Jaare 3800. na de Scheppinge soude begonnen wesen. Doch ik oordeele, dat men dit Jaar qualyk kan bepaalen. Nochtans is het seeker, datse eene van de alleroudtste Akademien is, welke heedensdaags noch in weesen zyn.

Eertydts hebben hier gebloeyt, *Hermolaus Barbarus*, *Franciscus Philelphus*, *Georgius Merula*, *Cælius Rhodiginus*, *Marcus Antonius Majoragius*, *Circejus*, *Hieronymus Donatus*, *Jacobus Antiquarius*, *Antonius Codrus Urcæus*; als meede *Jason Maynus*, en *Andreas*

Digitized by Google

Alciatus, vermaarde Rechtsgeleerden; ook *Hieronymus Cardanus*, een voortreffelyk Doctor in de Medicynen en Philosooph.

Onder de geene, welke seer veel tot bevorderinge deser Hooge Schoole hebben toegebracht, werdt de Kardinaal *Borromæus* boven andere gepreesen.

NEAPOLIS of NAPELS. P.P.

Sommige reekenen, dat deselve in den Jaare 3870. na de Scheppinge der Wereldt haar begin genomen heeft. Doch seekerder is het, dat Keyser *Frederik* de tweede Ao. 1224. haar eerst ter deegen tot een Akademie heeft gemaakt, en met veele Privilegien begiftigt, welke Koning *Robertus*, en daarna *Alphonsus* Koning van *Arragon*, hebben vernieuwt en grootelyks vermeerdert; en onder Koning *Philippus* de tweede is deselve in noch beteren staat gebragt.

Onder de Geleerden deser Hooge Schoole, worden met veel lof gemeldt, de vermaarde Regtsgeleerden *Nicolaus Napolitanus*, *Alexander ab Alexandro* en *Stephanus Cajeta*; ook de schrandere Wiskonstenaars en Philosophen *Lucas Gauricus*, *Johannes Albiosus*, *Franciscus Brauchaleonis*, *Franciscus Puccius*, *Baccius Ugolinus*, *Bernardinus Caraffa* en *Johannes Valdessus*. *D. Josephus Valetta* was meede hier een seer Geleerdt Man, welke de Studien met veel vlydt bevorderde, en Vergaaderingen van Geleerde Lieden tot dien eynde beleyde, welke de voortreffelyke Regtsgeleerde *Franciscus Andria* meede heeft bygewoont.

MESSANA of MESSINA. P.P.

In 't Eylandt *Sicilien* gelegen, is seer oudt, doch eenen geruymen tydt lang verduystert geweest, soo datse naauwelyks meer bekendt was; maar Paus *Paulus* de derde heeftse in den Jaare 1548. beginnen te verbeeteren, en deselve den Jesuyten aanbevoolen. Onder de Geleerden aldaar, die veel roem verkreegen hebben, worden onder anderen de vermaarde Griek *Petrus Bembus*, en onder de Theloganten *Johannes Gatius* genoemt.

CA-

Digitized by Google

CATHANA of CATANEA.

Meede op 't Eylandt *Sicilien* gelegen, ſchynt ook ſeer oudt te weſen, doch tot noch toe weinig bekendt. Men ſegt, dat de vermaarde Abt van *Panormitanen* hier geleert heeft, en dat deſelve in de voorgaande Eeuwe wederom heeft beginnen te bloeyen, en Profeſſoren in alle Wetenſchappen gekreegen.

BONONIA, BOLOGNA of BOLONIEN. P.P.

Volgens het ſchryven van *Volateranus*, opgerecht door Keyſer *Theodoſius*, Ao 447. of 422. of Ao. 428. volgens anderen, by gelegenheit dat Keyſer *Theodoſius* de jonge, onder Paus *Cæleſtinus* d' Eerſte, een groot Concilie aldaar beleyde, tegen *Neſtorius* in de tegenwoordigheit van verſcheyde Koninglyke Geſandten. Allengskens vervallen zynde, is deſelve door Keyſer *Carel* de Groote herſtelt. Doch Keyſer *Frederik* de tweede, tegens Paus *Cæſtinus* de vierde oorloogende, verplaatſte deſe Hooge Schoole naar *Padua*. Andere Pauſen hebben deſelve daarna wederom herſtelt, terwyle die van *Padua* ook in weeſen bleef. Eyndelyk heeftſe Keyſer *Carel* de Vyfde met veele Vryheeden en Privilegien begiftigt.

Onder andere Weldoenders, heeft haar de *Spaanſche* Kardinaal *Ægidius Albernotius* Ao 1364. by Teſtament begiftigt, met een Collegie voor de *Spaanſche* Natie, van 31 *Alumnos* of Leerlingen; van welke drie uyt *Arragon*, een uyt *Portugaal*, en de overige uyt *Caſtillien* ſouden zyn. Vier van haar ſouden in de Theologie, vier in de Medicynen, en de overige in de Geeſtelyke Rechten ſtudeeren, en van alles vry onderhoudt genieten.

De *Duytſche* Natie heeft naderhandt hier ook een byſondere Societeit uytgemaakt, hebbende vier Raaden en twee Procuratoren, over welke de Rector van de Univerſiteit geen geſach hadde.

Het Gebouw van de Akademie is ſeer prachtig, van gehouwene ſteenen opgehaalt, en met ſinryke Inſcriptien verciert. Van binnen ſiet men het groote en kleyne Auditorium der Juriſten, als meede een voor die in de Medicynen en Philoſophie ſtudeeren.

N 2 Hier

Digitized by Google

Hier is ook een Akademie, door den Jurist *Celsus Socinus* in den Jaare 1454. gesticht, onder de benaaminge van *Sitientes*. Uyt dese zyn seer veel voortreffelyke *Italiaansche*, *Spaansche*, *Fransche* en *Duytsche* Juristen voortgekomen.

De Akademie *Della Traccia*, *Jndagantium* genoemt, is door D. *Geminianus Montanori* opgerecht, welke ook van Ao 1665 tot 1668. derselver Voorstander was, doch daarna tot Professor naar *Padua* wierdt beroepen. Op dese Akademie geschieden meest Experimenten in de *Physica* en *Mechanica*.

Seer vermaardt is ook de *Academia Marsiliana*, opgerecht in den Jaare 1687. door den Aarts-Diaaken *Anthony Felix Marsigli*, meede tot bevordering van de Experimentaale Philosophie.

Verscheyde andere diergelyke Akademien, gaan wy om kortheit voor by.

De Rechtsgeleertheit heeft andersints op dese Hooge Schoole boven andere seer gebloeyt; soo dat 'er in de voorgaande Eeuwen naauwelyks een Voortreffelyk Regtsgeleerde gevonden wierdt, die hier niet gestudeert of geleert hadde. Onder veele andere Professoren in de Rechten, zyn dese wel de vermaardtste door haare Schriften: *Irnerius*, *Azo*, *Accursius Florentinus*, *Johannes de Blanasco*, *Orthofredus*, *Dinus Mugelanus*, *Mortinus de Sulmannis*, *Rolandinus de Romanicis*, *Bartholomeus de Pratis*, *Johannes Andreæ*, *Cynus*, *Bartholomæus de Saliceto*, *Petrus de Anchorano*, *Antonius de Butrio*, *Paulus de Castro*, *Ludovicus Bologninus*, *Alexander de Tartagnis*, *Alexander de Jmola*, *Hippolytus de Marsiliis*, *Ludovicus Gozadinus*, *Jogannes Crotus*, *Augustinus Berojus*, *Augustinus Zanettus*, *Hieronymus Pruntellus*, *Martinus Sulimanus*, *Hieronymus Gratus*, *Marianus* en *Bartholomeus Socinus*, Vader en Soon, *Angelus Spanochius*, *Tiberius Decianus* en meer anderen.

In de Medicynen zyn vermaardt, *Caspar Tralcacotius*, *Ulysses Aldrovandus*, *Æneas Vezanius*, *Johannes Costæus*, en meer anderen.

In de Historien en Taalen zyn beroemt, *Philippus Beroaldus* en *Carolus Sigonius*.

De Philosophie hebben hier eertydts geleert, *Dominicus de Flandria*, een vermaardt Leeraar en Dominikaaner Monnik, en *Petrus Pomponatius*.

In de Mathematische Konsten is seer bekendt, de alom be-

ruchte

ruchte *Antonius Maginus*, wiens ſchriften noch in verſche geheugeniſſe gehouden worden.

Men ſegt, dat tot de Jaarlykſche Wedde der Profeſſoren deſer Akademie, eertydts wel veertig duyſendt Ryksdaalders vereyſcht wierdt.

Geduurenden het Rectorſchap van den vermaarden Rechtsgeleerden *Azo*, reekende men het getal der ſtudenten op deſe Akademie wel tien duyſendt ſterk te zyn.

Onder andere groote Gerechtigheeden, welke deſe Hooge Schoole geniet, is de Crimineele en Civile Jurisdictie, gelyk de Univerſiteit te *Peruſa*.

Van deſe Hooge Schoole hebben de Pauſen altydt veel werks gemaakt, en ſonderling wierdt door *Clemens* de Vyfde in 't Concilie van *Vienne* bevordert, dat de *Ooſterſche* Taalen aldaar ſouden onderweeſen worden.

PATAVIUM, of PADUA. P. P.

Volgens 't bericht van ſommige, is deſe Akademie door Keyſer *Carel* de Groote in den Jaare 791. opgerecht, doch door Keyſer *Frederik* de tweede voornaamentlyk vernieuwt, en bekendt Ao 1222. De Pauſen *Pius* de tweede, *Urbanus* de vierde, *Clemens* de ſesde en *Eugenius* de vierde, hebben deſelve naderhandt met veele heerlyke Voorrechten begiftigt.

In den Jaare 1405. heeft de Kardinaal *Pileus*, uyt ſyn eygene Middelen, het ſoo genoemde *Collegium Pratenſe* aldaar geſticht.

Eertydts waren de *Duytſchers* gewoon deſe Akademie veel te beſoeken, en voornaamentlyk plagten de Doctoren in de Medicynen haar aldaar te laaten promoveeren; als hebbende de Regtsgeleertheit en Medicynen hier altydt het meeſte gebloeyt. Het getal der Profeſſoren, welke de *Venetiaanen* hier onderhouden, wordt op Vyftig gereekent.

Onder de vermaardtſte Profeſſoren in de Rechten, welke hier eertydts eenen grooten naam verworven hebben, telt men *Richardus de Malumbra*, *Raynerius de Foro Livii*, Leermeeſter van den beroemden *Bartholi*, *Angelus Peruſinus*, *Raphael Fulgoſius* *Raphael Comenſis*, *Paulus de Caſtro*, *Jaſon Maynus*, *Jacob Alvarotus*, *Decius*, *Franciscus Zabarella*, daarna Kardinaal geworden, *Johannes Antonius Rubeus*, *Hieronymus Cagnolus*, *Jacobus*

Mœnochius, *Viglius Zuichemus*, een *Vries* van geboorte, daarna Raadtsheere van Keyser *Carel* de vyfde in de *Nederlanden*. Voorts *Johannes Vincentius Pinellus*, *Bartholomeus Salicetus*, *Christophorus de Castalione*, *Jacobus Aluarotus*, *Antonius Roselus*, *Rosellus de Rosellis*, *Bartholomeus Cepolla*, *Baptista de St. Blasio*, en *Bartholomeus Sozinus*. Enz.

In de Medicynen zyn seer vermaardt, *Petrus Aponensis*, *Hieronymus Fracastorius*, *Bassianus Landus*, *Gabriel Fallopius*, *Oddus de Oddis*, *Johannes Cornarius* van *Ghendt*, *Andreas Vesalius* van *Brussel*, *Hieronymus Capivaccus*, *Hieronymus Fabricius de Aquapendente*, *Minadæus*, *Rudius*, *Hieronymus Mercurialis*, *Adrianus Spiegelius*, een *Brabander*, *Joh. Mich. Savanarola*, *Francisus Capuanus*, *Gabriel Zerbus*, *Johannes Montanus*, *Baptista Veronensis*, *Hieronymus Accoromborum*, *Eugubius*, en meer andere.

Onder de geene welke de Philosophie geleert hebben, zyn de voornaamste, *Zimara*, *Leonicus Thomæus*, *Lazarus Bonamicus*, *Jacobus Zabarella*, *Bernhardus Petrella*, en *Francisus Piccolominæus*.

In de Welspreekentheit en Historien zyn meest bekendt geworden, *Johannes Marchanova*, *Johannes Calpurnius*, *Franciscus Robortellus* en *Antonius Riccobanus*.

Voorts hebben daar noch seer vermaart geweest, *Raphael Regius*, Philosooph, Reedenaar en uytmuntende Poëet, *Scipio Cortheromachus Pistoriensis*, Professor, in de *Grieksche* Taale, *Christophel Longolius*, in alle Geleertheit uytmuntende bedreven, en *Nicolaus Leonicenus*, Philosooph en door syn Taal-kunde vermaardt.

Heedensdaags bloeyen noch in dese Stadt verscheyde andere Akademien. Als, de Akademie *Constanti* genoemt, zynde door den Adel van *Padua* gesticht, in den Jaare 1556. in welke de *Philosophia Naturalis* en *Moralis* de Reedenkunde en Dichtkonst, beneffens de Muzyk, met stemmen en speeltuygen geoeffent werdt.

De Akademie *Ricovrati* genoemt, is den Jaare 1678 gesticht, door den vermaarden Franschman *Carel Patin*, hebbende haaren oorsprong uyt een andere *Della* of *Delii* genoemt, welke omtrent den Jaare 1608. haaren aanvang heeft genomen. Op dese worden veelderley Oudtheeden verhandelt, en verscheyde Geleerden van *Duytschlandt*, als *George Wolfg. Wedel*, Professor

Digitized by Google

fessor te *Jena*, *Lucas Schröder*, President van 't Collegie *Naturæ Curiosorum* genoemt, *Gunther Christoph. Schellammer*, Professor te *Kiel*, en Juffrouw *Helena Sibylla Wagenseil*, zyn Leeden daarvan geweest.

TICINUM, of PAPIA, dat is PAVIEN. P.P.

Dese is kort na die van *Parys* gesticht, door Keyser *Carel* de Groote, in den Jaare 792 of 794. welke *Johannes Mailrosium*, een *Schotlander* van geboorte, Collega van *Alcuinus* en Discipel van den Eerwaardigen *Beda*, derwaarts sondt, om dit werk te bevorderen. Dese Akademie vervallen zynde, is door *Johannes Galeatius* eersten Hertog van *Milaanen* herstelt, welke ook den vermaarden Rechtsgeleerden *Baldus de Ubaldis*, (Discipel van *Bartholi*, en Leermeester van *Gregorius* de tweede, alvoorens hy Paus wierdt;) tot dien eynde derwaarts beriep, daar deselve veele Jaaren lang Lessen gegeven heeft, en ook aldaar gestorven is. Voorts zyn hier noch in de Rechtsgeleertheit vermaardt geweest: *Jason Maynus*, *Philippus Decius*, *Lancelottus Decius*, *Andreas Alciatus*, *Hieronymus Torniellus* en *Franciscus Curtius*.

In de Philosophie zyn beroemdt geweest, *Octavianus Ferrarius* en *Hubertinus Crescentinus*.

In de Medicynen munten uyt, *Antonius Cynacinerius*, *Johannes de Concoregio*, *Antonius Fauentinus*, *Franciscus Bobius*, *Marcus Catinaria*, *Leonhardus Legius*, *Mattheus Curtius*, *Blasius Astorius*, *Cæsar Ladulphus*, *Johannes Matthæus* en *Cœlius Secundus Curio*.

Men segt, dat Paus *Pius* de vierde tot herstelling van den luyster deser Akademie veel heeft toegebragt; en dewyle deselve soo veele Geleerde Mannen uytleverde, heeftse daar door den naam van *Felicissima*, of *de Allergelukkigste* verkreegen.

MUTINA, of MODENA. P.P.

Dese heeft reets omtrent den Jaare 1200. haar begin genomen. De Rechtsgeleertheit plagt hier eertydts meest te bloeyen, in welke onder anderen de vermaarde *Azo* Lessen gegeven heeft; zynde van *Bolonien* daartoe herwaarts beroepen, met verbeteringe syner Wedde van 100 Marken Silver 's Jaars. Want in oude tyden wierdt nergens dan te *Constan-*

tinopolen en te *Romen* de Rechtsgeleertheit onderweesen; welke gunst de Keyseren daarna ook aan *Bolonien*, en eyndelyk meede aan *Modena* toestonden.

FERRARA, of FERRAREN. PP.

De Hooge Schoole hier is opgerecht door Keyser *Frederik* de tweede, ten spydt van die van *Bologne*, Ao. 1216, of volgens andere in den Jaare 1316 of 1319, door de Markgraven van *Asti* of *Esten*. Immers meent men, dat deselve na eenig verval, door *Albertus van Asti* wederom in een bloeyenden staat gebragt zy. Door 't aangeven van *Bartholomeus de Saliceto*, (een vermaardt Jurist, welke hier de eerste Inleydinge en Lessen gedaan heeft;) verkreeg deselve omtrent Ao. 1300. by Paus *Bonifacius* de achtste heerlyke Privilegien. Dese Akademie werdt in drie Hooft-Collegien afgedeelt; namentlyk, in 't Collegie der Rechtsgeleerden by de Kerk van *St. Franciscus*, in dat van de Medicynen by die van *St. Dominicus*, en in dat van de Philosophen by die van *St. Georgius*.

In de Rechten zyn alhier de volgende Professoren vermaart geweest, *Alexander de Tartagnis*, *Felinus Sandeus*, *Joh. Maria Rimunaldus*, *Ludovicus Bologninus*, *Philippus Cornæus*, *Ludovicus Sardus*, *Angelus Aretinus* en *Andreas Alciatus*.

In de Medicynen hebben uytgemunt, *Johannes Arcularius*, *Nicolaus Leonicenus*, welke 60 Jaaren lang Professor in de Philosophie en *Griekshe* Taale geweest, en in den Ouderdom van 96 Jaaren overleeden is, *Johannus Manardus*, *Antonius Musa Brasavolus*, *Ludovicus Bonociolus*, *Hugo Bencius* en *Dominicus Bondius*.

In de Mathematische Konsten, de vermaarde *Johannes Taisnierius*, een *Henegouwer*, enz.

In de Philosopie, *Fulvius Moratus*, wiens Dochter geweest is *Olympia Fulvia Morata*, door haar Geleertheit en eenige Schriften seer vermaardt.

Voorts hebben hier noch geleert, *Guarinus Veronensis*, *Theodorus Gaza*, *Rudolph Agricola*, *Joh. Dalburgius*, Bisschop van *Worms*, *Baptista Guarinus*, (van wien *Jodocus Badius* in de *Griekshe* Taale onderweesen is;) *Curius Lancilotus*, *Lilius Gregorius Gyraldus*, *Antonius Antimachus* en *Cælius Calscagninus*; welke alle

in

in de *Griekſche* Taale, Dichtkunde en andere Beſchaafde Wetenſchappen by uytneementheit wel bedreven waren.

Onder de Theologanten munt uyt, de Godtvruchtige en Geleerde *Hieronymus Sauonarola*, door bedryf van Paus *Alexander* de ſesde ten vuure gedoemt, welk Vonnis ook in den Jaare 1498. is voltrokken. Van hem worden noch eenige kleyne ſtichtelyke Werken geleeſen, die in verſcheyde Taalen zyn overgeſet.

PERUSIUM, of PERUGIA. P.P.

Heeft beginnen vermaart te worden, omtrent den Jaare 1234. of volgens andere Ao 1290 of 1307. Het Collegie aldaar is ſeer cierlyk opgebouwt, en voor desſelfs Ingang ſiet men een Marmeren ſtandt-beeldt van Paus *Sixtus* de Vyfde. De *Rector* deſer Hooge Schoole voert den Tytel van *Prior*, en aldaar hebben diergelyke groote Privilegien plaats, als van oudts te *Conſtantinopolen*; ſtaande geſamentlyk in *L. unica C. de Profeſſ. qui in urbe Conſtant. doc. mer. comit.*

Hier hebben altoos voortreffelyke Rechtsgeleerden geleert. Onder deſe is de oudtſte en eerſte Doctor *Hoſpertus Cremonenſis*. Hem zyn gevolgt, *Petrus de Aſſiſio*, Leermeeſter van *Bartholi*, *Dinus Mugellanus*, *Jacobus de Butrigariis*, (by welken *Bartholus* meede leſſen gehadt heeft;) *Cynus Piſtorienſis*, *Raynerus Foroliuienſis*, *Petrus de Ubaldis*, Vader van *Baldus* en *Angelus de Ubaldis* Gebroeders, *Johannes Petrucius*, Leermeeſter van veele Geleerde lieden, *Petrus de Ancharano*, *Philippus Franchus*, *Benedictus Capra*, *Paulus de Peruſio*, en *Philippus Corneus*. Hier is gebooren *Bartholus de Saxoferrato*, een voorbeeldt van Geleertheit in de Rechten.

In de Theologie heeft onder anderen leſſen gegeven, *Ludovicus Carbo*, bekent uyt veele Schriften; en in de Philoſophie enz. *Franciſcus Maturatius*, welke te gelyk een goedt Reedenaar en Dichter was.

FIRMUM, of FORMIANO. P.P.

Van deſe Akademie vinden wy niets byſonders aangeteekent, dan dat deſelve door Paus *Bonifacius* de achtſte in den Jaare 1305.

is opgerecht, en daar na door Paus *Sixtus* de vyfde in den Jaare 1585. vernieuwt.

S A E N A, S E N A, of S I E N A. P. P.

Dese Akademie roemt sedert van ouds op haar voortreflykheit, en ouderdom. Sommige willen, dat zy bykans tot haaren ondergang helde, toen de Paus in den Jaare 1330. deselve met eenen nieuwen luyster herstelde. Andere schryven, datse eerst omtrent den Jaare 1387. soude hebben beginnen te bloeyen. Dit is seekerder, dat zy deselve Privilegien geniet als *Bolonien.*

Hier hebben eertydts geleert, dese vermaarde Rechtsgeleerden: *Nicolous Siculus de Tudescis*, *Christophorus Castalionensis*, *Philippus Decius*, *Richardus de Petronibus*, *Albertus Odofredi*, *Fredericus Petrucius*, *Recuperius de Sancto Miniate*, *Johannes Plagianensis*, *Paulus de Castro*, *Ludovicus Pontanus*, *Thomas Doctius*, *Joh. Baptista de Gazalupis*, *Bartholomeus Sozinus*, en meer andere.

Hier is ook vermaardt, in de Philosophie *Franciscus Patricius*, welke aldaar gebooren is, en gestudeert heeft; in de Theologie *Hugo Senensis*, meede een groot Philosooph en Medicus; *Æneas Sylvius* was ook hier gebooren, en een seer Geleerdt Man, welke naderhandt tot Paus verkooren is, en den Naam *Pius* de tweede heeft aangenomen; *Franciscus Philephus*, *Johannes Anthonius Campanus*, *Aretinus*, *Petrus Andreas Matthæolus* en *Augustinus Dathus*, welke alle in verscheyde Wetenschappen en groote Geleertheit hebben uytgemunt.

Hier studeeren doorgaans veele *Duytsche* en *Poolsche* Edellieden; daar toe de suyvere en nette *Italiaansche* Taale, welke hier gesprooken werdt, veel aanleydinge geeft.

Men vindt alhier noch verscheyde andere Akademien, als eene *Gli Intronati* genoemt, gesticht in den Jaare 1525. op welke, behalven de *Grieksche*, *Latynsche* en *Italiaansche* Taalen, ook de Reedenkunde en Dichtkonst geleert en geoeffent werdt.

Eenige andere gaan wy met voordacht voorby, als buyten ons bestek zynde.

P I S A.

Dese Akademie is gesticht in den Jaare 1339. maar daarna ver-

vernieuwt door *Laurens de Medices* Ao 1437. en noch eens seer treffelyk door *Cosmus de Medices*, in den Jaare 1543. Dese tot Groot Hertog verheven, raadtpleegde diesaangaende met *Alciatus* en *Mattheus Curtius*, twee Geleerde Mannen in synen tydt, en stichtede een Collegie voor veertig *Florentynsche* Jongelingen, welke behoorlyk met vrye wooning en de kost voorsien worden, en Vryheit hebben, om ses Jaaren lang onder goedt opsicht voor niet te studeeren.

Alhier hebben in de Rechtsgeleertheit gebloeyt, *Philippus Corneus*, *Philippus Decius*, *Felynus Sandeus*, *Antonius Ciofius*, *Reynerius Pisanus*, *Andreas de Pisa*, *Benedictus de Plombino*, *Bartholomeus de Saxoferrato*, *Franciscus Tigrini*, *Franciscus Aretinus*, en veele andere vermaarde Juristen.

In de Medicynen zyn beroemt, *Nicolaus Tignosius*, *Leonhardt Jachinus*, voormaals Doctor te *Florence*, en *Mattheus Curtius*; als meede *Cyriacus Strozza*, een vermaarde Philosooph, en *Bartholomeus Pisanus*, wiens Geleertheit, soo wel in de Theologie, als in de Philosophie en beyde Rechten seer gepreesen werdt.

SALERNUM, of SALERNO, in 't Koningryk *Napels*.

Dat hier eertydts de konst der Medicynen seer gebloeyt moet hebben, blykt uyt het vermaarde Boek *Medicina* of *Schola Salernitana* genoemt, door *Johannes de Mediolano*, doch in de naam van dese geheele Akademie, ten dienste van een seekeren aanstaanden Koning van *Engellandt*, *Robbert*, Soon van Koning *Willem* de *Veroveraar*, reets voor omtrent seshondert Jaaren opgestelt, daarna door *Arnoldus de Villanova* met Aantekeningen vermeerdert, in de meeste bekende Taalen overgeset, en sedert de vinding van de Drukkonst oneyndig maalen herdrukt; doch dese Akademie is tegenwoordig byna geheel verduystert.

FLORENTIA, of FLORENCEN.

Dese heeft haaren meesten luyster omtrent den Jaare 1460. gekreegen, van den Groot Hertog *Cosmus de Medices*, die veele Geleerde en bequaame Mannen uyt *Griekenlandt* derwaarts ontboodt, en tot Professoren aanstelde. De volgende Groot

Digitized by Google

Hertogen hebben meede tot voortplantinge van de Geleertheit getrouwelyk de handt gebooden, waar door dese Hooge Schoole seer beroemt is geworden.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier gebloeyt, *Franciscus Accursius*, *Paulus de Castro*, en *Philippus Decius*.

In de Medicynen hebben uytgemunt, *Thaddeus Florentinus*, *Crusianus Italus*, *Dinus de Garbo*, *Thomas de Garbo*, en *Nicolaus Florentinus*.

In de Philosophie, Taal- en Dichtkunde zyn vermaardt, *Dantes Aligerus*, *Franciscus Petrarcha*, *Johannes Boccatius*, *Leonhardus* en *Carolus Aretinus*, *Johannes Poggius Florentinus*, *Angelus Politianus*, *Johannes Picus Mirandola*, *Marsilius Ficinus*, *Philippus Callimachus*, *Bartholomeus Scala*, *Baptista Leo Florentinus*, *Christophel Landinus*, *Petrus Crinitius*, *Cyriacus Strozza*, *Franciscus Philelphus*, *Johannes Argyropylus*, *Gregorius Tiphernas*, *Petrus Victorius*, en meer andere.

De Bibliotheek te *Florencen*, door den Groot-Hertog *Cosmus de Medices*, in den Jaare 1571. voornaamentlyk gesticht, is seer voortreffelyk, en met een grooten schat van Oude Handtschriften voorsien.

Verscheyde andere Akademien, tot het leeren van veele Wetenschappen en Taalen, in dese stadt gesticht, gaan wy voorbedachtelyk voorby.

VENENTIA, of VENETIEN.

Dese is omtrent den Jaare 1460 bekent geworden, toen *Emanuel Chrysoloras* de *Griekscbe* Taale in *Italien* overbragte, en te *Venetien* opentlyk leerde. Niet weinig behulp ontfing hier ook de Geleertheit, toen de Kardinaal *Bessarion* syn Boekerye, ter waardye van wel dertig duysendt Ryksdaalders, aan dese Hooge Schoole naliet. Eygentlyk bestaat deselve in drie soogenoemde Societeiten, van welke ieder in een bysonder Palleys vergaadert, en haar eygene Inkomsten heeft; welke Societeiten van *Misericordia*, *St. Maria* en *St. Rochus* de naam draagen; wordende de pracht van dese laatste voornaamentlyk seer geroemt,

Voorts hebben dese Hooge Schoole een reeks van Geleerde en Vermaarde Mannen grooten roem aangebragt, van welke wy

Digitized by Google

wy eenige hier opnoemen, *Hermolaus Barbarus*, *Guarinus Veronensis*, *Aldus Manutius*, *Paulus Manutius*, *Antonius Sabellicus*, *Paulus Venetus*, *Laurentius Justinianus*, *Franciscus Philelphus*, *Gener. Chrysolora*, *Omnibonus*, *Leonicenus Vincentinus*, *Petrus Paulus Vergerius*, *Ambrosius Florentinus*, *Sanctes de Arduino*, *Franciscus Barbarus*, *Franciscus Dictus*, *Franciscus Niger*, *Hieronymus Donatus*, *Georgius Merula*, *Dominicus Bolanus*, *Marcus Antonius Coccejus Sabellicus*, *Antonius Mancinellus*, *Antonius Calvus*, *Andreas Naugerius*, *Georgius Valla*, *Petrus Bembus*, *Christophorus Longolius*, *Marcus Musurus*, *Scipio Carterromachus*, *Alexander Paccius*, *Lazarus Baysius*, *Alexander Trajanus Petronius*, *Franciscus Massarius*, *Guilelmus Dorotheus*, *Joh. Bapt. Egnatius*, *Cœlius Secundus Curio*, *Nicolaus Massa*, *Andreas Lacuna*, *Martinus Cuena*, beneffens een meenigte andere.

VERONA, of VERONEN.

Dat dese seer oudt is, kan men onder anderen daar uyt besluyten, dewyle Keyser *Frederik* de tweede deselve, even als *Bolonien*, van haare Privilegien heeft berooft, en se aan de Hooge Schoole van *Padua* opgedraagen. Andere stellen haar begin omtrent den Jaare 1460. doch is het waarschynelyker, datse toen wederom herstelt zy.

Eertydts zyn hier vermaardt geweest, in de Medicynen, *Guilelmus Placentinus*, *Joh. Bapt. Confalonerius*, *Alexander Benedictus* en *Antonius Fumanellus*. Voorts *Dominicus Chalderinus*, als een Vermaardt Reedenaar, *Franciscus Diedus* in de Theologie en Philosophie, *Bartholomeus Cepolla* in de Rechtsgeleertheit, *Petrus Pitatus* in de Mathesis, als meede *Johannes Jucundus*, *Johan Bapt. Montanus*, en veele andere.

Thans bloeyt hier noch een Akademie, onder de benaaminge van *Academia Aletophili*, in den Jaare 1606. gesticht, in welke de Geheymen der Medicynen en Philosophie onderweesen worden.

BERGOMUM, of BERGOMO.

Van dese Akademie, behoorende onder 't Gebiedt der *Venetianen*, getuygt *Leander*, dat aldaar geen andere Professoren gevonden worden, dan haar eygene Burgers en Ingeseetenen.

Digitized by Google

M A C E R A T A. P. P.

Dese behoort onder 't Gebiedt van den Hertog van *Parma* en *Placenza*, gesticht omtrent den Jaare 1540. door Paus *Paulus* de derde. Naderhandt heeft Paus *Sixtus* de vyfde Ao. 1589. hier ook een *Rota*, Hooge Vierschaar of Kantzelerye ingestelt.

P A R M A. P. P.

Is een Akademie, welke niet seer oudt is, en de Professien worden meest door de Jesuyten bekleedt. In de Rechten is hier *Bernhardus Parmensis* vermaardt geweest.

L U C A.

Dit is een vrye stadt in *Italien*, welke de heerschappye van geen Vorst erkent, en alsoo thans een Republyk op haar selven uytmaakt; schoon de Keyser wil, dat hem de Souverainiteit daar van toekomt. Daar door heeft die stadt ook uyt haar eygen gesach een Akademie gesticht, en deselve met bequaame Professoren voorsien; behalven noch twee andere Akademien of Societeiten, tot het leeren en oeffenen van verscheyde Wetenschappen.

Sommige hebben noch, *Syracusa* en *Panormus* in *Sicilien*, *Ancona* en *Placentia* in *Italien*, onder de Akademien gestelt; maar dewyle andere die ongemerkt voorby gaan, en deselve ook meest vervallen, of immers verduystert zyn, valt hier daar van niets aan te merken.

TAURINUM, TURINO, of TURYN.

Eygentlyk in *Piemont* gelegen, is seer oudt, doch heeft omtrent den Jaare 1490. eerst beginnen te bloejen; zynde in 't voorgemelde Jaar de wydt beroemde *Erasmus* van *Rotterdam* alhier tot Doctor in de Theologie gepromoveert.

In de Rechten hebben hier eertydts geleert, *Johannes Grossus*, *Hieronymus Cognolus*, *Andreas Alciatus*, en *Carolus Sucquetius*, uyt *Vlaanderen* van geboorte.

In de Philosophie en Medicynen zyn hier Vermaardt, *Bartholomeus Viottus*, en *Hieronymus Gemusæus*, uyt *Switserlandt*.

Ver-

Digitized by Google

Verscheyde andere Akademien van Konsten en Wetenschappen, zyn hier daarenboven opgerecht, doch buyten ons bestek.

In des Paus Gebiedt van Avignon.

AVENIO, of AVIGNON. P. P.

Eygentlyk in *Vrankryk* gelegen, doch eertydts de Residentie van sommige Paussen, welke deselve met een Akademie hebben begunstigt, 't geene sommige aan *Bonifacius* de achtste, of *Urbanus* de vyfde toeschryven. Immers schyntse omtrent den Jaare 1307. in een bloejenden staat geweest, en door de Paussen met heerlyke Privilegien begiftigt te zyn. In de Theologie leesen gemeenlyk drie, in de Rechten vier, en in de Medicynen drie Professoren of Doctoren, en in de Philosophie werdt door de Jesuyten voorsien.

Hier hebben eertydts geleert, de Vermaarde Regtsgeleerden, *Andreas Alciatus*, *Johannes Regnaudus*, *Johannes Garonius*, *Antonius de Tremulis*, *Æmilius Ferretus*, en *Paulus de Castro*, wiens *Prælectiones Auenionicæ* met den druk gemeen gemaakt zyn, en seer gepreesen worden.

Met veel lof hebben hier in de Theologie uytgemunt, *Franciscus Lambertus Auenionensis*, en *Richardus Radulphi* een *Engelschman*, welke daarenboven in beyde de Rechten en andere Wetenschappen wel bedreven was.

II. *In 't Koningryk* VRANKRYK.

BURDEGALA, of BORDEAUX. P. P.

Na gedachten van sommige, is deselve reets Ao. 340. opgerecht. Datse op eenen seer hoogen Ouderdom kan roemen, is seeker, nademaal het een bekende saak is, dat ten tyde van de uytmuntende Dichter *Ausonius*, (hier gebooren,) en van den Oudtvader *Hieronymus*, reets veele Geleerde Professoren hier waren, welker naamen eensdeels by *Ausonius*, als ook by *Sidonius Apollinaris*, en *Eusebius* in syn *Chronyk* gevonden worden. Doch gelykerwyse alle dingen door langheit van tydt lichtelyk vervallen, alsoo is ook dese Akademie verduystert geweest; tot

dat

Digitized by Google

dat zy in den Jaare 1442. op 't versoek van den Magistraat der stadt, van nieuws door toedoen van Paus *Eugenius* de vierde herstelt wierdt.

Alhier is een Collegie, 't geene *Aquitanicum* genoemt wordt, verdeelt in negen Classen, in welke de geheele Philosophie en de drie Taalen met grooten toeloop geleert worden.

De vermaardtste, welke eertydts hier Lessen gegeven hebben, zyn, *Robertus Britannus* van *Atrecht*, *Andreas Goveanus*, *Melchior Wolmarus*, *Jacobus Colinus*, *Johannes Gelida*, (een Leermeester van den Doorluchtigen en Wydtberoemden *Julius Cæsar Scaliger*;) *Theodorus Langius* gebooren te *Enkhuysen*, *M. Antonius Muretus*, *Johannes Costanus*, *Georgius Buchananus* een *Schotsman*, *Nicolaus Gruchius*, *Guilelmus Guerentæus*, *Jacobus Tevius*, *Elias Vinetus* en *Robertus Balfureus* een *Schotsman*.

Daar is noch een oudt vervallen Collegie, in 't welke in de Rechten geleert wordt.

Hier is meede een groot Collegie der Jesuyten, opgerecht in den Jaare 1573.

Alhier heeft ook gewoont, de Doorluchtige en Wydtberoemde *Franciscus Fluscas*, de laatste van de Prinssen *Candala*, een voortreffelyk Mathematicus en Chymicus. Dese heeft by syn leven uyt syne Goederen Jaarlyks 500 Kroonen aan de Akademie gegeven, om daar van een Professor in de Mathematische konsten te onderhouden. Hy is in den ouderdom van 81 Jaaren, Ao. 1594. overleeden.

PARISII, of PARYS. P. P.

Dese Akademie werdt gesegt door Keyser *Carel* de Groote opgerecht te zyn, door aanspooringe van *Alcuinus*, synen Leermeester. omtrent den Jaare 791. Naderhandt is deselve door Koning *François* d'eerste, en andere, allengskens geweldig verbetert. De Rector is seer aansienelyk, en heeft de Jurisdictie en 't Patroonschap over verscheyde Plaatsen, Kerken en Schoolen in de stadt. Deselve werdt alle vierendeel Jaars door de Procuratores der vier Natien uyt de Faculteit der Philosoophen verkooren; maar de drie andere Faculteiten hebben ieder haar *Decanos*, en staan onder den *Rector*. Dese vier Natien zyn eygent-

Digitized by Google

gentlyk (1) de *Franschen*, (2) de *Picarders*, (3) de *Normannen*, en (4) de *Duytschers*; doch onder dese laatste behooren noch de *Engelschen*, *Schotten*, *Tren*, *Deenen*, *Sweeden*, enz. Alle maanden houdt de Rector een Procesfie naar *St. Denys*. By alle Plechtigheden heeft de Rector den voorrang, selfs boven de Legaaten van den Paus en de Kardinaalen. Wanneer de Koning een opentlyke Intreede doedt, of by Lykstatien, dan is de Rector de eerste, en gaat met den Aarts-Bisschop van *Parys*. De Professoren in de Rechten mogen slechts in het *Jus Canonicum* lessen geven; nademaal het *Jus Civile* te *Orleans* geleert werdt.

Dese Hooge Schoole van *Parys* werdt in verscheyde seer heerlyke Collegien afgedeelt. Als:

De twee Collegien van *Plessis* en *Marmoustier*, opgerecht Ao. 1322. door *Godefroy de Plessis*, Secretaris van Koning *Philip Le Long*.

Het Collegie van *Clermont*, door *Willem Pratensis*, Bisschop van *Clermont*, van daar naar *Parys* verplaatst.

Het Collegie van *Cambray*, werdt gesegt door drie Bisschoppen van *Longres*, *Laon* en *Cambray* gesticht te zyn. In het selve leesen gemeenlyk de Koninglyke Professoren, voornamentlyk in de *Grieksche* Taale en Wiskunde.

Het *Collegium Triqueticum*, andersints *Ludovicianum* genoemt, dewyle het selve door Koning *Lodewyk* herstelt is. Hier in leeren de Koninglyke Professoren meede in verscheyde Faculteiten.

Het Collegie *de Lisieux* genoemt, gesticht door *Willem de Estonteville*, Bisschop van *Lisieux*, en syne Gebroeders, in den Jaare 1620.

Het Collegie van *Navarre*, 't geene voor 't fraayste gehouden wordt, gesticht Ao. 1304. door *Johanna*, Koninginne van *Navarre*, Gemaalinne van Koning *Philip* de schoone. Het selve werdt gewoonlyk *Musæum Navarræum* genoemt, en daar in een seeker getal van arme Studenten onderhouden. Men siet daar ook een fraaye Bibliotheek.

Het Collegie van *Laon*, gesticht in den Jaare 1313. door *Gui de Laon*, en M. *Raoul de Presles*; wordende hier bykans in alle Wetenschappen lessen gegeven.

Het *Collegie Bellovacense*, of *de Beauvais*, en *de Dormans* genoemt, zyn twee geweest, maar tot een gesmolten; nademaal

Digitized by Google

Johannes van Dormans, Kantzelier van *Vrankryk* en Bisschop van *Beauvais*, naderhandt Kardinaal, dat van *Laon* gekocht, en een nieuw Gebouw aldaar getimmert heeft, waarom het selve thans *het Collegie van Beauvais* genoemt werdt.

Het *Collegium Præleum*, bestondt uyt de helft van 't Collegie van *Laon*. In het selve hadde de vermaarde *Petrus Ramus* een bysonder *Auditorium*.

Het Collegie *de Marche*, of *Vuinville*, na desselfs stichter dus genoemt.

Het *Collegium Canonistarum*, andersints *La Salle de Decret* genoemt, heeft het grootste Auditorium.

Het *Collegium Lombardicum*, of *Italicum*, is in den Jaare 1333. gesticht, door *Andreas Chini*, van *Florençe*, Bisschop van *Arras*; en daar in studeeren de *Italianen*.

Het Collegie *Montis Acuti*, of *de Montagu*, niet verre van *St. Genoveva*, is Ao. 1314. gesticht, door *Gilles Esselin*, uyt het Geslachte van *Montagu*, Aarts-Bisschop van *Rouaan*.

Het *Collegium Cluniacense*, of *de Clugny*, is gesticht in den Jaare 1269. door *Pieter Tres*, Abt van *Clugny*; in 't welke die geene studeeren moeten, welke zich in den Orden van *St. Benedictus* willen begeven.

Het Collegie *de Bourgogne*, gesticht in den Jaare 1331. door de Gemaalinne van Koning *Philip de Valois*, *Johanna* van *Bourgondien*, enz.

Veele andere Collegien alhier, als van *le Moyne*, *de Tournay*, *Alemanorum*, *Calvoren*, *Rhemense*, *Carnovallensium*, *St. Dionysii*, het groot Collegie in de Medicynen, en andere, gaan wy met stilswygen voorby.

Doch boven dese alle heeft te recht den voorrang, de soogenaamde *Sorbonne*. Volgens sommige is deselve in den Jaare 1253. gesticht, door Doctor *Robbert de Sorbonne*, en heeft van hem desen naam ontfangen. Dit Collegie is sedert syn beginsel, beneffens syn Professoren, en de *Sorbonisten*, seer vermaart geweest. Toen Paus *Clemens* de sesde het groote *Jubileum* uytschreef, en zich groote macht over de Zielen in 't Vaagevuur aanmaatigde, kantede zich de *Sorbonne* tegens dese Pauselyke Bulle. Diergelyken deedt zy ook tegens Paus *Leo* de tiende. Zy kantede haar meede tegens de veelvuldige Aflaaten

ten

ten van Paus *Bonifacius* de Achtste, en verwierp den Orden der *Heremyten.* En alsoo heeft de *Sorbonne* ten allen tyden de Vryheit der Kerke van *Vrankryk* tegens den Paus verdeedigt, schoon dese dingen sedert de voorgaande Eeuwe al vry wat zyn verandert.

De Koningen van *Vrankryk* hebben de *Akademie* van *Parys*, van tydt tot tydt met bysondere Vryheeden begunstigt; waar door het getal der studenten soo geweldig is aangegroeyt, dat men eens meer dan dertig duysent te gelyk aldaar getelt heeft.

Het getal der vermaarde Professoren, die hier geleert hebben, is niet te beschryven, waarom wy ons vergenoegen sullen met slechts, eenige op te tellen.

In de *Sorbonne* hebben in de Theologie en Philosophie Lessen gegeven, *Bonaventura*, *Scotus*, *Occanus*, *Guilielmus de St. Amore*, *Henricus Gandavensis*, *Almain*, *Alexander Alensis*, *Gisbertus de Tornaco*, *Simon de Tornaco*, *Petrus de Alliaco*, *Johannes Gerson*, *Alanus de Rupe*, *Johannes Baræthus* een *Henegouwer*, *Nicolaus de Lyra*, *Petrus de Leydis* een *Hollander*, die het *Jus Canonicum* heeft gelesen, *Petrus Burus* een *Vlaaming*, *Petrus Dore*, *Philippus Montanus* een *Nederlander*, *Guilelmus Hicet*, *Simon Fontanus*, *Jacobus Faber Stapulensis*, *Simon de Quercu*, *Guilielmus Parvi*, *Gerardus Russi*, *Jodocus Clichthovæus* een *Vlaaming*, *Johannes Barathus*, *Johannes Lethmatius* van *Ter Goude* in *Hollandt*, *Claudius Espencæus*, *And. Vallac*, *Philippus Gamachæus*, *Johannes Gualtius*, beneffens veele andere.

In de *Hebreeuwsche* Taale, *Quinquarborreus*, *Franciscus Vatablus*, *Johannes Mercerus* en *Gilbert Genebrardus.*

In de *Griekxche* Taale, *Paulus Danesius*, *Jacobus Tussanus*, *Johannes Straeselius* een *Vlaaming*, *Johannes Auratus*, *Fredericus Jamotius* en *Fredericus Morellus.*

In de *Latynsche* Taale en Welspreekentheit, *Dionysius Lambinus*, *Johannes Passeratius*, *Petrus Hollandinus* van *Atrecht*, *Florens Christianus*, *Theodotus Marcilius* van *Arnhem*, en *Thomas Demsterus* een *Schotsman.*

In de Philosophie, *Adrianus Turnebus*, *Jacobus Carpenterius*, *Franciscus Vicomercatus*, enz.

In de Mathematische Konsten, *Orontius Finæus*, *Johannes Pena*, *Johannes Stadius* een *Brabander*, enz.

Digitized by Google

In de Medicynen, de vermaarde *Gorræus*, *Silvius*, *Riolanus*, enz

Seer vermaardt zyn ook de volgende Geleerden in haaren tydt geweeſt. *Petrus Lombardus*, Doctor in de Theologie en Biſſchop van *Parys*, welke uyt een byſondere eerbiedigheit *Magiſter Sententiarum* genoemt wierdt. Als meede *Albertus* Biſſchop van *Regensburg*, welke van wegens ſyn verſtandt en uytmuntende leeringen, den By-naam *Magnus* of de *Groote* kreeg. Noch *Johannes Duns* uyt *Schotlandt*, welke *Doctor Subtilisſimus*, of de *Allerſcherpſinnigſte Doctor* genoemt wierdt. En *Johannes Gualenſis*, welke met ſoo veel Goedtkeuring de Theologie onderwees, dat hem ſommige den by-naam van *Arbor-Vitæ*, of *Boom des levens* begonnen te geven. Item *Franciſcus de Bachone*, welke den By-naam van *Doctor Sublimis*, of de *Hoogverhevene Doctor* kreeg.

Hier hebben van oudts noch gebloeyt, *Alexander Halenſis*, Leermeeſter van *Bonaventura* en van *Thomas Aquinas*, *Stephanus Langton*, *Richardus van St. Victore*, *Johannes de Lapide*, *Guilelmus de Quercu*, *Johannes Quintus Heduus*, *Emilius Perottus*, *Petrus Rebuffus*, *Antonius Sylviolus*, *Conradus de Montepuellarum*, *Guilielmus Caſtellus*, *Henricus Glareanus*, *Guilielmus Poſtellus*, *Guilielmus Copus*, *Chriſtophorus Longolius*, *Bartholomæus Latonus*, *Johannes Ruellius*, *Georgius Hermonymus*, *Jodocus Badius Aſcenſius*, *Johannes Tagaultius Ambianus*, *Barthol. Marlianus*, *Johannes Major*, *Joachim Perionius*, *Johannes Sturmius*, *Jacobus Omphalius Andernacus*, *Fauſtus Andrelinus*, en ſoo veele andere, ook in laatere tyden, dat wy ſelfs met derſelver enkele opnoeminge den Leſer ſouden verveelen.

In de voorleedene Eeuwe hebben verſcheyde voornaame Mannen in *Vrankryk*, het voorbeeldt der Collegien of nieuwe Akademien in *Italien* opgevolgt, en te *Parys* meede diergelyke geſticht.

Dit deedt onder anderen de vermaarde Kardinaal *Richelieu*, met den aanleg van de ſoogenoemde *Academie Francoiſe* of *Franſche Akademie*, onder de Regeeringe van Koning *Lodewyk* de dertiende, welke zich Protector van deſelve verklaart, enſe met heerlyke Privilegien begiftigt heeft, in den Jaare 1637. wordende dit alles door het Parlement van *Parys* beveſtigt. Deſe Akademie beſtaat in 40 Leeden, onder welke zich ſelfs Kardinaalen, Vorſten, Graven, en andere aanſienlyke Perſonagien bevin-

Digitized by Google

bevinden. Deselve houden haar Vergaaderingen in een groote Zaal in de *Louvre*, en haar toeleg is, om de suyverheit, cierlykheit, enz. van de *Fransche* Taale te bevorderen. Alle twee Jaaren, op *St. Louis*-dag, worden aan de geene, welke op seekere voorstellen in de Dichtkunde en Welspreekentheit den prys behaalen, twee Goude Medailles vereert.

Koning *Lodewyk* de XIVde heeft in den Jaare 1666. noch een andere Akademie gesticht, met den Tytel van *Academie des Sciences*, of Hooge Schoole der Wetenschappen, onder het bestier van den Heere *Colbert*, op het aangeven van Mr. *Duclos* en den Abt *De Bourzay*. In den Jaare 1699. heeft de Koning dese Akademie grootelyks verbetert, en met heerlyke Statuten vereert. Deselve bestaat in 20 voornaame Leeden, van welke de Abt *Bignon* de eerste President geweest is. By dese worden Natuurlyke en Wiskonstige dingen verhandelt, en tot de Sterrekunde is een heerlyk *Observatorium* gebouwt. Alle weeken vergaaderen de Leeden op een Zaal in de Koninglyke Bibliotheek.

In de *Louvre* is meede een soogenoemde *Academie des Devises*, hebbende vier Classen van Leeden, die het opsicht hebben, om Sinnebeelden op de Medailles en de Inscriptien uyt te vinden.

In den Jaare 1671. heeft Koning *Lodewyk* de XIVde noch een Akademie voor de *Architecture* of Bouwkunde gesticht, onder 't bestier en opsicht van den Heer *Colbert*, en den Opper-Kantzelier den Graaf van *Pontchartrain*.

Daar is 'er ook noch een bysonder voor de Schilders en Beeldthouwers, *L'Academie de Sculpture* genoemt. De eerste Autheur derselver is *Martin Charmois*, Heer van *Laure*, en derselver eerste *Protectores* of Beschermers waren de Kardinaal *Mazarin*, en de Kantzelier *Seguvier*. Derselver Leeden zyn gesaamentlyk konstige Schilders en Beeldthouwers, welke onder haaren eygenen Kantzelier en Rector staan.

THOLOSA, of THOLOUSE. P.P.

Dese Hooge Schoole heeft kort na die van *Parys* begonnen, soo men meent omtrent den Jaare 800.; immers werdt verseekert, dat 'er reets Ao. 1200. *Doctores* in de Theologie aldaar gepromoveert zyn. De Paussen *Johannes* de twee en twinstigste

Digitized by Google

en *Innocentius* de sesde, hebben deselve met meerder Vryheeden vereert.

Dese Akademie werdt in twee Hooft-Collegien afgedeelt. In 't eerste werdt de Rechtsgeleertheit seer sterk geoeffent, soo dat men somtydts wel meer dan duysendt Toehoorders getelt heeft. Over het andere hebben de Jesuyten het Opsicht, daarin de jonge Studenten zich in de Theologie oeffenen, en aan deselve worden Jaarlyks schoone Premien uytgedeelt.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier eertydts uytgemunt, *Antonins Goveanus*, *Johannes Corasius*, *Enimundus Bonefidius*, *Laverinus*, andersints *Flamingus* genoemt, *Aymarus Riuallius Allobrox*, (welke voornaamentlyk in de Pauselyke Rechten ongemeen bedreven, en met een seer groote Geheugenisse begaaft was;) *Bernardus Lauretus*, *Guilielmus de Cugno*, *Jacobus ab Arena*, *Mattheus Pachus* en *Petrus Rebuffus*.

In de Theologie heeft hier met veel lof gelesen, *Johannes Viguerius* een *Spanjaardt* en *Dominikaaner*-Monnik, uyt syne schriften genoeg bekendt. Daarenboven heeft *Raimuudus Sebeide*, meede een *Spanjaardt*, uytmuntendt Doctor in de Theologie, in de Medicynen en andere Konsten ook bedreven, tot een groot cieraadt deser Hooge-Schoole gestrekt.

Voorts werdt noch met veel lof op dese Akademie gemeldt, van *Jacobus*, by genaamt *Magnus* van *Toledo*, seer geleert in de Theologie en Natuurlyke Philosophie; *Antonius*, bygenaamt van *Padua*, van *Lissabon* geboortig; *Rudolphus Brughensis*, vermaardt Philosooph en Bisschop; *Alexander Cestriensis*, welke hier in de Theologie heeft onderweesen, en reets in den Jaare 1238. overleeden is.

LUGDUNUM, of LYONS.

Hier hebben de Studien reets by de *Romeynen*, en voor *Christus* geboorte gebloeyt, doch de oprechtinge der Akademie werdt op 't Jaar 830. gestelt; van welke tydt, tot Ao. 1328. dese Hooge Schoole in een bloeyenden staat geweest is. Allengskens is deselve daar na in verval geraakt, doch heeft met der tydt begonnen, niet alleen 't hooft wederom op te steeken, maar selfs vermaart te worden.

Onder

Digitized by Google

Onder de Geleerde Mannen, die aldaar gebloeyt hebben, worden gereekent, *Jodocus Badius* een *Nederlander*, *Petrus Toletus*, *Bartholomeus Argenterius*, *Petrus Bellapertica*, *Johannes Canapæus*, *Nicolaus Leonicenus*, *Johannes Gerson*, *Eucherius* Bisschop van *Lyons*, *Faustus Lugdunensis*, *Joachim Fortius Ringelberchius*, *Leonardus Pomarus*, *Stephanus Doletus*, *Aurelius Gallus*, beneffens veele andere.

Het strekt meede tot roem van dese Akademie en Stadt, dat niet alleen Keyser *Caracalla*, maar ook *L. Protius*, eerste Reedenaar in de *Latynsche* Taale te *Romen*, en Leermeester van den beroemden *Cicero*, aldaar gebooren zyn.

MONSPESSULUS, of MONTPELLIER. P. P.

Dese is opgerecht door Paus *Urbanus* de vyfde, omtrent den Jaare 1196. volgens 't bericht van sommige; waarom 'er een Collegie het *Pausselyke* genoemt wordt. Daarenboven is 'er een *Koninglyk* Collegie, gesticht door *Hendrik* de sesde of de sevende, en met goede Inkomsten voorsien; ook een, 't geene het *Collegie van Vergier* genoemt werdt; in welk laatste de Studenten wel tien Jaaren lang voor niet studeeren, en vry gehouden worden.

Dese Akademie munt voornamentlyk in de Medicynen uyt, waarom deselve met een heerlyk *Theatrum Anatomicum* of Schouwburg der Ontleedtkunde, en met een diergelyken *Hortus Medicus* of Kruydthof voorsien is. De Kantzelier, Deeken en Rector der Akamie, genieten veel eere en ontsach. Van oudts was daar een groote toevloedt van Studenten, uyt allerley Natien in *Europa*; selfs quaamen 'er *Saraceenen*, toen de *Arabieren Avicenna* en *Averoes* aldaar lessen gaven. De Rechtsgeleertheit heeft hier in den beginnen ook veel gebloeyt, en in dese onder anderen selfs de vermaarde *Azo*, en desselfs Meester *Placentinus* geleesen; ook hebben *Julius Pacius à Beriga*, *Stephanus Provincialis*, *Stephanus Troches*, *Petro de Stagno*, *Nicolaus Boëtius Montispessorlanns*, *Petrus Jacobus*, *Petrus Rebuffus*, en veele andere, in dese Wetenschap aldaar onderweesen.

Naderhandt hebben 'er de Medicynen de grootste studie ge weest, en in deselve veele uytmuntende Mannen eenen grooten lof verdient. Onder dese worden getelt, het geslachte van *Saporta*, van welke vier na malkander het Hoogleeraarschap bekleedt hebben, namentlyk *Ludovicus Saporta*, *D. Ludovicus Sa-*

porta

Digitized by Google

porta, *F. Antonius Saporta* en *Johannes Saporta*. Daar beneffens ſtaan de volgende als vermaarde Medicynkundige op deſe Akademie bekendt, *Guilielmus Rondeletius*, *Laurentius Joubertus*, *Dionyſius Fontanonus*, *Ranchinus*, *Andreas Laurentius Cabrolius*, *Adamus Abrænethus*, *Johannes de Sancto Ægidio*, *Bernardus Gordonius*, *Guido de Cauliaco*, *Gerardus de Solo*, *Johannes Jacobus*, *Johannes de Tornamira*, en *Oronatus Piquetus* deſſelfs leermeeſter, *Johannes Falco*, *Johannes Tremuleti*, *Lonardus Serra*, *Stephanus Dittenblæus*, en *Arnoldus de Villa nova*, beneffens veele andere, die in deſe heerlyke konſt hebben uytgemunt. Wy voegen hier noch by, den vermaarden Spotvogel *Rabelais*, door ſyn Boek *Gargantua* en *Pantogruel* genoeg bekendt, welke aldaar ook Profeſſor in de Medicynen geweeſt is. Deſſelfs gedachteniſſe werdt aldaar noch in verſche geheugeniſſe gehouden, dewyl 'er geen Doctor gepromoveert wordt, als in ſyn Bonet en Kap of Tabbert, die daartoe thans noch bewaart worden.

BITURGES, of BOURGES. PP.

Deſe Akademie is opgerecht door Koning *Lodewyk* de Heylige, Ao. 1236. doch ſeer verbetert door *Carolus*, Broeder van Koning *Lodewyk* de elfde, en door Paus *Paulus* de tweede met deftige Privilegien begiftigt. Daar door heeft deſe Werkplaats der Geleertheit en Vrye konſten, aan geheel *Europa* veele Geleerde meedegedeelt. Voornaamentlyk heeft de Rechtsgeleertheit hier altydt boven andere gebloeyt, waar door op geen Akademie in geheel *Vrankryk*, in deſe Faculteit vermaarder Profeſſoren geweeſt zyn, Ter gedachteniſſe daar van, ſiet men derſelver Naamen boven den ſtoel in 't *Auditorium* aangeteekent, in devolgende ordre:

Ter Rechterhandt.	Ter Slinkerhandt.
Andreas Alciatus.	*Jacobus Cujacius.*
Eguinarius Baro.	*Johannes Mercerius.*
Franciſcus Duarenus.	*Franciſcus Raguellus.*
Franciſcus Balduinus.	*Egidius Hortenſius.*
Nicolaus Bongerius.	*Johannes Rencardus.*
Nicolaus Ruſſardus.	*Antonius Bengeus.*
Hugo Donellus.	*Jacobus Mercerius, Joh. fil.*
Franciſcus Hotomannus.	
Antonius Contius.	

De-

Digitized by Google

Dese lyst is 'er geplaatst, toen de vermaarde *Petrus Rebuffus* aldaar Rector was. Hier hebben ook gebloeyt de beroemde *Theobaldus Fagotius Bituricus*, beneffens meer andere Geleerde Mannen.

AURELIA, of ORLEANS. P. P.

Dese is opgerecht door Koning *Philip* de Schoone, in den Jaare 1312. en daarna door Paus *Clemens* de vyfde, welke in syn Jeugdt hier gestudeert hadde, Ao. 1367. bevestigt. Op dese Akademie onderwysen vier Professoren in de Rechten, en geen in de Medicynen.

Sedert de tyden van Koning *Francois* d'eerste, worden de studenten hier in vier Natien afgedeelt, namentlyk: (1) de *Franschen*, onder welke de *Aquitaniers* en *Burgundiers* begreepen zyn. (2) De *Duytsche*, daar zich de *Lotharingers* by voegen. (3) De *Picarders*, onder welke die uyt *Champagne* behooren. En (4) de *Normandiers*, daar zich de *Schotten* byvoegen.

De *Duytsche* Natie geniet aldaar groote Vryheeden, waar door hier van tydt tot tydt, niet alleen veele *Duytschers*, maar ook veele *Nederlanders* studeeren en verkeeren, die ook als een bysondere Societeit, en een soort van een Republyk formeeren, welke door verscheyde Koningen van *Vrankryk* is bevestigt. Daar is ook een wel gestoffeerde Bibliotheek, ten behoeve van dese Natie, welke gesegt wordt, door raadt van den vermaarden Rechtsgeleerden en Philosooph *Obertus Gifanius*, noch student zynde, eerst opgerecht te zyn.

De vermaardtste Professoren in de Rechten zyn geweest, *Johannes Robertus*, *Guilelmus Fornerius*, en dessels soon *Rudolphus Fornerius*; ook hebben in dese wetenschap boven andere aldaar uytgemunt *Petrus Stella*, en dessels Soon *Lodewyk Stella*, *Stephanus Doletus*, *Nicolaus Beroaldus*, *Johannes Pyrrhus Anglobermæus*, *Johannes Brunellus*, en *Ruseus Parisiensis*.

Hier heeft eertydts ook geleert, de Eedele *Annas Burgia*, een volstandig en getrouw Martelaar voor 't Euangelium *Christi*.

CADURCUM, of CAHORS.

Dese heeft omtrent den Jaare 1310 haar begin genomen.

Eertydts was deselve in eenen bloeyenden staat, voornaamentlyk terwyle de vermaarde *Petrus Rebuffus* hier leerde, doch deselve is door den luyster der Akademie van *Tholouse* geweldig verduystert.

Onder de vermaarde Rechtsgeleerden, die hier geleert hebben, worden de volgende getelt: *Antonius Goveanus*, *Franciscus Roaldesius* en *Petrus Gregorius*; daar men noch mag byvoegen, *Johannes Baptista Hansenius*, te *Haarlem* gebooren.

ANDEGAVUM, of ANGIERS.

Volgens sommige, is dese Akademie opgerecht Ao. 1348. door *Lodewyk* Koning van *Sicilien* en Hertog van *Anjou*, of volgens andere Ao. 1398. door *Lodewyk* de tweede, Hertog van *Anjou*; ja daar zyn 'er, die de stichting aan Koning *Carel* de vyfde toeschryven.

Dese Akademie werdt in verscheyde Collegien afgedeelt, in welke ieder Faculteit in 't bysonder geoeffent worden.

De Juristen, als welker Faculteit hier 't meeste bloeyt, hebben haar Collegie by *St. Pieters* Kerk: Maar de Theologanten. Geneeskundigen en Philosoophen, hebben drie Collegien, *le College neuf*, *dela porte de fer*, en *de la Formagerie* genoemt.

Hier heeft eertydts met grooten toeloop geleert, de vermaarde Rechtsgeleerde *Franciscus Balduinus*, een *Nederlander*; als meede *Lazarus Bayfius*, *Enguinarius Baro* en *Johannes Bodinus*. enz.

CADOMUM, of CAEN.

Dese is opgerecht, volgens sommige, Ao. 1418. door *Hendrik* de vyfde, of Ao. 1431. door *Hendrik* de sesde Koning van *Engelandt*, welke toen van *Vrankryk* meester waren; doch eenige stellen de stichtinge op 't Jaar 1421. en noch andere willen deselve aan *Carel* Koning van *Vrankryk* toeschryven, en seggen, datse in verscheyde Collegien was afgedeelt.

Doch in 't laatste van de Seventiende Eeuwe, heeftse de bekende en vermaarde *Huëtius*, met bewilliginge van den Koning van *Vrankryk*, in een geheel ander form gegooten. Voornaamentlyk heeft hy in deselve twee Collegien opgerecht, in een van welke de *Physica*, en in het andere de *Mathesis* onderweesen

sen

Digitized by Google

ſen wordt. De twee Abten van *Marſiliac* en van *Molſac*, zyn de *Conſervatores* der Privilegien deſer Hooge Schoole.

AUGUSTORITUM, of PICTAVIA, anders POICTIERS. P.P.

De Akademie alhier is in den Jaare 1430. of 1431. opgerecht, door *Carel* de ſevende, Koning van *Vrankryk*, kort na dat deſelve de *Engelſchen* uyt het Ryk verdreven hadde; en Paus *Eugenius* de vierde beveſtigde deſelve, en verleende haar veele Privilegien, ſoo dat ſommige haar terſtondt na *Parys* den rang hebben gegeven, om haares bloeyenden ſtaats halven.

De Rechtsgeleertheit is voornaamentlyk op deſe Hooge Schoole geoeffent, en in deſelve hebben van tydt tot tydt veele voortreffelyke Mannen uytgemunt; gelyk daar zyn: *Guilielmus de Monte Lauduno*, *Petrus Rebuffus*, *Renatus Garnerius*, *Helias Regnier*, en *Chriſtophorus Longolius*. Is ook vermaardt door ſyn voortreffelyke Rechtsgeleertheit, *Andreas Tyraquellus*, welke eertydts Preſident van den Raadt aldaar geweeſt is.

Voorts hebben daar onder anderen noch de volgende Geleerde Mannen in verſcheyde Faculteiten gebloeyt. *Johannes Pictavienſis* een *Engelſchman*, Theologant, Mathematicus, Philoſooph, Reedenaar, enz. *Nicolaus Dorbellus*, Theologant en Philoſooph; *Johannes Capnio*, anderſints *Reuchlinus* genoemt, zynde niet alleen uytnemende geleert in de Keyſerlyke Rechten, maar ook de voornaamſte die de *Hebreeuwſche* Taale wederom in *Duytſchlandt* herſtelt heeft. *Chriſtophel Longolius*, een *Nederlander* van geboorte, en veele andere.

Voornaamentlyk werdt hier ook aan *Giſlebertus*, Biſſchop van *Poictiers*, als *Magiſter Scholarum*, een grooten lof toegeſchreven.

VALENTIA, of VALENCEN,
in het *Delphinaat*.

Deſe Akademie heeft omtrent den Jaare 1470. voortreffelyk begonnen te bloeyen, doch is alleengsken wederom vervallen.

Voornaamentlyk hebben hier de vermaardſte Juriſten, die 'er ooyt geweeſt zyn, geleert, als *Philippus Decius*, (met een ongemeenen toeloop, ſoo wel van *Franſchen*, als *Italiaanen*;) *Antonius Goveanus*, *Jacobus Cujacius*, *Julius Pucius à Beriga*, *Andreas ab Exea*, enz.

 In

Digitized by Google

In de Theologie zyn hier vermaardt, *St. Dominicus* en *St. Vincentius Ferrerius*, enz.

In de Medicynen, *Jacobus Stephanus*, enz.

Voorts hebben de volgende Geleerden in andere Faculteiten hier noch gebloeyt, *Andreas Semperius*, *Mattheus Bossutus* en *Bartholomeus Ledesma*, vermaardt Professor in de *Griekſche* Taale.

GRATIANOPOLIS, of GRENOBLE.

In deſe Hoofſtadt van het *Delphinaat*, is eertydts een Akademie geweeſt, doch van welke men weinig bericht vindt. Dit weet men nochtans, dat de Rechtsgeleertheit hier eertydts grootelyks gebloeyt heeft, toen daar in leſſen gegeven wierden, door de uytmuntende fakkels deſer Weetenſchap, *Jacobus Cujacius*, *Antonius Goveanus*, en *Rivallius Allobrox*. Doch deſe Hooge Schoole is tegenwoordig ſeer vervallen en verduyſtert.

RHEMI, of RHEIMS.

Wanneer Paus *Eugenius* de derde zich Ao. 1148. hier bevondt, en 'er een Concilie hieldt, ſtichtede hy 'er een Hooge Schoole. Doch andere willen, dat dit ſlechts een *Illuſtre Schoole* was, welke eerſt door *Carel*, Kardinaal van *Lotharingen*, Aarts-Bisſchop van *Rheims*, Ao. 1545. met Toeſtemming van Koning *Hendrik* de tweede en Paus *Paulus* de derde, tot een Akademie verheven wierdt. Hier leeren de Jeſuyten met grooten toeloop.

NEMAUSUM, of NISMES. R.

Omtrent den Jaare 1600. is hier een Akademie geſticht.

Op deſelve hebben geleert, in de Rechten, de vermaarde Juriſten *Julius Pacius* en *Chriſtophel Piſtorius* een *Duytſcher*.

Hier is ook vermaardt geweeſt *Adamus Abrenæthus* een *Schotsman*, een beroemdt Medicus en Philoſooph.

MONTALBANUM, of MONAUBAN. R.

Van deſe vindt men niets anders van belang aangeteekent, dan dat de vermaarde Theologant *Daniel Chamierus* hier geleert heeft.

DIA, of DION. R.

In het *Dauphine*.

Hier is eertydts meede een Akamie geſticht.

SAL

SALMURIUM, of SAUMUR. R.

Dese is door de Gereformeerde gesticht in den Jaare 1600 of 1604. en heeft eenen bysonderen luyster genooten, door de tegenwoordigheit van den geleerden en wydtberoemden *Philip Mornay*, Heere van *Plessy*, Gouverneur der Stadt, die met syn Geleerde Theologische schriften veel roem verdient heeft.

By de opkomst deser Akademie, was deselve met uytneemende geleerde Professoren beset.

Onder anderen hebben in de Theologie geleert, *Johannes Camero* een *Schotsman*. In de Philosophie, *Franco Burgersdyk*, voormaals Professor te *Leyden*. In de *Griekscbe* Taale *Georgius Benedictus*. In de Medicynen en Philosophie *Marcus Duncanus*, enz.

Doch dese, gelyk de andere Gereformeerde Akademien in *Vrankryk*, daar veele *Duytschers*, *Engelschen* en *Nederlanders* plagten te studeeren, hebben door de Geloofs-vervolginge in de voorgaande Eeuwe een eynde genomen.

N A N T E S. R.

Hier heeft meede eertydts een Hooge Schoole gebloeyt, doch het selve noodtlot, gelyk de andere Akademien der Gereformeerden in 't Koningryk, moeten ondergaan.

Sommige reekenen hier noch by:

MASSILIA, of MARSEILLE,

Daar de Inwoonders van oudts sulk een aansienlyke Akademie hadden opgerecht, dat 'er selfs de *Romeynen* haare Jongelingen deeden studeeren, gelyk men uyt *Plautus* besluyt.

ORTHESIA, of ORTHES. R.

In de Souverainiteit van *Bearne*.

Eertydts is hier een Gereformeerde Akademie gesticht, door *Johanna*, Koninginne van *Navarre*.

Onder de eerste Professoren is geweest, de Geleerde *Lambertus Danæus*, een vermaarde Godtgeleerde.

Aldaar heeft ook geleert, *Claudius Beteurgens*, welke in de *Griekscbe* Taale seer ervaaren was.

Digitized by Google

Dese heeft het selve noodlot met de andere Akademien van *Vrankryk* ondervonden.

DOLA, of DOLE,

In *Hoog-Bourgogne*, of *Fransche Comté*.

Wanneer dese Akademie eygentlyk gesticht zy, is ons niet gebleecken, maar wel, datse reets in den Jaare 1484. vermaardt was, toen de Geleerde *Bernhardus Roilletus* van *Parys* tot Rector op deselve wierdt beroepen, en door synen vlydt veele Studenten derwaarts lokte. Niet minder is haar roem vermeerdert, door *Wilhelmus Castellus*, en andere Rectors.

Hier hebben eertydts geleert, de vermaarde Rechtsgeleerden, *Carolus Molinæus* en *Johannes Ramus* een Rechtsgeleerde van *Ter Goes* in Zeelandt, als meede *Nicolaus Bellonus*, *Gilbertus Cognatus Nozorenus*, enz.

Geduurende de binnenlandtsche Oorlogen in *Vrankryk*, hebben hier seer veele *Franschen* gestudeert.

MUSSIPONTUM, of PONT À MOUSSON, P. P.

In 't Hertogdom *Lotheringen*.

Dese Akademie is in den Jaare 1574. opgerecht, door *Carel* de derde Hertog van *Lotharingen*. Geduurende de langwylige *Duytsche* Oorloogen, hebben 'er veele *Duytschers* hier komen studeeren.

Dese stadt is door de Rivier de *Moesel* in twee ongelyke deelen gescheyden. In het grootste staan eygentlyk de Collegien, welke de bovenstaande Akademie uytmaaken.

In het kleynste, of de nieuwe stadt, staat meede een Collegie van de Jesuyten, doch 't geene Hertog *Carel* van *Lotharingen*, Ao. 1608. eerst heeft begonnen te stichten, en dessels Soon Hertog *Hendrik* voltrokken.

Onder de vermaarde Mannen, welke tot roem van dese Akademie hier geleert hebben, worden getelt: *Godeschalcus Stewichius* van *Heusden*, een der eerste Professoren, door syn Schriften genoeg bekendt.

In de Theologie hebben hier geleert, de vermaarde Jesuyten, *Fronto Ducæus* en *Lucas Pinellus*.

In

Digitized by Google

In de Rechten, *Petrus Gregorius Tholosanus.*

En in de Philosophie en Historien, de bekende *Willem Barclajus.*

Op dese Akademie mogten geen andere Studenten studeeren, dan die van de *Roomsche* Religie zyn.

ARAUSIO, AURENGE, of ORANGE,

In 't Prinsdom van *Oranje.*

Hier is een seer oude Akademie, gesticht, soo glooft werdt, door Keyser *Carel* de Groote, maar door Keyser *Frederik Barbarossa* bevestigt, en derselver Privilegien vernieuwt. Echter zyn 'er al sedert een seer geruymen tydt weinig of geene Studenten op geweest; waar uyt reets voor meer dan een Eeuwe dit Spreukjen is ontstaan: *Dat te* Oranje *drie Persoonen de Akademie en de Collegien uytmaaken; namentlyk, de Rector, de Pedel en de Secretaris.*

SEDANUM, ESDUN, of SEDAN, R.

In 't Prinsdom deses Naams.

Hier is een Akademie opgerecht, door *Hendrik* Graaf van *Turaine*, Hertog van *Bouillon*, en Prins van *Sedan*, in den Jaare 1592. en met geleerde Professores wel voorsien, waar door deselve van tydt tot tydt door verscheyde *Duytsche* Prinssen en andere groote Heeren is besocht; hebbende onder anderen Paltsgraaf *Frederik* de vyfde, noch Keur-Prins zynde, hier gestudeert.

Onder de eerste Professoren, die hier geleert hebben, is geweest de vermaarde Philosooph en Rechtsgeleerde *Julius Pacius â Beriga.*

In de Theologie hebben hier onderweesen, de vermaarde Mannen *Daniel Tilenus*, *Andreas Melvinus* en *Jacobus Capellus.*

En in de Philosophie, *Jonstonus* en *Gualterus Donaldsonus*, twee geleerde *Schotten.*

Dit Prinsdom daar na in handen van den Koning van *Vrankryk* gekomen, en de Gereformeerde Godtsdienst verdreven zynde, heeft dese Akademie meede moeten vervallen.

III. *In 't Koningryk van* SPANIEN.

HISPALIS, of SEVILIE.

Dese Akademie is soo oudt, dat ons derselver oorsprong niet is gebleeken. In

In de Medicynen hebben hier eertydts geleert, de vermaarde *Avicenna*, wiens schriften noch in hooge achtinge zyn, en de beroemde *Nicolaus Monardus*.

In dese stadt is opgevoedt Paus *Sylvester* de tweede. Noch is hier gebooren en gestorven, de Wydtberoemde *Benedictus Arias Montanus*, door syn Geleertheit en Schriften alom bekendt.

SALMANTICA, of SALAMANCA. P. P.

Sommige willen, dat de Akademie, door Koning *Alphonsus* de achtste te *Pallentia* An. 1200. opgerecht, door *Alphonsus* de negende, weinige Jaaren daar na, uyt aanmerkinge dat de stadt *Salamanca* daar toe bequaamer was, derwaarts is overgebracht. Andere schryven dat dit door eenen Koning *Ferdinandus* geschiedt zy. Volgens Decreet van Paus *Clemens* de vyfde, in het Concilie van *Vienne*, souden hier in de *Hebreeuwsche*, de *Chaldeeuwsche* en de *Arabische* Taalen lessen gegeven worden. Eenige stellen de stichting deser Akademie eerst in 't Jaar 1404. mogelyk, om dat Paus *Martinus* de vyfde deselve kort daar na geprivilegeert heeft.

Dit is seeker, dat dese Akademie niet alleen door geheel *Spanjen*, maar selfs in gantsch *Europa* seer vermaardt is geworden; en de *Spanjaarden* gaven haar den Tytel, datse *de Moeder en Voedtser van alle Deugden en Konsten was*. Uyt dese beriepen de Koningen haare Ministers, Raaden, Prelaaten, Geestelyken, Geneesmeesters, Rechtsgeleerden, Ridders en *Doctores*. Men wil, dat tot dese bevorderinge de Aarts-Bisschop *Johannes* te *Sevilien* veel heeft toegebragt; soo datse door vreemde en Inboorelingen veel besocht wierdt, onder welke veele Mannen van naam waren; onder anderen, *Ignatius Loyola*, stichter van den Orden der Jesuyten, *Didacus* en *Antonius Covarruvia*, *Dominicus Soto*, en veele andere.

In de Theologische Professie, zyn hier vermaardt, *Jacobus Simanca*, *Johannes Genesius Sepulveda*, (welke, volgens 't verhaal van *Thuanus*, om seeker Boek, door hem geschreven, van soo genoemde Ketterye verdacht was;) *Franciscus Stumel*, *Sebastianus Peresius*, *Leo Castrus*, *Ferdinardus Vellosillus*, *Didacus Deza*, *Martinus â Corduba*, een *Augustyner* Monnik, en *Ludovicus de Leon*.

En

Digitized by Google

En uyt de *Dominikaaner* Monniken, *Dominicus Bannes*, *Antonius Dominicus*, *Ludovicus Soto Major* en *Melchior Canus*.

Onder de Jesuyten, die in de Theologie en Philosophie geleert hebben, zyn wel de vermaardtste, *Franciscus Suarez*, *Henricus Enriquez*, *Franciscus Toletus*, *Franciscus Ribera* en *Franciscus Bonaventura*.

In de Rechten zyn wel meest door haare Schriften bekendt, *Petrus Peralta*, *Joh. Baptista á Villabos*, *Petrus Duennas*, *Antonius Quesada* en *Antonius Gomesius*.

De Pausselyke Rechten heeft hier ook eertydts geleert, de vermaarde *Martinus de Azpilcueta Navarrus*, geweesene Penitentiaris onder Paus *Gregorius* de dertiende.

In de Mathematische Konsten is bekendt door syne Schriften, *Hieronymus Minos*.

De Welspreekentheit en Taalen heeft onderweesen, *Nicolaus Clenardus* een *Brabander*, *Ferdinandus Nonius*, en *Johannes Vasæus* een *Vlaaming*.

In de Medicynen heeft hier gebloeyt, *Benedictus Bustamente*, zynde te gelyk in de Philosophie seer bedreven.

VALENTIA, of VALENCEN. P.P.

Dit is een oude Akademie, doch omtrent den Jaare 1470. voornaamentlyk bekendt geworden. Haar Privilegien heeft zy van Paus *Alexander* de sesde verkreegen, welke daarna door *Sixtus* de vyfde Ao. 1586. zyn vermeerdert.

De Medicynen en de Philosophie hebben hier doorgaans en voornaamentlyk gebloeyt. In de eerstgemelde Wetenschap zyn seer bekendt, *Petrus Pintor Valentinus*, daarna Lyf-*Medicus* van Paus *Alexander* de sesde, en *Petrus Paulus Pereda*. En in de andere zyn door haare schriften wydtberoemt, *Johannes Monlorius*, *Franciscus Loscus* en *Johannes Celaya*.

In de Theologie zyn hier vermaardt, *Johannes Ferrusius* welke ook het beruchte Concilie van *Trenten* heeft bygewoont, en *Johannes Blasius*.

In de Welspreekentheit en de *Griekschè* Taale hebben hier gebloeyt, *Johannes Numinesius*, *Josephus Paschalius*, *Honoratus Ulzima* en *Laurentius Palmerinus*.

Voorts hebben noch op dese Akademie gebloeyt, de vermaarde *Joh. Ludovicus Vives*, en *Petrus Johannes Olivarius Valentinus*; enz.

COMPLUTUM, of ALCARES de HENERA.

Dit is wel een seer oude Akademie, doch voornaamentlyk wederom herstelt en bekendt geworden, in den Jaare 1515. door de naarstigheit en mildtdaadigheit van den weydtberoemden *Franciscus Ximenius*, Kardinaal en Aarts-Bisschop van *Toledo*; door wiens yver ook de vermaarde soogenoemde *Bybel* van *Compluten*, in de Grondt Taalen met derselver *Latynsche* oversettinge, in het licht is gekomen. Allengskens heeft dese Akademie soo toegenomen, datse de aller vermaardtste van geheel *Spanjen* is geworden.

In de Theologie hebben hier geleert, de vermaarde Jesuyten, *Alphonsus Deza* en *Gabriel Vasquez*, beneffens *Johannes Medina* In de Medicynen is seer vermaardt, *Franciscus Valesius*.

In de Welspreekentheit worden geroemt, *Lupus Alphonsus de Herrera*, *Alphonsus Torres*, *Johannes Petrejus*, *Ambrosius Morales*, *Alphonsus Matamorus* en *Cyprianus Suarez* een Jesuyt.

In de *Hebreeuwsche* Taalen waren hier seer bedreven, *Ferdinandus Nonnius*, andersints *Nunnes Pincianus* genoemt, *Alphonsus de Zamora*, *Alphonsus Medicus Complutensis*, en *Petrus Coronellus*; welke ook de Boeken des Ouden Testaments uyt de Grondt-Taale hebben overgeset, gelyk deselve in de *Bybel* van *Compluten* gevonden wordt.

In de *Griecksche* Taale waren hier seer geleerdt, *Demetrius Lucas Cretensis*, *Ælius Antonius Nebrissensis*, *Didacus Lopez Stunica* en *Johannes de Vergera*, welke alle de Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments, uyt de *Grieksche* Taale in de *Latynsche* hebben overgebracht, gelykse in de voorgemelde Bybel gedrukt zyn.

PINCIA, of VALLADOLID.

De oorsprong deser Akademie is onbekendt, mogelyk door derselver hooge ouderdom.

In dese Stadt is ook een van de vier hooge Collegien der Rechtsgeleerden in *Spanjen*, of gelyk deselve eygentlyk genoemt worden, Kanzeleryen.

Hier heeft in de Theologie geleert, de vermaarde Minnebroe-

broeder *Nicolaus Ramos*, en in de Medicynen de wydtberoemde *Ludovicus Mercatus*.

TOLETUM, of TOLEDO.

Dese Akademie is in den Jaare 1499. opgerecht, door *Bernbardus Sandovall*, Aarts-Bisschop van *Toledo*, doch andere schryven hem sulks eerst op 't Jaar 1518. toe. Deselve geniet eenderley Privilegien als de Akademie van *Parys*.

In de Rechtsgeleertheit zyn hier seer vermaardt geweest, *Didacus* en *Antonius Covarruvia*.

In de Medicynen is door syn Schriften bekendt, *Johannes Fragosus*, en andersints vermaart *Andreas Lacuna*, Lyf-*Medicus* van verscheyde Paussen.

In de *Griekscbe Taale* zyn beroemt, *Andreas Schottus* en *Petrus Pantinus*, beyde *Nederlanders*, als meede *Alvares Gomesius*.

En in de Welspreekentheit wordt seer gepreesen *Johannes Petrejus*.

COMPOSTELLA, of COMPOSTELL,

In 't Koningryk *Gallicien*.

Dese Hooge Schoole is in den Jaare 1570 eerst opgerecht, doch niet seer vermaardt geworden.

Hier heeft eertydts in de Theologie geleert, *Franciscus Bonaventura*.

GRANATA,

In 't Koningryk *Granaten*.

De oorsprong deser vermaarden Akademie is ons niet gebleeken. Hedensdaags staat deselve onder de Jesuyten, welke daar lessen geven.

Hier heeft eertydts in de Theologie geleert, de vermaarde *Dominikaaner* Monnik *Ludovicus Granatensis*, en in de Welspreekentheit *Johannes Latinus Æthiops*, als zynde een Moor; beyde door haare schriften wel bekendt.

TARRACONUM, of TARRAGONA.

Dese Akademie is in den Jaare 1572. door den Kardinaal *Caspar Cervantes* gesticht.

In de Theologie heeft hier onderweesen, de vermaarde *Dominikaaner* Monnik *Franciscus Garzias.*

Dese Akademie is ook seer vermaardt geworden, door den voortreffelyken Rechtsgeleerden *Antonius Augustinus*, welke de waardigheit van Aarts-Bisschop hier ook bekleedt heeft.

SEGUNTIA, of SIGUENZA,

In 't Koningryk *Castilien.*

Dese Hooge Schoole heeft omtrent den Jaare 1574. haar begin genomen.

Hier heeft in de Theologie geleert, de beroemde Theologant en Philosooph *Petrus Martinez à Brea.*

O S S U N A, of U R S O,

In 't Koningryk *Granaten.*

Dese Akademie (segt men) is gesticht, in den Jaare 1549. door *Johannes* de tweede, Graaf van *Urenna*, met heerlyke Privilegien begiftigt, en met geleerde Professoren in alle Faculteiten beset.

In *Arragon* en *Catalonien.*

I L E R D A, of L E R I D A.

Dit is een oude en vermaarde Akademie, opgerecht omtrent den Jaare 1300. welke voornaamentlyk in de Rechten en de Theologie gebloeyt heeft.

Alphonsus Borgia, die naderhandt tot Paus verkooren wierdt, en den naam van *Calixtus* de derde heeft aangenomen, is hier tot de waardigheit van Doctor in de Rechten, en de vermaarde *Vincentius Ferrerius*, tot Doctor in de Theologie gepromoveert.

BARCINON, of BARCELONA,

In *Catalonien.*

Dese Akademie is omtrent den Jaare 1500. gesticht, om de Jeugdt in de Welspreekentheit, Philosophie en Theologie te onderwysen.

Dit heeft in de Theologie gedaan, de vermaarde *Didacus Perez à Vildivia*; in de Medicynen en Philosophie, de voortreffelyke *Antichius Rochanus*, *Franciscus Scobatius* en *Petrus Joh. Nunesius.*

CÆ-

Digitized by Google

CÆSAR AUGUSTA, CARAGOÇA, of SARAGOSSE. P. P.

Deſe Akademie is door Keyſer *Carel* de vyfde, omtrent den Jaare 1520. opgerecht, van Paus *Adrianus* de ſesde bevestigt, en met Privilegien voorſien, daar na vervallen, doch Ao. 1584. herſtelt.

Hier heeft in de Rechten geleert, *Johannes Coſta.*

In de Medicynen hebben onderweeſen, *Hieronymus Xymenez*, door ſyne ſchriften vermaardt, en *Hieronymus Tavarius.*

In de Philoſophie is beroemt geweeſt, *Johannes Serranus.*

De *Griekſche* Taale heeft hier ook geleert, *Andreas Schottus* een Geleerdt *Brabander*, door ſyn ſchriften wel bekendt.

Men vindt noch aangeteekent, dat te MURCIA, de Hooftſtadt van het oude Koningryk deſes naams, van oudts ook een Hooge Schoole geweeſt is, daar de vermaarde Sterrekundige Koning *Alphonſus* ſyn Reſidentie hadde, de beroemde Sterrekundige *Tafelen*, doorgaans *Tabulæ Alphonſinæ* genoemt, opſtelde, en de *Aſtronomie* liet onderwyſen; en dat de Jeſuyten thans het opſicht deſer Akademie hebben.

Andere ſeggen, dat meede te OSCANA; in 't Koningryk *Arragon*, ten tyde van de *Romeynen*, door *Sertorius* een Hooge Schoole is geſticht geweeſt, in welke de *Spaanſche* Jeugdt in goede konſten wierdt onderweeſen, volgens 't getuygeniſſe van *Plutarchus.*

IV. *In 't Koningryk van* PORTUGAAL.

CONIMBRICA, of CONIMBRA.

Deſe ſeer vermaarde Akademie is geſticht, door den Koning *Dionyſius*, in den Jaare 1279 of 1280. en met voortreffelyke Profeſſoren in de Theologie, Rechten en Medicynen voorſien, aan welke hy een recht Koninglyke Wedde toeſtondt.

In de Theologie zyn hier vermaardt geweeſt, *Hieronymus Pintus*, *Paulus de Palatio*, *Franciſcus à Chriſto*, en de Geleerde *Dominikaaner* Monnik *Martinus Ledesmius.*

Onder de Jeſuyten, die hier de Theologie en de Philoſophie geleert hebben, zyn wel de voortreffelykſte, *Franciſcus Suarez*, *Sebaſtianus Barradas*, *Petrus Johannes Perpinianus*, en *Petrus Fonſeca:*

ſeca: Ook is hier door de Jeſuyten uytgegeven, het welbekende Werk, *Collegium Conimbricenſe* genoemt.

Hier heeft ook met grooten toeloop het Canonyke Recht geleeſen, de vermaarde *Martinus de Azpilcueta Navarrus.*

In de *Hebreeuwſche* en *Griekſche* Taale heeft geleert, *Emanuel Alvarez*, een welbekendt Jeſuyt.

In de Welſpreekentheit en Vrye konſten zyn vermaardt, *Nicolaas Gruchius* een *Franſchman*, *Andreas Goveanus*, en *Eduardus Sandius* een Jeſuyt, ook *Georgius Buchananus* een *Schotsman.*

E B O R A, of E V O R A.

Deſe Akademie heeft omtrent den Jaare 1515. begonnen, en ſoo 't ſchynt, heeft de Kardinaal *Hendrik* van *Luſitanien* de eerſte fondamenten daar toe gelegt. Allengskens in deſelve ſeer vermaardt geworden, ſonderling na dat de Jeſuyten aldaar hebben begonnen te leeren.

Onder deſe zyn wel de voornaamſte, *Ludovicus Molina*, *Ferdinandus Rabellus*, *Blaſius Viegas*, en *Cyprianus Suarez.*

Hier heeft ook geleert in de Medicynen, de vermaarde *Thomas Rodericus à Veiga.*

En in de Vrye konſten, de welbekende Poëet en Theologant *Andreas Reſendius.*

BRACARA, of BRAGA.

Dit is een oude Akademie, maar niet ſeer vermaardt, en daar door ook weinig bekendt.

Hier heeft in de Vrye konſten geleert, *Jacobus Tevius*, door ſyne ſchriften vermaardt.

Sedert eenige Jaaren herwaarts, heeft de Koning van *Portugaal*, even als in *Italien* en *Vrankryk*, tot bevorderinge van Geleertheit, Konſten en Wetenſchappen, nieuwe Akademien opgerecht, tot derſelver dienſt een ongemeene Bibliotheek verzaamelt, en tot bekoſtiginge van 't een en ander, eenige Tonnen Goudts beſteedt.

In de Middelandſche Zee.

BALEARIS, MALLORCA, of MAJORCA.

Op deſe Hooge Schoole op 't Eylandt en in de ſtadt deſes naams

Digitized by Google

naams gelegen, en onder *Spanjen* behoorende, doch tegenwoordig in 't besit der *Engelschen*, wordt voornaamentlyk de Philosophie van den vermaarden *Raymundus Lullius* geleert, welke hier geboren is, en eenen grooten naam by veele verkreegen heeft.

In West-Indien.

MEXICA, of MEXICO.

In de Hooftstadt deses naams, hebben de *Spanjaarden* een aansienlyke Akademie, welker opsicht aan de Jesuyten is toebetrouwt, die aldaar voornaamentlyk in de Astronomie en Theologie onderwysen.

Onder haare Leeraars aldaar, is seer vermaardt geworden, de schrandere Philosooph *Antonius Ruvius.*

Zy hebben aldaar, gelyk meede te *Lima*, haar eygene Drukkereyen, daarse Boeken in de *Spaansche* en *Indische* Taalen doen drukken.

V. *In* DUYTSCHLANDT.

TREVIRIS, of TRIER.

Dit is de alleroudtste Akademie van *Duytschlandt*, als zynde, volgens het schryven van sommige, reets in den Jaare 350. na *Christus* Geboorte opgerecht. Doch door oudtheit van tydt en gebrek van aanteekeningen, valt 'er weinig van te seggen. Men vindt nochtans, dat *David Obuge* uyt *Yrlandt*, in synen tydt, omtrent den Jaare 1320. op dese Hooge Schoole een groot Meester niet alleen in de Theologie geweest is, die met leeren en disputeeren grooten roem behaalde; maar hy was te gelyk een groot Philosooph, Redenaar, en in de Pausselyke Rechten ongemeen bedreven, waarom hem syne Landtgenooten *een Licht en Cieraadt van Yrlandt* noemden.

Naderhandt schynt dese Hooge Schoole een geruymen tydt vervallen, doch omtrent den Jaare 1450 of 1460. herstelt te zyn, als wanneer *Henningius Rubenovicis* de eerste Rector derselven geweest is.

Echter schyntse niet lang gebloeyt te hebben, en is selfs tot noch toe geheel verduystert; behalven dat de Jesuyten in haar Collegie de Theologie en de Philosophie leeren; onder welke

Johan-

Digitized by Google

Johannes Gibonus een *Engelschman*, en *Christophorus Brouwerius*, door haare schriften voornaamentlyk zyn bekendt geworden.

ERFORDIA, of ERFORT. R.

Sommige willen, dat dese Hooge Schoole reets Ao. 650. gesticht zy, door *Dagobert* Koning der *Franken*; doch sulk een hoogen ouderdom werdt door andere niet sonder reedenen tegengesprooken. Het waarschynlykste is, datse onder de regeeringe van Keyser *Wenceslaus* omtrent Ao. 1390. haar begin heeft genomen, en dat door het verval van de Hooge Schoole van *Praag*, veele Studenten van daar naar *Erfort* en *Leipzig* zyn getrokken. Tot derselver oprechtinge, hadde Paus *Clemens* de sevende reets Ao. 1378. een Bulle van Privilegien verleent, welke door Paus *Urbanus* de sesde, op voorspraak van *Adolph* Keurvorst en Aarts-Bisschop van *Mentz* An. 1389. vernieuwt wierden. Daarop volgde de Inwydinge in den Jaare 1392. en de eerste Rector aldaar was *Lodewyk Muller*, Decretorum Baccalaureus. Naderhandt hebben veele Graven en Vryheeren, niet alleen uyt *Thuringen*, maar ook elders van daan, dese Waardigheit bekleedt.

Dese Akademie bestaat in ses verscheyde Collegien, van welke sommige door den Magistraat, en de andere door dese en geene Patroonen gebouwt zyn; welke van tydt tot tydt met bequaame Professoren in alle Faculteiten voorsien worden.

In de Theologie hebben eertydts met veel roem geleert, *Godeschalcus de Meschede*, *Johannes de Mylbach*, *Guilielmus Aquisgranensis*, *Nicolaus de Bibera*, *Henricus de Erphurdia*, *Conradus de Montepuellarum*, *Joh. Zach. Maternus*, *Georgius Pœtus Vorbemius*, *Benedictus Stendel*, *Godeschalcus Gresmundt*, *Joh. de Lutria*, *Angelus Saxo*, *Georgius Molitaris*, *Joh. Bertram*, en dessels Discipel *Jacobus Wimphelingius*, *Justus Menius*, *Conradus Mutianus Ruffus*, en *Johannes Groningus*, beneffens veele andere.

In de Rechten heeft onderweesen, *Johannes Saxonius* een *Hollander*.

In de *Griekſche* Taale hebben hier lessen gegeven, *Suffridus Petrus*, een vermaarde Historie-Schryver, *Ulpius Cissæus* uyt *Vrieslandt* geboortig, en *Mattheus Dresserus*, uyt haare schriften genoeg bekendt: Voorts *Georgius Sturciades* en *Euricius Cordus*, welke te gelyk in de Medicynen seer bedreven waren. In

In de Mathesis hebben geleert, *Valentinus Engelhardus* en *Henricus Boppen*; als meede *Adam Rise* een uytmuntende Reekenkonstenaar.

In de overige Faculteiten hebben hier geen minder Geleerde Mannen gebloeyt; onder anderen, *Adam Crato*, *Ludovicus Christianus*, Leermeester van *Eobanus Hessus*; ook dese *Eobanus* selve, welke niet alleen de beschaafde Wetenschappen geleert heeft, maar te gelyk een vermaarde Dichter in synen tydt was; *Johannes Langus*, *Barthol. Arnoldus*, *Johannes Curio*, *Georgius Sturciades* en *Euricius Cordus*, seer geleerde Geneeskundigen; *Henricus Aperbachius*, *Job. Eccilius*, *Andreas Nutbenus*, en *Joachim Camerarius*, wegens syn Geleertheit alom vermaardt.

Op dese Akademie is het gebeurt, dat de vermaarde Doctor *Mart. Luther*, in syn twintigste Jaar Ao. 1503. geduurende dat *Johan Werner* Rector was, tot *Magister* of Meester der Vryekonsten verklaart wierdt; zynde toen tot de Rechtsgeleertheit geschikt, doch hy veranderde door seeker geval van studie, begaf zich tot de Theologie, en wierdt Ao. 1505. hier te *Erfort* Monnik van *St. Augustinus* Orden.

Dat dese Hooge Schoole in een seer bloeyenden staat was, blykt onder anderen daar uyt, dat 'er sedert derselver Inwydinge tot Ao. 1615. gepromoveert zyn, 119 Doctoren in de Theologie, 8 Doctoren in de Medicynen, 40 Doctoren in de Rechten, 1633 Magisters en 11809 Baccalauri. En wanneer de twee Edellieden *Job. van Rhynboth* en *Job. van Saxen*, tot Doctoren gepromoveert wierden, geschiede daar by sulk een plechtige Processie, dat deselve 271 Ridders bywoonden.

In den Jaare 1692. wierdt het derde Hondert-Jaarige Jubelfeest sedert de stichtinge deser Akademie geviert, door den Rector Magnificus *George Christoph Petri* van *Hartenfels*, Med. Doct. Raadt- en Lyf-Medicus van den Keurvorst van *Ments*.

Om van de heedensdaagsche Geleerde alhier te spreeken, gedoogt ons bestek niet.

HEIDELBERGA, of HEIDELBERG. R.

Dese Akademie is opgerecht door *Rupertus* de tweede, anders de *Roode* genoemt, Keurvorst en Paltsgraaf aan den *Rhyn*, en Her-

Digitized by Google

tog van *Beyeren*, in den Jaare 1346. (en niet Ao: 1348 of 1376. gelyk sommige schryven;) soo dat dit in der daadt d'eerste en oudste Hooge Schoole in *Duytschlandt* is, op welke men de Philosophie, Physica, Medicynen, Pausselyke Rechten en de Theologie, door geleerde Professoren heeft onderweesen. Ao. 1386. heeftse Keurvorst *Rupertus* d'oude met meerder voorrechten en vryheeden voorsien, en na die van *Parys* geschikt, soo datse derselver *Dochter* genoemt wierdt.

De eerste Rector deser Hooge Schoole was *Marsilius van Ingen*, een *Nederlander* van geboorte (en niet een *Duytscher*, *Engelschman* of *Italiaan*, gelyk sommige willen;) *Magister Artium* te *Parys*, Cannonyk te *Ceulen*, Thesaurier van *St. Andries*-Kerk aldaar, en eyndelyk Raadt van Keurvorst *Rupertus*; overleeden Ao. 1394. of 1396. volgens andere.

De eerste Doctor welke hier gepromoveert is, was *Coenraadt van Geilnhausen*, Proost te *Worms*, en Kantzelier deser Akademie, Ao. 1390. welke aan deselve 1000. Guldens, en andere Goederen maakte, om daar van eenige Beursen ten voordeele van arme studenten te stichten; daartoe een aansienlyk Gebouw wierdt opgerecht.

Ao. 1393. wierdt het Collegie van *Dionsius* gesticht; 't geene daarna door *Joh. Casimirus*, Administrateur van Keur-*Palts* veel verbetert, en na synen naam het *Casimirische Collegie* genoemt wierdt.

Daarna wierdt hier een Collegie voor Juristen, en onder het selve een Auditorium voor de Geneeskundigen, beneffens een *Theatrum Anatomicum* met syn toebehooren gereedt gemaakt.

Een seeker Klooster, de *H. Maaget in de Woestyne* genoemt, van oudts buyten *Heydelberg* gesticht, daarna binnen de stadt getrokken, van *St Augustinus* Orden, wierdt vervolgens, met toestemming van de Pausen *Paulus* de derde, en *Julius* de derde, door Keurvorst *Frederik* de tweede, beneffens, alle dessels Inkomsten, met de Akademie vereenigt, en daar van het vermaarde *Collegium Sapientiæ* gesticht; daar zich vervolgens veele studenten onthielden; van welke sommige niets, andere de halve kost betaalden, welke Leerlingen men *Sapientisten* noemde. Onder dese bevonden zich veele *Switsers*, van welke eenige wel

vyf

Digitized by Google

vyf en ses Jaaren lang in de Philosophie en Theologie studeerden.

Naderhandt heeft eenen *Gerlach van Homburg*, syn huys, tegens over dit Collegie staande, ten behoeve van arme studenten gemaakt, en dese stichtinge is vervolgens met andere Inkomsten verbetert.

Dese stichtingen zyn van tydt tot tydt, door de Keurvorsten met groote Inkomsten, en door verscheyde Paussen met veele Privilegien begiftegt en verbetert, en daar door in een bloeyenden staat gekomen; voornaamentlyk zyn haar ten tyde van de Reformatie, veele Geestelyke Goederen toegevoegt.

Daarenboven wierdt 'er in de *H. Geest* Kerke te *Heydelberg*, een ongemeen groote en heerlyke Bibliotheek aangelegt, en van tydt tot tydt, soo door aankoop, als legaaten, soo geweldig vermeerdert, dat de Geleerde *Scaliger* haar boven die van het *Vatikaan* te *Romen* den voorrang gaf.

Na dat nu soo wel de Akademie als het *Collegiun Sapientiæ* en de Biblotheek, tot in de voorleedene Eeuwe meest in een bloeyenden staat gebleven waren, ontfingen deselve ongemeen swaare rampen; niet alleen in den soo genoemden dertig Jaarigen Oorlog, en den inval der *Franschen* in de *Palts* Ao. 1622. daar door de Bibliotheek gerooft en naar *Romen* vervoert wierdt; maar ook door eenen nieuwen inval der *Franschen* Ao. 1693. in de *Palts*, daar door alle de Collegien der Akademie in puynhoopen verandert wierden. En schoon de Keurvorsten van tydt tot tydt het een en ander eenigsints hebben trachten te herstellen, nochtans heeft sulks nooyt wederom in den ouden luyster konnen geschieden; te meer, door den inbreuk en veranderinge van Religie daar op gevolgt, waar door allengskens Roomschgesinde Professoren in verscheyde Faculteiten zyn ingedrongen; welke dingen buyten ons bestek zyn om hier breeder te verhandelen.

Op dese Akademie heeft, sedert derselver eerste beginselen, de Theologie voornaamentlyk gebloeyt. In dese is seer vermaart geweest, *Henricus de Gouda* of *Goudanus*, om dat hy *Ter Goude* in *Hollandt* gebooren was, die omtrent den Jaare 1440. hier met grooten toeloop geleert heeft. Daarna heeft *Rudolph Agricola*, gebooren te *Groeningen*, een wydtberoemt Man, door

ſyn groote geleertheit en ſchriften deſe Akademie ſeer vermaardt gemaakt. In deſe Faculteit hebben hier ook met veel lof gebloeyt, *Nicolaus van Wachenheim*, *Johannes Plaeth*, *Rudolph de Bruxella*, *Nicolaus de Suſato*, en veele andere.

Doch haaren meeſten luyſter heeftſe na de Reformatie ontfangen, en tot haar droevige veranderinge toe altydt ſeer vermaarde Profeſſoren gehadt. Als, in de Theologie, *Victorinus Strigelius*, *Caſpar Olevianus en Zacharias Urſinus*, twee der voornaamſte Autheurs of opſtelders van onſen beroemden *Heydelbergſchen Catechiſmus*; *Fredericus Widebramus*, *Hieronymus Zanchius*, een Edelman uyt *Italien*, *Franciſcus Junius*, *Jacobus Kimedoncius* een *Brabander*, *Georgius Zohnius*, *Petrus Calaminus*, *Joan. Jacobus Grynæus*, *Daniel Taſſanus*, *David Paræus*, *Quirinus Reuterus*, *Abraham Schultetus*; geſaamentlyk door haare ſchriften vermaart. In de ſelve Faculteit hebben hier meede een grooten naam verkreegen, *Jodocus Gallus*, de Oom van *Conradus Pellicanus*, *Jacobus Wimphelingius*, *Johannes Oecolampadius*, en veele andere.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier gebloyt, *Franciſcus Balduinus*, *Julius Pacius à Beriga*, *Dionyſius Gothofredus*, *Marquards Freherus*, *Reinerus Bachovius*, *Johannes Dalburgius*, *Florentinus à Venningen* Ridder, *Vendelinus Schilling*, *Adam Wernerus*, *Henricus Stollius*, *Leonhardus Marſtellerus*, *Nocolaus Appellus* en *Philippus Rheynerius*, enz.

In de Medicynen, *Johannes Langius*, *Petrus Lotichius*, *Joh. Jacobus Tabernæmontanus*, *Thomas Eraſtus*, *Henricus Smetius* een Edelman uyt *Vlaanderen*, *Lucas Loſſius*, *Joh. Virdungus*, enz.

In de Philoſophie, *Joh. Jungnitius*, *Fortunatus Crellius*, *Joh. Papius* en *Jacobus Chriſtmannus*.

In de Mathematiſche konſten, *Johannes Witikindus*, enz.

In de *Hebreeuwſche* Taale, *Sebaſtianus Munſterus* en *Emanuel Tremellius*, van een *Joodt* een Chriſten geworden zynde.

In de *Griekſche* Taale, *Guilielmus Xylander*, *Simon Stenius*, *Æmilius Portus*, en *Johannes Hartungus*.

Voorts noch *Paulus Meliſſus*, *Joh. Poſthius*, *Fredericus Sylburgius*, *Hippolytus à Collibus* Raads-Heer van Keurvorſt *Frederik* de vierde, en *Johannes Gruterus*, ſchoon zy geen openbaare leſſen gedaan hebben, hebben niet te min de Akademie door haare ſchriften ſeer vermaardt gemaakt.

Noch

Digitized by Google

Noch hebben *Jodocus Calve*, *Joh. Brentius* en *Jacobus Mycillus*, tot een groot cieraadt deser Akademie gestrekt.

In den Jaare 1686. heeft men op dese Hooge Schoole het derde hondert Jaarige *Jubileum* seedert der selver stichting met veel plechtigheit geviert, onder het Rectoraat van den Keurvorstelyken Prins, Paltsgraaf *Frederik Wilhem.*

Meerder bysonderheeden, of de naamen van veele Geleerden deser Akademie, die in laatere Jaaren hier gebloeyt hebben, hier aan te teekenen, gedoogt de bekrompentheit van ons bestek niet.

COLONIA AGRIPPINA, of KEULEN. PP.

Dese Akademie is in den Jaare 1388. door den Stadts Magistraat opgerecht, en door Paus *Urbanus* de sesde met veele Privilegien begiftigt. Dese onderneeminge geschiede voornaamentlyk, op de aanprysinge van de drie beroemde Mannen in haaren tydt, *Albertus Magnus*, *Thomas Aquinas* en *Johannes Scottus.* Daar door hadde deselve eenen gewenschten voortgang, soo dat men haar billyk een Dochter van de Akademie te *Parys*, en eene Moeder van die te *Leuven* noemt.

In den Jaare 1389: deedt hier de eerste Lesse, Dr. *Gerardus Calcariensis*, uyt Jes. LX: 1. *Maakt u op*, *wordet verlicht*, *want uw licht komt*; *ende de Heerlykheit des HEEREN gaat over u op!* enz. En de eerste Rector was *Hertlinus de Marca.*

Voor de Theologie, de drie Hooft-Taalen, *Hebreeuwsch*, *Griekſch* en *Latyn*, de Medicynen, Welspreekentheit, Wiskunde en Rechtsgeleertheit, zyn bysondere Collegien, daar ieder geoeffent wordt; doch de Rechtsgeleertheit schynt hier 't meeste te bloeyen.

In de Theologie hebben hier eertydts geleert, *Johannes à Mechlinia*, *Henricus Gorcomius*, *Jacobus Hoogstratanus*, *Gerardus Mathisius*, *Cunerus Petrus*, geweesene Bisschop van *Leeuwarden*, *Johannes Tinctor*, *Henricus Gorriken*, *Jacobus de Stralen*, *Laurens Gervasius*, *Jacobus Sprenger*, *Simon de Spira Carmelyt*, en *Joh. Cochlæus*, die veel tegens Doctor *M. Luther* geschreeven heeft.

In de Rechten hebben gebloeyt, *Haringus Suffridi Sinnama*, gebooren te *Sneek* in *Vrieslandt*, reets omtrent den Jaare 1490.

en *Nicasius Woerdanus*, of *á Woerda*, van *Mechelen* in *Brabandt*, welke van syn derde Jaar af aan blindt geweest zynde, nochtans de Canonyke Rechten met grooten toeloop geleert, ook eenige schriften in deselve uytgegeven heeft. Voorts *Hermannus Maurus*, *Joh. Oldendorpius*, *Johannes Omphalius*, *Adolphus Etholtz*, en *Johannes Lilius*.

In de Medicynen hebben onderweesen, *Theodorus Graminæus*, *Johannes Cæsarius*, welke te gelyk een vermaarde *Mathematicus* was; *Gisbertus Longolius* een *Nederlander*, en *Guilielmus Turnerus* een *Engelschman*.

In de Philosophie hebben eertydts geleert, *Justus Velsius Haganus*, een *Nederlander*, en andere.

In de *Hebreeuwsche* Taale, *Johannes Isaac*, een bekeerde *Joode*.

In de *Grieksche* en *Latynsche* Taalen, *Gisbertus Longolius Ultrajectinus*, een *Nederlander*.

In de Mathematische konsten, *Nabodus*.

't Heeft hier ook aan geene Dichters ontbrooken, gelyk daar zyn, *Henricus Glareanus*, en *Richardus Sbrulius Foroiulianus*.

In andere Konsten en Taalen hebben hier noch gebloeyt, *Johannes Matthæus Phrysemius*, *Johannes Cæsarius Juliacensis*, *Joh. Monhemius*, *Eberhardus Tappius*, en *Joachim Ringelbergius*.

Ten dienste van dese Hooge Schoole is elders een bysonder Huys gesticht, in welke de sieke Magisters en Studenten na nootdruft versorgt worden.

HERBIPOLIS, of WURTZBURG. P. P.

Volgens sommige, is hier reets Ao. 942. door Bisschop *Poppo* de derde, Graaf van *Hennenberg*, een Hooge Schoole opgerecht, ten dienste van de Adelyke Jeugdt. Andere voegen daar by, dat *Winricus*, Abt van 't ryke *Cistertier* Klooster *Ebrach*, Ao. 1282 of 1284. by de Akademie te *Wurtzburg*, als de vermaardtste in synen tydt, een Collegie gesticht heeft. In den Jaare 1384. of volgens andere 1398. ontstondt 'er een binnenlandtschen Oorlog, tusschen den Bisschop en syne onderdaanen, waar door de Akademie naar *Erfort* verlegt wierdt, en de Studenten trokken alle derwaarts. Bisschop *Johannes* poogde deselve wel Ao. 1403. te herstellen, en Paus *Bonifacius* de negende

Digitized by Google

de verleende daar toe verscheyde Privilegien; maar met den doodt van desen Bisschop Ao. 1410. verliep de Akademie wederom, dewyl 'er nieuwe verschillen tusschen den volgenden Bisschop en de Burgers reesen; soo dat dese Akademie nooyt in een bloeyenden staat heeft konnen gebracht worden. Doch in den Jaare 1582. quamen 'er de Jesuyten, door welker neerstigheit deselve eerst heeft begonnen vermaardt te worden. Ao. 1589. heeft Bisschop *Julius Echter van Mespelbrun* groot geldt besteedt, om heerlyke Collegien te bouwen, die beter een Vorstelyk Hof, dan een Hooge Schoole gelyken; soo dat daar in hondert Studenten in de Theologie, en vyf en twintig Edellieden studeeren, en vry onderhoudt genieten; daar toe deselve heerlyke Inkomsten stichtede, en de Professoren met goede Wedden besorgde.

De vermaardtste Jesuyten, die hier geleert hebben, zyn geweest, *Nicolaus Serrarius*, *Petrus Tyræus*, en *Maximilianus Sandæus*, gebooren van *Amsterdam*.

In de Rechten heeft hier geleert *Petrus Gilkenius*.

En in Medicynen, *Adrianus Romanus*, die te gelyk een vermaarde *Mathematicus* was; enz.

LIPSIA, of LEIPZIG. R.

Dese Akademie heeft haar Opkomst uyt het verval van die van *Praag* gekregen, daar Ao. 1409. door verschil tusschen de *Boheemsche* en *Duytsche* Studenten, welke laatste door d'eerste in haare Rechten verkort wierden, 2000 te gelyk wechtrokken, en zich onder de aanvoeringe van *Johan Hoffman* uyt *Silesien*, (die Ao. 1413. Bisschop van *Meissen* wierdt;) naar *Leipzig* begaven, daar *Frederik* d'eerste Hertog van *Saxen* haar seer wel ontfing, en een Akademie voor haar stichtede, door 't aanraaden van den seer Geleerden *Vincentius Grunerus*, welke daarna d'eerste Professor in de Theologie wierdt. Keyser *Rupertus*, en Paus *Alexander* de vyfde begunstigden dese nieuwe Akademie met verscheyde Privilegien. Dese wierden daar na door Keurvorst *Mauritz* van *Saxen* bevestigt, en *Joh. Otto van Munsterberg* tot den eersten Rector aangestelt. Dese Akademie bestaat thans in ses voornaame Collegien, namentlyk, het *groote*

Vor.

Vorsten, *kleyne Vorsten*, *Roode*, *Vrouwen*, *Petriner* en *Pauliner-Collegie*. De Lessen wierden aldus geschikt, dat in de Theologie, eerst vier, en daar na vyf Professoren leerden, en onder dese een in de *Hebreeuwsche* Taale: In de Rechten, eerst twee, en daar na vyf: In de Medicynen eerst twee, welke daar na tot vyf toe zyn vermeerdert: In de Philosophie waren 'er eerst twaalf, doch deselve wierden daar na tot acht vermindert.

Sedert de Reformatie hebben op dese Akademie vermaardt geweest, in de Theologie, *Conradus Wimpina*, *Caspar Bornerus*, *Bernardus Zieglerus*, *Joh. Pfeffingerus*, *Alexander Alesius* een *Schotsman*, *Erasmus Sarcerius*, *Nicolaus Selneccerus*, en andere.

In de Rechten, *Jacobus Thomingius*, *Johannes de Auerbach*, *Johannes Eberhausen*, *Sixtus Pfeffer de Werdea*, *Henricus Scheibius*, *Simon Pistorius*, *Ludovicus Fochsius*, *Paulus Lobewasser*, *Joachim Knottling*, *Joh. Stamburger*, *Modestinus Pistoris*, *Leonhardt Badehorn*, *Ambrosius Schirerus*, *Mart. Losselius*, en *Petrus Loriotus*.

In de Medicynen, *Wolfgang Meurerus*, *Simon Simonius*, *Martinus Hunnus*, *Sebast. Auerbachius*, *Joh. Pfeil*, en *Caspar Nævius*.

In de *Griekſche* Taale hebben hier eertydts geleert, *Richardus Crocus* een *Engelschman*, *Joh. Metzlerus*, die vervolgens naar *Leuven* is vertrokken, *Jacobus Ceratinus*, en *Petrus Mosselanus*. Daarenboven is dese Akademie seer vermaardt geworden, door *Joachimus Camerarius*, uyt veele schriften wel bekendt.

In de Mathematische Konsten hebben hier geleert, *Valentinus Meder*, *George Joachim Rheticus*, *Caspar Landtsiedel*, *Johannes Homilius*, enz.

In de Philosophie hebben hier onderwesen, de voortreffelyke Rechtsgeleerden *Joh. Neldelius*, en *Paulus Niavis*.

Voorts hebben hier noch in de Beschaafde Wetenschappen en Taalen gebloeyt, *Adam Crotus Rubianus*, *George Heltus Vorhemius*, (wel eer Leermeester van den vermaarden *Joachimus Camearius*.) *Joh. Regius Æsticampianus*, *Joh. Sturnus*, *Vitus Berlerus*, *Georgius Aubanus*, *Johannes Langus*, enz.

Met het optellen van heedensdaagsche Geleerden, konnen wy ons in dit korte begrip niet ophouden; doch van derselver grooten vlydt, bequaamheit en Geleertheit, getuygen de bekende *Acta Eruditorum*, welke door de Geleerden deser Akademie

Digitized by Google

mie uyt alle Faculteiten worden opgeſtelt, en alle Maanden in 't licht gegeven; welk werk door geheel *Europa* grooten roem behaalt.

ROSTOCHIUM, of ROSTOCK. R.

Deeſe Hooge Schoole is Ao. 1419. geſticht, (ſchoon *Munſterus* deſelve op 't Jaar 1451. ſtelt;) door de Hertogen *Johannes* en *Albertus* van *Meklenburg*, beneffens den Magiſtraat der ſtadt *Roſtok*, welke ook t'zaamen de Profeſſoren beroepen, en derſelver Wedden betaalen. Deſe Akademie wierdt op den ſelven voet geſchikt, gelyk die te *Erfort* en *Leipzig*, en ſoo wel door Keyſer *Sigismundus* als Paus *Martinus* de vyfde met verſcheyde Privilegien begiftigt. In de oude Stadt ſtaat het *groote Juriſten Collegie*, en in de nieuwe Stadt acht andere Collegien. Of deſe Collegien met den beginne der Akademie haaren aanvang hebben genomen, of daar na geſticht zyn, is onſeeker. In den beginne heeft deſe Hooge Schoole ſeer gebloeyt, doch is door tegenſpoeden wederom vervallen. Ao. 1437. verlegde Keyſer *Sigismundus*, van wegens de beroerte der Inwoonders, deſelve naar *Grypswaldt*, daarſe ruym vyf Jaaren bleef, eerſt wederom te *Roſtok* herſtelt wierdt.

Hier hebben eertydts gebloeyt, in de Theologie, ſoo wel voor als na de Reformatie, *Cornelis de Snecis*, gebooren in *Vrieslandt*, *Simon Pauli*, *Albertus Crantzius*, *David Chytræus*, *Johannes Frederici*, *Lucas Bachmannus*, *Paulus* en *Joh. Tarnovius*, *Henricus Schmedenſtede*, *Joh. Aurifaber*, *Joh. Draconites*, enz.

In de Rechtsgeleertheit *Laurens Kirchovius*, *Joh. Oldendorpius*, *Nicolaus Mareſcalcus*, *Albertus Knopperus*, *Adamus Tragiærus*, *Joh. Hoffmannus*, *Joh. Strubbius*, *Anthonius Freudemannus*, *Joh. Waltherus*, en *Joachim Phryſius*.

In de Medicynen en Mathematiſche Konſten, *Levinus Battus*, *Henricus Brucæus* een *Vlaaming*, *Johannes Bronckhorſtius* van *Nymwegen*, *Janus Cornarius*, *Gisbertus Longolius*, *Jacobus Burdingus*, *Matth. Roslerus Lucanus*, en *Joh. Chryſus*.

In de Philoſophie en Taalen, *Arnoldus Burenius*, *Johannes Poſſelius*, *Nathan Chytræus*, *Matthias Flacius*, *Eilhardus Lubinus*, en meer andere.

Digitized by Google

Voorts hebben hier noch de volgende Geleerde Mannen gebloeyt, *Johannes Noviomagus*, *Henricus Guelphus*, *Conradus Pigellius*, *Paulus ab Etzen*, *Bernhardus Holtorpius Hagensis*, *Gerardus Mennius*, *Andreas Martinus*, *Bernardus Mensingius*, enz.

VIRITIUM, of GRIPSWALDT. R.

Volgens sommige, soude men reets Ao. 1310. toestel gemaakt hebben, om hier een Akademie op te rechten. Doch andere stellen derselver begin op 't Jaar 1437. of 1460. maar de meeste in den Jaare 1456. door *Wratislaus* de negende Hertog van *Pomeren*, zynde door Keyser *Frederik* de derde met Privilegien begiftigt; na dat Keyser *Sigismundus* alvoorens Ao. 1437. de Hooge Schoole van *Rostok* voor den tydt van vyf Jaaren herwaarts verleydt hadde, gelyk in 't voorgaande Artykel is aangeteekent.

De eerste Rector hier is geweest, *Henningius Rubenovius*, Professor in de Rechten, bysonder bevorderaar deser Akademie, en Burgermeester der stadt, welke Ao. 1461. op 't Raadthuys vermoort wierdt.

Hier hebben met veel roem in de Theologie geleert *Jacobus Rungius*, (gebooren Ao. 1527.) *Bartholdus Krakewitz*, *Abraham Battus*, *Balthasarus Rhau* of *Ravius*, *Joh. Fred. Koning*, *Johannes Beringus*, *Joh. Fred. Meyer*, *Joh. Snipstrovius*, *Joh. Frederus*, en *Sebastiaan Glaserus*.

In de Rechtsgeleertheit zyn hier vermaardt, *Laurens Lindeman*, *Barthol. Amantius*, *Joachim Moertz*, enz.

In de Beschaafde Wetenschappen *Sigismundus Schröckel*, *Eusebius Menius*, *N. Keutherus*, enz.

FRIBURGUM, of FRIBURG.

Dese Akademie is opgerecht, omtrent den Jaare 1460. door *Albertus* Aarts-Hertog van *Oostenryk*, en met goede Inkomsten voorsien. Na dessels doodt, Ao. 1467 of 1472. heeft de *Oostenryksche* Regeeringe deselve grootelyks verbetert; voornamentlyk in de twee Faculteiten van de Theologie en Rechtsgeleertheit, ook nieuwe en bequaame Professoren aangestelt, die van *Weenen* derwaarts beroepen wierden.

In

Digitized by Google

In de Theologie heeft hier eertydts met grooten toeloop geleert, *Johannes Pheffer de Widenberg*, een feer geacht en geleerdt Man in fynen tydt.

In de Rechtsgeleertheit is hier vermaardt, *Johannes Knopus*, *Paulus de Cittavis*, Leermeefter van *Zafius*; vervolgens defe vermaarde Rechtsgeleerde *Uldericus Zafius* felve; als meede *Joh. Uldericus Zafius* deffelfs Soon, en *Georgius Funccius*, deffelfs Schoonfoon; *Georgius Amelius*, *Joachim Mynfingerus*, *Sebaftiaan Derrerus*, en *Johannes Jeger*.

In de Medicynen *Philippus Ulftadius*, en andere.

In de Taalen en Vrye konften, zyn hier door haare fchriften bekendt, *Erafmus Ofualdus Schreckenfuckfius*, in de Mathefis en *Hebreeuwfche* Taale; in de Dichtkonft *Gylbertus Nozorenus*, en *Henricus Glareanus*, een groot Vriendt van *Erafmus* van *Rotterdam*; *Johannes Hartungus*, een voortreffelyk Philofooph en *Griekfche* Taalkundige; als meede *Joh. Jacobus Beurerus*.

Wanneer *Friburg*, in den Jaare 1673. in *Franfche* banden geraakte, wierdt de Akademie van daar naar *Conftants* verplaatft.

TUBINGA, of TUBINGEN. R.

Defe Akademie is in den Jaare 1477. opgerecht, door Hertog *Everhardt* van *Würtemberg*, en na de gewoonte van die tydt, door Keyfer *Frederik* de derde en Paus *Sixtus* de vierde bevestigt. De eerfte Rector aldaar is geweeft, de vermaarde Hiftorie-Schryver *Johannes Nauclerus*.

In den Jaare 1589. heeft Hertog *Lodewyk* van *Würtemberg* een foogenoemt *Collegium Illuftre* begonnen te bouwen, 't geene Ao. 1592. is ingewydt, hebbende fyn eygene Profefforen, Taal- en andere Meefters, ten dienfte van ftudeerende Vorftelyke en andere ftandtsperfoonen; waar van 'er een groot getal van tydt tot tydt hier geftudeert hebben.

Binnen *Tubingen* is noch een groot Gebouw, waarin van tydt tot tydt tuffchen de 200 en 250 Studenten op 's Hertogs koften ftudeeren, en onderhoudt genieten.

Onder de Geleerden defer Akademie, is federt van oudts feer vermaardt, *Johannes Reuchlinus*, anderfints *Capnio* genoemt, welke de *Hebreeuwfche* en *Griekfche* Taalen genoegfaam 't eerfte wederom

Digitized by Google

derom in *Duytschlandt* gebracht, en hier geleert heeft. Hem is gevolgt *Robertus Wakefelde* een *Engelschman*, welke doorgaans *de tweede Capnio* genoemt wierdt, zynde in de *Hebreeuwsche*, *Syrische*, *Griekſche* en *Latynsche* Taalen by uytneementheit bedreven.

Voorts hebben al vroeg hier in de Theologie geleert, *Conradus Sommerhardus Caluensis Suevus*, *Johannes de Lapide*, de vermaarde School-Leeraar *Gabriel Biel*, en *Paulus Scriptoris*. En na de Reformatie *Theodorus Snepſius*, *Jacobus Heerbrandius*, *Jacobus Andreas Smidelinus* en *Lucas Osiander*.

In de *Hebreeuwsche* Taale was hier by uytneementheit bedreven, de beroemde *Conradus Pellicanus*.

In de *Griekſche* Taale, de vermaarde *Philip Melanchton*, Ao. 1518. van hier naar *Wittenberg* beroepen; *Martinus Crusius*, *Joachim Camerarius*, enz.

In de Rechten hebben hier gebloeyt, *N. Lupffdich*, *N. Ebingerus*, *Johannes Sichardus*, *Hieronymus Schuirpsfius*, *Joh. Alex. Brassicanus*, *Caspar Vollandus*, *Barth. Amantius*, *Jacobus Henrichmannus*, *Michael Coccinus alias Köchlin*, *Sebaldus Hauenreuterus*, *Georgius Simlerus*, enz.

In de Medicynen zyn hier vermaardt, *Leonhardus Fuchsius*, *Jacobus Schegkius*, en andere.

In de Mathematiſche Konſten, de wydtberoemde *Johannes Stofflerus*, *N. Scheubelius*, *Michael Meſtlinus*, *Petrus Pitatus Veronensis*, enz.

In de Philoſophie zyn door haare ſchriften bekendt, *Georgius Lieblerus* en *Andreas Planerus*.

In de Welſpreekentheit, de wydtberoemde *Nicolaus Friſchlinus*.

Voorts zyn hier noch door haar Geleertheit vermaardt geweeſt, *Johannes Hoſpinianus*, *Jacobus Mycillus*, *Guilielmus Bigotius*, *Georgius Loxanus*, *Melch. Volmarus*, enz.

Het ſtrekt meede deſe Akademie tot roem, dat door derſelver Geleerden het *Nieuwe Teſtament*, de *Catechiſmus* van *Brentius*, en de *Pſalmen Davids*, in de *Slavoniſche Taale* zyn overgeſet, te *Tubingen* gedrukt, en van daar in *Stiermark*, *Croatien*, en andere afgelegene Geweſten, tot bevorderinge van den Godtsdienſt verſonden.

MOGUNTIA, of MENTZ.

Deſe Akademie, welke eerſt een geruymen tydt maar een *Illuſtre*

Digitized by Google

Illuſtre Schoole was, is geſticht door *Theodorus* of *Dirk*, Graaf van *Iſenburg* en *Budingen*, na dat deſelve tot deſe Keurvorſtelyke Waardigheit verheven was; omtrent den Jaare 1482. ſchoon andere willen, dat ſulks Ao. 1461, 1475 of 1477, geſchiedt ſoude zyn; en is door Paus *Sixtus* de vierde met veele Privilegien begiftigt. De vermaarde *Gabriel Biel* en *Thomas Ruſcher*, zyn hier in de Theologie van de eerſte Profesſoren geweeſt.

In de ſeſtiende Eeuwe heeft de Aarts-Biſſchop *Brendel* deſe Akademie, die aan 't vervallen was, wederom getracht te herſtellen. Tot dien eynde droeg hy derſelver Opſicht Ao. 1561. aan de Jeſuyten op; vergrootede Ao. 1568. het *Algesheymiſche Collegie*, met nieuwe aangekochte Gebouwen, deedt 'er veele Koſtgangers ten ſynen laſten in ſtudeeren, en ſtelde tot eerſten Rector over haar, *Lambertus Averus*, Theologiæ Doctor. De volgende Aarts-Biſſchop *Wolfgang*, deedt 'er Ao. 1598. noch een geheel nieuw Collegie by ſtichten.

De vermaardtſte onder de Jeſuyten alhier, reekent men, *Johannes Buſæus Neomagus* een *Nederlander*, *Nicolaus Serrarius*, *Balthaſar Etzelius*, *Petrus Tyræus*, *Petrus Sylvius*, en *Martinus Becanus*.

Van oudts is hier beroemt geweeſt, *Marianus Scotus*, geſtorven Ao. 1086. en kort voor de ſtichting der Akademie *Johannes Ruchradus de Weſalia*.

In laatere tydt hebben hier noch de volgende Geleerde Mannen gebloeyt, *Stephanus Brulefer*, *Theodorus Gresmundt de Meſchede*, *Joh. Bertram*, *Otto Brunfelſius*, *Gualterus Hermenius Riffus*, *Antonius Junior*, *Jacobus Curio*, *Joh. Khuffnerus*, *Conradus Microſius*, *Georgius Wicelius*, en de beroemde *Ulricus van Hutten*, Ridder.

Deſe ſtadt eygent haar de vinding van de Drukkonſt toe.

INGOLSTADIUM, of INGOLSTADT. P.P.

Deſe Akademie ſtellen de meeſte opgerecht te zyn Ao. 1472. door Hertog *Lodewyk* van *Beyeren*, en met Pauſſelyke Privilegien beveſtigt. Die de ſtichtinge vroeger nemen, verſchillen ſeer in de Jaaren, willende dat dit Ao. 1410, 1420, of 1459. ſoude geſchiedt zyn; doch 't eerſtgemelde ſchynt bewyſelyker. Ao. 1501. is deſe Akademie door Hertog *Georgius* de Ryke veel verbetert, het *Collegium Georgianum* van nieuws daar by geſticht, en met goede Inkomſten voor de ſtudeerende Jeugdt begiftigt;

Digitized by Google

ook daarna Ao. 1540. door Hertog *Albertus* de wyse grootelyks verbetert. Naderhandt Ao. 1556. heeft Hertog *Albertus* de vyfde de Jesuyten herwaarts beroepen, een nieuw Collegie voor haar gebouwt, en haar 't opsicht der Akademie overgegeven.

Van tydt tot tydt hebben verscheyde Geleerde Mannen hier gebloeyt. Als:

In de Theologie, *Gregorius Zwingel*, de eerste Rector deser Hooge Schoole; *Joh. Eccius*, een groot tegenstrever van Doct. *Mart. Luther*; ook heeft de Geleerde *Johannes Reuchlinus* of *Capnio*, de *Hebreeuwsche* en *Griekсche* Taalen hier onderweesen. Voorts *Frederik Staphylus*, *Martinus Eisengrein*, *Casparus Francus*, en *Petrus Stavartius*. Als meede dese vermaarde Jesuyten, *Petrus Canisius* gebooren te *Nymwegen*. *Alphonsus Pisanus* een *Spanjaardt*, *Theod. Anth. Peltanus*, *Hieronymus Torrensis*, *Gregorius de Valentia*, *Julius Priscianensis*, *Joh. Pelecyus*, en *Jacobus Gretzerus*.

Hertog *Ernestus* van *Beyeren* heeft meede den beroemden *Erasmus* van *Rotterdam*, tot Professor deser Akademie beroepen, en veel moeyte gedaan om hem daar toe te bewegen, doch te vergeefs.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier geleert, *Obertus Gifanius*, gebooren te *Buren*, *Raphael Minguarda*, *Hieronymus Fachinæus*, *Joh. Duthsenrad*, *Nicolaus Eberhardus Phrysius*, *Joh. Blatisla Weber*, *Wolfg. Hunger*, *Franc. Sannatus*, en *Bartholomeus Romuleus*.

In de Medicynen, *Philippus Menzelius*, en *Joh. Agricola*, welke te gelyk de *Griekсche* Taale onderwees.

In de Philosophie, Taalen en Vrye konsten, *Vitus Amerbachius*, *Hanardus Gomericus*, *Valentinus Rotmarus*, *Jacobus Gislerus Thalosius*, en *Sebastianus Linckius*.

In de Mathesis, *Petrus Appianus*, enz.

WITTEBERGA, of WITTENBERG. R.

Dese Akademie is opgerecht in den Jaare 1502. door *Frederik* de derde, Keurvorst van *Saxen*, bygenaamt *de Wyse*; met hulpe van synen Broeder Hertog *Ernestus*, Aarts-Bisschop van *Maagdenburg*, en Raadt van de Geleerde, Doctor *Johan Staupitz* en *Martin Polichius*, Doctor in drie Faculteiten, en om syn groote Geleertheit *het licht der Weereldt* genoemt, welke hier ook de eerste Rector is geweest. De

De voorgemelde Keurvorst stichtede Ao. 1514: de heerlyke Bibliotheek te *Wittenberg*, en droeg derselver opsicht aan den vermaarden M. *Georgius Spalatinus* op. De volgende Keurvorsten hebben dese Akademie van tydt tot tydt met milde stichtingen grootelyks verbetert en verciert.

Ao. 1508. wierdt de beroemde *Mart. Luther*, onder den Rector *Nicolaus Viridimontanus*, in de Universiteits matricul ingeschreven, en Ao. 1512. de waardigheit van Doctor in de Theologie aan hem opgedraagen, ten kosten van Keurvorst *Frederik* de Wyse. Ao. 1518. wierdt ook de vermaarde *Philip Melanchton* van *Tubingen* herwaarts beroepen. De veelvuldige diensten welke dese twee Geleerde Mannen met vereenigde krachten, aan 't werk der Reformatie en de Oversettinge van de H. Schrift in 't *Hoogduytsch* uyt de Grondt-Taalen, besteedt hebben, zyn door andere breedt genoeg beschreven, en strekken dese Akademie tot een groote eere. Gelyk meede, dat dese Hooge Schoole van tydt tot tydt seer veele beroemde Mannen heeft uytgelevert, waar van wy 'er slechts eenigen konnen optellen.

In de Theologie zyn de vermaardtste, behalven de gemelde *Mart. Luther* en *Philip Melanchton*, *Andreas Carolostadius*, *Joh. Bugenhagius*, *Georgius Major*, *Caspar Cruciger*, *Paulus Eberus*, *Mart. Henricus*, *Georgius Mylius*, *Fred. Balduinus*, *Egidius Hunnius*, *Salomon Gesnerus*, *Wolfgangus Franzius*, *Nicolaus Amsdorffius*, *Justus Jonas*, *Franc. Lambertus Auenionensis*, *Theod. Fabricius*, *Joh. Forsterus* en *Joh. Agricola* van *Eisleben*.

In de Rechtsgeleertheit hebben van oudts gebloeyt, *Melchior Fendius*, *Georgius Cracovius*, *Joh. Schneidewinus*, *Matheus Wesenbecius* van *Antwerpen*, *Mich. Teuberus*, *Joh. Brederodius*, *Valentinus Forsterus*, *Hieron. Schuirpffius*, *Wolfg. Stechelin*, *Caspar Vollandus*, *Petrus* en *Vincentius Raphinatus*, beneffens veele andere.

In de Medicynen, *Jacobus Melchius*, *Caspar Peucerus*, (de Schoonsoon van *Philip Melanchton*,) *Augus. Schuirpffius*, *Casp. Lindemannus*, *Joh. Curio*, enz.

In de Taalen, *Joh. Forsterus*, *Frederik Taubmannus*, *Matth. Aurogallus*, *Joh. Macellus*, *Matth. Flaccus Illyricus*, en veele andere.

In de Philosophie, *Joh. Velcurio*, *Henricus Mollerus*, *Esromus Rudingerus*, *Daniel Clapius*, *Daniel Cramerus*, *Balthasar Meisnerus*, *Vitus Amerbachius*, enz.

In

Digitized by Google

In de Mathesis, *Erasmus Reinholdus*, *Georgius Joachim Rheticus*, enz.

Meerder Geleerden, of breeder bericht van dese Akademie hier aan te haalen, gedoogt ons bestek niet.

FRACOFURTUM *ad Oderam*, of FRANKFORT aan de *Oder*. R.

Dese Akademie is in den Jaare 1506. opgerecht, door *Joachim*, Keurvorst van *Brandenburg*; na dat hy Ao. 1499. de fondamenten van het groote Collegie hadde doen leggen, en desselfs Vader reets kort na Ao. 1486. de toebereydtselen tot een Akademie begonnen, en daar toe van Paus *Alexander* de sesde de vereyschte Privilegien verkreegen, welke daar na door Paus *Leo* de tiende, Ao. 1515. zyn bevestigt. De eerste Rector hier is geweest *Conradus Wimpina*, Professor in de Theologie, een onversoenlyke Vyandt van *M. Luther*, en een haater van desselfs leere.

Dese Hooge Schoole is in vier Natien onderscheyden: (1) De *Markische*, (2) De *Frankische*, (3) De *Silesische*, en (4) De *Pruyssische*; van welke ieder haare bysondere Voorstanders heeft.

Allengskens is dese Akademie geweldig verbetert, ook met bequaame en Geleerde Professoren na behooren voorsien geworden.

In de Theologie hebben hier geleert, *Andreas Musculus*, *Christoph. Cornerus*, *Christoph. Pelargus*, *Johannes Bergius*, *Johannes Pistius* uyt *Vlaanderen*, beneffens veele andere.

In de Rechten, *Andreas Zechius*, *Mattheus Moller*, (welke op syn eygen kosten een Collegie voor Rechtsgeleerden heeft gesticht, en Ao. 1518. gestorven is;) *Joh. Eberhardus Lucanus*, *Hieronymus Schuirpffius*, en meer andere.

In de Medicynen en Philosophie, *Jodocus Willichius*, *Wolfgangus Justus*, *Mattheus Hostus*, welke meer dan 53 Jaaren in de *Griecksche* Taale Lessen gegeven heeft, 't geene seer selden gebeurt; de beroemde *Jodocus Willichius*, *Eberhardus Guttenberger*, en veele andere.

In de Welspreekentheit zyn hier bekendt, *Johannes Schosserus*, *Tobias Magirus*, enz.

MAR-

Digitized by Google

MARPURGUM, of MARBURG. R.

Dese Akademie is begonnen, door *Philip* Landt-Graaf van *Hessen*, in den Jaare 1526. of liever 1527. en voltrokken Ao. 1535. met toestemminge van Paus *Clemens* de sevende, en Privilegie van Keyser *Carel* de vyfde Ao. 1541. Van den beginne af aan heeft de vroome Landt-Graaf het op de *Reformatie* in den Godtsdienst toegeleydt; gelyk daar uyt blykt, dat hy de Kloosters in Collegien veranderde. Daar door wierdt aan de Theologanten het soogenoemde *Koegel-Huys*, aan de Rechtsgeleerden het wydtluftige *Dominikaaner Klooster*, en aan de Geneeskundigen en Philosophen het *Barvoeter-Klooster* ingeruymt; en de Professoren met behoorlyke Wedden voorsien. Daarenboven stichtede hy een Beurs voor 50 onbemiddelde Landts-kinderen, om voor niet te studeren, enz. De volgende Landt-Graven hebben dese Akademie met nieuwe Gunstbewysen ondersteunt. Ao. 1627. wierdt het eerste Jubel-feest deser Akademie geviert, en bevonden, dat binnen dese Eeuwe op deselve gepromoveert waren, meer dan 1500 Studenten; namentlyk 28 Doctoren in de Theologie, 196 Doctoren in de Rechten, 45 Doctoren in de Medicynen, en 1300 Magisters in de Philosophie.

Sedert den beginne, heeft dese Akademie, welker eerste Rector *Johannes Ferrarius Montanus* geweest is, met seer bequaame en Geleerde Mannen voorsien geweest.

In de Theologie hebben hier seer vermaart geweest, *Antonius Corvinus Zytogallus*, *Joh. Draconites*, *Patricius Hamilton*, (welke in syn Vaderlandt *Schotlandt*, om de Euangelische Waarheit Ao. 1528. verbrant is;) *Franciscus Lambertus* van *Avignon*, *Andreas Gerardus Hiperius* een *Vlaaming*, *Egidius Hunnius*, en meer andere.

In de Rechten, *Joh. Oldendorpius*, *Hermannus Vultejus*, *Hieron. Treutlerus*, *Joh. Gæddæus*, *Philip. Matthæus* en *Joh. Ferrarius Montanus*.

In de Mathematische Konsten en Medicynen, *Johannes Dryander* een *Spanjaardt*, *Joh. Hartmannus*, *Euricius Cordus Simesusius*, *Valerius Cordus* deffelfs Soon, *Theodoricus Dorstenius*, *Joh. Leonicenus*, en *Janus Cornarius Zuiccauiensis*; welke twee laatste ook in de *Grieksche* Taale onderweesen hebben.

Digitized by Google

In de *Hebreeuwsche* Taale heeft geleert *Justus Vultejus.*

In de Philosophie zyn beroemt, *Johannes Magirus*, *Rudolphus Goclenius* en *Victorinus Schonsfelt.*

In de Historien en Welsprekentheit, hebben hier noch van oudts gebloeyt, *Gerhardus Geldenhauwer Noviomagus*, *Hermannus Buschius*, en *Hermannus Kirchnerus.*

In de Konsten en Taalen staan hier noch voor uytmuntende Professoren bekendt, *Helius Eobanus Hessus*, een seer vermaardt Poëet, *Reinhardus Lorichius*, *Caspar Rodolphus Suevus*, *Nicolaus Asclepius Barbarus*, en *Theobaldus Thamerus.*

ARGENTORATUM, of STRAATSBURG. R.

Dese Hooge Schoole is gesticht door den Raadt der stadt, in den Jaare 1538. op 't aangeven van den Geleerden *Jacobus Sturm*, kundig Rechtsgeleerden en Meede-Regent, met Toestemming van Keyser *Maximilianus* de tweede Ao. 1566. welke haar daar toe heerlyke Privilegien verleende, die vervolgens door Keyser *Ferdinandus* de tweede Ao. 1621. grootelyks zyn verbetert.

Sedert den beginne heeft de Magistraat tot de *Reformatie* gehelt, en de Kloosters afschaffende, het wydtluftige Gebouw van de *Prediker-Monniken* tot de Akademie geschikt, ook geene andere dan Euangelische Professoren aangenomen; van welke *Joh. Sturmius* de eerste Rector geweest is: Doch dese stadt sedert Ao. 1681. in *Fransche* handen gekomen zynde, heeft de Akademie al vry wat veranderinge moeten ondergaan.

In de Theologie zyn hier sedert van oudts vermaardt, *Johannes Taulerus*, *Joh. Geyler* van *Keysersberg*, *Joh. Creutzer*, *Otterus Nemetensis*, *Mattheus Zell*, *Wolfg. Fabricius Capito*, *Sebastianus Meyer*, *Petrus Vicramius*, *Caspar Hedio*, *Martinus Bucerus*, *Petrus Martyr*, *Petrus Schottus*, *Johannes Calvinus*, *Paulus Fagius*, *Hieronymus Zanchius*, *Joh. Marbachius*, en veele andere.

In de Rechten, *Georgius* en *Ulricus Obrechtus*, *Nicolaus Gerbelius*, *Franciscus Balduinus*, *Dionysius Godofredus*, *Joh. Henr. Feltzius*, *Johannes Schilterus*, enz.

In de Medicynen, *Joh. Guinterius*, *Joh. Jacob. Havenreuterus*, *Ulricus Geigerus*, *Melch. Sebitius*, *Otto Brunfelsius*, *Justus Velsius*, en veele andere.

In de Philosophie, *Johannes Sturmius*, *Andreas Jociscus*, *Obertus*

Digitized by Google

tus Gifanius van *Bueren*, *Theophilus Golius*, en veele andere.

In de Welſpreekentheit, *Melchior Junius*, *Joh. Sturmius*, enz.

In de Mathematiſche Wetenſchappen, *Conradus Daſipodius*, *Chriſtianus Herlinus*, enz.

In de *Griekſche* Taale, *Jacobus Sapidus*, *Jacobus Bertrottus Blutenius*, enz.

In verſcheyde Wetenſchappen zyn hier noch beroemt, *Nicolaus Epiſcopius*, *Beatus Rhenanus*, *Jacobus Mycillus*, *Valentinus Erythræus*, *Joh. Angelus Odorus*, *Joh. Adelphus*, en veele andere.

REGIOMONTIUM, of KONINGSBERGEN. R.

Deſe Akademie is Ao. 1544. door Mark-Graaf *Albert* van *Brandenburg* opgerecht, na dat deſelve Ao. 1541. eerſt een *Gymnaſium* geſticht hadde, 't geene hy ook in ſyn weeſen liet. Ao. 1552. gaf hy aan de nieuwe Akademie verſcheyde heerlyke Statuten, welke Koning *Sigismundus Auguſtus* van *Poolen* beveſtigde, en met de Vryheeden der Univerſiteit *Cracauw* vermeerderde.

De eerſte Rector is hier geweeſt, de Geleerde *Georgius Sabinus*, Doctor in de Rechten, en Schoonſoon van den vermaarden *Philippus Melanchton*.

In de Theologie hebben hier geleert, *Joh. Brismannus*, *Stanislaus Rapagelanus*, *Joachim Marling*, *Petrus Hegemon*, *Georgius Venetus*, *Melch. Inſniderus*, *Franciſcus Stoncærus*, *Fredericus Staphylus*, *Joh. Aurifaber*; als meede *Andreas Oſiander*, *Joh. Funccius*, en *Joh. Behm*, alle drie door haar ſonderlinge gevoelens en ſchriften bekendt, enz.

In de Rechten, *Chriſtoph. Jonas*, *Chriſtoph. Kodderitius*, *Hermannus Fechteldius*; enz.

In de Medicynen, *Joh. Briſius*, *Joh. Placothomus*, *Andr. Aurifaber*, *Oſianders* Schoonſoon, en *Joh. Pontanus*.

In de Wetenſchappen en Taalen, *Guilielmus Gnapheus* en *Bernardus Holtorpius*, beyde *Nederlanders*, uyt den *Haag*, *Joh. Hoppius*, *Barth. Wagnerus*, *Jacobus Mittag*, *Fabianus Stocſerus*, *Andreas Weislingius*, *Joh. Tetzelius*, enz.

In de Dichtkunde, *Alexander Schuttenus*, *Felix* en *Valerius Fidlerus*, *Andreas Muncerus*, *Michael Hechtus*, *David Mileſius*, enz.

In de Mathematiſche konſten, *Martinus Kemnitz*, *Johannes Sciurus*, *Michael Lautewaldt*, en veele andere.

JENA, of JENEN. R.

Na dat *Johannes* Keurvorst van *Saxen* in den Jaare 1548. hier een *Illustre Schoole* hadde opgerecht, wierdt deselve thien Jaaren daarna, door desselfs Soon *Johan Frederik*, tot een Akademie verheven, en met Privilegie van Keyser *Carel* de vyfde bevestigt; ook vervolgens door verscheyde stichtingen van Vorstelyke Persoonen veel verbetert. Tot de Collegien wierdt het oude *Prediker Klooster* gereedt gemaakt, in 't welke in alle de drie Hooft Faculteiten geleert wordt; en op 't aangeven van den Wiskonstenaar *Erhardt Weigel*, is ten dienste van de Sterrekundige, door Hertog *Willem van Saxen*, op den Tooren een *Observatorium* gebouwt.

De eerste Rector alhier is geweest *Johannes Schröterus* van *Weimar*, Med. Doctor, enz. En de vermaarde *Mattheus Wesenbeek* van *Antwerpen*, is d'eerste geweest, welke Ao. 1558. tot Doctor, namentlyk in de Rechten gepromoveert is; ook Ao. 1566. de Waardigheit van Rector bekleedt heeft, in welke hem daarna selfs verscheyde Prinssen en Graaven zyn opgevolgt.

Voorts hebben hier sedert van oudts veele Geleerde Mannen gebloeyt. Als:

In de Theologie, *Theodorus Snepfius*, welke ook Professor in de *Hebreeuwsche* Taale was, *Victorinus*, *Georgius Mylius*, *Johannes Gerardus*, *Joh. Stösselius*, *Joh. Major*, en meer andere.

In de Rechten, *Mattheus Wesenbecius* voorgemeldt, *Mattheus Colerus*, *Arnoldus de Reyger* een *Nederlander*, *Nicolaus Reusnerus*, *Dominicus Arumæus*, *Daniel Eulenbecius*, enz.

In de Medicynen, *Joh. Cornarius*, *Guernerus Rolfink*, *Godofr. Mœbius*, *Christoph. Schelhammer*, enz.

In de Welspreekentheit en Vrye konsten, de vermaarde Poëet *Johannes Stigelius*, *Elias Reisnerus*, en veele andere.

Hier heeft ook eertydts de vermaarde *Justus Lipsius*, noch seer jong zynde, in de Historien geleesen; als meede *Casp. Sagittarius*, *Georg. Schubart*, enz.

In de Philosophie zyn beroemt, *Joh. Rosa*, *Thomas Sagittarius*, en *Wolfgangus Heiderus*.

In den Jaare 1648. is hier het *Jubilæum* deser Akademie met veel plechtigheit geviert. DIL-

Digitized by Google

DILLINGA, of DILLINGEN, in *Swaben.*

Dese Akademie is gesticht, door *Otto* Freyheer van *Waldburg*, Bisschop van *Augsburg*, in den Jaare 1549. (en niet Ao. 1564. gelyk andere willen:) waar toe hy van *Leuven* en *Ingolstadt* vermaarde Professoren beriep; en gaf Ao. 1563. derselver opsicht aan de Jesuyten, die 'er noch meester van zyn.

In de Theologie hebben hier eertydts geleert, *Guilielmus Lindanus* van *Dordrecht*, welke daarna Bisschop van *Roermondt* is geworden; en *Martinus Rythovius* een *Brabander*, welke daarna tot Bisschop van *Yperen* wierdt verheven. Als meede noch veele vermaarde Jesuyten; als *Petrus Sotus*, *Alphonsus Pisanus*, *Gregorius de Valentia* en *Hieronymus Torrensis*, welke alle vier *Spanjaarden* zyn geweest; voorts *Lucas Pinellus* en *Julius Priscianensis* twee *Italiaanen*; *Henricus Mayer*, enz.

ALTORPHIUM, of ALTORFF. R.

Dese Akademie, behoorende onder 't Gebiedt der Stadt en Republyk van *Neurenberg*, is in den Jaare 1575. opgerecht, en d'eerste Rector daar van is geweest *Valentinus Erithræus.*

Naderhandt is deselve, door de Keysers *Ferdinandus* de tweede Ao. 1622. en *Leopoldus* d'eerste Ao. 1696. en 1697. met verscheyde heerlyke Voorrechten begiftigt en verbetert; volgens welke aldaar Promotien in alle vier de Faculteiten geschieden.

Voor dese stichtinge, hebben de *Neurenburgers* reets dese vermaarde Mannen onderhouden, *Vitus Theodorus*, *Bilibaldus Birckaimer*, *Eobanus Hessus*, *Joachim. Camerarius*, *Hieron. Besoltus*, *Andreas Osiander*, *Wenceslaus Linckius*, *Johannes Schonerus*, en meer andere.

Sedert den beginne der Akademie, hebben hier in de Theologie gebloeyt, *Joh. Piccartus*, *Georgius Sigelius*, *Georgius Pfaletus*, *Georgius Volkartus*, *Joh. Saubertus* Vader en Soon, beneffens veele andere.

In de Rechtsgeleertheit, *Hugo Donellus*, *Petrus Wesenbecius*, *Joh. Harprechtus*, *Conradus Ritterhusius*, *Scipio Gentilis*, *Matth. Hubnerus*, *Joh. Thom. Freigius*, *Obertus Gipbanius*, enz.

Digitized by Google

In de Medicynen, de Vermaarde *Nicolaus Taurellus*, *Philippus Scherbius*, *Ernestus Sonerus*, *Lud. Jungerman*, *Caspar* en *Mauritius Hoffman*, enz.

In de Philosophie, *Joannes Prætorius* een Vermaarde *Matthematicus*, *Georgius Glacianus*, *Henricus Risius*, en veele andere.

HELMSTADIUM, of HELMSTADT. R.

Hertog *Rudolph* van *Saxen* Ao. 842. in 't oude Stift *Gandersheim* een beroemdt *Gymnasium* gesticht hebbende, wierdt het selve met der tydt door Hertog *Julius* van *Bronswyk*, van wegens de ongesondheit der Plaatse, naar *Helmstadt* verleydt, en na synen naam *Julia Schola* genoemt; doch hy verkreeg Ao. 1575. van Keyser *Maximilianus* de tweede Privilegie, om deselve, op den voet van de *Universiteiten* van *Bolonien*, *Padua*, *Perusa* en *Leipzig*, in een *Akademie* te veranderen; 't geene Ao. 1576. onder de benaaminge van *Academia Julia* geschiedde.

De eerste Rector is geweest 's Hertogen Soon, *Henricus Julius*, Bisschop van *Halberstadt*, schoon deselve maar 13 Jaaren oudt was, en heeft dese Waardigheit tot syn sterfdag toe bekleedt. Dese bouwde, na 's Vaders doodt, een nieuw heerlyk Collegie, ten dienste van de Hooge Schoole, midden in de Stadt, ter breette van 128 voeten, geheel van gehouwene steenen, 't geene Ao. 1612. wierdt voltrokken, en stierf Ao. 1613.

Onder de Geleerde Mannen alhier, zyn vermaardt, in de Theologie, *Basilius Sattler*, *Timotheus Kirchner*, *Joh. Mebesius*, *Tilemannus Heshusius*, *Georgius Calixtus*, *Daniel Hofmannus*, *Michael Waltherus*, en veele andere.

In de Rechten, *Joh. Borcholdus*, *Valentinus Forsterus*, *Arnoldus de Reyger*, *Joh. Loperus*, *Hermannus Niger*, *Georgius Engelbrecht*, *Dethardus Horstius* een *Vries*, enz.

In de Medicynen, *Johannes Bokelius* van *Antwerpen*, *Jacobus Horstius*, *Arnoldus Freitagius*, *Henricus Meibomius*, enz.

In de Philosophie, *Ovenus Gunterus*, *Cornelius Martinus* van *Antwerpen*, *Hartwicus Schmidtestetus*, *Magnus Pegelius*, enz.

In de *Griekshe* Taale, *Johannes Caselius Durantius*; in de Historien *Reinerus Reineccius*; in de Mathesis *Paulus Heigel*; enz.

GIES-

Digitized by Google

GIESSA, of GIESSEN. R.

Na dat Landt-Graaf *Lodewyk* van *Hessen* Ao. 1605. binnen *Giessen* een *Gymnasium* hadde opgerecht; wierdt hy door het gewenschte gevolg deser saake aangemoedigt, om het selve Ao. 1607, in een Akademie te veranderen, daar toe hy van Keyser *Rudolphus* de tweede in 't selve Jaar de vereyschte Privilegie verkreeg; en in 't volgende Jaar (1608) een nieuw en heerlyk Collegie bouwde. Maar dewyl 'er over dese stichtinge tusschen de Vorsten van *Hessen-Cassel* en *Hessen-Darmstadt* groot verschil rees, wierdt dese Hooge Schoole Ao. 1624. naar *Marburg* gebracht, daarse tot Ao. 1650. is gebleven, en toen wederom herstelt, ja selfs noch veel verbetert.

Op dese Akademie hebben van tydt tot tydt verscheyde vermaarde Mannen gebloeyt, waar van wy slechts eenige weinige sullen noemen.

In de Theologie, *Johannes Winckelman*, *Balthasar Mentzerus*, *Caspar Finckius* en *Christoph. Helvicus*, Professor in de *Hebreeuwsche* Taale.

In de Rechtsgeleertheit, *Theodorus Reinkingk*, *Joh. Strauchius*, *Joh. Helvicus Sinold*, bygenoemt *Schütz*, *Joh. Nicolas Hartius*, enz.

In de Medicynen, *Joseph. Lauterbachius*, *Georgius Horatius*, *Michael Doringus*, enz.

In de Philosophie, *Conradus Dietericus*, *Conradus Bachman*, *Joh. Stuphius*, en de beroemde *Godfridus Arnold*, Historie-schryver. enz.

PADERBORNA, of PADERBORN. PP.

Dese Akademie is in den Jaare 1616. door *Theodoricus* Bisschop van *Paderborn* opgerecht, en den *Jesuyten* aanbevoolen, die 'er noch 't opsicht over hebben.

RHINTELA, of RHINTELEN. R.

Graaf *Ernst* van *Schauenburg*, Ao. 1601. te *Stathagen* een *Gymnasium* opgerecht hebbende, verkreeg Ao. 1619. en 1620. Privilegie, om het in een Hooge Schoole te veranderen; 't geene sonder plaatsbepaaling geschiedt was, en dierhal-

Digitized by Google

halven naar *Rintelen* wierdt verlegt, en Ao. 1621. geopent; met promotie van vyf Doctoren, namentlyk twee in de Theologie, twee in de Rechtsgeleertheit en een in de Medicynen; zynde d'eerste Rector *Joh. Eichrodius*, J. U. Doctor, enz. Na 't uytsterven van de Graven van *Schauenburg*, is dese Akademie den Landt-Graaf van *Hessen-Cassel* toegeweesen.

In de Theologie hebben hier gebloeyt, *Josua Stegmannus*, *Joh. Giessenius*, en *Johannes Hennichius*, welke tegens het bekende Boek van *Hugo Grotius*, van *de Waarheit des Christelyken Godtsdienstes*, eenige aanmerkingen heeft uytgegeven; en veele andere.

In de Rechtsgeleertheit, *Antonius Nesenus*, *Joh. Mollenbeek*, *Justus Reiffenberger*, daar na naar *Franequer* beroepen, en *Henricus Ernest. Kestnerus*, wiens ongemeene vlytigheit geroemt werdt.

In de Medicynen, *Joh. Ravius*, *Joh. Petr. Lotichius*, *Petrus Finxius*, *Matth. Dilling*, enz.

In de Philosophie, *Franc. Gerhardus Sylvester Pribenius*, *Herm. Vastelabius*, *Georgius Wernerus*, enz.

CASSELLÆ, of KASSEL.

Dit is eygentlyk een *Vorstelyke Ridder Schoole*, aangelegt Ao. 1595. door *Maurits* Landt-Graaf van *Hessen-Cassel*, Ao. 1599. vermeerdert met een *Collegium Illustre*, 't geene na synen naam *Mauritianum* genoemt wierdt, en Ao. 1618. kreeg het den naam van *'t Ridderlyke Collegie*; 't geene Ao. 1633. door Landt-Graaf *Wilhelm* de vyfde grootelyks is verbetert.

Onder de Vermaarde Professoren die hier geleert hebben, worden getelt:

In de Theologie, *Johannes Crocius*, *Georgius Cruciger*, *Johannes Combachius*, enz.

In de Rechtsgeleertheit, *Joh. Matthæus*, *Ericus Grovius* en *Johannes Kleinschmidt*.

Voorts noch de volgende Geleerde Professoren, *Crato Seilerus*, Med. Doctor, en Historicus, *Joh. Petrus Daubertus*, Poeët, Reedenaar, &c. *Sebastianus Curtius*, in de *Hebreeuwsche* Taale, enz.

Doch kort na den doodt van Landt-Graaf *Willem* de Vyfde, Ao.

Digitized by Google

Ao. 1640. zyn de Collegien van *Cassel* naar *Marburg* verplaatst, met de Akademie aldaar vereenigt, de voornaamste Professoren derwaarts beroepen, en het groote Gebouw der Collegien, tot gebruyk van 't Hof benaadert.

De Ridder-Schoolen, te *Wolffen-buttel*, *Weenen* en *Berlyn*, zyn voornaamentlyk ten dienste van Vorstelyke, Gravelyke en andere hooge Personagien, en tot het leeren van allerley Exercitien voor Edellieden geschikt, en alsoo genoegsaam buyten ons bestek; waarom wy deselve voorbedachtelyk voorby gaan.

VRATISLAVIA, of BRESZLAUW.

In den Jaare 1505. verkreeg *Johan Haunold*, Raadtsheer deser Stadt, van *Uladislaus* Koning van *Hongaryen* en *Boheemen* verlof om 'er een Hooge Schoole op te rechten; maar dewyle hy tot derselver onderhoudt aanwysing op Geestelyke Goederen gaf, spande de Geestelykheit met de Hooge Schoole te *Cracauw* aan, vereerden Paus *Julius* de tweede 3000 Dukaaten, en verhinderen daar door dessels toestemming, en om het noodige Privilegie te verleenen; waar door dese stichting slechts een *Illustre School* bleef. Sedert die tydt hebben de Jesuyten verscheyde poogingen gedaan, voornamentlyk na den *Munsterschen* Vreede Ao. 1648, tot datse van Keyser *Ferdinandus* de tweede in den Jaare 1655. Vryheit kreegen, om in dese Stadt een *Seminarium* op te rechten; 't geene eyndelyk in den Jaare 1702. in een Akademie is verandert, en na 's Keysers *Leopoldus* naam *Universitas Leopoldina* genoemt wordt, waar toe de Keyser haar een gedeelte van de Keyserlyke Burgt tot de Collegien deedt inruymen. Het opsicht deser Akademie blyft dierhalven in handen van de Jesuyten, die aldaar met grooten toeloop leeren.

Van oudts hebben hier twee uytmuntende Theologanten de Kerke gesticht, te weten *Johannes Hessus* en *Ambrosius Moibanus*, als meede *Joh. Metzlerus*; en in de Schoole *Johannes Rullus* en *Andreas Wincklerus*, seer geleerde Taalkundigen van haaren tydt.

KIEL, in *Holstein*. R.

Na dat Hertog *Frederik* van *Holstein* van Keyser *Ferdinandus* de derde Ao. 1652. Privilegie tot oprechting deser Akademie

Digitized by Google

hadde verkreegen, wierdt deselve eyndelyk, door desselfs Soon *Christiaan Albertus*, in den Jaare 1665. opgerecht, met veel plechtigheden ingewydt, en na hem ACADEMIA CHRISTIAN-ALBERTINA genoemt. Volgens 's Keysers Privilegie, blyft altydt de regeerende Hertog van *Holstein-Gottorp* perpetueele Rector en Kantzelier; wordende Jaarlyks een uyt de Professoren verkooren, die voor hem de Waardigheit van *Pro-Rector* en *Pro-Cancellarius* bekleedt, soo wel uyt de Theologische als andere Faculteiten; gelyk reets *Bernardus Schultz*, J. U. Doct. en Prof. Prim. als meede *Christianus Kortholt* S. S. Theol. Doct. en Prof. Prim. gedaan hebben. Onder de Professoren, welke hier geleert hebben, is onder anderen geweest de Vermaarde *Morhofius*, van *Wiszmar*, welke ten dienst van de Akademie in de *Nederlanden* en in *Engelandt* geweest is, om de leerwysen der Akademien aldaar te ondersoeken, en hier ook in te voeren.

DUISBURG, in 't Hertogdom *Cleef*. R.

Dese Hooge Schoole is door *Frederik Wilhem*, Markgraaf van *Brandenburg* in den Jaare 1655. gesticht; daar toe desselfs Voorzaaten veele Jaaren te vooren reets Keyserlyke Privilegien hadden verkreegen, maar door opkomende Oorloogen en andersints aan de uytvoeringe waren verhindert.

Onder de eerste Professoren bevinden zich dese Vermaarde Mannen.

In de Theologie, *Christoph. Wittichius*, *Martinus Hondius*, *Henricus à Diest*, *Joh. Jac. Ganterweiler*, *Christoph. Fred. Crellius*, *David Huguenius*, *Joh. Godfr. Bachman*, en *Henricus Hulsius.*

In de Rechtsgeleertheit, *Herm. Rhamnker*, *Joh. Weyerstrassius*, *Wilh. Crusius*, *Joh. Maur. Crellius*, *Carol. Otto Thylius*, *Georg. Hartm. à Bergen* en *Casp. Theod. Summerman.*

In de Medicynen, *Joh. Bernh. Danielius*, *Fred. Godfr. Barbeck*, en *Henr. Christianus de Hennin.*

In de Philosophie, *Joh. Claubergius* en *Adr. Ludolph. à Becker*, Mathematicus.

Voorts is noch geweest *Henr. Christ. de Hennin*, Hist. & Eloq. Prof. *Clemens Berg*, Moral. & Politices Prof. en *Henr. ab Erberfeldt*, Philolog. Orient. & Ling. Sanct: Professor.

Dese

Digitized by Google

Dese Akademie is sedert haaren aanleg in hoe langer hoe bloejender staat geraakt.

H A L L. R.

Dese Akademie legt op *Saxischen* bodem, in 't Hertogdom *Maagdenburg*, en niet meer dan vyf mylen van *Leipzig*. Deselve is gesticht met Privilegie van Keyser *Leopoldus* van den Jaare 1693. door *Frederik* de derde, Keurvorst van *Brandenburg*, en in den Jaare 1694. met veel plechtigheden ingewydt, en wordt na synen naam de *Frederiks-Universiteit* genoemt.

De eerste Professoren alhier, zyn geweest, in de Theologie, *Joh. Guilh. Beyer*, *Joach. Just. Breithaupt*, *Paulus Antonius*, en *Augustus Herm. Francken.*

In de Rechtsgeleertheit, *Samuel Stryckius*, *Christianus Thomasius*, *Joh. Georg. Simonis*, *Henr. Bodinus*, en *Joh. Sam. Stryckius.*

In de Medicynen, *Fred. Hoffman* en *Georg. Ernest. Stahl.*

In de Philosophie, *Christoph. Cellarius*, *Joh. Franc. Buddeus*, *Joh. Sperlette*, *Joh. Petr. Ludwig* en *Joh. Michaelis*, enz.

Gesaamentlyk door veele uytgegevene Geleerde schriften vermaardt.

G Ö T T I N G E N. R.

Dese Stadt, in 't Hertogdom *Kalenberg* gelegen, behoort aan het Keurvorstelyke Huys van *Hanover*. Reets voor veele Jaaren heeft de Magistraat aldaar, uyt het geweesene *Pauliner*-Klooster, een voortreffelyk *Gymnasium* gemaakt, 't geene voor omtrent twee Jaaren door syn Koninglyke Majt. van *Groot-Brittannien* tot een Akademie is verheven.

VIENNA, of WEENEN, P. P.
in *Oostenryk.*

Dese Hooge Schoole is eerst opgerecht, door Keyser *Frederik* de tweede, omtrent den Jaare 1236. naderhandt door *Albertus* de derde en *Rudolphus* de vierde Aarts-Hertogen van *Oostenryk* Ao. 1356. en 1365. vernieuwt en veel verbetert, ook door Paus *Pius* de tweede en Keyser *Carel* de vierde met Privilegien begiftigt, welke vervolgens door *Urbanus* de sesde zyn bevestigt.

 On-

Digitized by Google

Onder de eerste vermaarde Mannen deser Akademie worden gereekent, *Johannes Buridanus*, voormaals Discipel van *Willem Occam*; als meede *Henricus Euta* of *Oyta*; *Henricus de Langenstein*, *Nicolaus Dinckelspuel*, Rector deser Hooge Schoole, *Georgius Zuingel*, *Nicolaus de Creutzenach*, en *Fredericus Nausea*. Voorts werdt seer gepreesen, seekere Scholastyke Leeraar *Thomas de Haselbach*, in de Theologie en Philosophie seer bedreven. Dese heeft over den Propheet *Jesajas* openbaare Lessen gehouden, doch 't geene aanmerkelyk is, deselve soo wydt en breedt uytgebreydt, dat hy binnen den tydt van een en twintig Jaaren, het *Eerste Capittel* van desen Propheet noch niet ten eynde gekomen was.

In de Rechtsgeleertheit hebben toen gebloeyt, *Joh. Alexander Brassicanus*, *Joh. Fabri*, daarna Bisschop van *Weenen*, en *Jacobus Spiegelius*.

In de Medicynen, de voortreffelyke Doctoren, *Andreas Mathiolus*, *Petrus Monavius*, *Joh. Crato à Craftheim*, *Carolus Clusius*, *Nic. Biesius*, *Rembertus Dodonæus*, *Thadd. Hagecius ab Hayk*, die te gelyk een Geleerde Mathematicus was; *Joh. Gavinetus*, *Gondisalvus Toledo*, *Hieron. Ferrara*, *Joachim Vadianus*, enz.

Hier hebben ook geleert, de vermaarde Wiskonstenaars *Georgius Peurbachius*, *Paulus Fabricius*, *Andreas Perlachius*, en *Bartholomeus Reisocherus*.

Voornaamentlyk is dese Akademie vermaart, door de Geleerde Hovelingen en Raaden der Keyseren, welke hier in 't Hof plagten te woonen, en door haare schriften, beyde de Akademie en de Stadt, grooten roem hebben toegebracht. Gelyk daar zyn, *Johannes Cuspinianus*, *Wolfgangus Lazius*, *Johannes Sambucus*, *Augerius Giselinus Busbecius*, *Gerardus Veltcuyckius*, *Johannes Leunclavius*, en ontallyk meer andere, alle door haare schriften vermaart.

De Theologie en Philosophie is meest in handen van de Jesuyten, maar de Juristen en Medici zyn noch vereenigt, en verkiesen alle half Jaar eenen *Rector*, by welke zich de *Protestantsche* Studenten laaten inschryven.

GRÆ-

Digitized by Google

GRÆCIUM, of GRAITZ, PP.
in *Stiermark.*

Dese Hooge Schoole is opgerecht, door *Carel*, Aarts-Hertog van *Oostenryk*, in den Jaare 1576. en door Paus *Sixtus* de Vyfde geapprobeert.

Hier hebben onder anderen geleert de twee Vermaarde Jesuyten, *Martinus Antonius Delrio*, en *Johannes Pontanus*, uyt haare Schriften genoeg bekendt.

In 't Koningryk van BOHEEMEN.

PRAGA, of PRAAG. PP. R.

Keyser *Carel* de Vierde, een liefhebber van de studien zynde, hadde in syn Jeugdt te *Parys* gestudeert; 't geene hem daar na aanmoedigde, na derselver Voorbeeldt, en op het bevinden van de goede gevolgen der nieuw opgerechte Schoole te *Heydelberg*, te *Praag*, Hoofstadt van *Boheemen*, meede een Akademie op te rechten, 't geene hy in den Jaare 1357 of 1367 (of volgens andere Ao. 1348. 1353. 1365 of 1370.) in 't werk stelde, en daar toe uyt de nabuurige Koningryken bequaame Professores en Doctores derwaarts beriep. De Standen van *Boheemen* begunstigden ook niet alleen syn voornemen, en beforgden een genoegsaam fonds tot onderhoudt der Professoren; maar Paus *Innocentius* de sesde begiftigde deselve ook met veele Privilegien en Voorrechten. Daar door quam 'er ten eersten een ongemeene toeloop van studenten, van allerley Natien, als *Franschen*, *Engelschen*, *Italiaanen*, *Lombarden*, *Hongaaren*, *Poolen*, en voornamentlyk *Duytschers*. Voor haar bouwde de Keyser veele aansienlyke Collegien, als dat van *Carel* de Groote, het *Keyserlyke*, het *Koninglyke*, het *Boheemsche*, *Bethlehem*, en andere. Daar door groeyde het getal der studenten soo geweldig aan, dat derselver getal, na gesegt werdt, Ao. 1409. meer dan 44000 Vreemdelingen sterk was. Maar de *Boheemers* daar op stout wordende, begonnen de *Duytschers* in haare Rechten en Vryheeden te verkorten, en by Koning *Wenceslaus* uyt te werken, dat de Akademie vervolgens op den selven voet als

die te *Parys* beſtiert ſoude worden; 't geene de *Duytſchers* ſoodaanig verdroot, dat 'er op eenen dag 2000 naar *Leipzig* trokken; waar uyt de Hooge Schoole aldaar haar begin heeft genomen. Ten dienſte van de Akademie van *Praag*, ſtichtede de eerſtgemelde Keyſer *Carel* de vierde aldaar ook een heerlyke Bibliotheek. In den Jaare 1400. bouwde ook *Hedwig*, Koninginne van *Poolen*, ten dienſte van haare *Lithauers*, te *Praag* een eygen Collegie, en beſorgde het van genoegſaame Inkomſten. Maar wat moeyte ook gedaan wierdt, ſedert den eerſten aftocht der *Duytſche* ſtudenten, welken geſtaadig noch andere volgden, de Akademie, en gevolgelyk ook de geheele Stadt begon allengskens wederom te vervallen, en heeft ſedert nooyt wederom ter degen herſtelt konnen worden.

Van deſe Akademie is eertydts Rector geweeſt, de Vermaarde *Johannes Huſz*, welke de leere van *Johannes Wicleff* uyt *Engellandt* ontfangen en omhelſt hebbende, daar over op bevel van 't Concilium van *Conſtans*, tegens het vrye geleyde van Keyſer *Sigismundus*, in den Jaare 1415. gelyk meede 's Jaars daar na ſyn Leerling *Hieronymus van Praag*, opentlyk verbrandt zyn. En niet tegenſtaande de ſwaare vervolgingen tegens de Belyders ſyner leere, hebben echter derſelver Voorſtanders tot op den huydigen dag niet konnen uytgeroeyt worden. Voorts hebben hier noch de volgende Geleerden en Profeſſoren in groote achting geweeſt: Mr. *Stephanus de Colonia*, *Johannes Monſterberg*, Theol. Doctor, *Johannes de Weſalia*, meede Theol. Doctor, *Mattheus de Cracovia*, *Mattheus de Aulæregia*, *Vincentius Gruner*, *Bartholomeus Roballus*, Mag. *Przibram*, *Procopius de Pilsna*, *Petrus de Mladomiewitz*, *Krziſtanus* Medicinæ Doctor, *Johannes Jeſſenius* Rector Magnificus en Med. Doctor, *Daniel Baſilius* J. U. Doctor en Profeſſor, beneffens veele andere.

In SWITSERLANDT.

BASILEA, of BASEL. PP. R.

Deſe Akademie is door den Raadt der Stadt geſticht, in den Jaare 1460. met Privilegie van Paus *Pius* de tweede; welke haar daarenboven noch met de Inkomſten van *St. Pieters*-Collegie

gie begiftigde, ten dienste van de geene die in de Theologie, Rechten en Medicynen studeerden; ja hy verleende haar deselve Privilegien als de Stadt *Bolonien* genoot; *Johannes van Venningen*, Bisschop der Stadt, verklaarde hy tot Kantzelier, en den hoog Geleerden Edelman *Georgius van Andlaw* tot den eersten Rector deser Hoogen Schoole. Deselve is eygentlyk in twee, namentlyk het *Opper*-en *Onder-Collegie* verdeelt. Het getal der Professoren hier is gemeenelyk achtien, doch haare Weddens niet groot; waarom veele gewenscht hebben, dat het getal wat vermindert en de Inkomsten verbetert mogten worden; te meer nademaal de toevloedt der buytenlandtsche studenten hier niet seer groot is.

Hier hebben altoos seer Vermaarde Mannen in alle de Faculteiten geleert; waar van wy slechts eenige weinige sullen opnoemen.

In de Theologie, *Johannes Geyler van Keysersberg*, *Guilielmus de Aquisgrani*, *Job. de Lapide*, *Augustinus Dodo Phrysius*, *Job. Cono*, *Beatus Rhenanus*, *Job. Calvinus*, *Sebastianus Munsterus*, *Simon Grynæus*, *Job. Oecolampadius*, *Job. Gastius*, *Osualdus Myconius*, *Wolfg. Weissenburgius*, *Simon Sulcerus*, *Martinus Borrhaus*, *Job. Jacobus Grynæus*, *Amandus Polanus a Polansdorff*, *Conradus Pellicanus*, *Petrus Martyr*, en meer andere.

In de Rechtsgeleertheit, *Bonifacius Amerbachius*, *Franciscus Hottomannus*, *Samuel Grynæus*, *Sebastianus Titius alias Brantus*, *Ulricus Crassius*, *Hieronymus Schuirpffius*, *Job. Wilerus*, *Claudius Cantiuncula*, *Job. Cynus*, *Franciscus Vinaldus*, enz.

In de Medicynen, *Thomas Erastus*, *Andreas Vesalius* van *Brussel*, *Guillielmus Gratalorus*, *Theodorus Zuingerus*, *Henricus Pantaleon*, (die ook een Vermaard Historie-Schryver geweest is;) *Felix Platerus*, *Job. Nicolaus Stupanus*, *Job.* en *Caspar Bauchinus*, *Joachim. Schillerus*, *Franc. Massarius Venetus*, *Albanus Torinus*, *Guill. Copus*, *Hieronymus Gemusæus*, *Sebast. Sinkelerus*, *Job. Sichardus*, *Phil. Ulstadius*, enz.

In de *Hebreeuwsche* Taale, de Vermaarde *Sebastianus Munsterus*, en *Johannes Buxtorffius* de Oude.

In de Philosophie, de beroemde *Symon Grynæus* en *Cælius Secundus Curio*, een *Italiaan*.

In

Digitized by Google

In de *Griekſche* Taale zyn door haare ſchriften bekendt, *Sebaſtianus Caſtalio*, *Johannes Hoſpinianus*, *Andronicus Cantoblaca*, enz.

In de Mathematiſche Konſten, de bovengemelde *Sebaſtianus Munſterus*, *Chriſtianus Urſtiſius*, enz.

In verſcheyde Taalen en Wetenſchappen hebben hier noch gebloeyt, *Sigismundus Gelenius*, *Ludovicus Vergerius*, *Beatus Rhenanus*, *Ludovicus Carinus*, *Nicolaus Briferus*, *Paulus Phrigio*, *Marcus Berſius*, *Hieron. Marius*, *Rudolphus Berzius*, *Joſeph. Tectander*, als meede *Joh. Oporinus* en *Barth. Weſthemerus*, twee Geleerde en Taalkundige Boekverkoopers.

Deſe Akademie is eertydts ook ſeer vermaardt geweeſt, door de tegenwoordigheit van den wydtberoemden *Deſiderius Eraſmus* van *Rotterdam*, welke hier den meeſten tydt ſynes levens geſleeten heeft; woonende ten huyſe van de vermaarde Boekverkooper *Johannes Frobenius*, en deſſelfs Soon *Hieronymus Frobenius*, daar hy ook in den Jaare 1536. is overleden.

GENEVA, of GENEVE. R.

Wanneer de Raadt deſer Stadt in den Jaare 1535. opentlyk de Reformatie invoerde, en de *Roomſche* Religie afſchafde, wierdt terſtondt een Hooge Schoole opgerecht, om jonge Lieden, niet alleen in de Theologie, maar ook in andere Konſten en Wetenſchappen te onderwyſen; ten welken eynde de noodige Collegien, als meede een heerlyke Bibliotheek wierden bequaam gemaakt. Sedert die tydt heeft deſe Akademie, door haar gelegentheit eenen grooten toevloedt van Studenten gehadt, en altydt behouden; waar toe ook niet weinig heeft toegebracht, dat van tydt tot tydt ſoo veele vermaarde Mannen hier geleert hebben.

In de Theologie zyn beroemt, de wydtvermaarde *Johannes Calvinus*, welke hier ook Ao. 1564. is overleeden; *Theodorus Beza*, *Lambertus Danæus*, *Franciſcus Junius*, *Antonius Sadeel*, Baron van *Chande*, *Antonius Fayus*, *Joh. Bapt. Rotanus*, *Benedictus Turretinus*, *Johannes Deodatus*, *Theodorus Trenchinus*, *Guilielmus Farellus*, en veele andere.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier gebloeyt, *Franciſcus Balduinus* een *Artoyſer*, *Jacobus Lectius*, *Julius Pacius á Beriga*, enz.

In

Digitized by Google

In de Philosophie, onder andere *Trigautius*, enz.

In de *Griekſche* Taale, *Franciſcus Portus*, *Iſaacus Caſaubonus*, *Caſparus Laurentius*, enz.

In de *Hebreeuwſche* Taale, *Petrus Cevallerius*, *Bonaventura Cornelius Bertramus*, enz.

Deſe Hooge Schoole hebben ook met haar tegenwoordigheit vereert, de ſeer Geleerde en vermaarde Drukkers *Robertus Stephanus* en *Henricus Stephanus*, beneffens *Johannes Creſpinus* van *Artois*, een *Nederlander*, door haare Geleerde en heerlyke uytgegevene Werken genoeg bekendt: Gelyk haar dan ook van tydt tot tydt veele andere, ſoo wel Geleerden als Edellieden, uyt alle de Quartieren van het Gereformeerde *Chriſtenryk*, beſocht hebben.

Het ſtrekt den Godtgeleerden deſer Akademie meede tot groote eere, dat zy ſedert den beginne ongemeenen vlydt beſteedt hebben, om de Gereformeerde Kerke, ſuyvere Overſettingen der *Bybel* in de *Franſche* en *Italiaanſche* Taalen te beſorgen.

LAUSANNA, of LOSANNE. R.

Deſe Akademie is door den Magiſtraat met den beginne van de *Reformatie*, of volgens andere in den Jaare 1530. opgerecht. Boven alle andere Faculteiten worden in deſelve de Theologie en de Philoſophie meeſt geleſen; doch met geen grooten toevloedt van Leerlingen, nademaal deſelve niet ſterk door Vreemdelingen beſocht wordt. Echter heeft zy den roem, van ten allen tyden met Rechtſinnige Gereformeerde Profeſſoren beſet geweeſt te zyn.

In de Theologie zyn hier vermaardt, *Petrus Viretus*, *Augustinus Marloratus*, *Johannes Collado*, *Guilielmus Bucanus*, *Conrndus Gernerus*, *Johannes Ribittus*, *Petrus Rietus*, *Beatus Comes*, enz.

In de *Hebreeuwſche* Taale, *N. Himbertus*, enz.

In de *Griekſche* Taale, *Theodorus Beza* en *Joh. Serranus*.

VI. *In 't Koningryk* POOLEN, en *Groot-Hertogdom* LITHAUWEN.

CRACOVIA, of CRACAUW. P.P.

Deſe Akademie heeft in den Jaare 1400. haar begin genomen,

Digitized by Google

en is gesticht door *Jagello*, Koning van *Poolen*, te vooren Groot-Hertog van *Lithauwen*, en de eerste welke uyt deselve tot de Koninglyke waardigheit wierdt verheven, trouwende met *Hedwig*, Koninginne Weduwe van *Willem*, Aarts-Hertog van *Oostenryk*, jongste Dochter van *Lodewyk* Koning van *Hongaryen* en *Poolen*; en het Christendom omhelsende, wierdt hy gedoopt en *Uladislaus* genoemt, Ao. 1386. en is gestorven Ao. 1434. welke stichting door de voornoemde Koninginne Weduwe, voor haar overlyden Ao. 1399. by Testament grootelyks is begunstigt. Ingevolge van het selve, beriep *Uladislaus* daartoe veele Doctoren en Magisters uyt *Boheemen*, *Poolen* en *Duytschlandt*, als meede van *Praag*, tot Professoren, met toestemminge en Privilegien van Paus *Bonifacius* de negende, bevestigt door *Joannes* de 23ste en *Martinus* de vyfde. En offchoon dese Akademie veele Jaaren te vooren reets begonnen was, namentlyk Ao. 1361. en 1364. en geopent door *Casimirus* de tweede, Soon van *Uladislaus Locketeck*, Koning van *Poolen*, ook door Paus *Urbanus* de vierde Ao. 1361. en Koning *Casimirus* Ao. 1364. met Privilegien begifstigt; nochtans heeft deselve eerst Ao. 1400. eenen aanvang genomen, en de eerste Lesse is gedaan in de Canonyke Rechten, door D. *Petrus Viszb*, J. U. D. Bisschop van *Cracaw*, en Kantzelier deser Universiteit; met gewenscht gevolg, soo dat 'er van toen af aan in alle de Faculteiten, met grooten toevloedt van Studenten, Lessen gegeven wierden. Thans bestaat dese Akademie uyt de acht volgende Collegien; het *groote Theologische Collegie*, het *kleyne Collegie*, daar in de Philosoophen leeren, het *Juristen Collegie*, het *Medicynsche Collegie*, het *Collegium Dlugossanum*, andersints *Bursa Jurisperitorum* genoemt, 't *Armen Collegie*, of *Bursa Jagellonica*; het *Collegie der Philosoophen* of *Bursa Noscoviana*, en 't *Collegie Jerusalem*, of *Bursa Olesniciana* genoemt.

In alle Faculteiten zyn hier vermaart geweest, de Geleerde *Johannes Cantiensis*, of *de Canthi*, *Albertus de Prusa*, *Mathias Michouiensis*, *Andreas Critius*, *Jodocus Ludovicus Decius*, *Stanislaus Hosius*, *Joh. Velsz*, *Philippus Callimachus*, *Nicolaus Plonius*, enz.

Van de Jesuyten hebben hier noch geleert, de vermaarde *Martinus Smiglerius*, *Simon Visochius* en *Stanislaus Graditius*.

VII.

Digitized by Google

VILNA, VILENZKI, of WILDE. P. P

Dese Hooge Schoole is omtrent den Jaare 1576. gesticht, door Koning *Stephanus Bathori*, en daarna door Paus *Gregorius* de XIIIde bevestigt. De Professoren welke hier leeren, bestaan in ses in de Theologie, vyf in de Philosophie, vier in de Rechten, en seven in de Beschaafde Wetenschappen. Met der tydt heeft Bisschop *Valerianus* de Jesuyten hier ingeleydt, en dese hebben eyndelyk de Akademie onder haar bestier gekreegen. Men bevindt, dat onder anderen noch Ao. 1676. de Rechten en Vryheeden deser Akademie door den Koning *Johannes Sobiesky* van *Poolen* bevestigt zyn.

Hier hebben onder andere geleert, de vermaarde Jesuyten *Laurentius Arturus* en *Albertus Cajalovicius*.

STRAGONA, POSNANIA, of POSEN.

De oorsprong deser Akademie is onbekendt: Men weet slechts, datse nooyt door eenig Paus of Keyser bevestigt is, en heeft daarom ook niet veel gebloeyt. In de Rechten en Sterrekunde worden noch de meeste Lessen gegeven. De Theologie wordt by de *Dominikaanen* geleesen. Andersints hebben daar de Jesuyten genoegsaam alles onder haar bestier.

ZAMOSCIA, of ZAMOSKY.

Johannes Zamosky, Groot-Kantzelier en Veldtheer van *Poolen*, dese Plaats en Vesting nieuw aangelegt hebbende, heeft aldaar meede een Akademie gesticht; na wiens doodt Ao. 1605. desselfs Soon *Thomas Zamosky* deselve heeft bevestigt, en syn Gemaalinne *Catharina* stichtede daar by noch een nieuw Collegie, en vermeerderde het getal der Professoren.

VII. *In 't Koningryk van* GROOT-BRITTANNIEN.

In *Engelandt*.

CANTABRIGIA, of CAMBRIDGE. R.

De oudtheit deser Akademie heeft de ondersoekers daarvan tot verdichtselen doen vervallen. Het seekerste schynt, datse in de Jaaren 630 en 636. gesticht is, door *Sigebert* Koning der *Oost-Angelen*, op d'aanmaaninge van den seer Geleerden *Felix*

Digitized by Google

Burgundus, welken den Koning daarna tot Bisschop van *Dunwiche* verklaarde. Daarna is deselve door de Paussen *Honorius* d'eerste en *Sergius* d'eerste bevestigt, en met verscheyde Privilegien begiftigt. Deselve bestaat thans ten minsten in sestien Collegien; van welke de oudtste zyn, *St. Pieters Collegie* of *Huys*, gesticht Ao. 1280. het *Universiteits Huys* of *Hall*, nu *Clare Hall* genoemt, Ao. 1326. *Pembroke's Hall*, Ao. 1343. *Catharinen-Hall*, Ao. 1475. *Jesus Collegie*, Ao. 1496. *Christus Collegie*, Ao. 1505. enz. Jeder is met tusschen de 100 en 150 Studenten beset.

Hier hebben sedert van oudts veele vermaarde Mannen geleeft, van welke de voornaamste Godtgeleerde waren. Onder dese munten uyt *Beda*, doorgaans met den By-naam *Venerabilis*, of de Eerwaardige Doctor bekendt; *Alcuinus*, of gelyk andere hem noemen *Albuinus*, *Alphredus Beverlacensis*, *Hugo de Sancto-Neoto*, *Guilielmus de Sancta Fide*, *Gualtherus Dysse*, *Alanus de Lymna*, *Radulphus Spalding*, *Johannes Baretus*, *Johannes Tzetzis*, *Joh. Setonius*, *Joh. Chekus Medicus*, enz.

Na de *Reformatie* zyn hier beroemt geweest, onder anderen, *Martinus Bucerus*, *Thamas Cartwichtus*, *Guiliel. Whitakerus*, *Guiliel. Perkinsius*, *Paulus Baynes*, *Robbertus Abotus*, *Hugo Latamerus*, *Joh. Fidelis*, *Thomas Crammerus*, en veele andere.

Hier hebben ook geleert, de vermaarde *Guill. Tempellus* in de Philosophie, en *Thomas Linacer* in de Medicynen en Taalen, enz.

Hier heeft de Hooggeleerde *Erasmus* van *Rotterdam* de Theologie en *Griekscbe* Taale geleert.

Hier heeft ook gestudeert *Franciscus Bacon*, Baron van *Verulan*, Kantzelier van *Engelandt*, door syn schriften seer vermaart.

OXONIUM, of OXFORT. R.

Volgens de beste aanteekeningen, is dese seer vermaarde Akademie gesticht door Koning *Alfredus*, omtrent den Jaare 880. op d'aanprysinge van *Neotius Edulphus*, synen Leermeester. Immers 't is bekendt, datse reets Ao. 1050. in een bloeyenden staat was, en *Mattheus Paris* betuygt, dat Ao. 1257. wel 3000 Studenten daar waren. Waarom ook Paus *Bonifacius* de achtste Ao. 1298. het beruchte Boek *Sextum Decretalium* genoemt, aan de vermaardtste Akademien sendende, aan dese terstondt naar

Parys

Digitized by Google

Parys den rang gaf, en volgens bevel van Paus *Clemens* de vyfde, in 't Concilie van *Vinne*, Ao. 1311. moesten toen hier reets de *Hebreeuwsche*, *Griekfche*, *Arabische* en *Chaldeeuwsche* Taalen onderweesen worden.

Dese Akademie, die altydt in een bloeyenden staat gebleven is, heeft achtien Collegien, in welke omtrent duysendt Studenten ten kosten van de stichtingen studeeren; behalven een veel grooter getal, welke op haar eygen beurs haare Studien vervorderen.

Behalven de ongemeene groote en heerlyke Boekzaal deser Akademie, heeft ieder Collegie ook syn bysonder Boekery.

Onder een meenigte van voortreffelyke Doctoren, die hier gebloeyt hebben, worden getelt, *Alexander Alensis*, bygenaamt *Doctor Irrefragabilis*, *Adamus de Marisco*, andersints *Doctor Illustratus*, *Rogerus Bacon*, andersints *Doctor Mirabilis*, *Richardus de Media Villa*, andersints *Doctor Fundatissimus*, *Godfridus Cornubiensis*, andersints *Doctor Solemnis*, *Johannes Bacon*, of *Baconthorp*, andersints *Doctor Resolutus*, enz. Voorts *Mattheus Paris*, *Johannes Duns*, *Nicolaus de Lyra*, *Guiliehmus Occam*, *Burlæus*, *Buridanus* en *Holcot*, *Joh. Langtonus*, *Thom. Gascoigne*, *Richardus Maidescon*, *Richardus Labinham* en *Thomas Lonibe*, alle drie *Carmelyten*, de vermaarde *Joh. Wicleff*, Meester en voorganger van *Joh. Husz*, enz.

En na de *Reformatie*, de vermaarde Godtgeleerden, *Petrus Martyr*, *Joh. Raynoldus Fulco*, *Thomas Raynoldus*, en veele andere.

Hier heeft ook geleert, de vermaarde Philosooph en Theologant, *Guillielmus Pembell* en *Johannes Casæus*; als meede de welbekende Rechtsgeleerde *Albericus Gentilis*; beneffens veele andere, te lang om hier te verhaalen.

Noch hebben hier gestudeert, de vermaarde *Thomas Morus*, *Erasmus* van *Rotterdam*, *Joh. Ludovicus Vives*, *Richardus Pacæus*, enz.

In *Schotlandt*.

SANCTA ANDREA, of St. ANDRE. R.

Dese Akademie heeft in den Jaare 1409 of 1411. een begin genomen, door het stichten van een Collegie door *Jacobus Kennodus*, daar naderhandt noch een van *Johannes Habornus* is bygekomen, en door haar op eygen gesach met eenige Inkomsten

Digitized by Google

voorsien. Eyndelyk trok zich Koning *Jacobus* de eerste dese saak aan, en maakte daarvan een formeele Akademie.

Onder d'eerste Professoren, die hier beroepen zyn, waren *Laurens Lundoris* en *Richardus Corvell*, in de Rechten.

Voorts hebben hier in de Theologie gebloeyt, *Hugo Spence*, *Johannes Major*, *Petrus Cappelanus*, *Patricius Hamilton*, (welke Ao. 1528. om de verkondiginge des Euangeliums door nydt der Bisschoppen verbrant is;) *Alexander Seton*, *Johannes Wynrem*, en veele andere.

In de Philosophie hebben hier geleert, *Gauguinus Logy*, *Gylbertus Wynrem*, enz.

GLASCONIA, GLASSENBURY, of GLASGOUW. R.

Dese Akademie is gesticht Ao. 1454. door *Turnbull*, Aarts-Bisschop deser Stadt, doch niet seer rykelyk begiftigt, en ook nooyt van veele Studenten voorsien.

Nochtans hebben hier van tydt tot tydt veele Geleerde Lieden in allerley Faculteiten het Professoraat bekleedt; onder welke uytmunten *Alexander Logen*, uyt een Edel Geslachte, zynde een voortreffelyk Philosooph, welke om de liefde tot de Waarheit veele vervolgingen ondergaan heeft; en *Georgius Whuishart*, een deftig Godgeleerde, welke om de Waarheit des Evangeliums Ao. 1547. te *St. Andrea* verbrandt is.

ABREDONUM, of ABERDENA. R.

Sommige willen, dat dese Akademie Ao. 1240. door Koning *Alexander* en desselfs Suster *Isabella* gesticht zy. Doch waarschynlyker werdt derselver oorsprong op 't Jaar 1480. gebracht, als wanneer *Guilielmus Elphinston*, Bisschop deser plaatse en Kantzelier van *Schotlandt*, hier een Collegie stichtede, 't geene Koning *Jacobus* de derde tot een Hooge Schoole vermeerderde.

Hier heeft gebloeyt, de vermaarde Historien-Schryver *Hector Boëthius*, en te gelyk in de Theologie en Philosophie met veel lof onderwesen; als meede *Johannes Mecalpius*, welken eenige *Machabeus* noemden.

In

Digitized by Google

In *Yerlandt.*

DUBLINUM, of DUBLYN. R.

Volgens sommige, hadde de Paus reets in den Jaare 1320. aan dese stadt Privilegie verleent, om 'er een Hooge Schoole in op te rechten, doch dit werk bleef steeken.

Naderhandt, in den Jaare 1591. heeft de Koninginne *Elisabeth* hier een Akademie gesticht, en daartoe het oude Klooster van Alle Heyligen geschikt. Zy verleende, tot meerder voortsettinge van 't werk, heerlyke Privilegien aan deselve, met vryheit, om in alle Faculteiten te leeren, en de waardigheit van Doctor aan bequaame Mannen te mogen opdraagen; waar door de Inwoonders niet meer genootsaakt waren, haare kinderen met groote kosten elders te laaten studeeren.

VIII. *In 't Koningryk* DEENEMARKEN.

HAFNIA of COPPENHAGEN. R.

Na dat Koning *Erik*, geboorene Hertog van *Pomeren*, willens geweest was hier een Akademie te stichten, wierdt sulks door synen Opvolger Koning *Christianus* d'eerste Ao. 1478. in 't werk gestelt, door Paus *Sixtus* de Vierde bevestigt, en met deselve Privilegien als *Bolonien* begiftigt. Naderhandt hebben de volgende Koningen de Akademie van tydt tot tydt veel verbetert, de Inkomsten vergroot, en haar best gedaan om Geleerde Professores herwaarts te beroepen.

In de Theologie hebben hier gebloeyt, *Johannes Bugenhaagen*, *Johannes Macalpius*, ook wel *Machabeus* genoemt, *Petrus Palladius*, *Johannes Christierni*, *Nicolaus Hemmingius*, *Jacobus Matthias*, *Erasmus Lætus*, en veele andere.

In de Rechtsgeleertheit zyn hier bekendt, *Nicolaus Theophilus*, *Nicolaus Cragius*, enz.

In de Medicynen, *Jacobus Bordingus* van *Antwerpen*, door syn schriften vermaardt; *Johannes Pratensis*, *Johannes Franciscus*, *Andreas Cragius*, enz.

Ao. 1690. heeft Koning *Christianus* de Vyfde hier een nieuwe Koninglyke Akademie gesticht, en 't opsicht daar van aan een

Digitized by Google

een feeker *Silesisch* Edelman, *van Schindel* genoemt, opgedraagen.

SORA, of SCHELSOIR. R.

Dit was eerst een oudt Klooster, 't geene *Frederik* de tweede Koning van *Deenemarken* na de *Reformatie* tot een Adelyk School aanlegde, welke hy te *Frederiksburg* hadde begonnen, maar hier verplaatste. *Christianus* de Vierde maakte daar een Formeele *Ridder-Schoole* van, en voegde daar Ao. 1623. een *Illustre Schoole* by, in welke de Adelyke Jeugdt, niet alleen in allerley Adelyke Oeffeningen, maar ook in de *Hebreeuwsche*, *Griekfche*, *Latynsche*, *Fransche*, *Italiaansche*, en andere Taalen, en allerley Wetenschappen onderwesen wordt, welke thans den naam eener Akademie voert.

Van de Professoren alhier zyn onder anderen vermaardt geworden, *Christianus Matthias*, in de Theologie en Historien, *Joh. Lauenberg* in de Rechten en Wiskunde, *Joh. Burserus* in de Philosophie, *Georgius Mitzleben* meede in de Theologie, en *Henricus Ernestius* in de Rechten.

In *Tslandt*. R.

Te *Hola*, Stadt en Bisdom deses naams, is hier over veele Jaaren reets een Akademie geweest, om de Jeugdt in dese Gewesten te onderwysen. Daar is ook een bequaame Drukkerye, in welke de *Bybel*, 't *Psalmboek*, en andere Boeken in de *Tslandtsche* Taale gedrukt worden.

IX. *In 't Koningryk* SWEEDEN.

UPSALIA, of UPSAL. R.

Sommige reekenen dese Akademie reets in de dertiende Eeuwe gesticht te zyn, doch sulks wordt door andere tegengesprooken; beweerende, dat dit ten tyde van Koning *Steno Sture*, Ao. 1477. door *Jacobus* Aarts-Bisschop van *Upsal* geschiedt zy, en dat Paus *Sixtus* de Vierde haar deselve Privilegien als die te *Bolonien* toestondt. De volgende Koningen hebben dese Akademie van tydt tot tydt meer begunstigt, en de dappere *Gustavus Adolphus* vereerde haar verscheyde Bibliotheeken, door hem

in

Digitized by Google

in den dertig Jaarigen Oorlog verovert, en uyt verſcheyde Plaatſen in *Duytſchlandt* derwaarts gevoert.

Ten tyde van de *Reformatie*, quam deſe Akademie den Proteſtanten ſonderling te pas, ſoo datſe voornaamentlyk Ao. 1540. door 't beroepen van veele geachte Mannen uyt *Duytſchlandt*, in een bloeyenden ſtaat was.

Onder de Vermaarde Geleerden van die tydt, munten hier uyt, *Jacobus Zieglerus* een *Nederlander*, *Olaus Magnus* en deſſelfs Broeder *Johannes Magnus*, *Johannes Forbeſius*, *Johannes Loccenius*, *Johannes Freinshemius*, *Johannes Scheſſerus*, *Olaus Rudbeck*, en veele anderen.

Hier is ook noch een byſonder Collegie tot onderſoek van Oudtheeden geſticht, en een diergelyken is 'er ook te *Stokholm*.

TORPATUM, of DORPT,
In *Lyflandt*. R.

In den Jaare 1632. heeft *Johannes Skytte*, *Sweedtſche* Ryks-Raadt en Stadthouder van *Eſtlandt* hier een Akademie geſticht, van welke de Koning hem daarna ook Kantzelier maakte. Deſe Hooge Schoole is naderhandt door Koning *Carel* de elfde naar *Pernauw* overgebracht; maar van derſelver verderen en tegenwoordigen ſtaat, hebben wy geen verſeekert bericht.

A B O A, in *Finlandt*. R.

Wanneer *Lilienböck* Ao. 1640. Gouverneur in *Pomeren* was, en den ſtaat der School-ſaaken aldaar aan de Koninginne *Chriſtina* naar *Sweeden* berichtede, wierdt haar door den Graaf *Pieter Brahe* Gouverneur in *Finlandt* geraaden, te *Abo* een Akademie aan te leggen; 't geene noch in 't ſelve Jaar geſchiede, en de gemelde Graaf wierdt daar van tot Kantzelier verklaart; welk werk gewenſchten voortgang hadde.

De twee laatſtgemelde Akademien ſullen waarſchynlyk, in den laatſten Oorlog met de *Ruſſen*, veel laſt geleeden hebben.

X. *In* R U S L A N D T.
St. P E T E R S B U R G.

Deſe Stadt legt eygentlyk in *Ingermanlandt*, doch dit geweſt

Digitized by Google

is in den laatſten Oorlog door de *Ruſſen* van de *Sweeden* verovert, door *Petrus* d'eerſte Keyſer van *Ruslandt*; welke deſe Plaats niet alleen geheel nieuw aangelegt, maar ook na ſynen naam genoemt, en het ontwerp geformeert, ook ten deele begonnen hadde, na 't voorbeeldt van andere Geweſten, hier een *Keyſerlyke Akademie der Wetenſchappen* te ſtichten; maar door deſſelfs ſchielyken doodt achter uyt geſet zynde, is voornamentlyk door deſſelfs nagelaatene Gemaalinne *Catharina* Ao. 1726. in een gewenſchten ſtaat gebracht, om jonge Studenten in de Medicynen, Natuurkunde, Wiskonſt, en andere Beſchaafde Wetenſchappen en Taalen te onderwyſen. Daartoe zyn de volgende tot de eerſte Profeſſoren beroepen: *Jacobus Hermannus* in de Wiskunde, *Johan Pieter Kohl* in de Welſpreekentheit, *Joh. Simon Beckenſtein* in beyde de Rechten en Hiſtorien, *Michiel Burger* in de Medicynen en Chymie, *Joh. George Du Vernoy* in de Medicynen, Ontleedt en Heel-konſt, *George Bernard Bulſinger* in de Phyſica, *Chriſt. Fred. Groſz* in de Philoſophia Moralis, *Fred. Chriſt. Majer* in de Matheſis, *Joſeph Nicol. de l'Iſle* in de Aſtronomia, enz. Voorts ſoude noch *Carel Fred. Scheſſler* in de Reeken- en Meetkunde, *Chriſtophel Marſellus* in de Burgerlyke Bouwkunde, *George Gſell* in de Teeken- en Schilderkonſt, en *Coenraadt Oſner* in de Beeldthouw-kunde onderwyſen.

Daarenboven wierdt 'er noch voor de Jeugdt, een byſonder *Gymnaſium* aangelegt.

Doch verdere aanwyſinge van 't een en ander, gedoogt ons beſtek niet.

XI. *In de* NEDERLANDEN.

In de *Spaanſche Nederlanden.*

LOVANIUM, of LEUVEN. P.P.

Deſe Hooge Schoole is opgerecht door Hertog *Johannes* van *Brabandt* Ao. 1424. met toeſtemminge van Paus *Martinus* de vyfde, en naderhandt door Paus *Eugenius* de vierde met breedere Privilegien begiftigt.

De Plaats daar de Profeſſoren haare Leſſen doen, noemt men hier gemeenlyk *Halas*, of *Hallen*, om dat de Drapeniers, die eer-

Digitized by Google

eertydts veel in dese Stadt plagten te woonen, hier haar byeenkomsten hadden.

Hier worden de drie Faculteiten der *Theologie*, *Rechtsgeleertheit* en *Medicynen* geleert; daar toe hier sedert van oudts altoos seer Vermaarde Mannen beroepen zyn, doch van alle welke wy slechts eenige weinige sullen opnoemen, om niet te wydtluftig te zyn.

De Vermaardtste Doctoren in de Theologie zyn geweest, *Adrianus Florentius* van *Utrecht*, welke daar na Paus geworden is, onder de benaaminge van *Adrianus* de sesde; *Johannes Beetzius*, *Ruardus Tapperus* van *Enkhuysen*, *Martinus Dorpius*, *Joh. Triedo* van *Turnhout*, *Joh. Hesselius*, *Jacobus Latomus*, *Michael Bayus*, *Jodocus Tiletanus*, *Augustinus Hunnæus*, *Joh. Molanus*, *Cornelis Jansenius*, daarna geworden Bisschop van *Ghendt*; *Henricus Cruyckius*, gebooren te *Cuylenburg*, daar na Bisschop te *Roermondt* geworden; *Johannes Malderus*, daar na Bisschop te *Antwerpen*, *Joh. Lensæus*, *Jacobus Jansonius* van *Amsterdam*, en meer andere.

In de Rechtsgeleertheit zyn hier meest door haare schriften bekendt, *Guilielmus Bontius*, *Gabriel Mudæus*, *Joh. Wamesius*, *Philippus Suerius*, *Joachimus Hopperus*, *Eilbertus Leoninus*, daar na Kantzelier van *Gelderlandt* geworden; *Petrus Pecquius*, *Gregorius Tengnagel*, *Gerardus Corselius*, *Petrus Gudelinus*, *Albertus Hartenbergensis*, enz.

En in de Medicynen de volgende, *Hieremias Brachelius Brabantus*, *Jeremias Trevelius*, *Thomas Fienus*, *Petrus Pierius ab Imenga*, *Antonius Bussenius*, *Jacobus Bogardus*, *Nicolaus Biesius*, *Gemma Phrysius*, en desselfs Soon *Cornelis Gemma*, die beyde ook seer beroemde Wiskonstenaars waren.

Onder de geene, welke in de Historien onderweesen hebben, zyn wel de Vermaardtste, *Johannes Stadius* en *Justus Lipsius*.

De Philosophie wordt hier geleert in vier Collegien, die van de teekenen, welke zy voeren, zynde de naam der Huysen in welke zy gehouden worden, den naam hebben. Het eerste *Lilium* genoemt, is gesticht Ao. 1493. door *Carolus Viruli*, gesegt *Manneken*; het tweede *Porcus* genoemt is gesticht Ao. 1491. door

Digitized by Google

door *Henricus de Loe* of *Loen*; het derde *Castrum* genoemt, is gesticht door *Godefridus van Gompel* Ao. 1457. en het vierde *Falco* genoemt, door *Martinus Balduini Rithovius* en *Joh. Venduillius*. enz. Ao. 1543. Daar is noch een ander Collegie, gesticht door *Joh. Standonck*, Ao. 1491. 't geene na hem den naam draagt, en ten deele met dat van *Porcus* vereenigt is.

Noch is 'er een vermaardt Collegie, gesticht door *Hieronymus Buslidius*, gestorven Ao. 1517. welke daar toe alle syne Goederen heeft gelegateert, en daarom ook na hem genoemt is. In het selve worden de drie Taalen, *Hebreeuwsch*, *Grieksch* en *Latyn* opentlyk geleert; en hebben daar in van tydt tot tydt veele voortreffelyke Mannen lessen gegeven; van welke wel de voornaamste zyn, *Conradus Goclenius*, een groot Vriendt van *Erasmus*, *Adrianus Barlandus*, *Nicolaus Clenardus*, *Hugo Babelus*, *Sebastianus Foxius* een *Spanjaardt*, *Cornelius Valerius*, *Petrus Nannius*, *Rutgerus Rescius*, *Johannes Campensis*, *Valerius Andreas*, en meer andere, te veel om te verhaalen.

Daarenboven zyn 'er noch meer dan 28 andere Collegien, welke meest den naam van haare stichters draagen; doch te lang om hier meede te deelen.

Met de optellinge van meerder Geleerde lieden deser Akademie ons hier op te houden, gedoogt ook ons bestek niet.

De Jesuyten hebben hier meede over lang getracht lessen te geven, en ook wel gedaan, doch niet in 't openbaar, en slechts by oogluykinge; waarom zy eyndelyk gedwongen wierden wederom op te houden. Onder haar is hier wel meest door syn schriften vermaart, *Leonardus Lessius*.

DUACUM, of DOUAY. PP.

De Jesuyten siende, datse te *Leuven* geen plaats in de Akademie vonden, hebben reets met het begin van haaren Orden, getracht te *Douay* een Akademie aan te leggen, en daar toe Collegien opgerecht; maar dit voornemen wierdt door de Akademie van *Leuven* verhindert. Eyndelyk bragten zy het evenwel soo verre, dat *Philippus* de tweede, Koning van *Spanjen*, in den Jaare 1562. hier een Akademie stichtede, tegens wille en dank van die van *Leuven*, door aanprysinge van den Kardinaal

Digitized by Google

naal van *Granvelle*, den President *Viglius* en den Raadtsheer *Nigri*, en Paus *Paulus* de Vierde verleende daar toe de bevestiginge. Naderhandt is dese Akademie met noch twee Collegien verbetert, namentlyk het *Collegium Marchense* en 't *Collegium Aquæcinctense*, door twee Abten gesticht. De eerste Rector is hier geweest *Walrandus Hangwardus*, en de eerste lessen zyn gedaan door *Franciscus Richardotus*, Bisschop van *Atrecht*.

Van de geene die hier in de Theologie geleert hebben, zyn wel de voornaamste, *Thomas Stapletonus* een *Engelschman*, *Guillielmus Esthius* van *Gornichem*, *Johannes Rubus*, *Matheus Galenus*, *Philippus Montanus*, *Bartholomeus Petrus*, en meer andere.

In de Rechtsgeleertheit, *Boëthius Epo* een *Vries*, *Jacobus Rævardus*, *Lævinus Pontanus*, *Johannes Ramus*, en eenige andere.

In de Medicynen is meest door syn schriften vermaardt, *Johannes Sylvius*.

In de Philosophie en Vrye konsten hebben met luyster geleert, *Johannes Otho*, *Johannes Miræus*, daar na Bisschop van *Antwerpen*, *Franciscus Sylvius*, *Johannes Olivarius*, en *Andreas Hoyus*.

De Jesuyten leeren hier ook met grooten toeloop de Theologie en de Philosophie; en zyn onder haar wel de voornaamste geweest, *Robertus Bellarminus*, *Johannes Deckerius*, *Johannes Hajus Servius*, *Nicolaus Bonartius*, en *Jacobus Bonfrerius*.

Omtrent den Jaare 1608. is hier ook een Collegie van *Engelschen* in de Theologie gesticht, door welke het Oude Testament uyt de *Latynsche Vulgata* in de *Engelsche* Taale is overgeset, en in 't licht gegeven, zynde *Thomas Worthington* een der voornaamste van desen arbeydt.

In de *Vereenigde Nederlanden*.

LUGDUNUM BATAVORUM, of LEYDEN. R.
In *Hollandt*.

Na dat dese Stadt, van de tweede swaare beleegeringe der *Spanjaarden* Ao. 1574. verlost was, hebben de Prins van *Oranjen* en de Staaten van *Hollandt* Ao. 1575. goedt gevonden, binnen deselve een *Akademie* op te rechten, en uyt de Goederen van de Abdye van *Egmondt*, met genoegsaame Renten en In-

Digitized by Google

komsten te begiftigen; met Octroy op de naam van *Philippus* Koning van *Spanjen*, van in alle Faculteiten en Taalen te mogen leeren, en uytdrukkelyk verbodt, van ooyt in *Hollandt* noch *Zeelandt* eenige andere diergelyke Hooge Schoole te mogen oprechten. De eerste aanleg geschiede in 't geweesene *St. Barbaren Convent*, doch is reets Ao. 1578. in 't Klooster der *Witte Nonnen* overgebragt, en sedert gebleven.

Ten dienst van dese Akademie is ook een ongemeene heerlyke Bibliotheek opgerecht, welke van tydt tot tydt, niet alleen door gelegateerde, maar ook door aangekochte Boeken grootelyks is vermeenigvuldigdigt; behalven noch, dat alle de geene welke van den Staat eenig Octroy op Boeken versoeken, gehouden zyn van ieder een Exemplaar in dese Boekerye te leveren.

In den Jaare 1592. hebben de Heeren Staaten noch gesticht, een *Duytsch Collegie in de Theologie*, voor 31 Jonge Studenten, het selve met een jaarlyksche Inkomste van 8000 Guldens begiftigt, en daartoe het voor desen geweesene *Celle-Broeders Klooster* geschikt. De eerste Regent van dit Collegie is geweest Do. *Johannes Cuchlinus*, Predikant tot *Amsterdam*. Dese stichting is naderhandt veel vergroot en uytgebreydt.

In den Jaare 1605. is 'er binnen *Leyden* ook een *Francoysch Theologisch Collegie* gesticht, met goedtvinden van de Heeren Staaten van *Hollandt*, die tot dessels onderhoudt by provisie meede Jaarlyks een seekere somma toestonden. D'eerste Regent daarvan is geweest, Do. *Daniel Colonius*, Predikant van de *Duytsche* en *Walsche* Gemeente te *Rotterdam*.

Dese Akademie van *Hollandt* wierdt van tydt tot tydt met uytmuntende Mannen in alle Faculteiten voorsien, en derselver eerste Rector is geweest *Petrejus Tiara*, Professor in de *Griekssche* Taale.

De eerste Professoren zyn geweest, in de Theologie, *Lambertus Danæus*, *Guill. Feugueræus*, *Adrianus Zaravia*, *Lucas Trelcatius* Vader en Soon, *Franciscus Junius*, *Franciscus Gomarus*, *Philippus Marnixius*, *Jacobus Arminius*, genoeg bekendt door syne Schriften en hevige Disputen in *Hollandt*, welke van hem den naam draagen, *Johannes Coccejus*, enz.

In de Rechtsgeleertheit, *Hugo Donellus*, *Cornelius Grotius*, *Dirk van Nieuwburg*, *Joost de Menyn*, *Thomas Sosius*, *Julius Beyma*, *Gerar-*

Digitized by Google

Gerardus Tuningius, *Guill. Bontius*, *Everhardus Bronkhorst*, *Hugo Grotius*, *Cornelius Pynakerus*, *Petrus Cuneus*, *Joh. Linderhauses*, *Corn. Swanenburgius*, enz.

In de Medicynen, *Hadrianus Junius*, *Petrus Forestus*, *Rembertus Dodoneus*, *Gerardus* en *Reinerus Bontius*, *Joh. Heurnius*, *Carolus Clusius*, *Everardus Vorstius*, *Petrus Pawius*, enz.

In de Philosophie, *Rudolphus* en *Willebrordus Snellius*, *Gilbertus Jacbeus*, *Franco Burgerdicius*, *Petrus Molinæus*, enz.

In de Historien en Taalen, *Petrus Tiara*, *Bonavent. Vulcanius*, *Franc. Raphelengius*, *Thom. Erpenius*, (die een eygene Drukkerye in de *Arabische* Taale hier heeft opgerecht;) *Jacobus Golius*, *Basilius Fithodæus*, *Dominicus Baudius*, *Paulus Merula*, *Guill. Coddæus*, *Joh. Meursius*, enz.

Den Wel-Edelen *Janus Dousa*, Heere van *Noordtwyk*, Curateur deser Akademie, desselfs Soon en naamgenoot, Bibliothecaris derselven, en de Doorluchtige *Josephus Scaliger*, gesprooten uyt de Vorsten van *Verona*, hebben dese Akademie door haare schriften meede eenen grooten luyster bygeset.

Hier heeft ook het eynde synes levens versleeten, de Geleerde en door syne schriften seer vermaarde Edelman, *Philip Marnix*, Heere van *St. Allegonde*, beesig zynde om de Bybel uyt de *Hebreeuwsche* en *Griekſche* Grondt-Taalen in onse *Nederduytsche* over te setten; doch is ondertusschen komen te sterven, na dat hy een gedeelte van de Boeken *Mosis* gedaan hadde. Naderhandt is dit hooglosselyke Werk, volgens 't Besluyt van de Nationale Synode van *Dordrecht* van de Jaaren 1618 en 1619. door verscheyde Gedeputeerde Predikanten, alhier voltrokken, en in den Jaare 1636. voor d'eerstemaal in 't licht gegeven.

Ten dienste van die in de Medicynen studeeren, is hier een heerlyk *Theatrum Anatomicum* en een *Hortus Medicus*; voorts een *Observatorium* met de noodige Instrumenten voor de Sterrekundigen, en 't geene verder tot een welgestelde Akademie vereyscht werdt.

FRANEKERA, of FRANEKER. R.
In *Vrieslandt*.

Dese Akademie is door de Heeren Staaten van *Vrieslandt* gesticht,

Digitized by Google

ſticht, in den Jaare 1585. en tot derſelver koſten en onderhoudt, de Inkomſten van een deel Klooſter-Goederen geſchikt. Deſelve is met drie *Auditorien* en een Akademie-Kerk voorſien, welke luchtig en ruym genoeg is, om daarin de noodige plechtigheden te verrichten. Hier by is ook een fraaye Bibliotheek, een *Hortus Medicus* en een *Theatrum Anatomicum*, voor de ſtudeerende aangelegt.

Daarenboven is hier ook een Collegie voor ſeſtig Studenten geſticht, die geene middelen hebben om op haar eygen beurs te ſtudeeren. Voor deſen betaalde ieder 45 guldens voor de tafel; maar hedensdaags is de prys door de Heeren Staaten op 80 guldens geſtelt, dewelke uyt de gemeene Schat-kiſt het daaraan ontbreekende goedt doen.

In den beginne waren hier niet meer dan ſeven Profeſſoren beroepen, namentlyk drie in de Theologie, en van ieder der overige Faculteiten maar een; doch dit getal is door den toevloedt van Studenten daarna vermeerdert.

Onder de eerſte Profeſſoren welke hier geleert hebben, zyn de volgende:

In de Theologie *Henricus Antonides van der Linden*, *Martinus Lydius*, *Sibrandus Lubertus*, *Guillielmus Ameſius*, en meer andere.

In de Rechten, *Henricus Schotanus*, *Paulus Buſius*, *Timæus Faber*, enz.

In de *Hebreeuwſche* Taale, *Joh. Druſius*, *Sixtinus Amama*, enz.

In de *Griekſche* Taale, *Petrus Tiara*, *Johannes Arcerius*, enz.

In de Hiſtorien en Welſpreekentheit, *Pierius Winſemius*, J. U. D. enz.

In de Philoſophie, *Arnoldus Verbel*, *Joh. Hachtingius*, *Johannes Schotanus*, enz.

In de Medicynen, *Menelaus Winſemius*, *N. Frencelius*, enz.

In de Matheſis, *Adrianus Metius*, *Bernhardus Fullenius*, *Joh. Phocylides Holwarda*, enz. door haare ſchriften genoeg bekendt.

GROENINGA, of GROENINGEN. R

Deſe Hooge Schoole is door de Heeren Staaten van *Groeningen* en *Ommelanden*, binnen de Hooft-ſtadt *Groeningen* geſticht, onder den Tytel van *Akademie van Groeningen*, in den Jaare 1614.
om

Digitized by Google

om in alle de Faculteiten te lesen en te onderwysen. Het opsicht derselven staat aan vier Curateuren, welke alle Jaaren verkooren worden; namentlyk, twee uyt den Magistraat der Stadt *Groeningen*, en twee uyt de Gedeputeerde van de *Ommelanden*.

Dese Akademie heeft drie Auditorien, en een ruyme en gemakkelyke Kerk, in welkers Choor de openbaare plechtigheeden geschieden. Deselve is ook met een noodige openbaare Boekereye, *Theatrum Anatomicum* en *Hortus Medicus* voorsien.

Ten behoeve van 40 arme Studenten, welk getal daarna tot 60 is vermeerdert, is een bysonder Collegie gesticht, in 't welke een iegelyk eerst 45, maar nu 55 Guldens betaalt, en daar voor een vrye Tafel en onderwys in de Studien geniet; wordende het overige door de Heeren Staaten van *Groeningen* en *Ommelanden*, uyt de Inkomsten der Geestelyke Goederen goedt gemaakt.

Voor de Jonge Jeugdt is hier ook een bysonder *Gymnasium*, in 't welke deselve in de Gronden van de Hooft-Taalen wordt onderwesen, en bequaam gemaakt om op de Hooge Schoole te verkeeren.

Tot de eerste Professoren deser Akademie zyn beroepen, Dr. *Hermannus Ravensbergerus* in de Theologie, *Cornelius Pynakerus* in de Rechtsgeleertheit, *Nicolaus Mulerius*, Med. Doctor in de Mathesis, *Ubbo Emmius* in de *Grieksche* Taale en Historien, *Guillielmus Mackdouwel* in de Logica, Physica en Metaphysica, en Doctor *Epinus Huninga* in de Phylosophie en Ethica, enz.

De eerste Rector deser Akademie is geweeest, de beroemde Historie-Schryver *Ubbo Emmius*.

Meerder Heeren Professoren deser Akademie hier op te noemen, gedoogt ons bestek niet.

Het strekt *Groeningen* tot groote eere, dat reets in de vyftiende Eeuwe, de twee uytmuntende en Geleerde Mannen, *Wessel Gansfortius*, die den heerlyken Tytel van het *Licht der wereldt* om syn Geleertheit hadde verkreegen, en *Rudolphus Agricola*, d'eerste binnen, en d'andere naby *Groeningen* gebooren zyn, en door haare Schriften getoont hebben, dat 'er een *Reformatie* noodtsaakelyk was, schoon zy deselve niet beleeft hebben.

Digitized by Google

ULTRAJECTUM, of UTRECHT. R.

Reets Ao. 1459. ten tyde van Bisschop *David* van *Bourgondien*, is hier een *Gymnasium* opgerecht, en het opsicht daar van aan de soogenoemde *Hieronymus-Broeders* toebetrouwt; waar van het sedert den naam van *Gymnasium Hieronymianum* behouden heeft. In het selve hebben sedert van oudts verscheyde Geleerde Mannen geleert; onder anderen *Georgius Macropedius*, anders gesegt *Lanckveldius*, die niet alleen in de *Latynsche*, *Griekſche*, *Hebreeuwsche* en *Chaldeeuwsche* Taalen, maar ook by uytneementheit in de Wiskunde bedreven, een goedt *Grammaticus* en Poëet was. Dese hadde eenen seer Geleerden meedeleeraar *Arnoldus Trichtius* genoemt. Haar zyn gevolgt *Antonius Caucius* en *Cornelius Lauermannus*, door haare Geleerde Schriften bekendt. Daar na *Theodorus Cornelius Bergius* en *Arnoldus Eickius*. Verder *Theodorus Arcerius*, daar na tot Professor naar *Franequer* beroepen, (wiens Soon *Johannes* somtydts openbaare Lessen in de Rechtsgeleertheit deedt;) en *Johannes Lontius*, een neerstig Opspeurder der *Nederlandsche* Oudtheeden.

Dat van oudts ook de Ridders van *Rhodus*, nu van *Malta*, andersints *St. Jans*-Heeren genoemt, hier op haare kosten eenen *Leser in de H. Schrift* hebben aangestelt, om deselve uyt de Oorspronglyke Taalen en de Uytleggingen der Oudtvaders te verklaaren, blykt, dewyle *Hieronymus Verlenjus* Ao. 1556. dese waardigheit bekleede; gelyk door den Heere Professor *G. Voëtius* hier vooren (*pag.* 63.) is aangeteekent.

Na de *Reformatie* heeft men reets voor den Jaare 1606. in beraadt genomen, om een *Provintiaale Akademie*, het zy hier of te *Amersfoort* op te rechten; maar dit sleepende blyvende, besloot de Magistraat van *Utrecht* Ao. 1634. op haar eygene kosten by provisie een *Illustre Schoole* te stichten, welke door den gewenschten voortgang, twee Jaaren daar na (Ao. 1636.) tot een *Akademie* is verhoogt. Van al het welke, als meede de *Lyst* van alle derselver *Professoren*, wy den Leeser hier vooren breeder verslag gedaan hebben, en daarom onnoodig hier te herhaalen.

Ten

Digitized by Google

Ten dienste van de studeerende, vindt men hier ook een heerlyke Openbaare Bibliotheek, *Theatrum Anatomicum* en *Hortus Medicus*.

Wy sullen hier alleen noch byvoegen, dat Paus *Adrianus* de sesde, de eenigste *Nederlander* welke ooyt dese Waardigheit verkreeg, binnen haare Muuren gebooren is.

HARDEROVICUM, of HARDERWYK. R.
In *Gelderlandt.*

Volgens oude aanteekeningen, soude hier reets in den Jaare 1372. een *Gymnasium* gesticht, en Ao. 1441. in sulk een bloeyenden staat geweest zyn, dat zich in het selve 300 uytheemsche Scholieren bevonden; en souden in den swaaren brandt der Stadt Ao. 1503. omtrent 350 *Latynsche* Leerlingen gesneuvelt zyn. Dit School wierdt Ao. 1540. door de Heeren Staaten van de *Veluwe* herstelt; Ao. 1590. door de selve met den Tytel van *Illustris Gymnasium* vereert; Ao. 1600. veel verbetert, en ter eere van Prins *Maurits* van *Oranjen*, *Gymnasium Nassovium* genoemt.

Omtrent den Jaare 1616. wierdt hier ook, op 't aanraaden van Prins *Maurits*, een Openbaare Beurs voor behoeftige studenten, voornamentlyk uyt de *Veluwe* opgericht, maar is in den Jaare 1641. wederom afgeschaft.

Behalven de laage Schoole, hebben de Heeren Staaten van 't Quartier van de *Veluwe*, in den Jaare 1600. binnen dese Stadt meede een *Hooge Schoole* gesticht; maar dewyle deselve, by gebrek van noodige middelen tot onderhoudt der Professoren, tot verval en ondergang helde, hebben de Heeren Staaten deser Provintie Ao. 1647. besloten, dese *Hooge Schoole* tot een *Provintiaale* aan te nemen, en daar toe te beroepen twee Professoren in de Theologie, twee in de Rechten, een in de Medicynen, een in de Historien en Welspreekentheit, en een in de Philosophie; tot welkers onderhoudt by de drie Quartieren een Jaarlykse somma wierdt toegestaan. Maar dewyle de Heeren Staaten van 't Quartier van *Nymwegen* Ao. 1651. haar gedeelte tot onderhoudt deser Akademie weigerden te betaalen, verliep deselve soo verre, dat de Heeren Staaten der Provintie Ao. 1675. besloten, de Akade-

mie af te ſchaffen, en de Profeſſoren te laaten uytſterven; doch op Voorſpraak van wylen *William* de IIIde, Koning van *Groot-Brittannien*, als Erf-Stadthouder deſer Provintie, wierdt deſelve Ao. 1692. van nieuws herſtelt, en is thans in een bloeyenden ſtaat.

Onder de eerſte Profeſſoren, die hier beroepen zyn, worden getelt, in de Theologie, *Anthonius Thyſius*, *Conſtantinus l'Empereur*, *Henricus van Dieſt*, *Joh. Cloppenburg*, *Cl. Salmaſius*, *Abdias Witmarius*, enz.

In de Rechten en Ethica, *Jacobus Vernerius*, *Bernhardus Sutbolt*, *Lambertus Goris*, *Everardus Balck*, enz.

In de Medicynen, *Joh. Andr. Smits*, *Franc. Jacobus Kochius*, *H. Smetius*, enz.

In de vrye Konſten, *Joh. Iſacius Pontanus*, *Jacobus Zevecotius*, *Antonius Deuſing*, enz.

NEOMAGUM, of NYMWEGEN. R.

Omtrent den Jaare 1658. hebben de Heeren Staaten van 't Quartier van *Nymwegen* in deſe Stadt een Akademie beginnen te ſtichten, en *Chriſtophorus Wittichius* tot Profeſſor in de Theologie beroepen, welken *Abrahamus Gulichius* gevolgt is; doch dit werk geen rechten voortgang willende nemen, liep haaſt ten eynde.

Dus verre de *Hooge Schoolen* en *Akademien* van 't Chriſtenryk verhandelt hebbende, volgt nu een *Lyſt* der Plaatſen, daar men *Schoolen* en Profeſſoren heeft, doch by welke alle Konſten en Wetenſchappen niet geleert worden; voornamentlyk niet de drie hooge Faculteiten, der Theologie, Rechten en Medicynen, of immers daar geene Tytels en Promotien verleent worden; die men dan tot onderſcheydt *Illuſtre Schoolen* of *Gymnaſia* plagte te noemen.

LYSTE

Digitized by Google

LYSTE
DER
ILLUSTRE SCHOOLEN,
EN
GYMNASIEN,
Van 't Christenryk.

In ITALIEN, enz.
MANTUA, of MANTOA.

Dese *Illustre Schoole* werdt gesegt omtrent den Jaare 1480. opgerecht te zyn. Andere seggen, dat *Joh. Francisco Gonzaga*, d'eerste Mark-Graaf van *Mantua*, het fondament daarvan gelegt heeft, en datse door Hertog *Frederik* Ao. 1530. is voltrokken.

Hier hebben eertydts geleert, *Victorinus*, *Marius Philelphus Francisci*-Soon, *Bassianus* en *Franciscus Premola*.

ANNECIUM, in *Savoyen.*

De oorspronk deser Doorluchtige Schoole is onbekendt. Deselve wordt door sommige een *Akademie* genoemt, en leeren aldaar de *Regulieren* van *St. Paulus*, onder welke de vermaarde Philosooph *Baranzanus*, seer bekendt is geworden.

ASTA, of ASTE, in *Piemont.*

'tIs onseker, of dit een *Akademie* of *Illustre School* is. In de Rechten zyn hier door haare Schriften bekendt geworden, *Johannes Nevianus* en *Bonaventura de Ecclesia*.

In VRANKRYK en BEARNE.
RUPELLA, of ROCHEL. R.

De stichtinge deser *Illustre Schoole* is ons niet gebleeken. Hier

Digitized by Google

hebben eertydts in de Philosophie geleert, *Nicolaus Gruchius* en *Petrus Martinius*.

NERACUM, of NERAC. R.

Dese *Schoole* heeft begonnen omtrent den Jaare 1590. door begunstiginge der Moeder van Koning *Hendrik* de vierde, welke tot dien eynde onder anderen den Geleerden *Lambert Danæus* herwaarts beriep, om in de Theologie te onderwysen.

Doch door het afschaffen van de *Gereformeerde* Religie in dit Koningryk, sullen dese Schoolen ook wel vervallen zyn.

CESSERO, of CASTRES, in *Albigeois*. R.

Dese Schoole heeft in den Jaare 1594. haar begin gehadt; doch van haaren tegenwoordigen staat is ons niets bekendt.

VESONTIUM, of BESANSON, in *Hoog-Bourgogne*. R.

Dese Schoole is omtrent den Jaare 1570. opgerecht, door *Anthonius Perrenot*, Aarts-Bisschop van *Mechelen*, Kardinaal *Granvelle*, zynde door Keyser *Carel* de vyfde en Paus *Julius* de derde bevestigt.

In DUYTSCHLANDT.

MERSEBURGUM, of MERSEBURG, in *Meissen*. R.

Dese Schoole is opgerecht in den Jaare 1543. door Hertog *Maurits* van *Saxen*, die aan deselve veele gunsten heeft beweesen.

AUGUSTA VINDELICORUM, of AUGSBURG.

De oorsprong van dese Schoole is ons niet gebleeken. *Marcus* en *Antonius Velserus* hebben beyde, soo wel de Stadt, als de Schoole, door haare Schriften seer vermaardt gemaakt. Hier hebben ook geleert, *Xystus Betulejus*, *Hieronymus Wolffius*, uyt veele Schriften bekendt, en *David Hæschelius*.

COBURGTM, of COBURG in *Saxen*. R.

Dese *Illustre Schoole* is omtrent den Jaare 1601. door *Johan Casimir*, Hertog van *Saxen* opgerecht, en daartoe een fraay Gebouw gesticht. Onder andere heeft hier geleert, *Andreas Libavius*, een vermaarde Medicus en Philosooph.

SER-

Digitized by Google

SERBESTA, of ZERBST, in *Anhalt*. R.

De *Illustre Schoole* hier is seer vermaardt, en opgerecht Ao. 1585. door *Joachim Ernst*, Vorst van *Anhalt*, zynde de eerste Rector geweest, de beroemde *Georgius Bersmannus*. Hier heeft ook selfs alvoorens en daar na noch geleert *Wolgangus Amlingus*, welke de Kerke meede veele diensten heeft gedaan.

HAILBRUNNUM, of HAILBRON, in *Frankenlandt*. R.

In den Jaare 1582. heeft *George Frederik*, Markgraaf van *Brandenburg*, dit *Gymnasium* opgerecht, met noodige Professoren voorsien, en een Beurs gesticht voor onvermogende studenten, die hier voor niet leeren en een vrye tafel hebben.

CORBACHIUM, of CORBACH, in *Waldek*. R.

Dit *Gymnasium* is begonnen, omtrent den Jaare 1579. door *Josias* en *Wolradt* Graven van *Waldek*, welke daar toe een geweesen *Franciskaaner* Klooster gebruykten. De eerste Rector hier is geweest, *Lazarus Schonerus*, een vermaarde Mathematicus, door syn schriften bekendt.

MISNA, of MEISEN, in *Meissen*. R.

Dese Doorluchtige Schoole is Ao. 1543. uyt de Inkomsten der *Reguliere Canonyken* van *St. Afra* opgerecht, door *Maurits* Hertog van *Saxen*, ook met onderhoudt van een goedt deel onvermogende Scholieren besorgt. Hier hebben onder anderen geleert, *Georgius Fabricius* en *Adamus Siberus*, door haare schriften vermaardt; als meede *Johannes Rivius*, *Hermanus Vulpius*, enz.

STETINUM, of STATYN, in *Pomeren*. R.

Dit *Gymnasium* is opgerecht, door *Philip* Hertog van *Pomeren*, in den Jaare 1543. en daar toe de Inkomsten van de twee Kerken van *St. Otto* en *Maria* besteedt. Tot den eersten Rector wierdt aangestelt *Antonius Walterus*, een Geleerdt Man; hem is gevolgt *Casparus Landtsiedel*, daar na Professor te *Leipzig* en *Erffort*. Hier heeft ook geleert de vermaarde *Petrus Artopoeus*.

STADA, of STADEN. R.

De oprechtinge van dit *Gymnasium* is door den Magistraat Ao. 1588.

Digitized by Google

1588. geſchiedt, en met goede Profeſſoren voorſien, onder welke vermaardt zyn, de Geleerde *Severinus Sluterus* en *Otto Caſmannus*, een bekende Theologant en Philoſooph.

BREMA, of BREMEN. R.

Deſe Schoole heeft reets met de *Reformatie* in den Jaare 1528. een begin genomen, in het geweeſene *Dominikaaner* Klooſter, en is met een Inkomſte uyt *St. Geertruydts* Hoſpitaal verſterkt. Tot Scholarch wierdt verkooren *Luder Hals*, die deſe Bediening tot Ao. 1554. heeft bekleedt. Een der eerſten Leermeeſters was *Ericus Cordus* Med. Doctor, die het Schoolbeſtier hielp in ordre brengen, en de eerſte Rector was *Joh. Oldenburgius*.

Naderhandt is dit *Gymnaſium* ſoo veel verbetert, dat het ſelve voor veele Hooge Schoolen niet behoeft te ſwichten.

Hier in hebben geleert, de Vermaarde Theologanten *Christophorus Pezelius*, *Mathias Martinius* en *Nath. Chytræus*, uyt veele ſchriften bekendt; als meede *Joh. Eſychius*, en veele andere.

NEUSTADIUM, NEAPOLIS NEMETUM, of NIEUWSTADT, in de *Palts*. R.

Dit *Gymnaſium* is Ao. 1579. opgerecht, door *Johannes Caſimirus* Paltsgraaf, en heeft ſedert den beginne ook tot aan deſſelfs doodt ſeer gebloeyt. Hier hebben een tydt lang geleert, de Vermaarde Theologanten *Zacharias Urſinus*, *Hieronymus Zanchius*, *Franciſcus Junius*, *Henricus Smetius* en *Fortunatus Crellius*, alom door haare ſchriften bekendt.

PORTA ad SALAM, of SCHOOL-POORT, aan de *Saal*. R.

Eertydts was dit een *Ciſtercienſer* Klooſter, doch is door Hertog *Maurits* van *Saxen* Ao. 1543. in een Vorſtelyke of Landts-Schoole verandert, en de Inkomſten der Monniken tot onderhoudt van 100. Studenten en noodige Leermeeſters beſteedt.

LAVINGA, of LAVINGEN, in 't *Palts-Nieuwburgſche*. R.

Dit *Gymnaſium* is eerſt in den Jaare 1560. opgerecht, door Paltsgraaf *Wolfgang* van *Tweebruggen* en *Nieuwburg*. Hier heeft

on-

Digitized by Google

onder anderen geleert, de vermaarde Mathematicus *Cyprianus Leovicius*; als meede de beroemde *Philippus Heilbrunnus*.

ZWICCAVIA, of ZWICKAUW, in *Thuringen*. R.

Dese Schoole heeft reets voor den Jaare 1550. een begin genomen. Onder anderen hebben daar van het bestier gehadt, de Vermaarde *Petrus Plateanus*, *Guarus Wigandi*, *Guarinus* en *Stephanus Wildius*.

GRIMA, of GRIM, in *Meissen*. R.

Dit was eertydts een ryk *Augustiner* Klooster, 't geene Hertog *Maurits* van *Saxen* Ao. 1550. in een aansienlyke Landts-Schoole veranderde, en daarin een groot getal onbemiddelde Scholieren deedt onderwysen. Naderhandt heeft *Joh. George* de derde Keurvorst van *Saxen*, dese Schoole noch meerder luyster bygeset.

HERBORNA, of HERBORN. R.

Dese *Illustre Schoole* is gesticht in den Jaare 1585. door Graaf *Johannes* van *Nassauw*, Broeder van den Vermaarden Prins *Wilhem* d'eerste van *Oranjen*, op 't aangeven van den beroemden Godtgeleerden *Caspar Olevianus*, door syn schriften genoeg bekendt; doch die de vruchten van synen vlydt niet lang beleeft heeft, als zynde reets Ao. 1587. overleeden.

Hier heeft voornaamentlyk de Theologie gebloeyt; in welke seer vermaardt geweest is, de Geleerde *Johannes Piscator*, door syn Oversettingen en Uytleggingen van de Bybel, en andere schriften genoeg bekendt. Als meede *Jodocus Nahum*, en *Willem Zepperus*. En in de Rechtsgeleertheit, *Antonius Matthæus*, *Joh. Goeddeus* en *Joh. Althusius*, meede door veele schriften vermaardt. Hier hebben ook geleert, *Joh. Henricus Alstedius* en *Georgius Pasor*, welke ook door haar uytgegevene Boeken veel dienst gedaan hebben.

MONASTERIUM, of MUNSTER.

Men segt, dat de Magistraat deser Stadt reets in den Jaare 1500. tot voortsettinge van de vrye Konsten, een *Gymnasium* bouwde. Andere seggen, dat hier Ao. 1580. sulk een School is opgerecht, of mogelyk vernieuwt geworden.

Digitized by Google

HAMBURGUM, of HAMBURG. R.

Na de *Reformatie*, toen die van *Hamburg* de Kloosters afschafden, heeft de Magistraat het Klooster der *Prediker-Monnikken* in een *Gymnasium* verandert.

OSNABRUGA of OSNABRUGGE.

Den oorsprong deser Schoole is ons niet gebleeken.

SCHLUSINGA, of SLUYSINGEN. R.

Het *Gymnasium* alhier wordt het *Hennebergsche* genoemt, zynde door den Vorst *George Ernst* van *Henneberg*, van de Inkomsten der afgeschafde Klooster-goederen aangelegt, en worden daar van 30 onbemiddelde Landtskinderen in het selve tot de studien opgebragt; over welke hy Ao. 1577. *Wolfgangus Mollerus* tot den eersten Rector aanstelde. Hier heeft ook geleert, *Wolfgangus Siberus*, door syn schriften wel bekendt.

STEINFURTUM, of STEINFORT. R.

Dese *Illustre Schoole* wierdt door Graaf *Arnoldus* van *Benthem*, Ao. 1585. eerst te *Schuttorp* in 't Graafschap *Bentheim* opgerecht, maar door de ongelegenheit der plaatse Ao. 1589. reets naar *Steinfort* verlegt.

Een van d'eerste Professoren hier is geweest *Hermannus Hausmannus*. In de Theologie hebben hier geleert, *Conradus Vorstius*, beroepen tot Professor te *Leyden*, doch die om syn onrechtsinnigheit nooyt besit daar van genomen heeft; beneffens de vermaarde *Henricus Altingius*, *Anthonius Perizonius*, enz. In de Philosophie *Clemens Timplerus*. enz.

TREMONIA, of DORTMONT. R.

De stichting deser Schoole is ons niet gebleeken. In de Philosophie heeft hier eertydts geleert, de Vermaarde Ramist *Buerhusius*.

VESALIA, of WESEL. R.

Met de opkomst van de Reformatie wierdt hier een braaf School opgerecht, 't geene in den Jaare 1633. wederom schynt vernieuwt te zyn; doch is daar na wederom tot een gemeene, maar welgestelde Schoole geworden. BEU-

Digitized by Google

BEUTHENA, of BEUTHEN, in *Neder-Silesien*. R.

In den Jaare 1616. heeft *George*, Baron *van Schönek* hier een heerlyk *Gymnasium Academicum* gesticht, en met soo veele Inkomsten begiftigt, dat 70 Adelyke en Onedele Jongelingen op syn kosten onderweesen wierden; doch door opkomenden Oorlog, wierdt dese heerlyke stichtinge reets Ao. 1629. geheel geruineert, en de Jesuyten hebben zich sedert van de meeste Inkomsten meester gemaakt.

LINGA, of LINGEN. R.

Voor weinig Jaaren is in de Hoofdstadt van 't Graafschap deses naams, door den Koning van *Pruyssen* een vermaarde *Illustre Schoole* opgerecht, en met Geleerde Professoren in alle Faculteiten beset.

HANAVIA, of HANAUW. R.

In de Graaflyke Residentie-Stadt deses naams, is reets over lang een heerlyk *Gymnasium Illustre* gesticht, en met Geleerde Professoren in allerley Faculteiten wel voorsien, waar door zich hier doorgaants een talryke meenigte van Leerlingen bevinden.

HALLA, of HALL, in *Saxen*. R.

Behalven de *Frederiks-Universiteit*, hier vooren gemeldt, heeft *Frederik* de derde, Koning van *Pruyssen*, de *Gereformeerde Latynsche Schoole* alhier, in den Jaare 1711. in een *Gymnasium Illustre* verandert; om de Discipelen door bequaame Leermeesters en Professores in de studien soo verre te doen vorderen, datse behoorlyk op de voorgemelde *Universiteit* konnen studeeren.

Ten dienste, soo wel van dese Laage als Hooge Schoole, heeft de vermaarde Professor *Augustus Herman Franken*, in 't Weeshuys te *Glaucha* by *Hall*, ten voordeele van het selve, door desselfs yver sedert den Jaare 1694. nieuw aangelegt, ook een eygene Drukkerye en Boekwinkel begonnen, welke thans in een seer bloeyenden staat zyn.

BARRUTUM, of BAREUTH. R.

Dit *Gymnasium* is Ao. 1661. gesticht, door Hertog *Christiaan*

Digitized by Google

Ernestus, en daarom na synen naam *Gymnasium Christiano-Ernestinum* genoemt; voorts met het noodige fonds voorsien, tot onderhoudt van de Professoren, om Jongelingen in allerley Faculteiten te onderwysen.

K E M N I T S. R.

Van dit *Gymnasium* heeft eertydts *Georgius Agricola*, een geleerdt Man in synen tydt, het bestier gehadt.

B R I X E N.

In dit *Gymnasium* is vermaardt geweest, de voortreffelyke *Aloysius Mundella*, Medicus.

S T A R G A R D, in *Pomeren*. R.

Dese Schoole is in den Jaare 1549. gesticht, en door den Geleerden Mag. *Georgius Schermerus* geopent.

M A A G D E N B U R G. R.

Ten tyde van de *Reformatie* is hier een *Gymnasium* gesticht, in 't welke veele voortreffelyke Mannen geleert hebben; onder anderen, *Nicolaus Amsdorff*, *Georgius Major*, *Erasmus Albertus*, *Matthias Flaccius Illyricus*, en *Nicolaus Gallus*.

K E U L E N.

Behalven de Hooge Schoole, hier vooren *pag.* 141. gemeldt, werdt 'er gesegt, dat zich hier noch drie bysondere en aansienlyke *Gymnasien* bevinden.

A M B E R G. R.

In dese Hooft-stadt van de *Opper-Palts*, heeft de vroome Palts-Graaf *Frederik* de derde, Keurvorst van de *Palts*, een *Gymnasium* opgerecht, en uyt de Inkomsten van een seeker oudt Sticht versorgt; van 't welke hy Ao. 1566. den Geleerden *Christoph. Schilling*, Leermeester van den beroemden *Paræus*, tot Rector aanstelde.

B E R G E N. R.

Dit was eertydts een *Benedictyner*-Klooster by *Maagdenburg*; maar toen de laatste Abt *Pater Ulnerus* de Euangelische Religie Ao. 1565. omhelsde, rechtede hy hier te gelyk een braaf School

op

Digitized by Google

op, welker opsicht hy aan *Henricus Homesius* opdroeg. In dit geweesene Klooster is het bekende *Luthersche* Boek, *Formula Concordiæ* genoemt, door eenige Theologanten opgestelt.

B R I E G, in *Silesien*. R.

Dit *Gymnasium* is gesticht Ao. 1564. door Hertog *Georgius* de tweede, en met geweesene Klooster-goederen rykelyk voorsien. De eerste Rector daarvan is geweest *Jacobus Schickfusius*, J. U. D.

E I S E N A C H. R.

Reets voor de *Reformatie* is hier een braaf School geweest, in welke *Lutherus* in syn jonge Jaaren geleert heeft. Ao. 1532. wierdt deselve in 't *Prediker-Klooster* verlegt. De eerste Euangelische Rector is *Petrus Avianus* geweest.

F R A N K F O R T aan de *Mayn*. R.

In den Jaare 1528. wierdt reets het *Barvoeter-Klooster* in een *Gymnasium* verandert, daarvan *Jacobus Micyllus* de eerste Rector was; zynde sedert die tydt en thans noch in eenen bloeyenden staat.

G O T H A. R.

Na de *Reformatie*, heeft *Johan Frederik*, Keurvorst van *Saxen*, een seeker Klooster hier in een *Gymnasium* verandert, in 't welke 24 Jongelingen, behalven 't noodige onderwys, ook vrye tafel souden hebben. Naderhandt hebben de Hertogen *Johan Casimir* en *Ernst* dese Schoole veel verbetert.

H E R S F E L D T. R.

In dit Sticht is reets in den Jaare 736. by de *Benedictyner* Monnikken een beroemde Schoole geweest. Doch na de *Reformatie* heeft *Willem* de sesde Landt-Graaf van *Hessen*, met Privilegie van Keyser *Maximilianus* de tweede, van Ao. 1570. deselve in een welgesteldt *Gymnasium* verandert. Ao. 1687. deedt Landt-Graaf *Carel* d'eerste het oude Gebouw afbreeken, en van nieuws seer fraay herbouwen.

J O A C H I M S D A L. R.

Van oudts een Klooster, doch Ao. 1607. door *Joachim Frede-*

Digitized by Google

rik Keurvorst van *Brandenburg* in een fraay *Gymnasium* verandert, 't geene in sulk een bloeijenden staat quam, dat 'er, na gesegt werdt, 200 Landts-kinderen op eenen tydt aldaar gestudeert hebben, behalven de Vreemdelingen. Keurvorst *Frederik* de groote vermeerderde derselver Inkomsten; maar daarna is dese Schoole in de Vorstelyke Residentie te *Ceulen* aan de *Spee* verlegt.

MARIENDAL. R.

Eertydts een Klooster, in 't Hertogdom *Bronswyk*, is Ao. 1569. door Hertog *Julius* van *Bronswyk* in een Euangelisch *Gymnasium* verandert.

MAULBRUN. R.

Eertydts een aansienlyk *Cistercienser*-Klooster, is door den Hertog van *Wurtenberg* in een beroemt *Gymnasium* verandert. In den Jaare 1564. is hier het vermaarde *Colloquium Theologicum* gehouden, in tegenwoordigheit van *Frederik* de derde Keurvorst van de *Palts*, en *Christophel* Hertog van *Wurtenberg*.

NEUHAUSEN. R.

Eertydts een *Reguliers-Klooster* by *Worms*, is door Keurvorst *Frederik* de derde Ao. 1565. tot een heerlyk *Gymnasium* herbouwt, waarvan *Levinus Codde* uyt *Vlaanderen* de eerste Rector was, welke door den beroemden *Frederik Sylburgius* gevolgt wierdt.

NEURENBERG. R.

In den Jaare 1526. veranderde de Magistraat deser Stadt het oude Sticht van *St. Egidius*, in een Euangelisch *Gymnasium*, 't geene door den vermaarden *Melanchton* wierdt ingezeegent, en Ao. 1575. naar *Altdorff* verplaatst; maar door den opkomenden Oorlog Ao. 1633. wederom binnen *Neurenberg* gebracht, daar het thans noch is. Ao. 1531. heeft de vermaarde Poëet *Eobanus Hessus* hier Professor geweest; ook in laatere tydt de beroemde Godtgeleerde *Joh. Michael Dillherr*, door syn stichtelyke Schriften seer bekendt.

SCHLÜCHTER. R.

Eertydts een vermaardt *Benedictyner Klooster*, is na de *Reformatie* door de Graven van *Hanauw* in een aansienlyke Gereformeerde Schoole verandert.

WAL.

Digitized by Google

WALCHENRIEDT. R.

Van oudts een *Cistercienser Klooster* by *Northausen*, is kort na den Jaare 1546. in een voornaame Euangelische Schoole verandert, in welke veele onvermoogende voor niet studeeren en onderhouden worden; welke stichtinge naderhandt door 't hoog-Vorstelyke Huys van *Bronswyk-Lunenburg* veel verbetert is. De eerste Rector hier is geweest de Geleerde *Johannes Mylius.*

YLVELDT, R.

Eertydts meede een *Cistercienser Klooster* in 't *Bronswyksche*, doch door den laatsten Abt *Thomas Stange*, op 't aanraaden van *Philip Melanchton* en *Justus Jonas*, in een School verandert, waarin deselve 36 Leerlingen heeft aangenomen, en den vermaarden *Michael Neander* tot eersten Rector aangestelt.

Meer andere diergelyke Schoolen onder *Duytschlandt* behoorende, hebben wy voorby gegaan; dewyle sommige van weinig belang, andere weinig bekendt, of door oorlogen vervallen zyn.

In 't Koningryk van HONGARYEN.

TIRNAVIA, of TYRNAUW.

Een Steedeken omtrent seven mylen van *Presburg*, heeft een bequaam *Gymnasium.*

LEUSSOVIA, of LEUS. R.

Een Steedeken op de grenssen van *Poolen*, is meede van een *Gymnasium* voorsien geweest.

BURIDIENSIS, of WARADYN. R.

Een Stadt, ook wel Groot-*Waradyn* genoemt, op de grenssen van *Hongaryen* en *Sevenbergen*, heeft een braaf *Gymnasium*, in 't welke eertydts verscheyde Gereformeerde Professoren in de Theologie en Philosophie gelesen hebben. In den Jaare 1655. was hier *Andreas Sylvanus Tarpoi* Rector en Professor, welke met onsen vermaarden Professor *Joh. Coccejus* Brievewisseling onderhieldt.

DEBREZENIUM, of DEBRITZ. R.

Tusschen *Tockary* en *Waradyn* gelegen: Hier is eertydts een voortreffelyke *Illustre Schoole* geweest, van de Gereformeerde Re-

Religie, van welke veele Studenten, voornamentlyk in de Theologie, naar dese Landen plagten te komen, en te *Leyden*, *Utrecht* en *Franequer* haare ſtudien te voltrekken, om vervolgens haar Vaderlandt in Kerk en Staat te dienen.

PATACHUM, of PATACH. R.

Eertydts een Veſting van de Vorſten *Ragoczy*; van welke *George* d'eerſte deſes naams, hier een heerlyk *Gymnaſium* heeft geſticht, waarin voornamentlyk de Theologie en Philoſophie geleert wierdt. Veele Studenten van haar plagten meede in *Hollandt* haare ſtudien te komen vervorderen. Doch in den Jaare 1670. kreeg *Ragoczy* een ſwaaren ſlag, nademaal hy van deſe bloeyende Schoole, in welke omtrent 400 Studenten waren, berooft wierdt.

TEUTOBURGUM, of FUNFFKIRCHEN.

Een Biſſchoplyk Steedeken, waarin een fraay *Gymnaſium* is, van 't welke de Profeſſoren door den Biſſchop aangeſtelt worden.

VACIA, of WAITZEN. R.

Een Steedeken tuſſchen *Offen* en *Gran.* Hier heeft eertydts een vermaardt *Gymnaſium Academicum* geweeſt, doch is reets Ao. 1632. geheel geruineert.

E P E R I E S. R.

Een Stadt in *Opper-Hongaryen*, betoonde Ao. 1666. ſoo veel liefde tot de Euangeliſche Lutherſche leere, datſe voor haar een *Gymnaſium* oprechtten, en den vermaarden *Ægidius Strauch* tot Rector beriep; doch hy bedankte, en wierdt *Samuel Pomarius* in ſyn plaats beroepen, welke veele Studenten kreeg.

In 't Vorſtendom van TRANSYLVANIEN, of SEVENBERGEN.

ALBA JULIA, GULAFEIFAR, of WEISSENBURG. R.

Hier is een heerlyk *Gymnaſium* geſticht, in het welke onder anderen eertydts de Geleerde *Johan Hendrik Alſtedius*, van *Herborn* tot Profeſſor is beroepen. De Profeſſoren woonen in het *Bathorianiſche* Huys by malkander. Het *Gymnaſium* heeft ook ſyn eygen Boekdrukkerye. CLAU-

Digitized by Google

CLAUDIPOLIS, of CLAUSENBURG. R.

In dese vermaarde Stadt, niet verre van de Grenssen van *Hongaryen* gelegen, hebben de Gereformeerden een beroemdt *Gymnasium* gehadt. De *Photiaanen* plagten hier meede een openbaar *Collegie* te houden.

CZIBINIUM, of SASBURG. R.

Hier is meede een Gereformeert *Gymnasium* geweest.

BISTRITIA, BISTRIZIUM, BESTERCZE, of NOESEN-STADT. R.

Een Stadt op de grenssen van *Hongaryen* en *Poolen*, heeft een aansienlyk *Gymnasium* gehadt.

CORONA, of KROON-STADT. R.

Een Stadt, aan de uyterste grenssen van *Sevenbergen*, meest door Euangelische *Duytschers* bewoont, heeft reets met het begin van de *Reformatie* Ao. 1525. een vermaardt *Gymnasium* gehadt, in 't welke onder anderen dese beroemde Professoren geleert hebben, *Joh. Hunterus* in de Theol. en Mathesis, *Valentinus Wagnerus* meede in de Theol. *Matth. Fronius* in d'*Oostersche* Taalen, *Joach. Eberhardus* en *Mich. Reidelius* in de Philosophie.

In SILESIEN en LAUSZNITZ.

GOLTBERGA, of GOLTBERG. R.

Hertog *Frederik* de tweede van *Lignitz*, heeft niet alleen de *Augsburgsche Confessie* omhelst, maar ook Ao. 1520 of 1523. hier een *Gymnasium* opgerecht, 't geene uyt de nabuurige Plaatsen door veele besocht wierdt. De eerste Professoren waren de Geleerde, *Hieronymus Ferimontanus*, *Franciscus Silvius*, *Georgius Helmerius*, *Valentinus Friedelender Trotzendorpius*, *Martinus Thaburnus* en *Joh. Langius*, enz.

GÖRLITZ, in Opper-*Lauszn
itz*. R.

Kort na de *Reformatie*, Ao. 1565. heeft de Magistraat deser Stadt, uyt seeker Klooster een Euangelisch *Gymnasium* gesticht, en daar toe *Petrus Vincentius* tot den eersten Rector aangestelt. Hier hebben noch geleert, behalven *Petrus Vincentius*, *Joachimus Meisterus*, *Laurentius Ludovicus Mylius*, en meer andere.

Digitized by Google

In SWITSERLANDT.

TIGURUM, of ZURICH. R.

Dit vermaarde *Gymnasium* heeft met den aanvang der *Reformatie*, of Ao. 1528. begonnen, en altoos seer beroemde en Geleerde Professoren gehadt.

In de Theologie hebben hier geleert, de vermaarde *Ulderieus Zwinglius*, *Jacobus Ceporinus*, *Leo Juda*, *Felix Mantius*, *Conradus Pelicanus*, *Petrus Martyr Vermilius* een *Italiaan*, *Josias Simlerus*, *Joh. Wolffius*, *Joh. Wilh. Stuckius*, *Joh. Jacobus Frisius*, *Theodorus Bibliander*, *Joh. Henr. Heydeggerus* en *Joh. Henr. Hottingerus*, beroepen naar *Leyden*, doch in de *Zuricher-Zee* verongelukt: Alle door haare schriften vermaart, beneffens veele andere.

De Philosophie hebben hier geleert, de vermaarde Medicus *Conradus Gesnerus* en *Eberhardus Schleusingerus*.

De *Grieksche* Taale, *Rudolphus* en *Petrus Cholinus*, *Petrus Dasypodius*, enz.

Dese Schoole is ook beroemt geworden, door de Geleerde schriften van veele vermaarde Predikanten, van welke de voornaamste zyn, *Henricus Bullingerus*, *Ludovicus Lavaterus* en *Rudolphus Gualtherus*.

BERNA, of BERN. R.

Hier is ook terstondt met de *Reformatie* een *Illustre Schoole* gesticht, in welke van tydt tot tydt veele Geleerde Mannen geleert hebben. Onder andere zyn hier in de Theologie vermaardt geworden, *Wolfgangus Musculus*, *Benedictus Aretius*, en *Blasius Marquardus*.

In POOLEN.

SENDOMIRIA, of SENDOMIR. R.

Hier hebben de Gereformeerde in de sestiende Eeuwe een *Gymnasium* gehadt. Hier is het vermaarde *Consensus Sendomiriensis* Ao. 1570. geteekent.

LUBLINUM, of LUBLYN.

Hier is meede een bekendt *Gymnasium*.

WAR-

Digitized by Google

WARSAVIA, of WARSCHAUW.

Hier heeft men ook een *Gymnasium* gesticht.

In PRUYSSEN.

THORUNIUM, of THOREN. R.

Na dat *Sigismundus Augustus*, Koning van *Poolen*, in den Jaare 1557. de vrye oeffeninge van de Euangelische Religie aan dese Stadt hadde toegestaan, wierdt 'er eenige Jaaren daar na een fraay *Gymnasium* by *St. Maria*-Kerk aangelegt, en Ao. 1568. door *Simon Musæus* Theol. Doctor, de Geleerde Mag. *Mattheus Breu*, met een *Latynsche* Oratie tot Rector geinaugureert. Desen zyn in die Waardigheit gevolgt, *Joh. Girck à Girckau*, *Casp. Frisius*, *Johannes Regius*, door syn schriften bekendt, *Matthias Nizolius*, *Petrus Zimmerman*, *Conradus Grasserus*, welke voor reekeninge van den Raadt *Italien* en *Vrankryk* doorreysde; enz.

Omtrent den Jaare 1613. stichteden de Jesuyten hier ook een Collegie, zich beroepende op 's Konings gesach en 't Bisschoppelyke Recht: Doch reesen daar uyt veele verschillen.

Maar in den Jaare 1724. by gelegenheit van een voorgewendeberoerte, welke een iegelyk noch in versche geheugenisse sal zyn, wisten de Jesuyten uyt te werken, dat by vonnisse van een Koninglyke Commissie, den Euangelischen de *Maria* Kerk met derselver fraaye Bibliotheek wierdt afgenomen, en het *Gymnasium*, 't geene tot die tydt toe in een seer bloeyenden staat geweest was, buyten de Stadt verbannen.

Binnen dese Stadt is Ao. 1645. door aanleydinge van Koning *Uladislaus*, een vermaardt *Colloquium* of t'Zaamenspraak tusschen de Protestanten en Roomschgesinden gehouden, doch vruchtloos gescheyden.

ELBINGA, of ELBING. R.

Na dat de Raadt deser Stadt de *Luthersche* Religie hadde omhelst, deedt deselve Ao. 1536. een fraay *Gymnasium* bouwen, en stelde daar over tot eersten Rector *Guilielmus Gnapheus*, een *Nederlander* uyt den *Haag*. Doch wanneer Hertog *Albertus* hem Ao. 1543. in het nieuw gestichtede *Pædagogium* in *Pruyssen* be-

Digitized by Google

riep, verkoor de Raadt *Johannes Hoppius* in de plaats van *Gnaphæus*. Hier over murmureerde de Kardinaal *Hosius*, en wilde *Hoppius* als een schaadelyk Man afgeschaft hebben. Doch de *Elbingers* verdeedigden hem, soo goedt zy konden, maar ondertusschen wierdt hy tot Rector naar *Dantzig* beroepen. Ao. 1577. begunstigde Koning *Stephanus* dit *Gymnasium* met een bysonder Privilegie, en *Johannes Mylius* wierdt tot Rector beroepen. Ten synen tyde bouwden de *Elbingers* het nieuwe *Gymnasium*, soo fraay als 'er weinig elders gevonden sal worden; en het selve wierdt met een eygen Oratie geinaugureert. Daar na hebben het Professoraat noch bekleedt, *Michael Mylius*, *Johannes Cranerus*, *Fredericus Hofmannus*, enz. Volgens Privilegie van Koning *Sigismundus* de derde Ao. 1588. vermogten zy het getal der Professoren vermeerderen, en beneffens de drie Hooft-Taalen, *Hebreeuwsch*, *Grieksch* en *Latyn*, ook de Hooft-Faculteiten der Theologie en Philosophie onderwysen.

DANTISCUM, of DANTZIK. R.

Dit vermaarde *Gymnasium*, is door den Raadt der Stadt, in den Jaare 1558. in 't Klooster van de H. Drie-vuldigheit opgerecht, meest door toedoen van *Constantinus Faber*, Burgermeester der Stadt. Tot eersten Rector wierdt aangestelt *Johannes Hoppius*. Hem volgden *Henricus Mollerus*, *Andreas Franckenberger*, *Christophorus Pezelius*, *Jacobus Schmidt*, *Joh. Botsack*, *Abraham Calovius*, *Joh. Maukisch*, *Ægidius Strauch*, *Samuel Schelwigius*, enz.

Onder verscheyde Vermaarde Mannen, hebben hier gebloeyt, *Joachim ob Hirtenberg Pastorius*, de wydtberoemde Philosooph *Bartholomeus Keckermannus*, en na hem *Johannes Aidius*, een *Schotsman*.

In 't Koningryk van GROOT-BRITTANNIEN.

In *Engelandt*.

LONDINUM, of LONDEN. R.

De *Illustre Schoole* alhier is opgerecht ten tyde van Koning *Hendrik* de sevende, in den Jaare 1489. door *Johannes Coletus*, Doctor in de Theologie, Deeken van St. *Paulus*-Kerk, en eerste

Rec-

Rector; ten dienste van de Burgers-kinderen, welke hier in voor niet souden leeren. Hier uyt zyn met der tydt wel vyftien of meer Collegien in dese Stadt en derselver Voorsteeden gesprooten, daarin de Jeugdt met veel toevloedt onderwesen wordt.

Daar toe heeft niet weinig geholpen, dat hier soo veele Geleerde Mannen als Professoren geleert en gebloeyt hebben; als, *Johannes Milverton*, *Joh. Sovtile*, *Richardus Pacæus*, *Thomas Linacer*, *Guil. Lutamerus*, *Joh. Ludovicus Vives*, *Guil. Lilius*, *Thomas Morus*, *Joh. Lelandus*, *Guil. Montivius*, *Guil. Gloccinus*, *Polydorus Virgilius*, *Desiderius Erasmus*, *Hadrianus Junius*, *Livilejus* en *Joh. Dee*; een Vermaarde Mathematicus, beneffens veele andere, van welke de meeste door haare schriften bekendt zyn.

L I N C O L M. R.

Hier is een aansienlyke *Illustre Schoole*, welke reets ten tyde van de Koningen *Hendrik* de sevende en de achtste in een bloeyenden staat was. Ten tyde van Koninginne *Elisabeth* was hier vermaardt *Johannes Stubbo*, Professor in de Rechten; maar hy maakte een Pasquil tegens haar, 't geene zy door Beuls handen deedt verbranden, en hem de rechterhandt afkappen.

W I N D S O R. R.

Hier is een heerlyk *Gymnasium*, onder de benaaminge van *Collegium Ætona*, in 't welke 60 kostgangers op 's Konings kosten onderhouden en geleert worden.

EDIMBURGUM, of EDENBURG. R.

In *Schotlandt*.

Hier is een *Illustre Shoole* of *Gymnasium*, doch waar van wy niets anders weten te seggen, als dat onder anderen de Vermaarde *Robbertus Rollocus* in de Theologie hier geleert heeft.

In de VEREENIGDE NEDERLANDEN.

MIDDELBURGUM, of MIDDELBURG. R.

In *Zeelandt*.

Na den doodt van den Professor *Arminius*, wanneer de verdeeltheit over verscheyde syner Leerstukken in de Gereformeerde Kerke groote opschuddingen veroorsaakte, vondt de Magistraat deser Stadt goedt, in den Jaare 1611. hier een

Gymnasium op te rechten, ten eynde daar in de Jeugdt voornaamentlyk in de Rechtsinnige Godtgeertheit onderweesen mogte worden. Daar toe beriepen zy den Vermaarden Godtgeerden *D. Franciscus Gomarus*, wien zy het bestier van 't geheele Werk aanbevoolen, en hem tot eersten Rector deser Schoole verklaarden; maar dese Geleerde Man kort daar na naar *Vrankryk* beroepen wordende, stremde den voortgang. De Geleerde D. *Ant. Walæus*, hier meede beroepen zynde, bleef 'er ook niet lang, en vertrok naar de Akademie van *Leyden*. Dies droeg men het Professoraat aan *Franciscus Meyvartus* uyt *Vlaanderen* op; doch dese Geleerde Man bleef meede niet lang, en wierdt tot Professor naar *Groeningen* beroepen. Hier door begon dit pas begonne *Gymnasium*, wederom te vervallen, soo dat daar van niets meer dan de geheugenisse, en een welgestelde *Latynsche Schoole* is overgebleven.

Een saak moet ik hier noch aanteekenen, dat Ao. 1562. een paar Egtgenooten van Burgerlyken staat in dese Stadt, al haare goederen tot onderhoudt van een *Armen Schoole* gemaakt hebben; welke nalaatenschap soo wyselyk bestiert is, dat daar van meer dan 200 Jongens en Meysjes onder een bequaamen Leermeester in 't lesen en schryven onderwesen worden.

AMSTELREDAMUM, of AMSTERDAM. R.

In de Veertiende Eeuwe, en al vroeger, is reets hier een Vermaarde *Latynsche Schoole* geweest; ja selfs de *Oude* en *Nieuwe zyde* der Stadt, hebben ieder haar bysonder School gehadt, daar in de Jeugdt aan het onderwys van bequaame Meesters was toebetrouwt.

Onder dese zyn van tydt tot tydt verscheyde Geleerde en beroemde Mannen geweest; als *Allardt van Amsterdam*, *Johannes Sartorius*, *Cornelius Crocus*, *Johannes Monsenius*, *Johannes Timmannus*, *Nicolaus Cannius*, *Pompejus* en *Sibrandus Occo*, *Franciscus Vormundus*, *Godefridus Berganus*, *Petrus Vlotinus*, enz.

In de voorledene Eeuwe zyn dese twee *Latynsche Schoolen* tot een gesmolten, doch in een seer bloeyenden staat.

In den Jaare 1632. vondt de Regeeringe goedt, hier, na 't voorbeeldt van andere Steeden, meede een *Illustre* of *Doorluch-*

tige

Digitized by Google

tige Schoole op te rechten, om de Jongelingen binnen haar eygen muuren ſoo verre in de ſtudien te doen vorderen, datſe bequaam wierden van op de Hooge Schoolen te verkeeren; daar toe de Kerk van het geweeſene *Agnieten*-Klooſter wierdt gereedt gemaakt, en Geleerde Profeſſoren beroepen. De *Inauguratie* geſchiede door den beroemden Profeſſor *Caſpar Barlæus*, met een welvoegende *Oratie*, onder den Tytel van *Mercator Sapiens*, of *de Wyſe Koopman*; en de Geleerde *Gerardus Johannes Voſſius*, welke te gelyk tot Profeſſor hier beroepen wierdt, verkoos tot de ſtoffe van ſyn eerſte Oratie, *de Hiſtoriæ utilitate*, of *van de Nuttigheit der Hiſtorie*.

Siet hier een *Naam-lyſt* van alle de Profeſſoren, die van tydt tot tydt in deſe *Illuſtre Schoole* zyn beroepen, met aanwyſinge in welke Faculteiten: *Gerardus Johannes Voſſius* in de Hiſtorien, *Caſp. Barlæus* in de Philoſophie, *Martinus Hortenſius* in de Matheſis, *Petrus Cabeljauw* en *Albertus Ruſius* in de Rechten, *Janus Klenkius*, *Arnoldus Senguerdius*, *Alexander de Bie* en *Johannes de Raay* in de Philoſophie, *David Blondel* en *Alexander Morus* in de Hiſtorien, *Gerardus Leonh. Blaſius* in de Medicynen, *Joh. Chriſtenius* in de Rechten, *Robertus Kuchenius* in de Hiſtorien, *Marcus Meibomius* in de Welſpreekentheit en *Griekſche* Taale, *Abraham Faber* in de Rechten, *Ludovicus Wolzogen* in de Hiſtorien, *Petrus Francius* in de Hiſtorien, Eloquentie en *Griekſche* Taale, Do. *Gerbrandus van Leeuwen* in de Theologie, Do. *Stephanus Morinus* in de *Ooſterſche* Taalen, *Joh. van den Broek* in de Rechten, *Petrus Bernage* in de Medicynen, *Joh. Theod. Schalbruch* in de Hiſtorien, *Guilielmus Surenhuſius* in de *Ooſterſche* en *Griekſche* Taalen, *Tiberius Heemſterhuys* in de Philoſophie en *Griekſche* Taale, *Jacobus Philippus d'Orville* in de Hiſtorien, Eloquentie en *Griekſche* Taale, *Cornelius Siebe* in de Rechten, en *Cornelius Hugo Vonk* in de *Ooſterſche* Taalen; van welke veele door haare Geleerde ſchriften vermaardt zyn.

Ten dienſte van de ſtudeerende, is hier ook een heerlyke en talryke *Boekzaal* verzaamelt, welke van oudts in de *Nieuwe Kerke*, maar nu boven de Lees-plaats van de *Illuſtre Schoole* geplaatſt is, en noch daagelyks vermeerdert wordt.

In den Jaare 1732. is 't Hondert-Jaarige Eeuw-Getyde deſer

Digitized by Google

ſer *Illuſtre Schoole*, door den Profeſſor *Jacobus Philippus d'Orville* met een heerlyke Oratie geviert.

Buyten de *Illuſtre Schoole*, zyn hier noch twee Profeſſoren aangeſtelt; namentlyk een in de *Anatomie*, en een in de *Botanie*; welke Waardigheit tegenwoordig bekleeden, Doctor *Guilielmus Roël* in de *Anatomie*, en Doctor *Joannes Burmannus* in de *Botanie*.

Daarenboven is 'er een *Collegium Medicum*, 't geene Ao. 1636. met het loffelyke invoeren van een *Pharmacopæa* of *Diſpenſatorium*, nu voor hondert Jaaren ſynen aanvang heeft genomen, en tot heden in trein is gehouden; onder het beſtier van daartoe door de Edl. Achtbaare Heeren van den Gerechte gemachtigde Doctoren en Apotheekers, onder den naam van *Inſpectores Collegii Medici*, thans beſtaande in vier Doctoren en twee Apotheeken; welke waardigheit tegenwoordig bekleeden, als Doctoren, *Daniel van Buren*, Decanus, *Guilielmus Röell*, *Samuel Seullyn* en *Jan Hanedoes*; en als Apotheekers, *Jeronimo de Boſch* en *Joannes van de Poll*. Deſe hebben het opſicht over de Medicynen, tot s'menſchen geſondheit dienende, en houden haar Vergaaderinge boven de kleyne Vleeſch-Hall in de Nes.

Voorts is 'er ten gebruyke van deſe alle, een ſeer koſtelyke *Hortus Medicus*, in de Plantagie.

Noch is 'er een *Collegium Chrirurgicum*, by 't welke de ſaaken aangaande de Anatomie en Chirurgie verhandelt worden, vergaaderende op de St. Anthony's Waag; tot gebruyk by zich hebbende, een heerlyk *Theatrum Anatomicum*, met de noodige Inſtrumenten; aldaar leſſen gevende, niet alleen in de Anatomie en Chirurgie, maar ook aan de Vroedtvrouwen, tot het oeffenen van haar ampt.

DAVENTRIA, of DEVENTER. R.

In *Overyſſel*.

Van oudts hebben de *Regulier Canonyken* hier Schoole gehouden, doch ſeer achteloos, tot in het laatſte van de veertiende Eeuwe, wanneer de vermaarde *Gerardus Magnus*, anders genoemt *Meeſter Gerrit de Groot*, door ſynen yver de Schoole ſyner Geboorte-Stadt begon te herſtellen, in betere ordre te brengen, met noodige Wetten te voorſien, en bequaame Mannen tot den School-

Digitized by Google

Schooldienſt te beroepen; onder welke al vroeg als *Rectoren* bekendt ſtaan, *Wilhelmus Vreden*, reets beroepen Ao. 1378. *Florentius Rodiginus*, *Joh. Bohemus*, *Alexander Hegius*, (een Diſcipel van *Agricola*, en Leermeeſter van den Grooten *Eraſmus*;) *Barth. Colonienſis*, *Johannes Venraadt*, *Lubbertus Alexandri*, *Joh. Murmelius*, *Gysbertus Langerackius*, enz. Daar door wierdt dit School ſeer vermaardt, ſoo dat daaruyt een meenigte van Geleerde Mannen geſprooten is, van welke wy ſlechts eenige ſullen noemen. Als: *Deſiderius Eraſmus*, *Adrianus Florentius*, naderhandt Paus van *Romen*, *Joh.* en *Servatius Ædicollius*, *Joh. Faber*, *Gerardus Liſtrius*, *Petrus Moſſellanus*, *Hermannus Buſſchius*, *Ortwinus Gratius*, *Joh. Hagemannus*, *Joh. Gymnicus*, en veele andere, te lang om te melden.

Hier heeft ook geſtudeert, *Nicolaus de Cuſa*, namaals Kardinaal, welke te ſyner gedachteniſſe hier een *Beurs* geſticht heeft, genoemt *Domus Cuſana*, daarin eenige ſoo wel Edele als onedele Jongelingen voor niet ſtudeeren; welke Beurs daarna door ſommige vermeerdert is.

In den Jaare 1630. is de *Doorluchtige Schoole* alhier, door den Magiſtraat, als Erfgenaam zynde van de Goederen van *Marten* en *Balthaſar Bodeker*, Vader en Soon, geopent en ingewydt, en de eerſte Profeſſoren *Gutbberlet* en *Scanderus* ingehuldigt. Vervolgens hebben hier noch als Profeſſoren geleert, *Caſpar Sibelius*, *Johannes van Dieſt*, *Jacobus Revius*, *Henricus Heidenthal*, *Martinus Schookius*, *Joh. Henr. Gronovius*, *Gisbertus van Iſendoorn*, *Antonius Perizonius*, *Nicolaus Gurtlerus*, enz. de meeſte door haare Schriften bekendt.

Hier zyn twee ruyme en gemakkelyke *Auditorien*, in welke in de Theologie, Rechten, Medicynen, Philoſophie en Hiſtorien leſſen gedaan worden: Ook is 'er een ſeer fraaye Bibliotheek, ten dienſte van de ſtudeerende geſchikt.

DORDRACUM, of DORDRECHT. R.

In aloude tyden plagten de Prieſters de Jeugdt hier *Latyn* te leeren: Maar na de *Reformatie*, in den Jaare 1579. heeft de Magiſtraat deſer Stadt een *Illuſtre Schoole* opgerecht, in het geweeſene *Graauwe Suſteren Klooſter*, om Jongelingen in de *Griek-*

Digitized by Google

sche en *Latynsche* Taalen, als meede in de *Philosophie* te onderwysen. Doch dit werk geen gewenschte gevolgen hebbende, niet tegenstaande het selve in den Jaare 1634. met een Professor in de *Historien* aan te stellen, van nieuws wierdt hervat, is eyndelyk allengskens vervallen, en alleen een welgesteldt *Latynsch School* gebleven.

Ten dienst van de Liefhebbers van Geleertheit, is hier ook een openbaare *Boekerye* opgerecht; als meede een *Anatomie* of Ontleedt-kamer, voor de Geneeskundigen.

Onder andere Geleerde Mannen hebben hier eertydts Lessen gegeven, *Franciscus Nansius* uyt *Vlaanderen*, (in de *Grieksche* Taale), en na hem *Adrianus Marcellus*, *Gerardus Joh. Vossius*, *Erycius Puteanus*, *Janus Rutgersius*, *Antonius Æmilius*, *Gerardus Borræus*, en meer andere.

B R E D A, in *Brabandt*.

Binnen dese Stadt, den Huyse van *Oranjen* toebehoorende, is een *Gymnasium* gesticht, in den Jaare 1646. door *Frederik Hendrik* Prins van *Oranjen*, om door seven Professoren, in de Theologie, Rechtsgeleertheit, Medicynen, Philosophie en Philologie lessen te doen. Ten dienste van de studeerende is hier ook een *Akademische Hof* en *Theatrum Anatomicum* aangelegt; als meede een *Boekerye*, bestaande in de aansienlyke Bibliotheek van den voorgemelden Prins, vermeerdert met die van den beroemden D. *Johannes Polyander*.

Daarenboven is hier een aansienlyk Collegie gesticht, onder de benaaminge van *Collegium Auriacum*, of 't *Collegie van Oranjen*, ten dienste van Edele en andere Welgeboorene Jongelingen, om in het selve, onder het bestier van een Opper-Regent in de Theologie, en een Onder-Regent in de Philosophie, haare studien te vervorderen; wordende te gelyk in andere Riddermaatige oeffeningen onderweesen.

'S HERTOGENBOSCH, in *Brabandt*. R.

Hier is een *Gymnasium* aangelegt, na 't veroveren deser Stadt door de Heeren Staaten Generaal, in den Jaare 1637. en met de

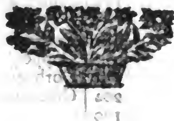
Digitized by Google

de noodige Professoren voorsien, van welke de vermaarde *Samuel Maresius*, Theol. Doctor, d'eerste Professor in de Theologie geweest, doch daarna in deselve waardigheit naar *Groeningen* beroepen is.

AANHANGSEL.

Wy voegen hier by, voor den weetgierigen Leser, de *Akademien* en *Illustre Schoolen*, door die van den Orden der *Jesuyten* in 't Pausdom alreedts beset, en die by gevolge alleen van haar, of in 't geheel, of ten minsten aangaande de *Theologie*, bestiert worden; waar van zy selve roemen in haar Boek, genaamt *Imago primi Sæculi Societatis Jesu*, uytgegeven Ao. 1640. *lib. III. pag.* 439, 440. en zyn de navolgende, *Weenen*, *Praag*, *Grats*, *Molsheim*, *Ingolstadt*, *Pont à Mousson*, *Dillingen*, *Tirnauw*, *Turnon*, *Mentz*, *Trier*, *Wurtsburg*, *Paderborn*, *Olomiers*, *Posnan*, *Keulen*, *Madril*, *Parma*, *Messina*, *Gandia* en *Evora*. Hier by voegen zy *Heydelberg* en *Augsburg*, doch zyn dese twee Plaatsen, ingevolge van den Vreede van *Munster*, Ao. 1648. gesllooten, haar wederom afgenomen.

EYNDE.

B. U. G.

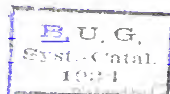
AANWYZINGE
VAN ALLE DE NAAMEN DER
AKADEMIEN
EN
ILLUSTRE SCHOOLEN
In 't CHRISTENRYK, hier in verhandelt.

Dion.

Digitized by Google

Sa-

E Y N D E.

B. U. G.
Syst.-Catal.
1924

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTHEEK D

La Bibliothè

Digitized by Google

Digitized by Google